

**UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE „CAROL I”
CENTRUL DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ȘI SECURITATE**

IMPACT STRATEGIC

Nr. 4 [25]/2007

Șos. Panduri, nr. 68-72, sector 5

Telefon: (021) 319.56.49; Fax: (021) 319.55.93

E-mail: cssas@unap.ro; Adrese web: <http://impactstrategic.unap.ro>, <http://cssas.unap.ro>

**EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”
BUCUREȘTI**

Consiliul editorial:

Prof. univ. dr. Marius Hanganu, președinte

C.S. I dr. Constantin Moștofleu, președinte executiv, editor-șef

C.S. I dr. Nicolae Dolghin

Prof. dr. Hervé Coutau-Bégarie (Institutul de Strategie Comparată, Paris, Franța)

Prof. dr. John L. Clarke (Centrul European pentru Studii de Securitate "George C. Marshall")

Prof. univ. dr. ing. Adrian Gheorghe (Old Dominion University, Norfolk, Virginia, SUA)

Dr. Josef Procházka (Institute for Strategic Studies, Defence University, Brno, Cehia)

Dr. Dario Matika (Institute for Research and Development of Defence Systems, Zagreb, Croația)

C.S. I dr. Gheorghe Văduva

Prof. univ. dr. Ion Emil

Colegiul de redacție:

Redactor șef: C.S. Vasile Popa

Secretar de redacție: Corina Vladu

Redactor: George Răduică

Referenți științifici:

Prof. univ. dr. Mihai Velea

C.S. I dr. Grigore Alexandrescu

Responsabilitatea privind conținutul revine în totalitate autorilor, respectând prevederile Legii nr. 206 din 27.05.2004 referitoare la buna conduită în cercetarea științifică.

ISSN 1842-810X

CUPRINS

ACTUALITATEA POLITICO-MILITARĂ

Politici și strategii ale UE în relația cu Africa

Dr. Mircea MUREȘAN.....7

GEOPOLITICI ȘI GEOSTRATEGII PE TRAIECTORIA VIITORULUI

Locul și rolul paradigmei neolibérale în promovarea cooperării și securității în relațiile internaționale

Dr. Leonida MOISE.....14

O mare putere asiatică – Japonia – perspective militare –

Marina MUSCAN.....20

NATO ȘI UNIUNEA EUROPEANĂ: POLITICI, STRATEGII, ACȚIUNI

Spre integrarea euro-atlantică în domeniul securității

Dr. Dario MATIKA.....30

Originalitatea Comisiei Europene în raport cu un executiv național

Mădălina Virginia ANTONESCU.....36

Cooperarea ONU cu Uniunea Europeană pentru soluționarea crizelor de pe continentul african

Dr. Dorel BUȘE.....49

SECURITATE ȘI STRATEGIE MILITARĂ

Strategia, arta operativă și tactica în contextul politicii de securitate viitoare

Dr. Constantin MOȘTOFLEI.....54

Sensuri și semnificații în actualizarea definiției securității prin cooperare

Ioan GRECU.....61

SOCIETATE INFORMAȚIONALĂ. PACE ȘI RĂZBOI

Războiul în era globalizării

Mihai CRĂCIUN.....71

TERORISM. RĂZBOI ÎMPOTRIVA TERORISMULUI

Războiul global împotriva terorismului și consecințele sale pentru relațiile transatlantice

Dr. Jan EICHLER.....75

Terorismul internațional și mass-media

Dr. Petre DUȚU.....83

ANALIZE, SINTEZE, EVALUĂRI

Raporturile între statul român și comunicațiile de stat

Marcel OPRIȘ.....90

Există o soluție viabilă pentru Kosovo?

Dr. Constantin-Gheorghe BALABAN.....95

EVENIMENT STRATEGIC

Noi tensiuni în Orientul Mijlociu

Vasile POPA.....100

PUNCTE DE VEDERE

Implicațiile Moratoriului Rusiei asupra Tratatului Forțelor Convenționale în Europa

Dr. Federico BORDONARO.....104

NOTE DE LECTURĂ

Criza, conflictul, războiul.....109

AGENDA CSSAS

Activități ale CSSAS octombrie-decembrie 2007

Irina CUCU.....112

În atenția autorilor.....114

CONTENTS

THE POLITICAL-MILITARY PRESENT

EU policies and strategies regarding Africa - Mircea MUREȘAN, PhD/p.7

GEOPOLITICS AND GEOSTRATEGIES ON THE FUTURE'S TRAJECTORY

The importance of the neoliberal paradigm in promoting security and cooperation in international relations - Leonida MOISE, PhD/p.14

A great Asia power - Japan. Military perspectives - Marina MUSCAN/p.20

NATO AND EU: POLITICS, STRATEGIES, AND ACTIONS

Towards the Euro-Atlantic security integrations - Dario MATIKA, PhD/p.30

The originality of the European Commission in comparison with a national executive body - Mădălina Virginia ANTONESCU/p.36

The cooperation between the United Nations and the European Union for crisis resolution on the African continent - Dorel BUȘE, PhD/p.49

SECURITY AND MILITARY STRATEGY

The strategy, the operative and tactical art in the context of the future security policy - Constantin MOȘTOFLEI, PhD/p.54

Sense and significance in bringing up to date the definition of security through cooperation - Ioan GRECU/p.61

INFORMATIONAL SOCIETY. PEACE AND WAR

War in the age of globalization - Mihai CRĂCIUN/p.71

TERRORISM. WAR ON TERRORISM

La guerre globale contre le terrorisme et ses consequences pour les relations transatlantiques - Jan EICHLER, PhD/p.75

Terrorisme international et mass media - Petre DUȚU, PhD/p.83

ANALYSIS. SYNTHESIS. EVALUATIONS

The relations between Romanian state and state-owned communications - Marcel OPRIȘ/p.90

Is there a viable solution for Kosovo? - Constantin-Gheorghe BALABAN, PhD/p.95

STRATEGIC IMPACT

STRATEGIC EVENT

New tensions in the Middle East - Vasile POPA/p.100

POINT OF VIEWS

*The implications of Russia's Moratorium of the CFE Treaty - Federico BORDONARO, PhD/
p.104*

REVIEWS

Crisis, conflict, war/p.109

CDSSS' AGENDA

*The activities of the Centre for Defence and Security Strategic Studies, October-December 2007
- Irina CUCU/p.112*

Instructions for authors/p.114

POLITICI ȘI STRATEGII ALE UE ÎN RELAȚIA CU AFRICA

Dr. Mircea MUREȘAN

Ampla desfășurare de politici și strategii ale UE, trecute sau prezente - Acordul Mediteranean, Acordul de parteneriat global de la Cotonou, Strategia pentru Africa, Strategia Asiei Centrale, cu Sinergia Mării Negre etc. -, vede viitorul lumii construit pe stabilitate, securitate, dezvoltare durabilă, cooperare, integrare, democrație, dialog asupra prevenirii și soluționării conflictelor și susținerea, alături de ONU, NATO, OSCE, UA (Uniunea Africană) etc., a eforturilor de menținere a păcii pe alte continente.

În cazul Africii, președinția portugheză a Consiliului European a propus, în această vară, pentru viitorul relațiilor euro-africane, o redimensionare și redefinire a strategiei Uniunii, o extindere a parteneriatelor economice cu toate statele continentului, adâncirea cooperării economice regionale, a integrării și comerțului, acțiuni împotriva sărăciei și deșertificării, pentru securitate alimentară, drepturile omului, democrație și lupta contra terorismului.

Noua viziune a UE asupra legăturilor sale cu Africa face trecerea de la o strategie a relațiilor disparate la o strategie politică integratoare, ce concordă pe deplin cu realitățile actuale ale continentului cu cele mai grave probleme de securitate și dezvoltare.

Am mai subliniat în analizele noastre faptul că eforturile continuate din ultima vreme ale președințiilor succesive ale UE indică o aplecare mai decisivă a Uniunii asupra problemelor vecinătății. În cazul de față, prin această abordare diferită a problematicii Africii, se deschide un orizont politic mai clar spre o vecinătate largită care include spații ce sporesc calitatea de actor cu valențe securitare globale al UE.

1. Realitatea complexă a spațiului african

O vecinătate stabilă a reprezentat și reprezintă, pentru continentul nostru, o necesitate¹. Mai ales

că, în raport cu mediul de securitate european intern, mediul de securitate din regiunile învecinate Europei este mult mai puternic marcat de instabilitate și insecuritate, de riscuri și amenințări numeroase și grave. Regiunile spre care Uniunea și-a îndreptat atenția sunt Marea Mediterană și nordul Africii, dar și Marea Neagră, Caucazul și Asia Centrală, principalele spații în care subzistă surse importante de instabilitate și insecuritate, de natură politică, economică, socială, de mediu, cărora li se adaugă noi elemente generate de terorism, proliferarea armelor de distrugere în masă, trafic de arme, droguri, persoane și imigrație ilegală.

Semnificația deosebită pentru UE a statelor din aceste spații a fost evidențiată inclusiv de decizia din 2006 a Consiliului de a acorda Băncii Europene de Investiții (BEI), pe perioada 2007-2013, un nou mandat de împrumut de până la 12,4 miliarde euro pentru vecinii UE, cel mai mare mandat de până acum din afara Uniunii, dublând practic activitatea BEI în țările partenere mediteraneene (exclusiv Turcia) și măbind de șase ori împrumuturile posibile în țările vecine din Est².

Privind, însă, mai adânc, în imensitatea continentului de la sud, remarcăm că însuși ajutorul internațional acordat statelor africane este foarte consistent (aprox. 300 miliarde dolari între 1990-2005), dar, din păcate, pentru perioada respectivă, costurile conflictelor de pe continentul respectiv, care au un impact negativ asupra dezvoltării, echivalează cu aceeași sumă, anulând practic eforturile generoase ale comunității internaționale³. În perioada menționată, Africa a pierdut, în medie, 18 miliarde dolari anual din cauza conflictelor armate, 23 state fiind implicate în conflicte, iar un război, un război civil sau o rebeliune reducând cu 15 la sută activitatea economică.

În spațiul african, Comisia Europeană a alocat, de exemplu, peste 133 milioane euro, ca ajutor pentru refugiații saharieni din Algeria (în ultimii

15 ani) și 4 milioane euro victimelor insecurității din Republica Centrafricană. Iar contribuțiile financiare pentru Africa sunt, în relațiile cu diverse state, mult mai numeroase.

Uniunea a făcut proba unui uriaș efort pentru salvarea Africii odată cu anul 2005, astfel că, în prezent, jumătate din bugetul anual suplimentar alocat ajutorului pentru dezvoltare până în 2010 este consacrat Africii. Această susținere bugetară va servi din ce în ce mai mult realizării unor proiecte de dezvoltare mai rapidă, coordonarea și coerența vor fi întărite și vor domina programele ce privesc comerțul, agricultura, pescuitul și migrația africană.

Uniunea își sprijină deciziile recente care vizează Africa pe realitatea complexă, tensionată ce acoperă acest spațiu, dar și dimensiunea sudică a vecinătății europene:

- *conflictul israeliano-palestinian, din Orientul Apropiat;*

- *situația din Irak;*

- *situația din Afganistan;*

- *problema nucleară iraniană;*

- *confruntările de la granița turco-irakiană cu rebelii kurzi;*

- *situația postrăzboi din Balcanii de Vest;*

- *situația conflictuală din Darfur (Sudan);*

- *diversele situații conflictuale sau postconflictuale din: Burundi, Coasta de Fildeș, Liberia, R.D.Congo, Etiopia și Eritreea, Sahara Occidentală, Somalia, Sri Lanka.*

Zonele de conflict sunt, în cele mai multe cazuri, fiefuri ale crimei organizate, traficului de arme, de droguri și de persoane, unde se desfășoară un adevărat joc cu moartea, se generează ceas de ceas insecuritate și instabilitate.

În momentul de față, fiind, practic, „în interesul Europei ca țările situate la frontierele sale să fie bine guvernate“, așa cum subliniază Strategia europeană de securitate, UE tratează cu multă grijă problemele zonei mediteraneene (stagnarea economică, tensiunile sociale, conflictele nerezolvate), contribuie activ la gestionarea lor și, prin strategia parteneriatelor, caută să-și extindă relația asupra întregului spațiu african.

Privind spre celălalt mal al Mediteranei, instituțiile comunitare percep corect faptul că diminuarea riscului la frontiera sudică trebuie corelată cu dezvoltarea unor parteneriate autentice cu țările sărace din Africa (statisticile arată că 34 din cele 48 țări cele mai sărace de pe glob

sunt țări africane), parteneriate care ar sprijini dezvoltarea și ar crea locuri de muncă acasă la potențialii migranți, înlăturând astfel mizeria și foametea și stabilizând forța de muncă. Realitățile acestui continent sunt inimaginabile pentru secolul în care trăim: un african din cinci trăiește într-o țară răvășită de război sau conflicte violente; trei sferturi din victimele SIDA sunt africani; 40 la sută din africani trăiesc cu mai puțin de 1 euro pe zi; malnutriția și lipsa apei potabile sunt o constantă a continentului; la fiecare 30 de secunde, un copil african moare de paludism⁴.

Globalizarea obligă, de fapt, Europa Unită să privească mai departe de vecinătatea sa imediată, iar acest lucru are deja consistență în programul președinției portugheze a Uniunii, care dorește o strângere a relațiilor cu cele 53 de state ale continentului african.

La aceeași frontieră, Uniunea, s-a văzut din înșiruirea făcută mai sus, are de înfruntat, pe lângă problemele Africii (vezi cazul Darfur și al altor zone, în care ea este dispusă să intervină cu forțe militare, civile sau civil-militare), și consecințele economice, sociale, securitare ale conflictelor din Orientul Apropiat, din Afganistan și Irak, toate adăugându-se multiplelor chestiuni ridicate de zona mediteraneană însăși. Confruntată cu amenințarea teroristă, Uniunea este obligată să adopte o altă soluție decât cea militară: edificarea unor punți între culturi, bazate pe valori democratice clare.

Cooperarea cu vecinii în domeniile economic, social, comercial, strategic și politic va fi și mai amplă, prin realizarea noilor parteneriate structurante, regionale, cu Africa – UA, dar și cu alte regiuni ale lumii, cu America Latină – MERCOSUR sau Asia – ASEAN, ori cu regiunea extinsă a Mării Negre - OCEMN. Prin aceasta, continentul european își va îndeplini – credem – o datorie morală: aceea de a ajuta în efortul de integrare a altor regiuni ale globului, pentru a le permite să iasă din clivajele naționale și să obțină o mai mare prosperitate internă și influență internațională.

2. Strategia UE pentru Africa: securitate și prosperitate

Strategia UE pentru Africa a fost adoptată în decembrie 2005. Documentul lansat atunci⁵ definește strategia generală a Uniunii pentru continentul vecin, punând pe primul plan aspectele

complicate ale securității acestui spațiu. Partea aceasta din strategie, care ne interesează cel mai mult, recomandă: aranjamente pe termen lung privind crearea Facilităților Africane pentru Pace (APF); angrenarea statelor membre în activități bilaterale în Africa; asistență UE în implementarea Forței Africane în Standby (ASF); crearea suportului pentru operații civile și militare în Africa (incluzând dezvoltarea de battlegroups); continuarea eforturilor pentru împiedicarea producerii și circulației armelor ușoare și angrenarea Africii în lupta contra terorismului.

Cooperarea strategică a fost însoțită de conceptualizare și definirea strategiilor postconflict. Două noi concepte au fost dezvoltate în 2006, definite prin eforturi reunite ale Secretariatului General al UE și Comisiei Europene: Reforma Sectorului de Securitate (SSR) și Dezarmare, Demobilizare și Reintegrare (DDR). De notat și lansarea, în noiembrie 2005, și definirea, în 2006, a Conceptului de capabilități africane de prevenire, management și rezolvare a conflictului, care a impus o coordonare a eforturilor UE și statelor membre pentru asigurarea coerenței între diferitele instituții ale UE, dezvoltând un suport și o structură de coordonare și asigurând consistență suportului financiar.

Totodată, s-au aplicat măsuri de realizare a unui parteneriat de securitate cu Uniunea Africană și organizații subregionale, ca și de realizare a capabilităților pentru instruirea trupelor africane. În efortul recent al membrilor UE, vedem voința fermă de a susține o politică ce poate crea resurse și autonomie în asigurarea securității Africii.

Potrivit specialiștilor Centrului francez de analiză strategică⁶, se poate deja constata coerența acțiunilor exterioare ale Uniunii în domeniu, prin exemplul intervențiilor europene în R.D.Congo, ce au probat întinderea gamei de instrumente de care aceasta dispune. De asemenea, Uniunea s-a remarcat, în rolul de actor internațional, în cazul Darfur, unde a utilizat mecanisme de cooperare cu ONU, UA și, într-o mai mică măsură, cu NATO. Principiile intervenției europene – multilateralismul, apropierea prin parteneri – și-au probat valabilitatea, iar un anumit număr de practici au putut fi validate. Cooperarea cu UA a arătat însă și limitele acesteia din urmă în participarea la o asemenea operație, cât și limitele ambelor organizații, angajate într-un demers de o astfel de amploare.

Mai direct decât alți analiști, Antoine Sadoux consideră, referitor la concluziile desprinse din dezvoltarea misiunii AMIS din Darfur, că „cooperarea UE-UA are la origine un ansamblu de concepte pur occidentale care sunt greu compatibile cu necesitatea de a acționa de o manieră pragmatică în cazul crizelor africane”⁷.

În sfera practicii, sunt de reținut și contribuțiile individuale ale unor state membre la dezvoltarea programelor de întărire a capacităților africane: Marea Britanie, ce susține centrele de antrenament din Kenya, Ghana, Nigeria și Africa de Sud și pune în operă un ambițios program în Sierra Leone; Belgia, care sprijină antrenamentul forțelor armate congoleze; Portugalia, ce dezvoltă propriul program de întărire a capacităților militare ale țărilor africane lusofone. Nu trebuie omis aici nici aportul hotărâtor al Franței la definirea conceptului european de întărire a capacităților africane de menținere a păcii (RECOMP).

Timpul foarte scurt, de nici doi ani, de la lansarea Strategiei pentru Africa nu a permis coagularea unor concluzii mai aprofundate asupra eficienței sale. Totuși, unii analiști au formulat, în legătură cu aceasta, unele considerații critice. Sunt autori africani care subliniază, de exemplu, între deficiențele Strategiei pentru Africa, pe cele ce privesc aspectele dezvoltării. După Hussaini Abdu⁸, Strategia nu ține cont de capacitățile Africii de a-și conduce propria agendă de dezvoltare și eșuează în a aduce „răspunsuri credibile și sistematice la obstacolele-cheie ale dezvoltării în Africa asupra cărora Europa are o influență”. Ameliorarea Strategiei respective ar presupune, în opinia sa: includerea societății civile în conceperea și punerea în operă a politicii europene în Africa; rezolvarea incoerenței CE, care propune o Strategie pentru Africa, dar deschide linii bugetare și fonduri separate pentru diferite regiuni în Africa; desprinderea, de către UE, de învățăminte din experiența și analiza africană.

La cel de-al patrulea colocviu euro-african cu tema „Strategia Africa a UE față cu realitățile continentului”, desfășurat anul trecut la Dakar, organizat de Centrul de reflecție Europa – Africa pentru prevenirea conflictelor și crizelor internaționale (CREAF), s-a argumentat, remarcăm, asupra necesității dezvoltării cooperării transfrontaliere în Africa de Vest, pentru a întări procesul de integrare regională și a pregăti subregiunea pentru șocul intrării în vigoare a noilor

acorduri de parteneriat economic (APE)⁹.

Se vedește, prin urmare, că nevoia unor soluții globale comune, într-o lume transformată, a condus doi parteneri vechi – UE și Africa – la stabilirea unui parteneriat strategic privilegiat pe termen lung, care să stimuleze dezvoltarea, să creeze resurse și autonomie în asigurarea securității, să consolideze pacea și securitatea mondială. Fără îndoială că aportul unor state occidentale membre ale UE cu interese tradiționale pe continentul african, ca Marea Britanie, Franța, Portugalia și nu numai, a fost, și în acest caz, foarte important.

3. Parteneriatul strategic euro-african

Securitatea și prosperitatea economică a Europei și Africii se întrepătrund, sunt interdependente. Problemele grave ale acestui continent din fața Europei nu pot fi ignorate, nici escamotate, pentru că, indirect, se repercutează, pe filiera globalizării, în realitățile noastre, pe plan economic, social, militar, cultural etc. De aici și necesitatea unui parteneriat mai cuprinzător și a unor politici mai coerente ale UE față de Africa. Parteneriatul viitor, apreciază specialiștii, va trebui să se bazeze pe interese și avantaje reciproce și complementare, care să fie identificate împreună. Într-o lume transformată, UE rămâne un partener important al Africii. Dar, dacă adoptarea Strategiei UE pentru Africa a fost un prim pas important, acum, se crede, a sosit timpul pentru a se trece de la o strategie pentru Africa la un parteneriat politic cu Africa. În prezent, cei doi actori pun bazele unui parteneriat strategic pe termen lung, ce va evolua dincolo de cooperarea pentru dezvoltare, incluzând toate subiectele politice de preocupare și interes comun și deschizându-se în afara Africii și Europei, spre restul lumii. În condițiile actuale, Uniunea Europeană ține seama de ascensiunea UA ca actor politic central în Africa și este hotărâtă să trateze continentul de la sud ca un tot unitar.

Prima strategie comună, coerentă și cuprinzătoare UE-Africa, adoptată în 2005, sub titlul „Către un Parteneriat Strategic“, se baza pe trei ipoteze principale: în lipsa bunei guvernări, a statului de drept, a securității și păcii, nu este posibil un progres de durată în ceea ce privește dezvoltarea; integrarea regională, comerțul și interconectivitatea sunt factori necesari pentru promovarea creșterii economice; pentru ca Africa să atingă Obiectivele de Dezvoltare ale Mileniului,

este nevoie de mai mult sprijin în chestiuni cu impact direct asupra standardelor de viață, cum ar fi sănătatea, educația și securitatea alimentară.

În 2006 și 2007, Uniunea Europeană a lansat, la nivel operațional, un ambițios parteneriat UE-Africa privind infrastructura și o Inițiativă UE pentru guvernanta, sporind finanțarea pentru operațiunile de menținere a păcii conduse de UA (cum ar fi misiunea AMIS în Darfur) în cadrul instrumentului financiar pentru pace în Africa (APF).

Summit-ul din acest an de la Lisabona se dorește să reprezinte un bun prilej pentru liderii politici ai celor două continente de a-și asuma angajamente politice solide, orientate către acțiune, asupra principalelor probleme de actualitate la nivel internațional (în special schimbările climatice, migrația, energiile durabile, guvernanta și securitatea) și de a stabili orientarea politică a Parteneriatului Strategic UE-Africa. Mai mult, acesta este preconizat să lanseze, prin Declarația de la Lisabona a șefilor de stat și de guvern din Africa și Uniunea Europeană, un acord UE-Africa privind valorile, interesele comune și obiectivele strategice și să adopte, totodată, o Strategie Comună, reprezentând o viziune politică și o orientare pentru viitorul Parteneriatului strategic UE-Africa.

Strategia Comună vizează patru obiective politice majore: întărirea și promovarea parteneriatului politic UE-Africa, transformându-l într-un veritabil parteneriat între egali; continuarea promovării păcii și securității, a guvernării și drepturilor omului, a comerțului și integrării regionale și continentale în Africa, precum și promovarea altor teme-cheie pentru dezvoltare; abordarea împreună a provocărilor mondiale; facilitarea și promovarea unui parteneriat amplu și diversificat, orientat către oameni, pentru toți africanii și europenii.

Înainte de demararea summit-ului, se aprecia că șefii de stat și de guvern ar putea lansa, ca inițiative politice, o serie de proiecte emblematice specifice care să dea substanță parteneriatului și să demonstreze Africii, lumii și propriilor cetățeni, că UE promovează într-un mod constructiv parteneriatul UE-Africa. Printre acestea urmau să se numere:

- un *Parteneriat UE-Africa în domeniul energiei*, știindu-se că preocuparea mondială crescândă privind securitatea energetică, accesul la energie

și schimbările climatice a întărit interdependența între viitorul energetic al celor două continente și a creat nevoia unor abordări comune;

- un *Parteneriat UE-Africa privind schimbările climatice*, având în vedere faptul că Africa va fi, în viitor, afectată, în mod special, în ceea ce privește securitatea alimentară, sursele durabile de apă și fenomene meteorologice extreme, cum ar fi inundațiile sau seceta, iar acest parteneriat ar putea întări cooperarea practică în domenii ca: adaptarea, reducerea riscului de catastrofe, oprirea defrișărilor, promovarea participării țărilor în curs de dezvoltare pe piața mondială de carbon (inclusiv prin Mecanismul de dezvoltare curată), promovarea și punerea în funcțiune a tehnologiilor ecologice, precum și ameliorarea monitorizării efectelor schimbărilor climatice asupra mediului înconjurător, inclusiv prin sisteme spațiale;

- un *Parteneriat UE-Africa privind migrația, mobilitatea și ocuparea forței de muncă*, ce va spori cooperarea, prin înființarea unei rețele africane de observatoare în domeniul migrației, care vor colecta, analiza și disemina informații privind fluxurile migratoare în interiorul Africii și între Africa și Uniunea Europeană, va încuraja și gestiona mai bine mobilitatea și migrația forței de muncă în interiorul Africii și, unde este cazul, între Africa și UE, va facilita migrația circulară între Africa și UE, cu scopul de a crea situații reciproc benefice pentru țările de origine și destinație, precum și pentru migranții înșiși, va încuraja migrația forței de muncă africane calificate între țările de origine și cele de destinație, prin crearea de parteneriate între instituții europene și africane, cum ar fi universități și spitale, va duce la o unire a forțelor pentru a crea locuri de muncă mai multe și mai bune pentru Africa, în mod special pentru tineri și femei, pentru proiectarea și punerea în aplicare a unor strategii și politici care să stimuleze crearea de locuri de muncă în economia oficială, inclusiv prin ameliorarea climatului investițional și prin înființarea unor instituții ale pieței muncii care să fie puternice, responsabile, transparente și care să răspundă nevoilor pieței;

- un *Parteneriat UE-Africa privind guvernarea democratică*, destinat lansării unui Forum al Guvernării, cu implicarea actorilor neguvernamentali, a parlamentelor naționale și continentale, a autorităților locale și organizațiilor regionale, cu scopul de a amplifica dialogul pe probleme de guvernare de interes reciproc (cum ar fi drepturile

omului, principiile democratice, statul de drept, gestionarea resurselor naturale, lupta împotriva corupției și a fraudei, gestionarea transparentă și responsabilă a fondurilor publice, dezvoltarea și reforma instituțională, situațiile dificile, guvernarea mondială, reforma sectorului securității etc.), de a da rădăcini solide principiilor guvernării democratice la nivel mondial, continental, național și local, dar și de a alimenta dialogul la nivel înalt UE-UA privind guvernarea democratică;

- o *Arhitectură politică și instituțională comună UE-Africa*.

Din studiul rezoluției Parlamentului European din 25 octombrie a.c.¹⁰, se remarcă faptul că multitudinea de documente și actori ce contribuie la construirea viitoarei strategii comune UE-Africa (Planul de acțiune al summit-ului UE-Africa din 2000, Planul strategic 2004-2007 al Comisiei Uniunii Africane din iulie 2004, proiectul Strategiei comune UE-Africa adoptat de troica ministerială UE-Africa la 15 mai 2007, la Bruxelles, comunicarea Comisiei către Parlamentul și Consiliul European din 27 iunie 2007 intitulată „De la Cairo la Lisabona - Parteneriatul strategic UE-Africa“, Planul strategic 2006-2010 „O Africă, o voce“ al Parlamentului panafrican din noiembrie 2005, Acordul de la Cotonou, Acordul pentru cooperare în dezvoltare și multe altele, iar ca actori: UE, UA, parlamente, actori nestatali și autorități locale) îi conferă acesteia consistența unei strategii de la continent la continent, la care toate instituțiile comunitare își vor aduce contribuția, adaptându-și instrumentele de cooperare pentru dezvoltare la această nouă revendicare politică a UA și susținând procesul de integrare politică și economică a Africii la nivelul continentului.

Documentul menționat dedică un spațiu amplu problematicii păcii și securității, subliniind responsabilitatea celor doi actori și a comunității mondiale pentru protejarea ființei umane, prevenirea, rezolvarea, gestionarea conflictelor și reconstrucția postconflict. Prevenirea conflictelor, indispensabilă unei păci durabile, impune ca Strategia comună UA-UE să atace cauzele structurale ale conflictelor, realizând o politică de dezvoltare durabilă și reușind să răspundă nevoilor fundamentale ale populațiilor africane, să lupte contra șomajului și injustițiilor economice și sociale.

Situația statelor fragile este foarte importantă și cere o mai mare coerență a politicilor Uniunii, o întărire a controlului comerțului cu arme, accele-

rarea punerii în operă a strategiei Uniunii de luptă contra acumulării și traficului ilicit de arme ușoare și de mic calibru. Va trebui, constată Parlamentul European, mobilizat ajutorul internațional pentru înființarea centrelor de supraveghere regionale pe o bază geografică, apte să detecteze orice agravare a tensiunilor interetnice, interreligioase sau interlingvistice și să atragă atenția comunității internaționale asupra situațiilor care, în Africa, pot lua o turnură violentă. Actualul cod de conduită al UE asupra exporturilor de arme trebuie să fie înăspriț pentru a combate proliferarea armelor ușoare și de mic calibru ce întrețin conflictele care provoacă moartea în numeroase țări în curs de dezvoltare și pentru ca strategia comună să aibă ca efect intensificarea luptei contra traficului de arme.

Se impune a fi elaborată o metodologie completă de adaptare la schimbarea climatică, având în vedere incidențele sale în materie de securitate, prin întărirea prevenirii catastrofelor și ameliorarea guvernării și prevenirii conflictelor. Trebuie întărit dispozitivul de pace în Africa și încurajat recursul la alte mecanisme civile pentru a contribui la prevenirea, rezolvarea și gestionarea conflictelor în Africa, cu ajutorul unei finanțări sporite, suple și durabile.

Politica de dezvoltare reprezintă unul din principalele instrumente de atac al cauzelor primare ale insecurității, dar ea nu trebuie să fie subordonată politicii în problemele de securitate, afectându-și mijloacele destinate strict luptei contra sărăciei.

Noua Strategie partenerială va asigura o întărire a democrației, a bunei guvernări și a alegerilor democratice, a cooperării interparlamentare, a participării societății civile și autorităților locale la dialogul politic, a schimburilor dintre organizațiile societăților civile africane și europene.

În privința controlului democratic al forțelor armate, Parlamentul solicită o dublare a eforturilor în domeniul reformei sectorului de securitate, o punere mai deplină în aplicare a documentelor de reflecție a Comisiei și Consiliului în materie de securitate.

Strategia comună va integra măsuri pentru lupta contra impunității, de întărire a sistemelor juridic și judiciar africane, a mecanismelor de control democratic al sistemelor în conformitate cu drepturile omului, pentru a fi în măsură să judece direct în Africa autorii crimelor grave împotriva umanității.

Cei angajați în operațiuni de pace și securitate vor trebui să integreze dimensiunea de gen, crescând reprezentarea femeilor la toate nivelurile de responsabilitate, în situațiile de rezolvare a conflictelor, în toate misiunile civile și militare de menținere a păcii.

Este încurajată cercetarea unei definiții a conceptului de „resurse de conflict“, pentru a combate mai bine economiile de război. Sensibilitatea conflictelor va fi luată sistematic în calcul, în toate obiectivele strategiei, nu numai în chestiunile păcii și securității, dar și ale comerțului, resurselor naturale, schimbărilor climatice și altor elemente-cheie ale dezvoltării. În noua strategie este inclus angajamentul de a se lupta contra comerțului ilegal cu resurse naturale, ca generator de conflict, realizându-se o definire a ceea ce constituie resurse de conflict, și a se crea o grupă de experți însărcinată cu propunerea de soluții multilaterale la această problemă.

Așteptările de la noua strategie sunt foarte mari și părțile speră în schimbări fundamentale în relațiile dintre cei doi actori, care să contribuie decisiv la securitatea și dezvoltarea continentului african și deopotrivă a celui european.

4. Concluzii

Prin transformarea sa, până în 2010, în economia cea mai competitivă din lume și prin crearea, în vecinătatea sudică a Europei, a unei mari zone de liber schimb euro-mediteranean, prin edificarea Strategiei pentru Africa și implementarea tuturor elementelor de forță ale noului parteneriat strategic UE - Africa, Uniunea își va aduce o contribuție mai amplă și mai coerentă la securitatea și prosperitatea lumii comunitare și a celei învecinate, va reuși să se integreze mai bine în economia mondială, să se afirme ca actor global de primă mărime.

Este de așteptat ca, operaționalizând noua strategie de parteneriat cu Africa, UE să-și extindă gama de crize la care să poată interveni, alături de partenerii săi africani, să capete o experiență din ce în ce mai mare de acțiune în operații internaționale de menținere a păcii.

Uniunea va contribui, astfel, tot mai mult la construcția pe continentul african a unui spațiu al securității și prosperității, al împărtășirii valorilor democrației și păcii pe plan regional și, de aici, mai departe, pe plan global.

NOTE BIBLIOGRAFICE:

1 Această apreciere a fost dezvoltată în Mircea Mureșan, Black Sea – Mediterranean Sea space, a future durable and complex interface for an Euro-Asian and Euro-African construction, CeMISS Quarterly, Centro Militare di Studi Strategici, Rome – Italy, Year V, Autumn, 2007, pp.39-48.

2 Vezi, pentru aceasta, Raportul de activitate pe 2006 al Grupului BEI, la www.eib.org/report.

3 Vezi studiul „Miliardele pierdute ale Africii”, realizat de organizația umanitară Oxfam, comentat de The Money Channel, la http://www.tmctv.ro/articol_21926/razboaiele_din_ultimii_15_ani_din_africa_au_costat_300_de_miliarde_de_dolari.html

4 Vezi Questions et réponses: la «stratégie de l'Union européenne pour l'Afrique», la <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/05/format=HTML&aged=0&language=FR&guiLanguage=en>

5 Council of the European Union: The EU and Africa:

Towards Strategic Partnership, adoptat de Consiliul European din 15-16 decembrie 2005, http://www.europa-eu-un.org/articles/en/article_5499_en.htm.

6 Centre d'analyse stratégique, Actes du colloque du 25 octobre 2006, L'action de l'Europe en Afrique dans le domaine de la sécurité, 2007, <http://www.strategie.gouv.fr/IMG/pdf/EuropeEnAfrique.pdf>

7 Antoine SADOUX, Les limites du partenariat UE-UA dans la gestion des crises, Revue de la Défense nationale, août -septembre, 2006.

8 Hussaini ABDU, EU strategy for Africa: an Africa Perspective, <http://www.governancelink.org/IssueNo1Apr07/eustrategz.html>

9 Rapport d'activité 2006, Enda Perspectives Dialogues Politiques, DIAPOL, http://endadiapol.org/IMG/pdf/Rapport_Enda_Diapol_2006.pdf, p.11.

10 Résolution du Parlement européen du 25 octobre 2007 sur l'état des relations entre l'Union européenne et l'Afrique, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2007-0483+0+DOC+XML+V0//FR>

Generalul prof. univ. dr. Mircea MUREȘAN (muresan@unap.ro) este comandantul (rectorul) Universității Naționale de Apărare „Carol I”. În continuarea abordării, la rubrica de actualitate politico-militară internațională, a problematicii politicilor și strategiilor europene pentru alte spații, autorul analizează, în acest număr, relația UE cu Africa, coordonatele noului parteneriat strategic ce se construiește între cei doi actori continentali.

LOCUL ȘI ROLUL PARADIGMEI NEOLIBERALE ÎN PROMOVAREA COOPERĂRII ȘI SECURITĂȚII ÎN RELAȚIILE INTERNAȚIONALE

Dr. Leonida MOISE

Paradigma neoliberală reprezintă o abordare alternativă la cealaltă paradigmă dominantă din cadrul teoriei relațiilor internaționale, neorealismul, și proclamă faptul că specific sistemului internațional contemporan este fenomenul interdependenței complexe, care presupune că toți actorii de pe scena mondială, statali și nonstatali, se află în relații de cooperare.

În asemenea circumstanțe, strategia cooperării este prevalentă, deoarece facilitează realizarea propriilor obiective ale tuturor entităților din sistem, iar utilizarea războiului pentru rezolvarea diferendelor între state nu mai constituie o soluție productivă.

Acumulările în plan teoretic au determinat trecerea liberalismului într-o nouă fază, în anii '80, denumită neoliberalism. În concepția neoliberală, statul este, în continuare, privit ca un actor rațional și unitar, dar se admite și existența unor alți actori, cum sunt organizațiile și instituțiile internaționale. Neoliberalii recunosc caracterul anarhic al sistemului internațional, ca urmare a lipsei unei autorități mondiale susceptibile să ordoneze și să conducă sistemul, dar nu exclud existența unor grade diferite de interdependență, în cadrul cărora cooperarea este posibilă.

Caracteristic viziunii neoliberale este faptul că instituțiile și regimurile internaționale reprezintă entități independente în cadrul sistemului internațional care stimulează și favorizează cooperarea și induc o credibilitate sporită tuturor actorilor implicați în activitățile internaționale.

Important este ca principiile și normele promovate de instituții să fie în interesul statelor, deoarece numai în acest mod va crește și disponibilitatea liderilor de a accepta cooperarea

internațională. Renunțarea de către neoliberali la abordarea politicii internaționale în termeni morali și acceptarea poziției statului ca actor important în relațiile internaționale au permis reconcilierea cu paradigma dominantă neorealistă, trecându-se astfel peste dihotomiile specifice disputelor anterioare între realiști și liberali. Teoriile liberale și neoliberale susțin că există următoarele tendințe în cadrul acestei orientări: *liberalismul cosmopolitan sau republican, liberalismul economic, liberalismul sociologic transnațional și instituționalismul liberal*¹.

Liberalismul cosmopolitan sau republican – își are sorginea în gândirea filosofică a lui Immanuel Kant, potrivit căreia statele republicane (în accepțiunea contemporană, statele democratice) militează mai mult pentru pace decât pentru război.

Kant a precizat că pacea se va instaura cu adevărat doar atunci când toate statele vor deveni republicane, cu alte cuvinte, atunci când democrația va fi adoptată de toți actorii statali din sistemul internațional. Mai târziu, filosoful britanic Jeremy Bentham, promotorul teoriei utilitariste, a susținut că o modalitate eficientă de reducere a războaielor ar fi elaborarea unor norme de drept internațional agreeate de toate statele, în baza cărora să se recunoască drepturile și obligațiile ce revin fiecărui stat.

Liberalismul economic susține că aplicarea principiilor economiei de piață în condițiile globalizării determină amplificarea interdependenței, situație ce contribuie la diminuarea conflictelor și războaielor, deoarece, atunci când statele sunt legate între ele de puternice interese economice, cooperarea este preferată în locul confruntării și, astfel, se ajunge la prosperitate generală și pace.

Liberalismul sociologic transnațional analizează evoluția organizațiilor transnaționale în epoca contemporană și impactul acestora asupra statului-națiune. Sunt relevate legăturile complexe dintre stat, ca actor important în sistemul internațional actual, și ceilalți actori, care în ultima perioadă de timp, și-au făcut tot mai mult simțită prezența pe plan internațional.

Instituționalismul liberal se referă la rolul și influența pe care instituțiile și regimurile instituționale le au asupra entităților statale, apreciindu-se că acesta reprezintă neoliberalismul contemporan în relațiile internaționale.

Importanță pentru percepția liberală asupra relațiilor internaționale este lucrarea lui Robert Keohane și Joseph Nye, **Power and Interdependence**, apărută în 1977. În viziunea celor doi autori, sistemul internațional actual este caracterizat printr-o interdependență complexă, care presupune numeroase canale ce conectează societățile, cum ar fi relațiile interstatale, transguvernamentale și transnaționale. Consecința acestei abordări este că nu există o ierarhie a problemelor bine delimitată, iar utilizarea forței este mult redusă².

Deși Keohane și Nye au fost deseori criticați că modelul interdependenței complexe reprezintă un atac virulent la adresa realismului, într-o ediție ulterioară, aceștia au precizat că abordările realiste și cele liberale nu sunt opuse, ci complementare, deoarece își au originea comună în viziunea utilitaristă asupra lumii³.

În definirea regimurilor, Keohane și Nye apelează la Stephen Krasner, în opinia căruia acestea sunt un „set de rețele de legi, norme, principii și proceduri, implicite sau explicite, care regularizează comportamentul statelor, dar nu îl determină”⁴.

Prin urmare, regimurile reprezintă un anume tip de instituții care guvernează interacțiunile dintre diverși actori, ele fiind diferite de alte instituții prin faptul că promovează proceduri de cooperare mai specializate și se adresează unor activități bine delimitate sau unor spații geografice clar definite. Din această perspectivă, rezultă că nu toate instituțiile internaționale sunt și regimuri internaționale. De pildă, Haggard și Simmons susțin că balanța de putere este doar instituție, și nu regim, deoarece nu este definită prin norme și proceduri explicite⁵. O caracteristică importantă a regimurilor internaționale este că sunt identificate

ca variabile intermediare, care acționează în contextul relației dintre caracteristicile politicii internaționale și comportamentul actorilor din sistemul internațional.

Imre Lakatos afirmă că instituționaliștii, în dorința lor de a subsuma gândirea realistă, explică tot ceea ce înseamnă teoria realistă referitor la comportamentul statelor și supraviețuire, plus „multe altele”. Multe altele se referă la includerea în explicarea comportamentului statelor a unui număr mare de actori și factori cu influență nemijlocită asupra deciziilor etatice. De asemenea, sunt adăugate, în afara nivelurilor de analiză interstatal și sistemic susținute de realiști și neorealiști, nivelul de analiză transnațional și cel al politicii interne.

Actorii transnaționali, prin care înțelegem corporațiile multinaționale, organizațiile interguvernamentale și nonguvernamentale și actorii interni, respectiv grupurile de interese, partide politice, mass-media etc., devin subiecte centrale în cadrul teoriei instituționale. Totuși, în gândirea neoliberală, statul rămâne un actor important și rațional, deoarece nu ia în mod deliberat decizii care ar putea genera consecințe inacceptabile pentru existența sa. Deși acceptă punctul de vedere realist că statele și indivizii sunt egoiști și, în condițiile anarhiei, își urmăresc propriile obiective, instituționaliștii apreciază că statele dispun de o varietate de opțiuni privind diversele aspecte ale politicii și, în consecință, pot coopera sau nu.

Cu alte cuvinte, statele nu sunt în permanență în situația de a fi constrânse să folosească amenințarea sau forța, întrucât sunt momente în care statele pot avea și interese comune, iar forța în acest caz nu este justificată.

Keohane consideră cooperarea ca fiind un proces prin care politica unui stat este privită favorabil de către alt stat, deoarece facilitează realizarea propriilor obiective ca rezultat al coordonării la nivel de politici⁶. Acest aspect trebuie privit cu circumspecție, deoarece egoismul statelor face ca, în anumite împrejurări, acestea să renunțe la cooperare, dacă se ivește ocazia să câștige în defavoarea altor state. Lucrurile devin și mai evidente atunci când analizăm problema securității. În această situație, forța este un element fundamental și e folosită în scopul de a constrânge alte state să coopereze, indiferent dacă acestea sunt neutre, rivale sau aliate. Edward Kolodziej susține că atât realiștii, cât și instituționaliștii

consideră statele ca fiind blocate în ceea ce teoria jocurilor numește „dilema prizonierului”⁷. Având în vedere că termenul de prizonier nu este adecvat analizei noastre, vom folosi în continuare termenul de deținut, care este mai potrivit, ținând cont de starea infracțională în care sunt angajați indivizii respectivi.

Concret, este vorba de doi deținuți care sunt anchetați separat pentru implicarea lor într-o infracțiune. Situațiile prin care trec cei doi pe parcursul anchetei exprimă esența dilemei în care aceștia se găsesc. Dacă niciunul din ei nu oferă o informație care să probeze vinovăția celuilalt, amândoi pot fi eliberați. În situația în care unul din deținuți cedează și îl „toarnă” pe celălalt, el iese liber din joc, iar partenerul lui poate primi, spre exemplu, zece ani de pușcărie. Conform teoriei jocurilor, există și posibilitatea ca cei doi să se toarne reciproc, în acest caz ambii deținuți primesc sentințe mai ușoare, dar nu este niciunul eliberat. În mod normal, cei doi deținuți ar câștiga cel mai mult dacă ar folosi prima variantă. Nu se întâmplă așa, deoarece infractorii în cauză sunt derutați de poziția pe care o adoptă unul față de celălalt. Pentru că nu-și pot coordona mișcările, lipsa informațiilor îi determină să fie neîncredători și să apeleze la o variantă de compromis, respectiv să-și trădeze partenerul, întrucât, într-o asemenea situație, pedeapsa este mai ușoară. În aceste circumstanțe, ambii deținuți sunt puternic stimulați să se trădeze reciproc, având astfel speranța că vor alege varianta cea mai convenabilă. Folosind acest raționament, Kolodziej arată că statelor le lipsesc informațiile și instituțiile credibile pentru a-și coordona acțiunile și a susține încredere reciprocă și, de aceea, se impune o reconsiderare a rolului instituțiilor în relațiile internaționale. Pe de altă parte, instituționaliștii sunt de acord cu realiștii de toate orientările că violența este un element real în relațiile dintre state și că statele nu se pot baza exclusiv pe declarațiile altruiste ale altor state, motiv pentru care trebuie luată în calcul și varianta că alți actori ar putea juca incorect. Totuși, instituționaliștii consideră că limitele informării și coordonării acțiunilor pot fi relaxate prin înființarea unor instituții care să producă beneficii reciproce. În acest sens, Kolodziej subliniază: „această distribuție a beneficiilor între egoiștii cooperanți, precum cele ale prizonierilor tăcuți care sunt eliberați, poate fi maximizată în mod eficient și echitabil, astfel încât să cântărească mai greu decât

câștigul pe care fiecare l-ar putea dobândi printr-o acțiune unilaterală și defectare, în defavoarea altor state. Cooperarea produce câștiguri optime pentru toată lumea”⁸.

Interdependența complexă între state și actorii nonstatali, materializată într-o negociere continuă pentru obținerea unor avantaje, a determinat caracteristici noi ale relațiilor internaționale. În primul rând, interacțiunile tot mai strânse dintre entitățile sistemului internațional au generat intensificarea preocupărilor pentru identificarea unor modalități comune de îndeplinire a scopurilor. În al doilea rând, statul nu mai reprezintă unicul canal prin care toți ceilalți actori din sistem își pot manifesta opțiunile și el însuși abordează alte căi decât cele tradiționale și se bazează pe alți actori, în afara statelor, pentru îndeplinirea unor obiective în relația cu alte state. În fine, piețele globale confirmă aceste două tendințe, ca realități ale sistemului internațional actual.

Keohane și Nye susțin că, dincolo de relațiile interstatale, interdependența presupune două niveluri importante de analiză: transguvernamental și transnațional⁹.

Comparând punctul lor de vedere cu cel realist, aceștia afirmă că nivelul transguvernamental (elitele guvernamentale care se află într-o permanentă negociere) se aplică drept replică la ideea realistă conform căreia statele acționează coerent ca unități, iar cel transnațional se folosește ca alternativă la ipoteza realistă că statele sunt unicele unități.

Interdependența complexă înseamnă, în viziunea neoliberală, că statele au de rezolvat probleme care apar simultan, nu în mod gradual, și, în general, statele sunt obligate să răspundă tuturor provocărilor pe care sistemul le generează la un moment dat.

Diferențierea între politica înaltă (*high politics*) și politica joasă (*low politics*) este înlocuită, în gândirea neoliberală, cu „o agendă definită pe orizontală, cu schimburi multiple, conflictuale și interconectate”¹⁰.

Reprezentanții paradigmei instituționaliste scot în evidență faptul că politica internă este antrenată în acest proces de negociere, deoarece, în realitate, în funcție de domeniul de politici de studiat, relațiile interstatale, privite din perspectiva nivelului sistemic de analiză, sunt influențate de actorii nonstatali de la nivel transnațional și intern. Prin includerea diverșilor actori și lărgirea nivelurilor

de analiză în interdependența complexă, al cărei scop final este descifrarea comportamentului statului, instituționalistii încearcă să demonstreze caracterul sistemic al operei lor. În funcție de circumstanțele istorice, statele folosesc diferite forme de putere, de la puterea *hard* (materială) la puterea *soft* (informațională), pentru promovarea propriilor interese.

În motivarea deciziilor și acțiunilor cotidiene ale statelor, susținătorii interdependenței complexe apreciază că formele noncoercitive de putere și cooperare se situează pe același plan cu cel al puterii militare. Acesta este de fapt punctul de separație între realiști și instituționalisti.

În viziunea neoliberală, statele se confruntă nu numai cu alte state, dar și cu ceilalți actori nonstatali, cum ar fi organizațiile interguvernamentale și nonguvernamentale și corporațiile multinaționale. Organizațiile interguvernamentale, gen ONU, NATO sau Organizația Mondială a Comerțului, deși sunt create de state, au propriile lor interese și pot limita influența statelor, dar, alternativ, pot și extinde puterea și interesele statelor membre. La rândul lor, organizațiile nonguvernamentale pot influența activitatea și comportamentul statului, iar corporațiile multinaționale, ca actori privilegiați în cadrul piețelor, pot, de asemenea, limita sau lărgi puterea statelor în funcție de un domeniu sau altul.

În gândirea neoliberală, nu este neglijat nici rolul personalităților politice sau publice în impunerea anumitor reforme care să ducă la schimbări notabile în sistemul relațiilor internaționale. Soluționarea multiplelor și complexelor probleme ale lumii contemporane necesită, în opinia instituționalistilor, folosirea cooperării și altor forme de acțiune colectivă și restrângerea forței coercitive a statului. În aceste condiții, este de preferat, pentru asigurarea bunăstării populațiilor statelor, adoptarea unor măsuri de inspirație neoliberală, deoarece folosirea forței sau amenințării cu forța este neproductivă în circumstanțele actuale. Ajungem astfel la ideea de bază a liberalismului, care proclamă supremația legii și acțiunea liberă a forțelor de piață, separate de intervenția prea mare a statului în procesele economice.

Analizând rolul conflictului în relațiile internaționale, neorealismul defensiv Robert Jervis arată că, în timp ce realiștii au în atenție mai ales războiul și studiile de securitate, neoliberalii se concentrează asupra zonelor economică sau

ecologică. Interesant este, subliniază acesta, că deosebirea între cele două programe de cercetare nu constă în faptul că neoliberalii acordă importanță cooperării, ci în aceea că, deși sunt de acord cu neorealismului, că există conflict în relațiile internaționale, susțin că acesta nu este necesar și poate fi evitat¹¹. Prin urmare, neoliberalii cred că tocmai prezența instituțiilor poate asigura un curs nou în relațiile internaționale, în măsură să estompeze violența și să promoveze cooperarea. Dimpotrivă, neorealismului ofensiv apreciază că structura constrângătoare a domeniului relațiilor internaționale și egoismul statelor fac puțin probabilă reducerea conflictului în favoarea unor politici alternative. Neorealismului defensiv se situează oarecum între poziția neoliberalilor și a realiștilor ofensivi, în sensul că acceptă unele situații în care conflictul nu este neapărat necesar, dar sunt reținuți în ceea ce privește capacitatea actorilor de a acționa în direcția intereselor comune¹².

Deși paradigma neorealistă susține asumția că, într-un mediu anarhic, statele, ca actori raționali, privesc cu suspiciune câștigurile relative ale altor state, în domeniul militar sau economic, din teama de a nu le afecta propriile interese, neoliberalii consideră că sunt suficiente argumente pentru a demonstra că acumularea de putere de către un stat nu este neapărat amenințătoare pentru alt stat.

Instituționalistii afirmă că, odată create de către state, instituțiile își urmează propriile traiectorii și sunt preocupate de a-și conserva identitatea, în consonanță cu rațiunile pentru care au fost înființate. Interesantă este și opinia potrivit căreia instituțiile se adresează tuturor actorilor, oferindu-le avantajele cooperării, dar și consecințele, în cazul apariției conflictului sau defectării. În situația în care un stat încalcă regulile stabilite, acesta intră sub incidența unor măsuri de ordin politic, cum ar fi o critică directă, sub forma unei declarații sau a unor măsuri economice, prin instituirea unui blocaj economic sau creșterea tarifară la unele produse¹³.

Esențial în buna funcționare a instituțiilor este ca acestea să ofere informații corespunzătoare fiecărui actor din sistem pentru coordonarea acțiunilor actorilor, în scopul obținerii unor beneficii comune, care nu înseamnă că sunt neapărat și egale. Transparența promovată de instituții înlătură vâlul de suspiciuni și percepțiile greșite care acoperă relațiile dintre state și arată decidenților politici avantajele cooperării. Un exemplu elocvent în acest sens este Uniunea Europeană, care, prin structurile

instituționale create, a demonstrat că este posibil să prevaleze cooperarea în domeniile prioritare, în care interesele organizației au fost armonizate cu cele ale statelor membre, beneficiile cooperării fiind evidente. Prin urmare, neoliberalii susțin că instituțiile nu sunt doar variabile dependente, dar și independente, deoarece atenuează anarhia și stimulează cooperarea. Prin asigurarea unei cantități mai mari de informație asupra intențiilor și comportamentului statelor, se poate aplica mai bine principiul reciprocității: statele, cunoscând strategiile utilizate de ceilalți parteneri, pot acționa în favoarea cooperării. Neorealiștii afirmă că instituțiile internaționale nu au un efect independent asupra comportamentului statelor, asumție contrazisă de neoliberali, care susțin că instituțiile acționează independent, în sensul că ele controlează efectele puterii, întrucât există domenii în care statele au interese comune, ce pot fi promovate prin intermediul cooperării¹⁴.

O interesantă abordare, tot din perspectivă liberală, o are cercetătorul american James Rosenau. Acesta susține că, în sistemul internațional, există două entități bine conturate. Pe de o parte, lumea statelor, în care națiunea și suveranitatea reprezintă elemente definitorii, iar pe de altă parte, o lume a actorilor transnaționali, care tinde spre diminuarea rolului statului și creșterea rolului entităților nonstatale.

Între aceste două lumi s-a declanșat o luptă concurențială, în care contradicțiile și tensiunile specifice au generat ceea ce Rosenau definește a fi *efectul de turbulență*. Caracteristică acestei perioade este afirmarea unei categorii de indivizi mai documentați, care își exprimă din ce în ce mai mult disponibilitatea de a se implica în afacerile internaționale, tendință favorizată și de tehnologiile moderne de comunicare.

În aceste condiții, Rosenau apreciază că loialitatea cetățenilor oscilează între statul-națiune, comunitățile regionale și locale și grupurile transnaționale. Acest proces nu este liniar, ci presupune numeroase convulsii, deoarece actorii tradiționali, statele, renunță cu greu la transferarea atașamentului indivizilor către actorii nonstatali. Consecința este deprecierea autorității statale, înregistrându-se astfel o criză globală de autoritate, în care toți actorii implicați încearcă să inducă indivizilor sentimentul de legitimitate, în scopul reorientării opțiunilor acestora¹⁵.

La confluența celor două lumi, turbulența și

instabilitatea, deși vor fi predominante, se poate vorbi și de o temporizare a conflictelor, deoarece interdependența și cooperarea, puternic stimulate de actorii transnaționali, vor face să prevaleze solidaritatea internațională a indivizilor în detrimentul celor care promovează violența.

Contribuții importante la dezvoltarea gândirii liberale a adus și filosoful american de origine japoneză Francis Fukuyama. În vara anului 1989, acesta a publicat în revista *The National Interest*, un articol, intitulat „The End of History?”, care a provocat reacții contradictorii în lumea academică, dar și în opinia publică internațională¹⁶. Autorul articolului sublinia ideea că, în ultimii ani ai secolului al XX-lea, s-a conturat un consens asupra legitimității democrației liberale, argumentul principal fiind că aceasta și-a dovedit superioritatea în confruntările cu ideologiile rivale, monarhia ereditară, fascismul și, mai nou, comunismul. Prin urmare, Fukuyama aprecia că democrația liberală ar putea fi „punctul final al evoluției ideologice a omenirii” și „forma finală de guvernare umană”.

Impactul extraordinar pe care l-a avut acest articol în întreaga lume, dar mai ales controversele și comentariile pe care le-a generat, l-au determinat pe Fukuyama să elaboreze o lucrare mai amplă, care a fost publicată în 1992, sub titlul **The End of History and the Last Man**.

De la început, Fukuyama atrage atenția că neînțeleșurile asupra lucrării sale își au sursa în percepțiile greșite asupra termenului „istorie”. Când s-a referit la sfârșitul istoriei, acesta nu a avut în vedere istoria ca eveniment, în sens convențional, deoarece istoria va consemna, ca și până acum, toate evenimentele importante din viața societății umane, ci la sfârșitul istoriei înțeleasă ca proces evolutiv, coerent de organizare a societății, ținând seama de experiența acumulată în timp¹⁷.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ:

ARON, Raymond, **Paix et guerre entre les nations**, Paris, 1962

BARBER, John R., **Istoria Europei moderne**, București, Editura Lider, 1993

EVANS, Graham, NEWNHAM, Jeffrey, **Dicționar de Relații Internaționale**, Editura Universală Dolti, 2001

FUKUYAMA, Francis, **Sfârșitul istoriei și ultimul om**, București, Editura Paideia, 1994

GODDIS, John Lewis, **Strategies of Containment. A Critical Appraisal of Postwar American National Security Policy**, Oxford, 1982

GUZZINI, Stefano, **Realism și relații internaționale**, Iași, Institutul European, 2000

HEREZ, John, **Idealist Internaționalism and the Security Dilemma**, 1950

HOLSTI, K.J., **Hegemony and Diversity in International Theory**, Boston, 1985

KAPLAN, Morton, **Variants on fix Models of the International Systems**, New York, 1969

KEOHANE, Robert, NYE, Joseph, **Power and Interdependence Revisited**, International Organization, Boston, 1987

MORGENTHAU, Hans, **Power Politics versus Scientific**, Chicago, 1946

WALLERSTEIN, Immanuel, **Sistemul mondial modern**, București, Editura Meridiane, 1992

WIGHT, Martin, **International Theory: the three traditions**, Leicester, 1991

WOLFERS, Arnold, **Discord and Colaboration. Essays an International Politics**, London, 1962.

NOTE BIBLIOGRAFICE:

1 Robert JACKSON, Georg SONENSEN, **Introduction to International Relations**, Oxford University Press, 2003, pp.107-112.

2 Robert KEOHANE, Joseph NYE jr., **Power and Interdependence: World Politics in Transition**, Little Brown and Co., Boston, 1977, pp.19-20.

3 Robert KEOHANE, Joseph NYE jr., **Power and Interdependence Revisited**, în International Organization, nr. 41, 1987, pp. 728-729.

4 Stephen KRASNER, **Structural Causes and Regime Consequences: Regimes as Intervening Variables**, în International Organization, nr. 36, 1982, p.186.

5 Stephan HAGGARD, Beth SIMMONS, **Theories of International Regimes**, în International Organization, nr. 41, 1987, pp. 495-496.

6 Robert KEOHANE, **After Hegemony. Cooperation and Discora in the World Political Economy**, Princeton University Press, Princeton, 1984, p.63.

7 Edward A. KOLODZIEJ, **Securitatea și relațiile internaționale**, Editura Polirom, Iași, 2007, pp.190-191.

8 Ibidem, p.192.

9 Robert KEOHANE, Joseph NYE, **Power and Interdependence**, Langman, New York, 2001, p.25.

10 Edward A. KOLODZIEJ, **op. cit.**, p.195.

11 Robert JERVIS, **Realism, Neorealism and Cooperation: Understanding the Debate**, în International Security, nr. 24, 1999, pp.45-47.

12 Ibidem, p.49.

13 Edward A. KOLODZIEJ, **op. cit.**, p. 199.

14 Robert KEOHANE, Lisa MARTIN, **The Promise of Institutional Theory**, în International Security, nr. 20, 1995, pp.44-46.

15 James ROSENAU, **Turbulența în politica mondială**, Editura Academiei Române, București, 1994, pp.318-320.

16 Martin GRIFFITHS, **Relații internaționale, școli, curente, gânditori**, Editura Ziua, București, 2003, p.125.

17 Francis FUKUYAMA, **Sfârșitul istoriei și ultimul om**, Editura Paideia, București, 2004, p.5.

Colonelul (r) conf. univ. dr. Leonida MOISE este decanul Facultății de Științe Politice, Sociologie și Relații Internaționale, din cadrul Universității Hyperion, București, autor a numeroase articole și studii referitoare la Teoria relațiilor internaționale și problematica securității.

O MARE PUTERE ASIATICĂ – JAPONIA

– perspective militare –

Marina MUSCAN

Japonia este conștientă de faptul că acumulara de putere militară poate determina un val de neîncredere din partea celorlalte state din Asia. Japonia a încercat de-a lungul timpului să evite politica de forță și a dus mai mult o politică de prevenire a eventualelor stări de tensiune din zonă. Statul nipon dorește un loc permanent în Consiliul de Securitate al ONU, bazându-se pe faptul că plătește 20% din bugetul organizației, ceea ce face ca Japonia să fie al doilea mare contribuabil la fondurile Națiunilor Unite.

Momentan, Japonia deține aproximativ 5%¹ din puterea la nivel global, beneficiind în același timp de sprijinul Statelor Unite, care dețin, la ora actuală, 20%² din puterea mondială și care, în prezent, asigură și „umbrela nucleară” pentru Japonia, în baza Tratatului de Cooperare Reciprocă și Securitate semnat în 1960.

Deși se află la capătul a peste un deceniu de recesiune economică, Japonia rămâne în continuare una dintre puterile economice ale lumii, dispunând de următoarele atuuri:

- Industria, printre cele mai performante ale planetei, continuă să inoveze, mai ales în domeniile informaticii, telecomunicațiilor și construcției de mașini;
- Economia – Japonia este pe locul 9 în lume la produsul intern brut (PIB), pe locul 3 la puterea de cumpărare și pe locul 2 la venitul național (VN);
- Japonia este o mare producătoare de energie electrică, situându-se pe primul loc în lume în privința capacității sale de a genera energie electrică.

De reținut însă că Japonia are puține resurse naturale: depinde de importuri în proporție de 100% în cazul petrolului, bauxitei, lăunii, bumbacului; în proporție de 95% în cazul grâului; 90% în cazul cuprului și 70% în cazul cherestelei.

Din punct de vedere al populației, Japonia a fost și este o forță. Astfel, în intervalul 1890 – 1938, Japonia s-a clasat pe locul al patrulea în lume din

punct de vedere demografic. În 1997 a ajuns pe locul 8 în lume ca număr de locuitori, iar în anul 2007 ocupă locul 10. Deci, în intervalul 1890 – 2007, Japonia s-a plasat constant între primele zece state ale lumii ca număr de locuitori. Totuși, conform previziunilor făcute de către Population Reference Bureau al Statelor Unite, în 2050, Japonia nu se va mai afla între primele 10 state ale lumii, ca număr de locuitori.

Actualmente, populația Japoniei se ridică la 127,7 milioane de locuitori, având o rată de creștere de 0%. Conform previziunilor, în 2025, populația Japoniei va fi de 119,3 milioane de locuitori, iar în 2050 cifra va scădea la 95,2 milioane. Între 2007 – 2050, populația Japoniei va avea o rată de scădere de aproximativ 26%³. Iar în 2050, Japonia va ocupa locul 17 în clasamentul celor mai populate țări, în conformitate cu estimările Departamentului pentru probleme economice și sociale al ONU.

Aproximativ 80% din populația Japoniei trăiește în mediul urban, densitatea populației fiind de 329,5 persoane pe kilometru pătrat. În ceea ce privește compoziția populației, 99,4% sunt de origine japoneză, restul de 0,6% fiind cetățeni de origine coreeană și chineză. Alte două grupuri minoritare sunt reprezentate de populația *ainu* și *hisabetsu buraku*, dar aceste grupuri sunt foarte reduse.

Japonia deține cea mai ridicată rată de alfabetizare la nivel mondial, 99% din populație a urmat cursurile unor instituții de învățământ primar și secundar, iar 97% din absolvenții de învățământ secundar urmează și cursurile instituțiilor de învățământ superior. De asemenea, Japonia se află pe locul zece în lume, în clasamentul țărilor cu laureați ai premiului Nobel⁴.

Din punct de vedere al sănătății populației, conform datelor oferite de către Organizația Mondială a Sănătății, Japonia se prezintă în felul următor:

- 23,2% din populația de peste 15 ani este obeză;

- aproximativ 3,2% dintre bărbații de peste 30 de ani suferă de diabet;
- 0,9% din populația Japoniei este dependentă de alcool, iar numărul de consumatori frecvenți de băuturi alcoolice se ridică la 20,8% din populație;
- 56,2% dintre bărbați și 39,7% dintre femei prezintă o tensiune ridicată;
- 79,4% din populație duce un stil de viață sedentar⁵.

Organizația Mondială a Sănătății apreciază că, în 2025, la fiecare 100 de muncitori, Japonia va avea 56 de pensionari.

Fenomenul imigrației este și el un indicator fidel al stării de sănătate a organismului social și rezultatul unor fenomene cumulate, dintre care cel mai important este sărăcirea continuă a populației. Rata de migrație în Japonia este de 0%.

Capacitatea economică și capacitatea de dezvoltare sunt factorii-cheie care leagă vectorul de putere reprezentat de elementul social de factorul de putere reprezentat de resursele naturale. Dezvoltarea economică a unei națiuni are la bază modernizarea politică, educația, mobilitatea socială și capacitatea de inovare.

În trecut, Japonia a deținut o forță militară demnă de luat în considerare. Între 1411 – 1614, un daimyo putea să adune sub arme între 3.000 și 33.736 de oameni.

În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, Japonia deținea trei tipuri de divizii de infanterie:

- o divizie de **tipul A**, formată din: 29.408 oameni, ce deținea 9.906 cai și 502 vehicule motorizate. Această divizie de infanterie avea în dotare 10.072 arme de foc, 405 mitraliere ușoare, 112 mitraliere grele, 457 lansatoare de grenade, 151 tunuri, 36 tunuri de tip Howitzer, 13 vehicule blindate, 20 tancuri ușoare și 48 tancuri de mărime medie. Era considerat cel mai puternic tip de divizie de infanterie al armatei japoneze, în 1940;

- o divizie de **tipul B**, formată din: 20.000 de oameni, cu 7500 de cai. O divizie de acest tip avea în dotare: 9000 puști, 382 mitraliere ușoare, 112 mitraliere grele, 340 lansatoare de grenade, 22 tunuri antitanc, 66 tunuri, 7 vehicule blindate și 10 –14 tancuri ușoare;

- o divizie de **tipul C**, formată din două brigăzi de infanterie, având în compunere 8 batalioane independente, dotate cu artilerie. Erau batalioane ușoare, antrenate pentru operațiunile de gherilă.

După 1947, Japonia a acceptat restricțiile militare, care, până de curând, au interzis ca Forțele de Apărare japoneze să fie folosite în afara graniței.

În 2006, Forțele de Apărare japoneze erau formate din: 240.000 de cadre militare care activau în Forțele Aeriene de Apărare, 44.000 de cadre în

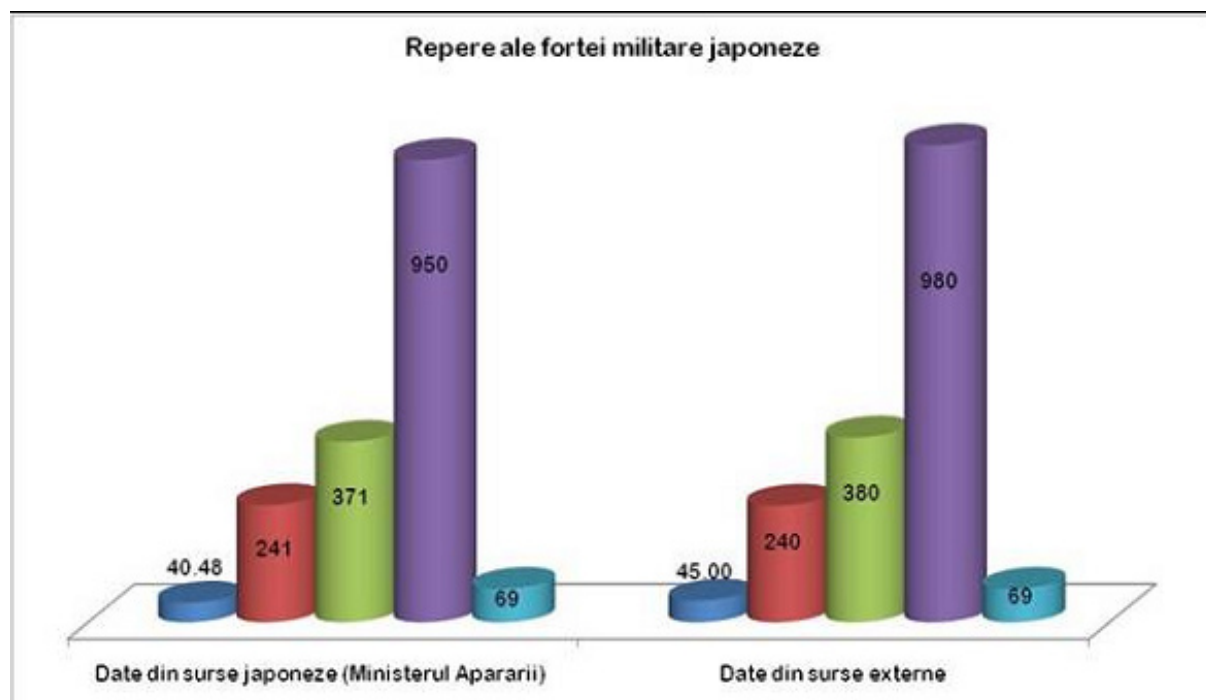

Figura nr. 1

Forțele Maritime și 148.200 în Forțele Terestre. Forțele de Apărare japoneze dețineau, în 2003: 950 tancuri, 1880 vehicule blindate, 250 vehicule de artilerie autopropulsate, 480 piese de artilerie tractate, 120 lansatoare de rachete, 371 avioane de luptă, 596 elicoptere, 69 nave de luptă de suprafață și 18 submarine.

După cum observăm din *Figura nr. 1*, diferența dintre imaginea puterii militare proiectată de autoritățile japoneze peste graniță și imaginea percepută în exterior de către alți actori este minimă.

centrează pe vectorii de putere economică, voință și planificarea coerentă a strategiei.

Recunoscută ca o putere regională, Japonia dorește un loc permanent în Consiliul de Securitate al ONU, bazându-se pe faptul că plătește 20% din bugetul organizației, ceea ce face ca statul nipon să fie al doilea mare contribuabil la fondurile ONU.

Cea mai mare parte dintre japonezi nu văd însă o altă alternativă la participarea la alianța SUA – Japonia și la menținerea unei forțe defensive minime limitate la apărarea proprie. Totuși, în ultimul interval de timp, se observă o creștere

Repere	Date din surse japoneze (Ministerul Apărării)	Date din surse externe
Cheltuieli (în miliarde de \$)	40,48	45,00
Personal (în mii)	241	240
Aparate de zbor destinate operațiunilor de luptă	371	380
Tancuri	950	980
Nave de luptă	69	69

Surse: Ministerul Apărării din Japonia, Anthony H. CORDESMAN, Martin KLEIBER, The Asian Conventional Military Balance in 2006: Overview of major Asian Powers, Working Draft for Review and Comment, Revised, June 26, 2006, Center for Strategic and International Studies, Washington DC, US.

Din punct de vedere al securității, Japonia se bazează pe puterea militară a SUA pentru a-și păstra poziția în Asia. Prezența militară americană în Japonia datează din 1957, când a fost înființat Cartierul General al Forțelor Armate ale Statelor Unite în Japonia (Headquarters United States Forces Japan) la Baza Aeriană din Fuchu. Ulterior, Cartierul General al Forțelor Armate ale Statelor Unite a fost mutat la Baza Aeriană din Yokota. Prezența militară americană în Japonia se ridică la aproximativ 42.000 de cadre militare staționate pe teritoriul nipon și aproximativ 14.000 de cadre militare staționate pe nave care patrulează în zonă. Actualmente, forțele americane au drept exclusiv de utilizare pentru 86 de locații militare din Japonia, din care complexul logistic Okinawa include 33 de locații (*Figura nr. 2*).

În general, Japonia este conștientă de faptul că acumularea de putere militară poate determina un val de neîncredere din partea celorlalte state din Asia. Japonia a încercat, de-a lungul timpului, să evite politica de forță și a dus mai mult o politică de prevenire a eventualelor stări de tensiune din zonă. Centrul de putere exercitat de Japonia se

a activităților întreprinse de Forța Japoneză de Apărare. Forța Japoneză de Apărare dispune de 240.000 de oameni (comparabilă cu armata britanică) și un buget anual de 50 de miliarde de \$ (cel de al doilea buget ca mărime din lume). Astfel, Japonia are la îndemână diverse mijloace de proiectare a puterii militare, cum ar fi submarinele înarmate cu focoaase Harpoon. De asemenea, în martie 2003, Japonia și-a lansat primii sateliți de supraveghere.

Cea mai mare parte a japonezilor acceptă că principala funcție a acestor sateliți este să spioneze Coreea de Nord, pe când analiștii chinezi sunt de părere că japonezii încearcă să își spioneze vecinii. În opinia analiștilor chinezi, acești sateliți sunt îndreptați în special spre China.

În 2003, avioanele de atac japoneze și un sistem aeropurtat de avertizare și control (AWACS) au traversat Pacificul, ca să participe la un exercițiu militar în Alaska, împreună cu câteva contingente din SUA, Thailanda, Coreea de Sud, Singapore și India. În 2004, s-au produs câteva schimbări în legislația japoneză care au permis Forței de Apărare a statului nipon să lucreze mai îndeaproape cu

Bazele militare americane în Japonia

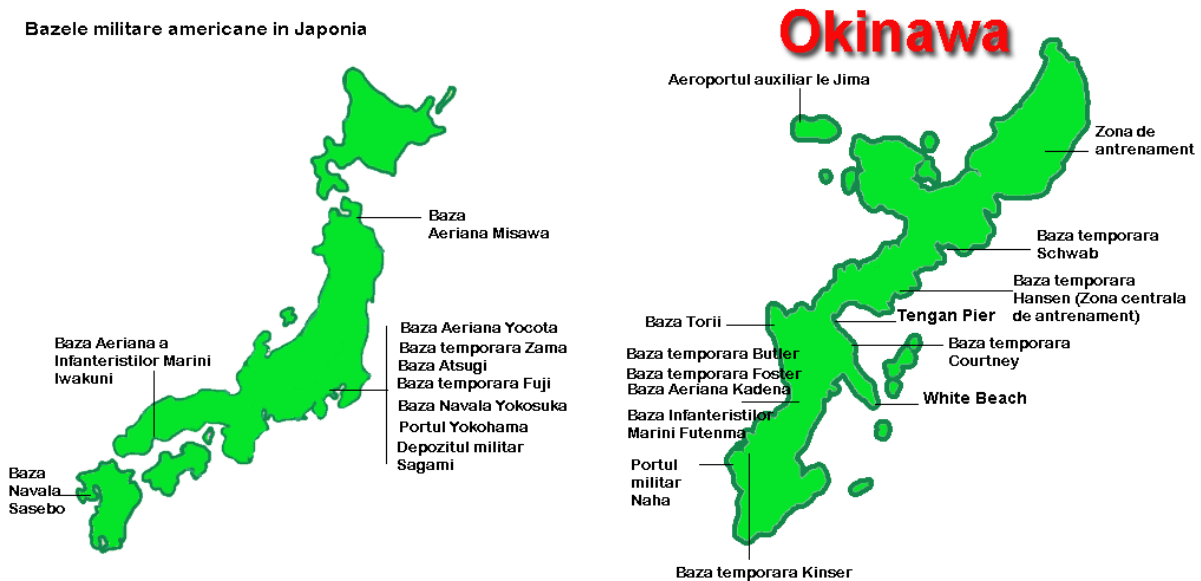

Figura nr. 2

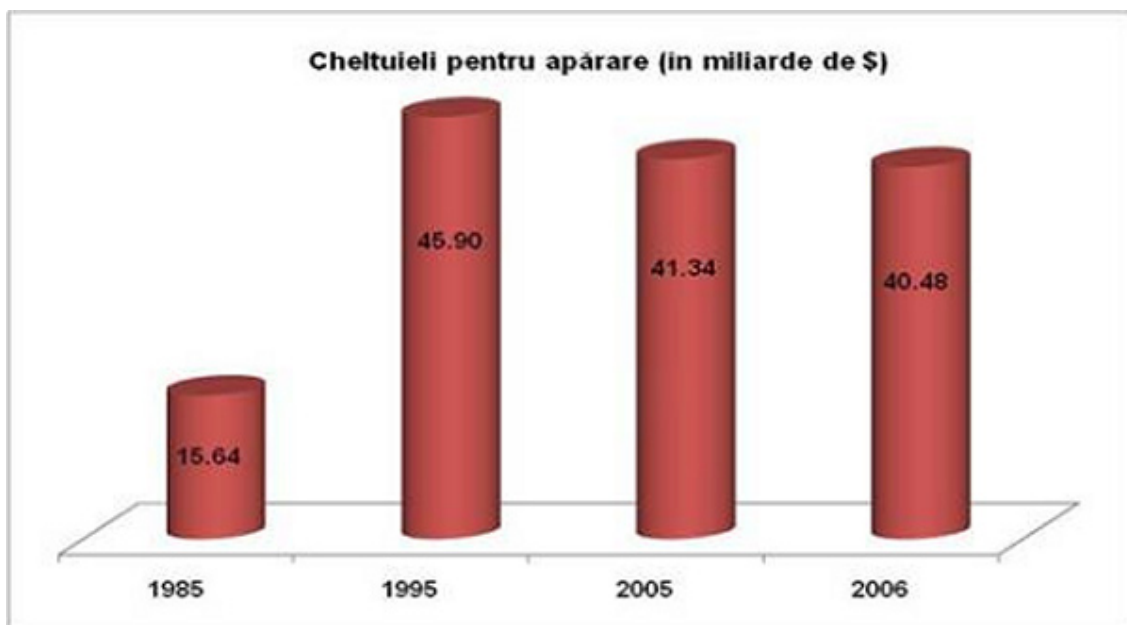
Sursa: Cartierul General al Forțelor Armate ale Statelor Unite în Japonia (Headquarters United States Forces Japan), http://www.usfj.mil/fact_sheet/brochure.html.

armata americană. De asemenea, Japonia a început să își dezvolte sistemul de apărare împotriva rachetelor balistice. În plus, statul nipon a deplasat 600 de membri ai Forței de Apărare a Teritoriului în Irak.

Conform datelor, cheltuielile militare ale Japoniei au cunoscut următoarea evoluție:

Aceste cheltuieli au fost necesare pentru întreținerea Forțelor de Apărare, Japonia având cel de al doilea buget destinat apărării la nivel mondial, după SUA.

Mulți analiști sunt de părere că relațiile dintre Japonia și China se vor deteriora din ce în ce mai mult de-a lungul timpului. Japonia nu dorește

Surse: Ministerul Apărării din Japonia și Banca Națională a Japoniei (pentru ratele de schimb yen/dolar)

Figura nr. 3

ca statul chinez să devină o putere notabilă în regiune, pentru că se teme că acest lucru i-ar putea restricționa libertatea de acțiune pe plan regional.

Disputa dintre China și Japonia cu privire la Insulele Senkaku/ Diaoyu - în prezent controlate de Japonia - este în centrul multor fricțiuni dintre China și Japonia. Cele două guverne își dispută resursele din zonă (pește, gaze și petrol). Disputele teritoriale dintre cele două state sunt periculoase, deoarece pot da naștere la dispute naționaliste cu consecințe foarte grave comparativ cu mizele materiale care le-au generat. Poziția SUA cu privire la această dispută este favorabilă Japoniei, deoarece SUA se consideră obligate prin tratat să ajute statul nipon în cazul în care forțele japoneze ar trebui să facă față unui atac care vizează aceste insule.

Trecând peste disputele teritoriale, relațiile economice dintre cele două țări sunt bune, având în vedere că Japonia este cel mai mare partener de afaceri al Chinei. Schimburile comerciale dintre cele două state ajungeau în 2002 la peste 100 milioane de dolari, iar acum Japonia importă mai mult din China decât din SUA. Astfel, principalii parteneri cu care Japonia are relații economice, potrivit datelor din 2005 centralizate de Departamentul pentru Relații Externe și Comerț al Australiei (Australian Government - Department of Foreign Affairs and Trade), sunt următorii:

Principalii parteneri de export ai Japoniei		Principalii parteneri de import ai Japoniei	
Statele Unite	22,6%	China	21%
China	13,5%	Statele Unite	12,4%
Coreea de Sud	7,8%	Arabia Saudită	5,6%

La nivel economic, există, însă, o serie de probleme generate de dorința Chinei de a avea mai mult acces pe piața Japoniei. Mulți japonezi se tem că economia lor va fi măcinată de puterea Chinei, care a scos deja de pe piață mai mulți furnizori de produse. Există, într-adevăr, posibilitatea reală ca, în următoarele decenii, China să dețină o forță economică mai mare decât Japonia.

Confruntată cu ridicarea rapidă a Chinei pe scena internațională ca mare putere, Japonia nu s-a adaptat suficient de iute la situație și consideră încă diplomația chineză ca fiind agresivă. Pe

de altă parte, nici China nu a răspuns adecvat la schimbările survenite în politica de apărare a Japoniei, astfel încât sentimentul de neîncredere dintre cele două state s-a accentuat. Neînțelegerile dintre cele două state au culminat în 2003. Faptul că premierul Koizumi nu a reușit să facă niciun progres la forumul APEC din 2003 pentru ca Japonia să devină o mare putere economică în regiune a demarat o serie de mișcări de reînviere a spiritului național în Japonia, care au avut ca răspuns măsuri similare în China.

Creșterea tensiunilor dintre China și Japonia a provocat îngrijorare în ambele țări privind consecințele economice pe care le-ar avea o ruptură între Beijing și Tokio. Dar, cu toate acestea, vizitele lui Koizumi la Yasukuni au devenit anuale, fiind considerate de către chinezi ca principalul obstacol în îmbunătățirea relațiilor bilaterale. Totuși, aceste vizite au întărit popularitatea lui Koizumi la nivel național. Mai ales cea de a patra vizită a lui Koizumi din 2004 a declanșat o serie de proteste la nivel național în China.

Relațiile sino-japoneze au cunoscut o nouă cădere după ce vicepremierul Wu Yi și-a anulat întâlnirea cu premierul japonez Junichiro Koizumi programată pentru 23 mai 2005 și a luat primul avion spre casă. Scuza inițială dată de guvernul chinez pentru plecarea abruptă a vicepremierului Wu a fost că „îndatoriri urgente” necesitau prezența

sa în China. În ziua următoare, totuși, Ministerul Afacerilor Externe al Chinei a confirmat că anularea vizitei a fost, de fapt, un protest cu privire la anunțul premierului japonez Junichiro Koizumi de a vizita, pe 16 mai 2005, monumentul Yasukuni⁶, împotriva opoziției Chinei și a Coreii de Sud.

China și Coreea de Sud au condamnat vizitele oficialilor japonezi la acest altar, deoarece considerau ca aceștia încă aduceau onoruri regimului japonez din timpul războiului, care a fost responsabil de atrocități îngrozitoare împotriva poporului chinez și coreean între anii '30 și '40.

Întâlnirea era văzută ca un pas înainte pentru îmbunătățirea situației dintre cele două țări, care devenise tensionată după o serie de proteste furioase împotriva Japoniei ce avuseseră loc în China în aprilie 2005, ca urmare a cererii venite de la Tokio către Consiliul de Securitate al ONU de a i se acorda un loc permanent în Consiliu și de a menționa printr-o declarație oficială că Japonia și-a achitat datoria de război și are acum „*un dosar curat*“.

Întâlnirea în sine fusese cerută de către China cu scopul oficial de a se iniția o discuție între cele două părți cu privire la dorința Japoniei de a lărgi lista de orașe chinezești ai căror locuitori erau eligibili pentru vize turistice pentru Japonia. Dar politica cu caracter naționalist promovată de ambele părți, mai ales din partea primului-ministru Koizumi, a obstrucționat orice reconciliere.

De la investirea sa în funcție în 2001, Koizumi a susținut deliberat sporirea sentimentului naționalist de dreapta, pentru a evita acumularea de tensiuni interne în țară, bazate pe faptul că Japonia continuă să se afle în recesiune economică.

Această creștere în importanță a sentimentului naționalist poate duce la sporirea puterii militare a Japoniei, care să dea naștere unei politici externe nipone agresive în Asia de Nord-Est și în lume.

Având la bază aprobarea ONU de a considera șterse crimele de război ale Japoniei, primul-ministru japonez a impus ca ziua de 29 aprilie să fie declarată zi de sărbătoare la nivel național în onoarea împăratului Hirohito și și-a făcut publică dorința de a vizita monumentul Yasukuni.

Ca urmare a plecării abrupte a viceprim-ministrului chinez Wu și a declarațiilor ulterioare venite din partea Ministerului de Externe Chinez, Koizumi i-a criticat pe chinezi, citându-l pe Confucius într-un discurs adresat parlamentului: „*Oamenii spun despre Hideki Tojo⁷ că a fost un criminal de război de Clasa A, dar Confucius a spus 'condamnați ofensa, dar aveți milă de ofensator'*“⁸

Câțiva membri din conducerea Partidului Democrat Liberal aflat la putere în 2005 au declarat că sprijină în mod public reabilitarea completă a criminalilor de război înmormântați la Yasukuni, iar Masahiro Morioka, membru al Partidului Democrat Liberal, a declarat că cei 14 (inclusiv Tojo) nu mai trebuie să fie tratați ca niște criminali de război în Japonia.

Morioka, secretar de stat în Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale, a declarat că Japonia

și-a cerut scuze „îndeajuns“ pentru agresiunea din timpul celui de al Doilea Război Mondial în Asia. „Idea conform căreia Câștigătorul este bun, iar Învinsul este rău este complet eronată și nu avem niciun motiv să ne cerem scuze.“

Koizumi nu a aprobat aceste idei în mod deschis, dar a declarat că statutul celor 14 este „o problemă care a fost deja încheiată“ de către tribunalele pentru crimele de război stabilite după 1945. Cu toate că nu a susținut în mod deschis diversele păreri cu caracter tensionat, guvernul lui Koizumi a înregistrat 20 de cetățeni japonezi ca „rezidenți permanenți“ pe insula Diaoyu, în timpul vizitei de opt zile a viceprim-ministrului Wu. Insula este revendicată atât de China, cât și de Japonia, iar mișcarea a fost menită să întărească poziția pe insulă a Japoniei, care folosește această bucată de pământ stâncos ca pe o rampă de proiecție a puterii sale economice în Asia.

Ațiunile lui Koizumi au forțat guvernul chinez să reacționeze, susținând politici de dumping care au crescut tensiunile între clase și au creat o bază pentru sentimentul naționalist, anti-japonez în China. Scuzele destul de slabe ale Japoniei pentru crimele de război au fost puncte sigure pe care să se sprijine sentimentul naționalist. Guvernul chinez a aprobat tacit protestele anti-japoneze. Extremiștii naționaliști susținuți din umbră de Beijing au fost de părere că China s-a arătat prea indulgentă față de Japonia. Un oficial chinez, care nu și-a făcut public numele, a fost citat de către publicația *Asahi Shimbun* pe 26 mai 2005, când și-a exprimat îngrijorarea față de reacția la nivel național a poporului chinez cu privire la remarcile lui Koizumi în legătură cu monumentul Yasukuni, care au dus la anularea vizitei vicepremierului Wu. Liderii principalului partid la putere în China au declarat că protestele din China s-ar fi extins, dacă Wu s-ar fi întâlnit cu Koizumi în momentul în care era clar că nu se înregistrează niciun progres în problema Yasukuni⁹.

Răspunsul de la Tokio cu privire la plecarea precipitată a vicepremierului Wu nu s-a lăsat mult așteptat și a adâncit tensiunile diplomatice dintre China și Japonia. Ministrul japonez de Externe, Nobutaka Machimura, a declarat reporterilor că „*nu a primit niciun fel de scuză cu privire la anularea subită a vizitei*“ și că „*asemenea atitudini nu sunt potrivite pentru protocolul internațional*“¹⁰.

Koizumi a declarat, de asemenea, că „*nu dorește să se întâlnească cu cineva care nu are intenția să facă același lucru*“¹¹.

Cel mai vândut periodic japonez cu vederi de dreapta, Yomiuri Shimbun, a condamnat în mod public China pentru deteriorarea relațiilor, într-un editorial din 25 mai 2005. Printre alte acțiuni îndreptate împotriva Japoniei, în ziare se menționează acțiunile vicepremierului Wu, intrarea unui submarin chinez în apele teritoriale ale Japoniei în 2004 și protestele anti-japoneze puternice care au început în 2004 și creșterea în intensitate a acestora după anularea vizitei chineze în Japonia. Ziarul a cerut Beijingului „scuze oficiale” pentru întreaga situație și a susținut intenția premierului japonez de a vizita monumentul, susținând că aceasta a fost o problemă internă a Japoniei, care nu ar fi trebuit niciodată să fie rezolvată de către o altă țară.

Vizitele lui Koizumi în China au continuat până în 2006, când s-a retras, deși fusese declarat persoană aproape non-grata în China, având în vedere că i se interzisese de mai multe ori să viziteze aceasta țară.

Primul-ministru al Japoniei, Junichiro Koizumi, s-a retras, pentru a ceda locul succesorului său, Shinzo Abe, în 2006.

Abe, care a preluat funcția oficial la 27 septembrie 2006, nu a fost un candidat cu puțini susținători. De fapt, el a fost ales ca lider al Partidului Democrat Liberal aflat la conducerea Japoniei. Cu alte cuvinte, nu a fost un șoc că Abe a preluat postul de prim-ministru.

Poate din acel motiv Shinzo Abe, cunoscut pentru pozițiile sale politice de până atunci, lipsite de fermitate, a reușit să întrupeze câteva aspecte-cheie ale viziunii curente japoneze asupra lumii. Japonia este o țară flămândă după o schimbare majoră a identității, și, cu primul-ministru Abe la conducere, acea schimbare putea fi realizată.

Puținele poziții politice luate de Abe au reflectat modul de gândire modern al japonezilor, care au început să se sature de răbdarea pragmatică ce a dominat politica externă a Japoniei în ultimele cinci decenii.

Primul-ministru Abe, născut după cel de-al Doilea Război Mondial, a fost în favoarea modificării Articolului 9 al Constituției pacifiste japoneze, care permite țării sale să își folosească propria forță militară doar pentru acțiuni defensive. Shinzo Abe a susținut ideea potrivit căreia statul nipon are nevoie de o armată japoneză care să poată duce un război.

În timp ce vechile generații de lideri care au purtat moștenirea celui de-al Doilea Război

Mondial se retrag, Abe și alții ca el văd o șansă pentru schimbare. Schimbare dintr-o țară care de obicei joacă un rol susținător pe scena internațională, într-o țară care deține atât putere, cât și influență. Schimbare dintr-o țară care suferă pedeapsa pierderii celui de-al Doilea Război Mondial, într-o țară cu aceleași opțiuni militare ca ale altor puteri. Schimbare de la deținerea unui loc relativ retras în ONU la obținerea unei voci în cel mai puternic corp al ONU.

Poate Abe și-a ales cuvintele foarte atent pentru a acorda greutate acestor două probleme extrem de sensibile. Totuși, temporar, relațiile dintre China și Japonia s-au îmbunătățit, având în vedere și declarația lui Abe de a se angaja în stabilirea unor relații strategice și reciproc avantajoase cu China¹².

Conflictul dintre cele două state a încetat temporar în momentul instalării premierului Abe, după ce, în prealabil, situația creată de Koizumi dăduse naștere la puternice mișcări de stradă. Limitarea conflictului a pornit din momentul în care primul-ministru Koizumi s-a retras, deși s-a încercat o limitare a acestuia în momentul în care s-au produs mișcărilor de stradă din China. Atunci, primul-ministru japonez și-a informat omologul chinez și, implicit, presa că se duce la monumentul de pe teritoriul chinez ca să se roage pentru pace. Cu toate că, a mai adăugat primul-ministru nipon, nicio țară nu ar trebui să judece tradițiile și istoria altui stat.

Tensiunile dintre China și Japonia nu au generat un conflict armat deschis, deoarece interesele economice ale celor două părți erau mult prea mari, însă cele două părți implicate au început să se vadă una pe cealaltă ca posibili viitori rivali. Totuși, situația creată în 2005 a fost un conflict de statut la nivel diplomatic între cele două țări, cu posibilități de evoluție într-un conflict de resurse, având în vedere interesele legate de insulele Senkaku/ Diaoyu.

Ca urmare a politicii duse de Abe, relațiile dintre China și Japonia s-au detensionat, cel puțin la suprafață. S-a încheiat astfel un conflict deschis la nivel diplomatic între cele două țări, care, dacă s-ar fi agravat, ar fi putut afecta echilibrul întregii regiuni.

Pe de altă parte, acțiunile Japoniei, menite să dezvolte capacitățile militare ale statului, sunt motiv de îngrijorare pentru statul chinez.

Agenția Națională de Apărare a Japoniei a început un proces de evoluție profundă și, la

Începutul lui septembrie 2007, s-a transformat în Ministerul Apărării, în timpul mandatului primului-ministru Yasuo Fukuda. Japonia face, în acest fel, pași spre transformarea într-un actor capabil să mențină securitatea zonală și să contrabalanseze China. Autodeterminarea opțiunilor sale militare este o chestiune nici pe departe, însă, atât de intimidantă precum asigurarea unui loc permanent în Consiliul de Securitate al ONU. Consiliul de Securitate, format din puterile victorioase de la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial – Rusia, China, America, Franța și Anglia –, nu

va face cu ușurință loc pentru Japonia. În special China, a cărei dorință de a domina regiunea Asia-Pacific este mai bine servită de o Japonie slabă.

Ministerul Apărării al Japoniei a fost recunoscut oficial la 1 septembrie 2007. Agenția pentru Administrarea Capabilităților de Apărare (Defense Facilities Administration Agency) a fost desființată, iar funcțiile sale au fost preluate de către Biroul Intern al Ministerului Apărării (Internal Bureau of MoD) și Biroul pentru Producere și Achiziții de Echipamente (Equipment Procurement and Construction Office). De asemenea, se înființează

Organigrama succintă a Ministerului Apărării japonez după reorganizare

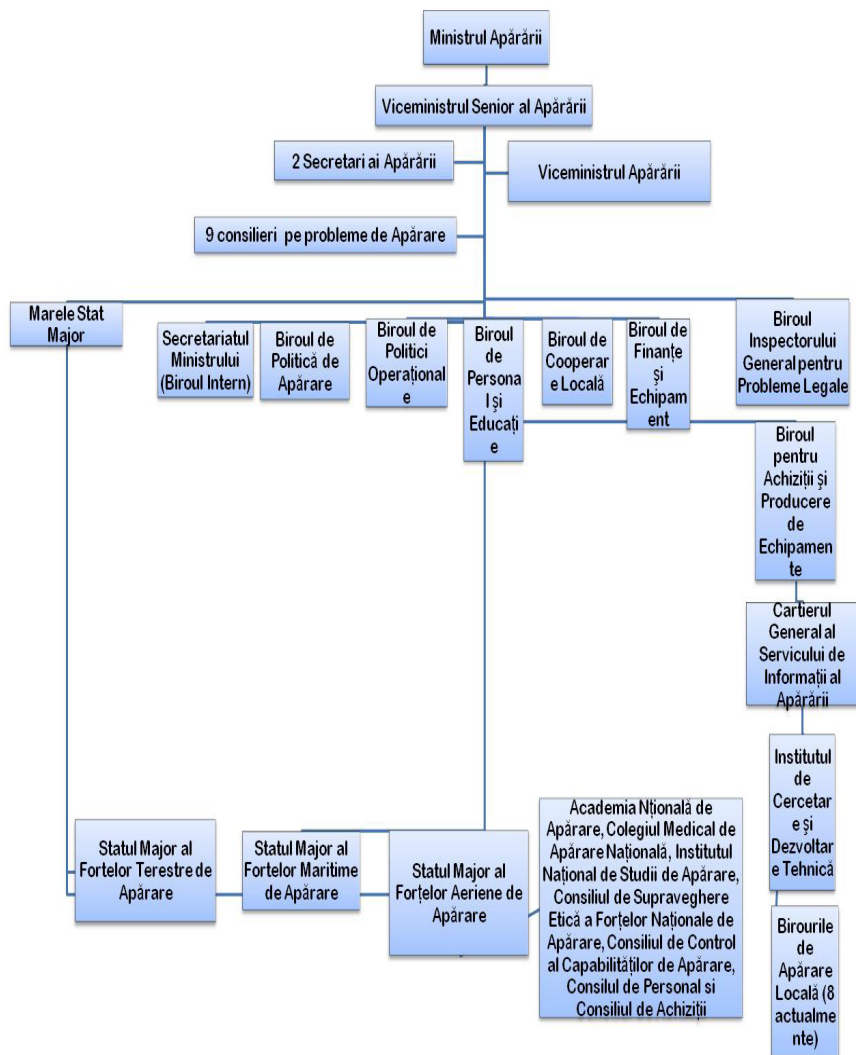

Figura nr.4

Sursa: Ministerul Apărării japonez (website oficial - <http://www.mod.go.jp/e/about/organization/reorganized/p4-5.pdf> - accesat la 02.12.2007)

Birouri de Apărare Regională (Regional Defense Bureaus), care sunt organizații locale și au menirea de a coordona apărarea la nivel zonal.

Cu toate că Japonia susține în continuare că toate aceste schimbări sunt destinate propriei apărări în fața noilor amenințări de pe scena internațională, vecinii săi asiatici o privesc cu o îngrijorare crescândă.

Pe de altă parte, nu putem omite faptul că în Asia de Nord-Est există o sursă de conflict latent în peninsula coreeană, iar în Asia de Sud-Est avem de-a face cu două zone de tensiune, reprezentate de către Cambodgia și Indonezia. În sfârșit, în sudul Asiei, tensiunea dintre India și Pakistan reizbucnește periodic. „În orice caz, remarca Brzezinski, lista posibilelor conflicte interstatale și interne din Asia o depășește cu mult pe cea din Europa”¹³.

De aceea, edificarea unui sistem de securitate în această regiune se impune, iar Japonia se arată interesată de perspectiva ca ea să fie cea care asigură securitatea la nivel zonal. Având în vedere că forțele militare japoneze pot fi considerate ca fiind cele mai bine antrenate și dispun de mijloace de apărare moderne, este normal ca statul nipon să-și dorească să folosească aceste capacități într-un mod mai extins, care să includă și acțiuni preemptive, considerate ca fiind necesare pentru stabilitatea regiunii.

BIBLIOGRAFIE:

1. *** U.N. Economic and Social Commission for Asia and the Pacific, **Key Economic Developments and Prospects in the Asia-Pacific Region**, pregătit de the Poverty and Development Division of ESCAP (Economic and Social Commission for Asia and the Pacific), Bangkok, Thailanda, 2007.
2. Rouben AZIZIAN, Carl BAKER, Donald L. BERLIN, David FOUSE, Mohan MALIK, Alexandre Y. MANSOUROV, John MILLER, Jim ROLFE, Denny ROY, Yoichiro SATO, Eric Y. SHIBUYA, Anthony L. SMITH, Robert G. WIRSING, **Asia's Bilateral Relations**, publicat de Asia-Pacific Center for Security Studies, octombrie 2004.
3. John Chan, *Cancelled high-level meeting fuels tensions between China and Japan*, World Socialist Web Site, www.wsws.org, 2 iunie 2005.
4. Anthony H. CORDESMAN, Martin KLEIBER, *The Asian Conventional Military Balance in 2006: Overview of major Asian Powers, Working Draft for Review and Comment, Revised, June 26, 2006*, Center for Strategic and International Studies, Washington DC, US.
5. Anthony H. CORDESMAN, Martin KLEIBER, G. Ryan FAITH, *The Asian Military Balance: An Analytic Overview, A Comparative Summary of Military Expenditures; Manpower; Land, Air, and Naval, Forces and Arms Sales*, Center for Strategic and International Studies, Washington DC, US, mai 2003.
6. Anthony H. CORDESMAN, Martin KLEIBER, *The Asian Conventional Military Balance in 2006 Total and Sub-Regional Balances: Northeast Asia, Southeast Asia, and South Asia*, Center for Strategic and International Studies, Washington DC, US, iunie 2006.
7. David HELD, *Anthony McGREW, Transformări globale: politică, economie și cultură*, Editura Polirom, 2004.
8. Paul DOBRESCU, Alina BÂRGĂOANU, **Geopolitica**, Facultatea de Comunicare și Relații Publice „David Ogilvy“, SNSPA, București, 2001.
9. Samuel P. HUNTINGTON, **Ciocnirea civilizațiilor și refacerea ordinii mondiale**, Editura Antet, București, 2000.
10. Carl HAUB, Kelvin POLLARD, Becca GURNEY, **2007 World Population Data Sheet**, Population Reference Bureau, Washington DC, US, 2007.
11. Li JIJUN, **Traditional Military Thinking And The Defensive Strategy Of China: An Address at the United States War College**, 1997, Strategic Studies Institute, U.S. Army War College.
12. Philip JOWETT, Stephen ANDREW, **The Japanese Army 1931 – 45 (I) 1931 – 1942**, Osprey Publishing Ltd., Londra, 2002.
13. Ana MATEEVA, **EU stakes in Central Asia**, European Union Institute for Security Studies, 2006.
14. Christopher J. PEHRSON, **String Of Pearls: Meeting The Challenge Of China's Rising Power Across The Asian Littoral**, Center for Strategy and Technology Air War College, Air University, Maxwell Air Force Base, Alabama, USA, 1998.
15. Denny ROY, **Stirring Samurai**,

Dissapproving Dragon: Japan's Growing Security Activity and Sino-Japan Relations, Asia-Pacific Center for Security Studies, septembrie 2003.

16. Gregory F. TREVERTON, Seth G. JONES, *Measuring National Power*, RAND Corporation, US, 2005.

17. S.R. TURNBULL, Richard HOOK, **Samurai Armies 1550 – 1616**, Osprey Publishing Ltd., Londra, 1979.

NOTE BIBLIOGRAFICE:

1 Estimare proprie făcută pe baza datelor generate de International Future Program (n.a.).

2 Estimare făcută de Gregory F. TREVERTON, Seth G. JONES, în *Measuring National Power*, RAND Corporation, US, 2005, p. ix.

3 Carl HAUB, Kelvin POLLARD, Becca GURNEY, **2007 World Population Data Sheet**, Population Reference Bureau, Washington DC, US, 2007, p. 14.

4 Sursa: **The Nobel Foundation 1901 – 2002**.

5 World Health Organization, WHO Global InfoBase Online, Country Comparable Data (<http://infobase.who.int>, accesată la 17 noiembrie 2007).

6 Monumentul Yasukuni este un altar unde au fost înmormântați în mod simbolic 14 generali japonezi, după ce au fost condamnați și executați pentru crime de război în timpul celui de-al Doilea Război Mondial (n.a.).

7 Hideki Tojo - primul-ministru japonez în timpul celui de-al Doilea Război Mondial – a fost executat după terminarea războiului (n.a.).

8 John CHAN, în articolul *Cancelled high-level meeting fuels tensions between China and Japan, din 2 iunie 2005*, publicat de World Socialist Web Site, www.wsws.org.

9 Sursa: publicația Asahi Shimbun din 26 mai 2005, citată de John CHAN, art.cit.

10 **Ibidem**.

11 **Ibidem**.

12 China International Radio – difuzat la 05.02.2007.

13 Z. BRZEZINSKI, **Europa Centrală și de Est în ciclul tranziției**, p. 177.

Marina MUSCAN (marina.muscan@gmail.com) a absolvit Colegiul Național de Apărare și Facultatea de Comunicare și Relații Publice „David Ogilvy” din cadrul Școlii Naționale de Studii Politice și Administrative. Deține o diplomă Master în Managementul Proiectelor, iar actualmente urmează cursurile Masterului în Relații Internaționale din cadrul Departamentului de Relații Internaționale al Școlii Naționale de Studii Politice și Administrative.

SPRE INTEGRAREA EURO-ATLANTICĂ ÎN DOMENIUL SECURITĂȚII

Dr. Dario MATIKA

Pentru a ajunge la integrarea euro-atlantică în domeniul securității și pentru a se adapta la standardele NATO, Croația implementează reforma în sectorul de apărare. Acest articol prezintă, pe scurt, evenimentele cronologice legate de sistemul național de securitate al Croației și nivelul de transformare atins în adaptarea la standardele și regulile valide în NATO și UE. De asemenea, sunt descrise condițiile în care forțele armate croate au trebuit să se dezvolte, modul în care s-au întreprins reformele și noua structură a armatei Croației, în funcție de o bază rațională și realistă a nevoilor și capabilităților statului.

Noua direcție de dezvoltare a forțelor armate croate abandonează conceptul de apărare individuală și adoptă conceptul de apărare și securitate comune. Noua structură și dimensiune a forțelor armate va permite o participare mai largă la operațiuni care impun o reacție la urgențe din străinătate (operațiuni de pace și umanitare), ca și participarea la construirea securității și a încrederii, a asistenței acordate instituțiilor civile naționale. De aceea, Forțele Armate ale Croației vor fi instrumentul actualizării securității internaționale și a încrederii în cadrul și regulile comunităților euro-atlantice și a organizațiilor internaționale de securitate.

Introducere

În iunie 1991, din momentul proclamării renunțării la toate legăturile cu comunitatea socială numită Iugoslavia, Croația a început să-și construiască propriul sistem de securitate națională. Acel proces, de construire a sistemului național de securitate, nu a fost atât de ușor și de simplu.

Croația, ca stat nou, nu a moștenit instituții ale sistemului național de securitate de la fostul stat și a trebuit să le construiască pornind de la zero. Pe de altă parte, s-au produs marea agresiune sârbă, războiul de acasă și activitățile ulterioare ce

au influențat suveranitatea pe întregul teritoriu al statului.

Acele condiții adverse au influențat dezvoltarea sistemului național de securitate, caracterizat prin¹:

- condiții de război, toate eforturile s-au concentrat pe apărarea în caz de agresiune, toate celelalte lucruri trecând în plan secund – imperativul apărării a determinat o mai mare atenție acordată Forțelor Armate, în timp ce toate celelalte componente ale sistemului național de securitate se aflau mai puțin în centrul intereselor;

- în primii ani de după proclamarea independenței, Croația a devenit membră a numeroase organizații internaționale (ONU, Consiliul European, Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa etc.), care sunt predominant politice, și nu organizații din domeniul siguranței;

- construirea sistemului național de securitate, centrul apărării în caz de agresiune, în funcție de anumite criterii ce nu mai sunt acceptate de sistemele contemporane și democrațiile dezvoltate (de exemplu, supervizarea democratică peste componentele din sistemul național de securitate);

- în ciuda faptului scris, de necontestat, că, în primii zece ani de după proclamarea independenței, Croația a reușit să își construiască acele componente funcționale ale sistemului național de securitate (poliție, forțe armate, instituții externe politice, comunitatea de informații și altele). Odată cu încheierea războiului, plecarea din țară, fixarea suveranității asupra întregului teritoriu al statului, s-au creat condiții pentru ulterioara construire a sistemului național de securitate.

Construirea sistemului de securitate

În concordanță cu practica statelor democratice contemporane, Croația și-a definit propria securitate națională și propriile interese naționale,

pe baza unor documente la nivel înalt, pentru că securitatea națională trebuie să fie reglementată, atât conceptual, cât și juridic, în domeniul social, pentru că acționează în spiritul și susține dezvoltarea democratică a societății.

În 2002, Parlamentul croat, pentru prima dată, a aprobat Strategia Națională de Securitate a Croației. În acel document conceptual, Parlamentul croat, ca instituție legiuitoare și politică, a adoptat anumite atitudini politice față de întrebările fundamentale legate de securitatea națională, precum valori și interese naționale, politica de siguranță, scopurile sale și baza politică pentru o ulterioară producție legislativă.

Alt document semnificativ, adus în discuția Parlamentului croat, este Strategia de Apărare, derivată din Strategia Națională de Securitate și care reprezintă punctul de pornire pentru toate documentele implementate din acest domeniu. Pe termen lung, Strategia de Apărare direcționează resursele de apărare pentru ca sistemul să poată răspunde amenințărilor, provocărilor și riscurilor existente și proiectate (calculate).

E foarte important de subliniat că Strategia de Siguranță Națională și Strategia de Apărare sunt în concordanță cu obligațiile statutare, normele dreptului internațional, ca și cu unele obligații internaționale în domeniu. Strategia Națională de Securitate și Strategia de Apărare au reprezentat punctul de plecare pentru pregătirea multor altor legi, precum Legea Serviciilor de Informații², Legea referitoare la participarea Forțelor Armate, poliției, a protecției civile și a ofițerilor de stat croați la operațiuni pașnice și la alte activități în străinătate.

După delimitarea suveranității întregului teritoriu, ca și stabilizarea situației de securitate din regiune, s-au realizat condiții bune pentru construirea ulterioară a sistemului național de securitate al Croației și creșterea nivelului de siguranță al cetățenilor. Factorul militar al periclității siguranței, ca și pentru alte state europene, și-a pierdut din importanța anterioară, dar, din nefericire, încă reprezintă un factor de siguranță. Abordarea contemporană a prejudicierii siguranței pornește de la cinci domenii: militar, politic, social, economic și ecologic. Printre cele mai benefice efecte pentru siguranța Croației, putem sublinia:

- dispoziția statului de a ajunge la rezoluții pașnice în cazul unor conflicte interstatale și interetnice;

- creșterea cooperării internaționale;
- rezolvarea multilaterală a problemelor ce țin de siguranță.

Dar Croația a făcut și un alt pas înainte. În concordanță cu unul dintre principalele interese legate de integrarea euro-atlantică, a încheiat cu succes prima fază și a devenit candidată la statutul de membru al UE cu drepturi depline. Aceasta este și o obligație pentru implementarea mijloacelor, standardelor și regulilor de comportament în cadrul UE, lucru ce implică respectarea principiilor democratice, a spiritului legii și a economiei de piață libere.

Prin implicarea în MAP (*Membership Action Plan*), Croația a devenit candidată la statutul de membră NATO. Pentru aceasta, își restructurează total sistemul de apărare, iar scopul nu este apărarea de o agresiune sau de o amenințare directă, ci de a face față diferitelor forme de provocări la adresa siguranței, precum instabilitatea regională, terorismul global, amenințările transnaționale, criminalitatea organizată, migrația ilegală, armele de distrugere în masă și provocările similare cu care majoritatea statelor democratice din lume se pot confrunta.

În acest sens, ajungem la concluzia că instrumentele ce pot fi folosite de Croația în domeniul securității naționale, pentru atingerea scopului său, și anume, siguranța statului, sunt următoarele:

- a) integrarea în Uniunea Europeană și NATO;
- b) cooperarea regională;
- c) cooperarea cu organizațiile internaționale;
- d) controlul armelor și măsuri de încredere și siguranță;
- e) contribuția la operațiile internaționale de pace și umanitare;
- f) dezvoltarea capacităților de apărare și a siguranței interne.

Croația devine, din ce în ce mai mult, o componentă importantă a Politicii Europene de Securitate și Apărare (PESA).

Forțele Armate

Forțele Armate ale Croației au fost create în condiții de război, la începutul anilor '90, și au fost structurate în funcție de nevoile acelor vremuri și situații. Prioritățile apărării statului cereau un nivel ridicat de finanțare a forțelor armate, și, în acest sens, în 1995, în cursul celor mai mari acțiuni

militare, bugetul pentru apărare a înregistrat un nivel ridicat, de 10,4% din PIB.

În a doua jumătate a anilor '90, bugetul de apărare a scăzut continuu, iar situația a cerut un control optim al resurselor de apărare, deși în 1999 bugetul apărării reprezenta 4% din PIB.

Schimbările pozitive și rolul mai activ al Croației pe plan internațional, statutul de membru al Parteneriatului pentru Pace, misiunile de pace, ca și statutul de stat candidat la Uniunea Europeană, precum și noile cerințe ale societății croate (reînnoirea economiei și întrebările sociale) au determinat alte priorități, în detrimentul forțelor armate, iar actuala structură nu a fost posibil de realizat.

Eforturile de reformă, începând cu 2000, au determinat o mare reducere a Forțelor Armate, dar noua structură a Forțelor Armate a devenit o versiune mai mică a celei dintâi, acest lucru însemnând că nu a fost adaptată la noile priorități și nevoi ale societății. În același sens, noua structură nu era în concordanță cu bugetul disponibil pentru apărare, în ciuda marilor reduceri de personal.

Toate cele menționate aici, alături de eforturile paralele ale Croației pentru a deveni membră NATO, au determinat nevoia unei reforme de bază a gândirii ariei ce se referea la controlul resurselor de apărare.

Există câteva analize ale sistemului croat de apărare, printre care menționăm: *Defence Reform Study* (SUA), *Study of MOD Management & Administration* (Marea Britanie), dar, cu siguranță, *Revizuirea Strategică a Apărării*, întreprinsă de Ministerul Apărării și de Forțele Armate, a fost o primă încercare de a trece în revistă toate aspectele ce influențează sistemul de apărare, de la analiza amenințărilor la capacitățile necesare și resursele avute la dispoziție.

Rezultatul-cheie al Revizuirii Strategice a Apărării era o structură nouă de forțe, construită pe o bază rațională și realistă, în concordanță cu nevoile și posibilitățile statului.

Statul Major al Forțelor Armate

Statul Major General al Forțelor Armate este un corp întrunit, din Ministerul Apărării, autorizat să dea ordine tuturor forțelor armate, în concordanță cu comanda Comandantului Suprem, cu documentele semnate de ministrul apărării și pentru pregătirea și uzul practic al forțelor armate.

Noul rol, structura și autoritatea Statului Major al Forțelor Armate au legătură cu planificarea și direcționarea viitoarelor operațiuni și direcții ale forțelor armate pentru acțiuni întrinite și pentru funcționarea în cadrul răspunsurilor internaționale la crize. Statul Major al Forțelor Armate este un organism de planificare, ce are un rol de autoritate în domeniul planificării apărării (forțe, infrastructură, personal, finanțe și echipament), și, fiind, în același timp, corpul de planificare strategică în domeniul planificării operative.³

Înființarea celor două posturi de adjuncți ai Șefului Statului Major al Forțelor Armate, cu o definire clară a autorității unităților structurale, va crește eficiența în domeniul apărării, ca și în domeniul planificării operative. Șeful Statului Major General al Forțelor Armate este principalul consilier militar al Comandantului Suprem și al Ministrului Apărării, execută comenzile lor, potrivit prevederilor din Legea Apărării. Este superiorul adjuncților săi și șefilor de direcții din Statul Major General, comandanților categoriilor de forțe, comandantului pentru sprijin și directorului Universității Militare croate. Este membru al Consiliului Militar, Consiliului militar-tehnic și Consiliului de Resurse Umane, unde reprezintă interesele Forțelor Armate. De asemenea, obligatoriu, reprezintă Forțele Armate pe plan național și în străinătate, participă la activități ale organizațiilor și organismelor internaționale ce necesită prezența Șefului Statului Major General sau a comandanților la cel mai înalt nivel (Șefi ai Apărării).

Atunci când își execută îndatoririle, el este asistat de către membrii Cabinetului, doi adjuncți, șase departamente și Centru de Comandă Operativă. Înființarea celor două posturi de adjuncți va crește eficiența apărării și a planificării operative, sprijinindu-l pe Șeful Statului Major General, cea mai înaltă autoritate militară în stat.

Revizuirea Strategică a Apărării a fixat o nouă direcție pentru Forțele Armate ale Croației, lăsând deoparte un concept precum apărarea individuală și acceptând un concept precum apărarea colectivă și securitatea. Pornind de la *raționamentul de siguranță*⁴, în acest moment, posibilitatea unui atac asupra Croației este foarte mică, punând accent pe structurarea și dimensionarea forțelor armate dincolo de misiunea de bază, aceea de a proteja suveranitatea, întregul teritoriu și apărarea, ajustând influența pentru alte misiuni, precum⁵:

participarea la operațiuni de răspuns la crize în străinătate (de pace și umanitare), participarea la măsuri de construire a siguranței și încrederii, ca și asistență acordată instituțiilor civile din țară.

Pentru îndeplinirea misiunii de bază, ce se referă la protejarea suveranității și a întregului teritoriu, Forțele Armate își vor menține capacitatea de a crește numărul potențial de militari croați, la nivelul necesar, stopând mecanismul obligației militare generale și instalând *serviciul militar voluntar și noul concept* de rezervă, ce are potențialul de a augmenta Forțele Armate în situații de criză. Rezerva semnată va fi completată cu forțe de rezervă din corpurile și unitățile active, vor fi structurate, echipate și pregătite pentru situații în care siguranța Croației este amenințată cu o potențială agresiune. Datorită acestui lucru, toți membrii statici ai Forțelor Armate (în jur de 40.000) vor fi confirmați, iar în depozite va fi menținută o parte din arme și echipamente. Acele forțe nu vor fi utilizate decât în momentul în care nivelul de amenințare ajunge într-un punct critic.

Noile misiuni și sarcini ale Forțelor Armate, precum participarea la operațiuni de răspuns la crize în afara teritoriului național, incluzând aici și lupta împotriva terorismului internațional, cer un profil complet nou al capacităților militare, și anume: disponibilitate la timp, capacitatea de a putea fi desfășurate și mobilitatea în zona de operații, eficiență în activarea forțelor, sustenabilitate și capacitatea de a supraviețui în operații pe termen lung.

Viziunea și scopurile dezvoltării

Viziunea forțelor armate croate asupra dezvoltării se bazează pe o estimare a riscurilor și amenințărilor, a obligațiilor acceptate pe plan internațional, ca și pe resursele estimate ca fiind acceptabile pentru bugetul Croației. O viziune se concentrează pe următoarele:

- Forțe Armate;
 - completarea doar cu unitățile de voluntari și rezervele aflate sub contract;
 - 16.000 militari, 2.000 ofițeri, 6.000 unități contractate și 2.000 civili;
 - organizare pe principiu funcțional, nu teritorial.
- Statul Major General al Forțelor Armate:*
- face planuri și ghidează operațiuni;
 - șefii structurilor special constituite se vor ocupa de sprijinul total în segmente de logistică, sănătate și funcțiuni personale;

- principalul rol al șefilor este pregătirea forțelor.

Categoriile Forțelor Armate:

- forțele terestre vor dezvolta și susține capacități echilibrate, care să răspundă provocărilor actuale⁶, vor fi un furnizor pentru operațiile întrunite;

- forțele maritime vor dezvolta capacități de supervizare și protecție a spațiului maritim, capacități de susținere a forțelor terestre în operațiuni întrunite;

- forțele aeriene vor susține capacități de supervizare și protecție a spațiului aerian și capacități de susținere a forțelor terestre în operațiuni întrunite.

Principalele scopuri ale dezvoltării Forțelor Armate, în următoarea perioadă de timp, sunt următoarele:

- a instala o structură organizațională-țintă și a completa forțele armate cu ofițeri profesioniști și membri din rezerva aflată sub contract;

- a realiza o distribuție operativă planificată a forțelor moderne, a furniza forțelor armate armele necesare și stocurile militare, a avea grijă de armele și stocurile militare îmbătrânite și nefuncționale;

- a amplifica participarea la operațiuni militare internaționale și a îndeplini condițiile pentru a deveni membru NATO;

- a îmbunătăți structura educațională a personalului, a adapta sistemul de pregătire, a aproba documentele doctrinare necesare, a adopta documente și a adapta legislația și alte reglementări la noul concept al apărării.

Principale scopuri ale dezvoltării cer o întregă linie de reforme în domeniul resurselor umane, al educației militare, al resurselor materiale, logisticii, doctrinei și pregătirii, al cooperării militare internaționale, al dezvoltării și cercetării.

Contribuția la securitatea internațională și la creșterea încrederii

În domeniul securității internaționale, Forțele Armate ale Croației joacă un rol activ în misiunile de răspuns la crize, desfășurate în străinătate, sub egida unor organizații și alianțe internaționale. Aceasta este o activitate extrem de semnificativă a forțelor militare aflate în procesul construirii securității și încrederii, la nivel global și regional,

pentru că unul dintre cele mai semnificative scopuri ale politicii de stat se referă la devenirea Croației, până în 2010, ca membru NATO și UE. Pentru sprijinirea aceluși scop, Forțele Armate vor dezvolta capacitățile necesare pentru obținerea statutului de membru. Principalele tendințe se vor concentra, gradual, pe creșterea contribuțiilor la operațiunile întrunite de răspuns la crize, în principal în cadrul ONU, NATO și UE. Alături de transformare, forțele armate vor continua să adapteze sistemul de apărare prin creșterea totală a capacităților necesare pentru participarea la operațiuni militare internaționale. Între 2011-2015, va fi susținută participarea la operațiuni militare internaționale, crescând, în același timp, spectrul de operațiuni la care vor putea participa forțele armate.

După integrarea în structurile euro-atlantice, unități ale Forțelor Armate vor fi pregătite să participe la Forța NATO de Răspuns – NRF – și la unitățile de luptă ale UE – Grupurile de Luptă. Costurile participării la operațiuni se vor ridica în jur de 150-530 milioane kuna pe an, în funcție de numărul de participanți. Până în 2010, treptat, va crește participarea la operațiunile internaționale, de la 200 la 600 de persoane. În operațiunile ONU de pace vor fi implicați 150 de membri ai Forțelor Armate, în 14 misiuni pașnice - aproximativ 50 de persoane: observatori militari, ofițeri și experți din Statul Major General, una-două unități, maxim la nivel de pluton sau companie – ajungând la cifra totală de 100. La operațiunile conduse de NATO și UE vor participa 450 persoane: plutoane, poliție militară, alte unități și echipe de sprijin. De asemenea, 100 de ofițeri vor fi pregătiți pentru a ocupa diferite poziții în NATO și UE, a încheia realizarea rețelei militaro-diplomatice și pentru a pregăti forțe pentru NRF și Grupurile de Luptă.

Între 2011 și 2015, participarea la operațiuni internaționale va crește de la 600 persoane, în 2010, la 700, în 2011, cifră ce va fi menținută până în 2015 (cu posibilitatea de a introduce mai mult de 700 de persoane după 2012). Participarea la operațiuni conduse de ONU va fi continuată cu un maxim de 85 de forțe militare. Forțele Armate ale Croației vor participa la operațiuni conduse de NATO, cu un efectiv de 600 de persoane, prin rotație sau o unitate mai puternică, fără rotație (până la 1000 membri). Cartierele Generale ale NATO și UE vor fi completate cu 100 de ofițeri, care să participe la NRF și la Grupurile de Luptă.

Epilog

Misiunile de bază ale Forțelor Armate croate sunt: protecția suveranității Croației, apărarea Croației și a alianțelor, participarea la operațiunile internaționale ca răspuns la crizele din străinătate, construirea securității și a încrederii, a asistenței acordate instituțiilor civile din țară.

Centrul construirii Forțelor Armate va fi reprezentat de furnizarea, către categoriile de forțe și unități, a armamentului modern, a modernizării actualelor arme și echipamente militare ce satisfac nevoile de capacități cruciale. Cel mai important proiect de aprovizionare și modernizare a forțelor terestre croate va fi noul portavion pentru transportul personalului, centrul forțelor aeriene va fi reprezentat de noul avion de vânătoare-bombardament, ce va fi utilizat după expirarea resurselor actualelor avioane și a actualului sistem radar, iar forțele maritime croate vor primi un vas ce va asigura capacitatea de supervizare a teritoriului de pe mare și de protejare a zonei de pescuit din Marea Adriatică. Precondițiile pentru îndeplinirea scopurilor structurii organizaționale sunt standardele de viață și educația personalului și a unităților, o utilizare rațională a resurselor, astfel încât să crească și capacitățile materiale și modernizarea infrastructurii.

Pentru a asigura capacitatea de ghidaj și comandă în toate condițiile, e necesar să se țină cont de elementele de bază moderne, de comunicare, informaționale și de echipamente, ce trebuie să furnizeze capacitatea adecvată pentru susținerea și îmbunătățirea altor nevoi operative.

Nu ne putem imagina forțe armate moderne fără un personal extrem de motivat din punct de vedere profesional.

Pentru a îndeplini aceste scopuri, 2% din PIB este suficient pentru stabilitatea cheltuielilor. Stabilitatea financiară și posibilitatea diferitelor proiecte de dezvoltare reprezintă o sarcină pentru asigurarea nivelului necesar de internaționalizare a forțelor armate croate.

BIBLIOGRAFIE:

1. TATALOVIĆ S., BILANDIĆ M., **National security rudiments**, *Police Academy*, 2005.
2. Long-term development plan of Armed Forces of Republic of Croatia 2006-2015, National papers number 81/06.

3. *Strategic defence review*, MORH, 2005, www.morh.hr/katalog/documents/spo_hrv.pdf

4. **The judgement of safety surroundings of Republic of Croatia**, MORH, 2004-2005.

5. The Government's program 2003-2007.

NOTE BIBLIOGRAFICE:

1 TATALOVIĂ S., BILANDŢIĂ M., **National security rudiments**, Police Academy, 2005.

2 Legea nu a mai fost validă datorită aprobării Legii sistemului de siguranță a informațiilor din Croația, National Papers 79/06.

3 Prin planificare operativă înțelegem planificarea militară a operațiunilor și activităților de comandă și forțe ale Forțelor Armate ale Croației. Operează la trei niveluri - strategic, operațional și tactic.

4 **The judgement of safety surroundings of Republic of Croatia**, MORH, 2004-2005.

5 Programul de Guvernare al Croației 2003-2007 și un epilog al Guvernului.

6 În concordanță cu concluziile summit-ului NATO de la Istanbul, până la 8% din componenta terestră va fi activată sau pregătită de activare în operațiunile militare internaționale și 40% vor avea capacitatea de a participa la operațiuni în afara Croației.

Comandor dr. Dario MATIKA (dario.matika@morh.hr) este directorul Institutului pentru Cercetarea și Dezvoltarea Sistemelor de Apărare (IROS) din Croația și membru în Consiliul Editorial al revistei noastre.

ORIGINALITATEA COMISIEI EUROPENE ÎN RAPORT CU UN EXECUTIV NAȚIONAL

Mădălina Virginia ANTONESCU

Articolul de față încearcă să demonstreze natura juridică originală pe care Comisia Europeană, denumită în doctrina de specialitate „guvern al Uniunii Europene” o posedă, în comparație cu un organ executiv dintr-un stat. Se analizează diferitele sensuri ale conceptului de autoritate executivă, încercându-se, totodată, a se identifica în cadrul instituțional al UE acele instituții care sunt dotate cu atribuții executive, însă, care nu au primit denumirea de guvern, precum într-un stat; pot fi mai multe guverne de facto în cadrul UE sau putem vorbi doar despre Comisie, ca o unică instituție executivă, un supra-guvern al UE? De asemenea, sunt avute în vedere trăsăturile originale ale Comisiei, atât din punct de vedere al structurii sale și al statutului juridic al membrilor săi, cât și din punct de vedere al funcțiilor și competențelor îndeplinite de Comisie, în comparație cu cele ale unui guvern național.

Referindu-ne la noțiunea juridică de „executiv”, trebuie mai întâi să distingem **sensul larg al acesteia** (care include o serie de structuri executive, precum: șeful statului; guvernul; ministerele și celelalte organe centrale ale administrației publice; organele locale ale administrației publice; aparatul administrativ din cadrul fiecărei structuri executive, însărcinat să pregătească și să execute decizii) și **sensul restrâns** (guvern și șeful statului, ca instituții politice distincte – în sistemele executive dualiste, în timp ce în sistemele executive monocefale șeful statului cumulează și funcția de șef al guvernului)¹. De obicei, prin „executiv” se înțelege, într-un sens uzual, **guvernul (deoarece el conduce executivul**, în sens larg, fiind și structura de referință în studiul raportului dintre puteri).

În plan european, a identifica structurile cu natură juridico-politică aparținând „puterii executive” europene este o întreprindere dificilă, în măsura în care se pleacă de la premisa că sistemul

politic al UE nu este unul construit pe modelul statal de organizare a puterilor. Astfel, atribuții executive au și Consiliul UE² (instituție care este una din autoritățile legiuitoare ale sistemului UE), dar și Consiliul European³ (în măsura în care „monopolizează” unele atribuții executive⁴, fără a le împărți cu celelalte structuri executive europene – Comisia, Consiliul).

Dacă adoptăm viziunea clasică despre „structura executivă” europeană, vom admite că aceasta este formată după un tipar original, care nu respectă „ierarhia executivului” de la nivel național: această structură executivă europeană este formată din Comisia Europeană („guvernul UE”), în jurul căreia se formează un vast aparat administrativ, însărcinat să pregătească și să execute deciziile luate în cadrul Comisiei. Această viziune se conturează însă ca o reflectare simplistă a distribuției puterilor în stat (Comisia – „executivul european”⁵; Consiliul UE – „legiuitorul european”⁶, în asociere cu Parlamentul European; Curtea de Justiție – „instanța judecătorească europeană”). Din această schemă, axată pe cele patru instituții UE susmenționate, lipsește Consiliul European (ignorat datorită naturii sale politice și interguvernamentale, datorită originalității sale sub aspectul structurii și atribuțiilor pe care le îndeplinește și care nu permite o identificare sau o asimilare facilă cu un anumit „organ de stat”).

Dintr-o altă viziune asupra ceea ce constituie, de fapt, „executivul” în sistemul politic al UE, reiese existența unei structuri triumphiulare, în care Comisia devine un „executiv vizibil”, consacrat ca atare, atât prin prevederile tratatelor comunitare și modificatoare, iar în etapa post-Nisa, prin Constituția Europeană, reprezentând „un pilon” al acestei structuri executive, care se completează (prin existența implicită, ca instituții executive, prin atribuțiile executive și prin compunerea lor) cu alte două instituții UE: Consiliul UE și

Consiliul European. Această ipoteză inedită, pledând pentru recunoașterea „structurii executive tricefale” (ca rezultat al unui proces lent, progresiv, de creare a fiecărei componente instituționale a acestei structuri, culminând cu instituționalizarea Consiliului European prin tratatul de la Maastricht, când putem vorbi de „tricefalism executiv”), va fi detaliată în secțiunile dedicate analizării naturii juridice a Consiliului UE și Consiliului European în raport cu un „organ de stat”.

Dacă însă admitem că în sistemul politic al UE există un singur „executiv european” (Comisia)⁷, celelalte instituții UE (Consiliul UE, de exemplu) având doar unele atribuții executive, dar nu și o natură juridică de „executiv”, putem începe a analiza Comisia, înțelegând ca „guvern european”⁸ sub aspectul componenței, funcționării, atribuțiilor și actelor juridice pe care le poate emite, conform „sistemului Nisa” și conform etapei post-Nisa (variantea constituțională europeană).

1. Originalitatea Comisiei Europene în raport cu un guvern național, sub aspectul componenței și al statutului juridic al membrilor săi

Dacă, pe plan național, un guvern este, de regulă, compus din prim-ministru și din miniștri (cealți membri ai guvernului), împreună formând **un organ colegial, solidar și ierarhizat**⁹ (miniștrii fiind subordonați juridic și politic șefului de guvern), pe plan european (în sistemul politic al UE), **Comisia Europeană** (înțelegând în sensul de „guvern european”) **este alcătuită dintr-un Președinte** (asistat, în pregătirea lucrărilor și la reuniunile Comisiei, de un Secretar General) **și din comisari europeni** (fiecare fiind asistat de câte un cabinet condus de un șef de cabinet și compus din cinci consilieri)¹⁰.

Pe lângă Comisie există un întreg aparat administrativ, organizat în departamente aflate în subordinea Secretarului General, în „servicii” repartizate în cadrul unor Directorate Generale și în „servicii asimilate” – direcții, diviziuni, unități. Pe lângă cele 24 de Directorate Generale mai există și unele comitete create prin tratatele comunitare: Serviciul Juridic (aflat sub directa autoritate a Președintelui Comisiei), Biroul de Ajutor Umanitar, Grupul de Consilieri Politici (aflat sub directa autoritate a Președintelui Comisiei), Serviciul Traduceri, Serviciul Unit de Interpretări și Conferințe, Serviciul de Audit Intern, Biroul

pentru Publicațiile Oficiale ale Comunităților Europene etc.

Dacă înainte de extinderea UE de la 1 mai 2004, Comisia Europeană era compusă din 20 de membri, se poate spune că acest număr nu este invariabil, datorită extinderilor ulterioare ale Uniunii (Consiliul putând modifica numărul comisarilor). Prin tratatul de la Nisa a fost inițiată o reformă în privința componenței Comisiei (dintr-o Uniune extinsă la 27 de membri), care să îi confere o bună funcționare (posibilă cu un număr restrâns de comisari). Astfel, în varianta Nisa, Comisia a fost restructurată sub aspectul numărului de membri, acesta fiind fixat la 27 de comisari (cetățenia acestora determinându-se pe baza principiului rotației¹¹ egalitate între statele membre, în cazul fotoliului de comisar european).

Ca o consecință firească a faptului că fac parte dintr-o instituție a sistemului politic al UE, în procedura de desemnare a membrilor Comisiei trebuie să se respecte condiția cetățeniei UE (fiecare comisar trebuie să fie cetățean UE, deci și cetățean al unui stat membru UE). Până la tratatul de la Nisa se respecta și regula potrivit căreia același stat nu putea desemna mai mult de doi comisari având cetățenia sa¹² (până la Nisa, unele state din Uniune, precum Franța, Germania, Marea Britanie, Italia, Spania, aveau doi comisari). Este însă important să remarcăm faptul că, odată numiți de comun acord de către guvernele statelor membre, comisarii europeni devin complet independenți¹³ (ca o ilustrare a principiului separației puterilor, dar și a caracterului supranațional¹⁴ al Comisiei, care nu poate fi controlată politic de instituții UE ce reprezintă interesele statelor membre, precum Consiliul UE sau chiar Consiliul European – datorită naturii lor juridice interguvernamentale - ci doar de o instituție cu legitimitate democratică (Parlamentul European).

Prin urmare, comisarii europeni nu trebuie confundați cu „reprezentanți ai statelor membre”, deși în „sistemul Nisa” (sistem cuprinzând toate tratatele comunitare și modificatoare, inclusiv tratatul de Nisa/2001) comisarii europeni sunt numiți, de comun acord¹⁵, **de guvernele statelor membre** (art. 158/TCE, modif. prin art. G.48/TUE)¹⁶, iar în perioada post-Nisa (variantea constituțională europeană) numirea Comisiei se face în cadrul instituțional al UE, de către o instituție UE nominalizată ca atare (Consiliul European)¹⁷.

Față de modelul francez de desemnare a membrilor guvernului (în funcție de deciziile luate de șeful statului și de primul-ministru, și nu în funcție de revendicările partidelor politice), prevăzând competența de **numire a miniștrilor de către șeful statului, la propunerea primului-ministru**¹⁸, în cadrul sistemului politic al UE **nu se poate vorbi de o competență de numire a comisarilor europeni care să aparțină** (prin dispozițiile tratatelor sau prin cele ale Constituției Europene) „**Președintelui UE**” (acesta putând fi Președintele Comisiei sau, într-o altă variantă, Președintele Consiliului UE).

Trebuie remarcat faptul că, în afară de aspectul inedit al lipsei unui „Președinte al UE”, consacrat ca atare (ca instituție politică distinctă, alături de celelalte instituții ce compun cadrul instituțional unic al UE), care să fie asimilabil într-o oarecare măsură unui „șef de stat”, **comisarii nu sunt numiți nici în „sistemul Nisa”, nici în Constituția Europeană de către Președintele vreunei instituții UE, ci fie de guvernele statelor membre, prin acord**¹⁹ (în sistemul Nisa), **fie de către Consiliul European (în Constituție, art. I-27)**. La o privire mai atentă, însă, observăm că rolul Președintelui Comisiei (odată numit de guvernele statelor membre) este important în procedura ulterioară, de numire a comisarilor europeni (atât în „sistemul Nisa”, cât și în art. I-27/Constituția Europeană). Mai precis, în procedura din art. 158/TCE modif. prin art. G.48/TUE, după ce au desemnat Președintele Comisiei, guvernele statelor membre îl consultă, spre a desemna și membrii Comisiei. Conform art. I-27/Constituția Europeană, procedura devine mai elaborată (Președintele Comisiei trebuie să fie ales de Parlamentul European, la propunerea Consiliului European, deci, practic, etapa „numirii” sale de către guvernele statelor membre este suprimată)²⁰.

Astfel, după alegerea Președintelui Comisiei, intervine o altă procedură, care are ca obiect numirea membrilor Comisiei, este implicată o altă instituție UE decât Consiliul European, ce trebuie să propună și să adopte lista membrilor Comisiei: Consiliul UE. Acesta nu dispune, însă, de o competență exclusivă în numirea comisarilor, ci trebuie să o împartă cu Președintele Comisiei (datorită faptului că acesta a fost deja ales de Parlamentul European, deci deține legitimitatea democratică necesară unei poziții de egală importanță cu aceea a Consiliului UE în procedura

de numire a comisarilor europeni). Conform art. I-27, alin.2/Constituție, se instituie o competență împărțită între Consiliu și Președintele Comisiei în propunerea și adoptarea listei comisarilor („Consiliul, de comun acord cu Președintele ales...”), ceea ce sporește asemănarea Președintelui Comisiei cu un prim-ministru în privința rolului pe care îl joacă în desemnarea membrilor guvernului său, pe plan național (în cazul în care șeful statului nu are decât un rol politic limitat, fiind incapabil să numească guvernul pentru că nu este susținut de majoritatea parlamentară).

Din punct de vedere al structurii sale²¹, **Comisia Europeană pare a fi construită după modelul unei structuri simple** (fără nivel ierarhic intermediar, de tipul unui organ al guvernului denumit cabinet/birou executiv/birou permanent etc., din care, eventual, să facă parte Președintele Comisiei, Vice-Președinții și unii dintre comisarii europeni). Ar fi trebuit ca existența unui astfel de „organ” al Comisiei (care ilustrează un nivel ierarhic, implicit, o structură ierarhică) să fie prevăzută atât în „sistemul Nisa”, cât și în Constituția Europeană (ceea ce nu se verifică în realitate, deoarece nici tratatele comunitare, nici cele modificatoare, nici Constituția Europeană nu prevăd nimic în acest sens). **Nu există referiri cu privire la un „birou permanent” care ar avea dreptul de a adopta anumite decizii în numele întregii Comisii**, nici chiar în varianta elaborată a Constituției Europene, ceea ce înlătură ipoteza structurii ierarhice a Comisiei. **De asemenea, nu trebuie confundată existența aparatului administrativ din jurul Comisiei (Directorate, Secretar General, servicii, cabinete ale comisarilor) cu niveluri ierarhice înțelese ca funcții intermediare între Președintele Comisiei și comisarii europeni.**

În mod similar miniștrilor, fiecare comisar european este responsabil de un anumit domeniu politic (portofoliu) și de Directoratul General al acelui domeniu (similar modelului constituției italiene, care restrânge sfera membrilor guvernului exclusiv la sfera miniștrilor, ca titulari de departamente). **Structura Comisiei nu cunoaște însă instituția „Secretarilor de stat”,** nici nu consideră „comisarii europeni” sau membri ai Comisiei alte persoane care să aibă funcții europene implicând autoritatea publică de genul „Secretarilor de stat”. **De asemenea, nu întâlnim în Comisie „miniștri fără portofoliu”** (precum prevede Constituția Greciei).

De asemenea, o caracterizare a Comisiei Europene ca „guvern”²², din perspectiva structurii sale, relevă faptul că nu suntem în prezența unei structuri biorganice, în sensul că nu întâlnim, nici în „sistemul Nisa”, nici în varianta constituțională europeană, existența unui organism mai larg (Guvern + Secretarii de stat) și a unui organism restrâns (Consiliul de Miniștri, cuprinzând primul-ministru și pe miniștri), precum prevăd constituțiile Belgiei și Portugaliei²³. Nu putem admite nici varianta structurii biorganice din perspectiva unei alcătuirii a Comisiei după modelul oferit de Constituția Olandei (guvernul este format din rege și miniștri, inclusiv primul-ministru, miniștrii formează Consiliul de Miniștri, prezidat de primul-ministru)²⁴.

Cu privire la **numărul membrilor unui guvern național**, prevederile constituțiilor din statele europene variază, unele precizând că guvernul este format dintr-un număr fix de membri (șapte miniștri, precum în Constituția Elveției), în timp ce altele se limitează să prevadă o cifră minimă, altele indică autoritatea care va stabili acest număr, iar celelalte constituții lasă problema deschisă, fie printr-o reglementare ulterioară a legii, fie odată cu formarea guvernului, prin jocul politic²⁵.

În privința **compunerii Comisiei Europene**, trebuie remarcat faptul că, dacă în art. 157/TCE (modificat la 1 ianuarie 1995, după adeziunea Austriei, Finlandei, Suediei la UE), Comisia are o compunere de 20 de membri (număr ce poate fi modificat de Consiliu cu unanimitate de voturi), în protocolul anexat la tratatul privind Uniunea Europeană și celelalte trei tratate comunitare instituind Comunitățile (Protocol privind instituțiile în perspectiva lărgirii Uniunii Europene), art. 1 prevede că, la data intrării în vigoare a **primei lărgiri a Uniunii** (prima lărgire după intrarea în vigoare a tratatului de la Amsterdam la care este anexat acest Protocol, fiind extinderea UE de la 1 mai 2004), Comisia va fi compusă din câte un cetățean al fiecărui stat membru (deci, într-o Uniune cu 25 de state membre, Comisia va avea 25 de membri, conform art. 1 din acest protocol)²⁶. Se prevede, totodată, posibilitatea ca acele state membre care au renunțat la a desemna un al doilea membru al Comisiei, să fie compensate printr-o nouă pondere a voturilor în Consiliul UE²⁷.

În art. I-26/Constituția Europeană se prevede că prima Comisie, care va fi numită pe baza prevederilor acestei Constituții, **va fi formată din**

câte un resortisant al fiecărui stat membru, inclusiv Președintele și Ministrul Afacerilor Externe al Uniunii (unul dintre Vice-Președinții acesteia). După ce prima Comisie își va încheia mandatul de cinci ani prevăzut de Constituție, următoarele Comisii vor fi formate dintr-un anumit număr de membri (nu se specifică numărul exact al acestora), care, incluzând Președintele Comisiei și Ministrul Afacerilor Externe al UE, trebuie să corespundă cu două treimi din numărul statelor membre (se desființează, astfel, regula desemnării câte unui comisar de către fiecare stat membru). Această regulă este, însă, flexibilă, deoarece Consiliul European, cu unanimitate, poate hotărî să modifice acest număr. Se menține însă condiția expresă ca membrii Comisiei să fie cetățeni europeni, resortisanți ai statelor membre. Procedura de alegere a membrilor Comisiei are la bază sistemul rotației egale între statele membre, stabilit prin decizie europeană adoptată cu unanimitate de Consiliul European. Iată, deci, reguli specifice de desemnare a membrilor Comisiei²⁸ (ca instituție supranațională²⁹) în raport cu un guvern de pe plan național.

Înceea ce privește durata mandatului unui guvern național, trebuie efectuată o distincție referitoare la regimul politic (astfel, durata mandatului unui guvern dintr-un regim parlamentar și dintr-un regim semiprezidențial este dată de durata majorității parlamentare – lucru care pare să se verifice și în cazul mandatului membrilor Comisiei, care este stabilit la cinci ani, cu posibilitate de reînnoire, pentru a face posibil **controlul politic al Parlamentului European** – al cărui mandat este tot de cinci ani - asupra Comisiei)³⁰.

Trebuie însă să precizăm că este vorba de o „armonizare” a duratei mandatului parlamentar și a duratei mandatului Comisiei, spre a asigura o funcționare eficientă și o bază democratică instituțiilor UE; nu se poate admite o dependență a mandatului Comisiei de mandatul parlamentarilor europeni, **deoarece Comisia nu este o reflectare a vieții politice din Parlament, nu este o rezultată a jocului politic**, ci are propria sa individualitate, accentuată de statutul de „membru complet independent” față de orice guvern național și față de orice organ/instituție din sistemul politic al UE, pe care îl are fiecare comisar european.

Desigur, nu putem vorbi de existența unui regim parlamentar de tip prezidențial (în care durata mandatului guvernului este dată de durata

mandatului Președintelui Republicii), deoarece **membrii Comisiei nu sunt numiți de vreun „Președinte al UE”, ci de guvernele statelor membre, de comun acord** (în „sistemul Nisa”) și **de Consiliul European** (în varianta constituțională europeană, art. I-27). **De asemenea, nu suntem în prezența unui regim prezidențial în cadrul sistemului politic al UE**, întrucât nici tratatele comunitare, nici cele modificatoare, nici Constituția Europeană **nu prevăd o astfel de instituție politică („șeful de stat”)** distinctă, atunci când se referă la componența cadrului instituțional al UE.

Alegerea membrilor Comisiei se face pe baza competențelor lor generale, fiecare personalitate propusă trebuind să ofere toate garanțiile de independență (aceasta fiind o condiție pentru numirea comisarilor), atât ca o expresie a importanței acordate executivului european în schema de organizare a „puterilor” în cadrul sistemului politic al UE, cât și ca o manifestare a supranaționalității acestei instituții UE³¹ (art. 213, fostul art. 157, alin. 1 și 2/TCE, ce prevede clar modalitatea de exercitare a funcțiilor încredințate prin tratat, de către membrii Comisiei: „în deplină independență și în interesul general al Comunităților”). **Supranaționalitatea Comisiei**³² mai este exprimată și în dispozițiile ulterioare ale art. 157/TCE: în exercitarea atribuțiilor pe care le au, comisarilor nu trebuie nici să solicite, nici să accepte instrucțiuni din partea unui guvern sau a unui alt organism comunitar sau extracomunitar, ci trebuie să se abțină de la orice act incompatibil cu natura atribuțiilor îndeplinite.

În privința incompatibilităților membrilor guvernului, dacă pe plan național³³ (în Constituția Franței, de exemplu) se prevede că funcția de membru al guvernului este **incompatibilă cu exercițiul oricărui mandat parlamentar, dar și al oricărei funcții de reprezentare profesională având caracter național și al oricărei slujbe publice sau al oricărei activități private**, pe plan european, atât art. 157/TCE, cât și art. III-347/Constituția Europeană se mărginesc să prevadă că membrii Comisiei **nu pot, pe durata mandatului lor, să exercite nicio altă activitate profesională, remunerată sau nu** (nu există o dispoziție expresă care să prevadă interdicția cumulului de funcții, a celei de comisar european și a celei de deputat european, însă, potrivit Actului din 1976 privind alegerea reprezentanților „Adunării”, parlamentarul european nu poate îndeplini, pe timpul mandatului

său, și calitatea de membru al Comisiei). Această prevedere înlătură argumentul ce pleda în favoarea existenței unui regim parlamentar la nivelul UE (deoarece numai într-un astfel de regim politic este admisă compatibilitatea dintre funcția publică de membru al guvernului și aceea de parlamentar). Faptul că nici „sistemul Nisa”, nici Constituția Europeană nu conțin dispoziții exprese relative la interdicția cumulului de funcții de comisar și de deputat european nu este însă de natură să ne împiedice a afirma că acest lucru nu a mai fost considerat suficient de important spre a fi menționat ca atare, de vreme ce art. 157/TCE și art. III-347/Constituția Europeană consacră, implicit, independența Comisiei și a fiecărui membru, ca aplicare concretă a „principiului separației puterilor” în sistemul UE.

În unele constituții naționale (precum cea a României) se face trimitere la legea organică de organizare și funcționare a guvernului³⁴, rezultând că funcția de membru al guvernului este incompatibilă cu orice funcție publică de autoritate, **cu excepția celei de deputat sau senator**³⁵ (ceea ce ar afecta însă, echilibrul puterilor în stat, deoarece un parlamentar, ca ales al poporului, nu poate fi, ca membru al guvernului, subordonat față de un alt membru al guvernului)³⁶. Or, pe plan european, chiar dacă nu este prevăzut în tratatele comunitare sau în cele modificatoare, nici în Constituția Europeană faptul că niciun comisar european nu poate exercita o „funcție europeană publică de autoritate” și nicio funcție națională publică de autoritate, reiese din însuși caracterul juridic și politic al Comisiei (ca instituție distinctă a UE), dar și din statutul membrilor săi (de deplină independență) că aceștia sunt obligați să nu primească și să nu solicite instrucțiuni de la guvernele naționale sau de la organe comunitare/extracomunitare, obligație care, într-o interpretare extensivă, putem să considerăm că include și obligația comisarilor europeni de a nu exercita în cadrul Uniunii Europene alte „funcții care să presupună exercitarea unei autorități publice”.

Din prevederile protocolului privind privilegiile și imunitățile comunitare, din 8 aprilie 1965, reiese specificitatea privilegiilor și a tipurilor de **imunități** de care se bucură comisarilor europeni³⁷, în raport cu membrii unui guvern național:

- aceste privilegii și imunități au caracter comunitar (după criteriul obiectului imunităților: de exemplu, imunitatea de jurisdicție se aplică în

privința actelor îndeplinite de comisarii europeni în exercitarea calității lor oficiale, imunitate extinsă și după încetarea acestei calități; scutirea de impozite a comisarilor, la nivel național, în ceea ce privește salariile și alte sume acordate de Comunitate)

- se aplică membrilor unei instituții UE, care au calitatea de „comisar european”, conform dispozițiilor tratatelor comunitare și modificatoare.

Încetarea calității de membru al Comisiei Europene³⁸ apare în următoarele situații: în caz de expirare a mandatului de cinci ani; în caz de deces; în caz de demisie voluntară; în caz de demitere din oficiu (ca sancțiune individuală, care poate privi un membru al Comisiei, conform art. 160/TCE reintrodus prin G 48/TUE, pronunțată de Curtea de Justiție la cererea Comisiei în ansamblul său sau a Consiliului); în cazul aprobării moțiunii de cenzură a Parlamentului (demisia în bloc a Comisiei). În ceea ce privește demiterea de către CJCE a unui comisar european, pe baza art. 160/TCE, aceasta poate interveni doar în două cazuri: în caz de culpă gravă sau dacă membrul respectiv nu mai îndeplinește condițiile necesare pentru a-și exercita funcția.

În etapa post-Nisa, varianta constituțională (art. III-348), cazurile de încetare a calității de comisar european includ: decesul, schimbarea ordinară, demisia și destituirea (moduri de încetare individuală a funcției de comisar european), care se disting față de cazul demisiei în bloc a Comisiei (prin aprobarea de către Parlament a moțiunii de cenzură).

Față de aceste cazuri de încetare a calității de „membru al guvernului”, **constituțiile naționale mai cunosc și alte situații**: încetarea funcției de membru al guvernului, ca urmare a revocării (intervenită într-o situație politică normală), a **pierderii drepturilor electorale**³⁹, a **incompatibilității**.

Tratatele comunitare, cele modificatoare, precum și Constituția Europeană nu prevăd aceste cazuri de încetare a calității de „comisar european” (privit ca „membru al guvernului european”) pe care le regăsim în unele constituții naționale. În schimb, art. III-349/Constituția Europeană, referitor la destituirea unui comisar european, introduce anumite diferențe față de destituirea unui membru al unui guvern național:

- destituirea comisarului european intervine doar în cele două situații enumerate limitativ de

art. III-349/Constituția Europeană: pentru culpă gravă sau „în cazul în care nu mai îndeplinește condițiile necesare exercitării funcțiilor sale”. Pe plan național, destituirea unui ministru poate interveni dacă s-a adoptat o moțiune de cenzură privind activitatea sa⁴⁰ (ceea ce, în cazul Comisiei Europene, reprezintă un caz distinct, de încetare colectivă a funcției de comisar european, intervenind pentru întreaga Comisie în situația adoptării de către Parlamentul European a unei moțiuni de cenzură privind activitatea Comisiei). Tot pe plan național, **destituirea poate interveni ca un caz de răspundere penală a ministrului, ca urmare a unei hotărâri judecătorești de condamnare**⁴¹ (deci, este privită ca o sancțiune administrativă complementară unei sancțiuni penale principale), în timp ce, în concepția art. III-349/Constituția Europeană, destituirea este sancțiunea principală pronunțată de CJCE;

- destituirea ministrului pe plan național intervine ca urmare a adoptării moțiunii de cenzură privind activitatea sa, în timp ce, în viziunea art. III-349/ Constituția Europeană, intervine după o procedură specifică: la plângerea Consiliului (adoptată cu majoritate simplă) sau a Comisiei, competența de pronunțare a acestei sancțiuni administrative comunitare aparținând doar CJCE (ca o ilustrare a caracterului independent al funcției de comisar european);

- destituirea nu se confundă cu revocarea⁴² (aceasta nefiind o sancțiune, ci doar o măsură juridică, pronunțată de Președintele Republicii, în unele sisteme constituționale)⁴³, regimurile lor juridice fiind diferite; revocarea nu este prevăzută printre cazurile de încetare a funcției de comisar european, deși se întâlnește la nivel național.

2. Originalitatea Comisiei Europene față de un guvern național, sub aspectul funcționării sale

Funcționarea Comisiei Europene se bazează pe respectarea principiului colegialității⁴⁴ (principiu reflectând o anumită influență statală, dacă ne referim la faptul că, pe plan național, „guvernul” este caracterizat în unele sisteme constituționale, precum cel francez, prin anumite elemente: caracter colegial, solidar, ierarhizat)⁴⁵.

Dacă pe plan național (de exemplu, în regimul politic francez al celei de-a Cincea Republici) **caracterul colegial al guvernului semnifică o**

existență distinctă, proprie a acestui organ de stat față de membrii săi (existență care se traduce prin **instituția „Consiliului de Miniștri”**⁴⁶, ca o reflectare a unei structuri biorganice), pe plan european, **existența Consiliului UE**⁴⁷ (**vechiul „Consiliu de Miniștri”**, în formularea anterioară tratatului de la Maastricht) nu este decât o reflectare a caracterului distinct pe care îl are **„guvernul european”** *lato sensu*, incluzând și Comisia, față de comisarii europeni luați individual („miniștrii”). **Consiliul UE nu există însă ca organ distinct în cadrul Comisiei**⁴⁸, **nu creează un nivel ierarhic intermediar între Comisie ca organ colegial și membrii săi**, precum Consiliul de Miniștri în structura guvernului francez. Putem spune, totodată, că instituția Consiliului UE **reprezintă o influență a modelului francez**, prin faptul că și această instituție UE (Consiliul) are o natură colegială și ministerială asemănătoare unui Consiliu de Miniștri de pe plan național.

În ceea ce privește caracterul colegial al Comisiei, acesta este vizibil și referitor la condițiile valabilității deliberărilor (art. 219/TCE stipulând că deliberările Comisiei au loc cu **majoritatea** numărului membrilor Comisiei - prevăzut la art. 213/TCE). Comisia – în ansamblul său – nu poate delibera valabil decât dacă numărul de membri stabilit prin Regulamentul său interior este realizat. „Colegialitatea” este vizibilă și în procedura de luare a deciziilor în cadrul Comisiei (de către grupuri de comisari denumite „colegii”, aici operând principiul răspunderii colective pentru deciziile adoptate)⁴⁹, în procedura de „investire” a Comisiei de către Parlament (prin acordarea votului de încredere, la începutul mandatului, Comisiei) sau în procedura de provocare a demiterii în bloc a Comisiei (prin aprobarea moțiunii de cenzură de către Parlamentul European).

Pe plan național, majoritatea constituțiilor prevăd doar câteva principii în legătură cu funcționarea guvernului, urmând ca acest aspect să fie reglementat ulterior prin legi organice. În mod excepțional, constituțiile unor state europene (Norvegia, Suedia, Finlanda) prevăd anumite reguli referitoare la desfășurarea activității guvernului⁵⁰.

Astfel, constituția Suediei stabilește cvorumul legal al ședințelor de guvern (cel puțin cinci miniștri), precizează că, pentru pregătirea lucrărilor guvernului, competența o deține Cancelaria guvernului (formată din miniștri responsabili cu diferite activități). De asemenea, prevede că,

la reuniunile de guvern, fiecare conducător de minister va face rapoarte, lucrările consemnându-se în proces verbal (inclusiv opiniile divergente). Constituția Finlandei menționează obligația de a discuta în ședință de plen problemele care revin în sarcina Consiliului de Miniștri (excepție făcând situația în care, prin decret, se încredințează decizia într-o anumită problemă, unui ministru); stabilește regula ca problemele analizate de guvern să fie elaborate, anterior, de ministrul competent; prevede dreptul Cancelarului Justiției de a asista la ședințele Consiliului de Miniștri și de a cunoaște conținutul procesului-verbal întocmit la ședințele Consiliului⁵¹.

Aceste prevederi întâlnite în unele constituții naționale, referitoare la diferite moduri de funcționare ale unui guvern, **nu reprezintă o sursă de inspirație pentru modalitatea de funcționare a Comisiei care, atât datorită naturii sale juridice originale, cât și organizării sale, își are propriul mod de funcționare și propriile reguli.**

Astfel, ședințele în plen ale Comisiei au ca obiect dezbaterile unor probleme de importanță maximă⁵², pentru alt tip de probleme fiind suficientă o reuniune a șefilor de cabinet. De asemenea, originale sunt și cele două proceduri speciale (procedura scrisă și procedura delegării) care devin aplicabile în cursul ședințelor Comisiei.

Astfel, Comisia este convocată de Președintele său (care deține un rol politic important, putându-se considera că ocupă un loc ierarhic superior⁵³ față de Vice-Președinții Comisiei, față de Ministrul Unional al Afacerilor Externe – în varianta constituțională -, față de ceilalți membri ai Comisiei).

Reuniunile Comisiei se desfășoară cel puțin o dată pe săptămână (în funcție de problemele nou apărute, pot fi organizate și reuniuni suplimentare, însă care au caracter secret). De asemenea, dezbaterile în cadrul Comisiei sunt confidențiale. Conform vechiului art. 156/TCE, Comisia publică anual un raport general asupra activității Comunității⁵⁴ (în „sistemul post-Nisa”, varianta constituțional europeană, art. III-352/Constituție se prevede publicarea anuală de către Comisie, a unui raport general privind activitatea Uniunii). Art. III-351/Constituție introduce o dispoziție generală referitoare la cvorumul cerut pentru adoptarea deciziilor Comisiei (cvorum ce va fi stabilit ulterior, într-un regulament viitor de procedură al Comisiei), menționând, totodată,

și regula adoptării valabile a actelor juridice ale Comisiei (cu majoritatea membrilor săi)⁵⁵.

3. Originalitatea Comisiei Europene în raport cu un guvern național, sub aspectul atribuțiilor sale

În etapa post-Nisa (varianta constituțională europeană, art. I-26) **Comisia își menține caracterul supranațional** (sub aspectul independenței membrilor săi față de orice guvern național și față de orice organ comunitar/extracomunitar), fiind instituția care reprezintă interesul general al Uniunii.

a) Putem efectua o clasificare a atribuțiilor Comisiei în „sistemul Nisa” (așa cum sunt ele reflectate în noul art. 211/ TCE) în: atribuții specifice Comisiei și în atribuții tipice pentru orice guvern (deci, care se regăsesc și la nivelul Comisiei Europene).

Asemenea **atribuții similare cu ale unui guvern național**, și care pot fi regăsite în cazul Comisiei, într-o formă adaptată funcționării și obiectivelor UE, sunt: întocmirea anteproiectului de buget comunitar; implementarea bugetului comunitar; atribuții legate de îndeplinirea sarcinilor de execuție luate în aplicarea tratatelor și a actelor Consiliului; dreptul de inițiativă legislativă (specific și guvernelor naționale)⁵⁶; asigurarea aplicării dispozițiilor tratatului și a măsurilor luate de instituțiile UE în virtutea acestuia⁵⁷; atribuții decizionale; atribuții de participare la procesul legislativ⁵⁸; posibilitatea de sesizare a instanței judiciare europene⁵⁹, pe baza art. 169/TCE, a art. 171/TCE, modif. prin G 51/ TUE); atribuții în domeniul încheierii acordurilor internaționale⁶⁰ (drept de inițiativă, recomandând Consiliului UE începerea negocierilor); atribuții legate de implementarea politicii externe și de securitate comună (titlul V, tratatul de la Amsterdam, art. J.4, alin 4 referitor la atribuția Comisiei de a prezenta propuneri în acest domeniu); atribuții prevăzute de art. J.8/ TUE, în varianta tratatului de la Amsterdam, privind „deplina implicare” a Comisiei în reprezentarea de către „Președinție”, a Uniunii în domeniul PESC⁶¹, în aplicarea deciziilor adoptate în domeniul PESC, în exprimarea, alături de „Președinție”, a poziției Uniunii în cadrul organizațiilor internaționale și al conferințelor internaționale; art. J.11/ TUE, în varianta tratatului de la Amsterdam, în temeiul căruia Comisia informează Parlamentul asupra evoluției PESC; atribuția de a

sesiza Consiliul și de a înainta propuneri acestuia, în orice problemă legată de PESC (art. J.12/TUE, în varianta tratatului de la Amsterdam); atribuții de inițiativă în procesul de adoptare a unor acte normative specifice de către Consiliu, în domeniul cooperării judiciare și polițienești în materie penală (titlul VI/ tratatul de la Amsterdam, art. K.6, alin. 2); atribuția de a face propuneri în materie de sănătate, securitate, protecție a mediului înconjurător și protecție a consumatorului (art. 100A/ TCE, în varianta tratatului de la Amsterdam); atribuții legate de prezentarea unui raport anual, Consiliului European, în materia ocupării forței de muncă în Comunitate (art. 109Q/TCE, în varianta tratatului de la Amsterdam); întocmirea de rapoarte în domeniul protecției drepturilor sociale fundamentale (art. 120 și art. 117/TCE, în varianta tratatului de la Amsterdam).

Însă, aceste atribuții au o dimensiune specifică: sunt acordate în temeiul unor tratate internaționale, nu al unor legi interne sau al unor constituții naționale; privesc o instituție UE, Comisia Europeană, și nu un organ de stat; sunt originale, pentru că se referă la raporturile specifice dintre instituțiile UE, precum și la domenii care fie fac parte din domeniul competențelor partajate între Uniune și state, fie din domeniul exclusiv de competență al Uniunii – ca o reflectare a specificității sistemului politic al UE și al modului de repartizare a „puterilor” în acest sistem.

b) În afara acestor atribuții care pot fi regăsite (desigur, cu anumite particularități impuse de fiecare sistem constituțional în individualitatea sa) și la nivel național, **există atribuții de care Comisia dispune în temeiul tratatelor comunitare și modificatoare, ce nu se regăsesc în cazul unui guvern național**. Astfel de atribuții inedite pot fi considerate:

- atribuțiile enumerate în vechiul art. 155/ TCE (noul art. 211/ TCE modif. prin tratatul de la Amsterdam) ca atribuții specifice Comisiei prin domeniul de aplicare („pentru asigurarea funcționării și dezbaterii pieței comune”): în această categorie intră atribuții de supervizare a aplicării dispozițiilor tratatelor comunitare; atribuția de a veghea la aplicarea măsurilor luate de instituții în virtutea tratatelor comunitare (atribuția specifică de supervizare); atribuții delegate de Consiliul UE pentru aplicarea normelor stabilite de acesta⁶²; atribuții decizionale; atribuții de participare la procesul legislativ european („de elaborare a

actelor Consiliului și Parlamentului European”); atribuții de formulare a recomandărilor și avizelor privind materii ce fac obiectul tratatelor comunitare (dacă acestea prevăd în mod expres sau dacă asemenea acte juridice sunt considerate necesare de către Comisie)⁶³;

- atribuții politice (responsabilitatea politică în fața Parlamentului European prin prezentarea unui raport anual privind activitatea acesteia; prin elaborarea unor norme de drept comunitar în anumite domenii; prin formularea de avize, recomandări sau directive pentru statele membre;

- atribuții de „paznic al respectării tratatelor”, în temeiul cărora poate declanșa proceduri în fața unei instanțe judiciare din sistemul politic al UE (CJCE) în cazul în care Consiliul sau statele membre UE nu își îndeplinesc obligațiile comunitare; de a aplica amenzi agenților economici care nu se conformează deciziilor sale; de a urmări și de a sancționa infracțiunile în domeniul concurenței sau în domeniul controlului securității⁶⁴;

- atribuții legate de administrarea diverselor fonduri și programe comunitare (inclusiv cele legate de ajutorul acordat statelor terțe);

- luarea deciziilor cu caracter particular, având ca destinatari statele membre;

- atribuții în domeniul art F.1/ TUE, introduse prin tratatul de la Amsterdam (a propune Consiliului să constate existența unei încălcări grave și persistente a principiilor de la art. F.1/ TUE, introdus prin Amsterdam, de către un stat membru);

- atribuții legate de implementarea spațiului de libertate, securitate și justiție (art. K1/ TUE, introduse prin tratatul de la Amsterdam și art K6/ TUE, introduse prin tratatul de la Amsterdam);

- atribuții legate de domeniul art. K12/TUE, introduse prin tratatul de la Amsterdam (cooperarea întărită între statele membre UE), de a emite un aviz motivat prin care recomandă anumite măsuri necesare a fi luate pentru ca un stat membru să participe la cooperarea respectivă;

- atribuția de a promova consultarea partenerilor sociali la nivel comunitar și de a lua orice măsuri utile pentru a facilita dialogul între părți; atribuția de a iniția propuneri în domeniul politicii sociale la nivel comunitar (art. 118A/TCE, introdus prin tratatul de la Amsterdam, devenit noul art. 138/TCE); atribuția de a încuraja cooperarea dintre statele membre și de a facilita coordonarea acțiunilor lor în toate domeniile politicii sociale

reglementate de titlul VIIA – art. 118C/TCE, introdus prin tratatul de la Amsterdam, devenit noul art. 140);

- atribuția de a organiza, împreună cu statele membre, o cooperare strânsă între autoritățile **competente**, în domeniul combaterii fraudei și a oricăror altor activități ilegale care afectează interesele financiare ale Comunității (art. 209A/TCE, modif. prin tratatul de la Amsterdam)⁶⁵.

În etapa post-Nisa (varianta Constituției Europene), prin art. I-26 Comisia **exercită atribuții care pot fi întâlnite, în variante specifice și în cazul unui guvern național** (supravegherea aplicării dreptului Uniunii, executarea bugetului⁶⁶, gestionarea programelor, atribuții de coordonare, execuție și administrare⁶⁷, atribuții legate de inițiativa legislativă), dar care au o dimensiune europeană specifică (se referă la atribuții legate de aplicarea dreptului unional european; instituția care este înzestrată cu astfel de atribuții, în temeiul Constituției Europene, este o instituție a Uniunii Europene și nu un organ de stat precum guvernul).

În Constituția Europeană sunt prevăzute și o serie de atribuții specifice Comisiei, ca instituție UE, pe care nu le putem regăsi în cazul unui guvern național (datorită specificității sistemului politic al UE în ceea ce privește natura juridică a instituțiilor sale, relațiile juridice și politice interinstituționale, tipurile de competențe recunoscute statelor membre și Uniunii, naturii juridice distincte a dreptului comunitar, originalității „executivului european”):

- atribuția de a asigura reprezentarea externă a Uniunii (cu excepția domeniului PESC), art. I-26/Constituția Europeană;

- atribuția de a veghea la respectarea Constituției Europene și a măsurilor adoptate de instituții ale UE în temeiul acesteia;

- atribuția de a supraveghea aplicarea dreptului Uniunii;

- atribuții de punere în aplicare a actelor obligatorii juridic ale Uniunii (prin regulamente europene de punere în aplicare) – art. I-37/Constituția Europeană);

- atribuții delegate prin legi și prin legi-cadru europene, de adoptare a unor regulamente europene delegate (art. I-36/Constituția Europeană);

- atribuții de a veghea la aplicarea principiilor în materie de concurență prevăzute în art. III-161;

III-162/Constituție, de a investiga presupusele cazuri de încălcare a acestor principii, de a propune măsurile adecvate pentru încetarea încălcării principiilor în cauză (dacă se constată existența unei încălcări), de a autoriza statele membre să ia măsurile necesare pentru remedierea situației (dacă încălcarea nu încetează) – art. III-165/Constituție;

- atribuții în materia ajutoarelor acordate statelor membre, conform art. III-168/Constituția Europeană: de a verifica permanent regimurile ajutoarelor existente în aceste state, de a adopta decizii europene de modificare/suspendare a ajutorului acordat de statul membru, de a sesiza Curtea de Justiție a Uniunii Europene dacă statul în cauză nu se conformează deciziei europene în termenul stabilit;

- atribuții în domeniul sănătății publice (în cooperare cu statele membre), pe baza art. III-278/Constituția Europeană, alin 2, teza a doua (adoptarea oricărei inițiative utile promovării coordonării politicilor și programelor statelor membre în acest domeniu);

- atribuții în domeniul industrial (în cooperare cu statele membre) pe baza art. III-279, în cadrul domeniilor în care Uniunea poate decide să desfășoare o acțiune de sprijinire, de coordonare sau complementară;

- atribuții legate de negocierea acordurilor cu state-terțe ori cu organizații internaționale, în aplicarea art. III-315 (politică comercială comună);

- adoptarea oricărei inițiative utile în domeniul cooperării pentru dezvoltare (cooperare cu statele-terțe și ajutor umanitar), art. III-318, alin. 2 și art. III.321, alin. 6.

După cum se observă, **aproape toate atribuțiile Comisiei**, atât în formularea tratatelor comunitare și modificatoare, cât și în cea stabilită prin Constituția Europeană, au un caracter specific european, **nepermițând stabilirea unei similitudini riguroase cu atribuțiile pe care un guvern național le are pe plan intern** (de exemplu, nu se poate vorbi, în cazul Comisiei, de existența unor atribuții privind⁶⁸: declararea stării de asediu, conducerea și controlarea activității ministerelor sau a organelor centrale ale administrației publice, aplicarea măsurilor adoptate pentru organizarea generală a forțelor armate, organizarea alegerilor pentru parlament, pentru organele locale sau pentru șeful sta-

tului, luarea măsurilor necesare pentru asigurarea ordinii de drept, a liniștii publice, a drepturilor și libertăților cetățenești, aprobarea programelor de dezvoltare economică a țării, asistarea primului-ministru în exercitarea atribuției sale de punere în aplicare a politicii decise de Președintele Republicii, propunerea de a organiza un referendum, participarea la luarea deciziilor în cadrul Consiliului de Miniștri etc.), aceste atribuții fiind în mod frecvent acordate, prin constituțiile naționale sau prin legi organice, **unui guvern național**.

NOTE BIBLIOGRAFICE:

1 Ioan MURARU, Elena Simina TĂNĂSESCU, **Drept constituțional și instituții politice**, Ed. All Beck, București, 2003, vol. II, pp. 238-239.

2 Niles ERSBOLL, *Introduction to the Debate. The European Union: The Immediate Priorities*, International Affairs, vol. 70, no. 3, July 1994, p. 414.

3 Într-o propunere privind înlăturarea regimului actual „al confuziei puterilor” în UE, Jean Louis Quermonne insista asupra faptului că „trebuie stabilită o separație mai strictă a puterilor, între funcția guvernamentală exercitată în rețea de Comisie și Consiliu și funcția legislativă asumată de Parlament în codecizie cu Consiliul). A se vedea Paul ALLIÈS, **Une Constitution contre la démocratie? Portrait d'une Europe dépolitisée**, Climats, Castelnau-le-Lez, 2005, p.181. Aici, termenul de „putere” este folosit în sensul de „funcție”, după modelul lui Montesquieu.

4 De exemplu, conform art.I-21/Constituția Europeană, Consiliul European „dă impulsurile necesare dezvoltării UE” și îi „definește orientările și prioritățile politice generale”. Într-o opinie contrară, aceste atribuții nu ar fi monopolizate de Consiliul European, deoarece acesta face parte **dintr-o „structură ierarhică a Consiliului de Miniștri” în sens larg, ca instituție cu „multiple fațete”**. A se vedea Fiona HAYES-RENSHAW, The Council of Ministers, în John PETERSON, Michael SHACKLETON (coord.), **The Institutions of the European Union**, The New European Union Series, Oxford University Press, New York, 2002, p. 49. De asemenea, în privința „naturii multiple” a Consiliului, a se vedea Clive H. CHURCH, David PHINNEMORE, **The Penguin Guide to the European Treaties. From Rome to Maastricht, Amsterdam and Beyond**, Penguin Books, England, 2002, p. 379. Nu putem fi de acord cu această opinie, deoarece Consiliul European rămâne o instituție distinctă a UE, chiar dacă nu a fost consacrat decât târziu (prin Maastricht), ca atare.

5 Dacă interguvernamentalității consideră Comisia un „executiv delegat, fără o putere decizională autonomă”, deci, netrebuind să fie supusă unui control

specific, alții văd în Comisie „un cvasiguvern” și, deci, apreciază că ea trebuie supusă unor mecanisme de control democratic, în special prin răspunderea în fața Parlamentului European. A se vedea Paul MAGNETTE, *Controlling an International Bureaucracy. The European Commission between Intergovernmentalism and Parliamentarism*, *Studia Diplomatica*, vol. LII, 1999, no. 5-6, p. 269.

6 Consiliul exercită, însă, trei funcțiuni, pe baza art. 202 din TCE, care definește rolul esențial al Consiliului în arhitectura instituțională a Uniunii: funcția legislativă, funcția guvernamentală în aspectele sale decizionale și funcția de coordonare a politicilor statelor membre. A se vedea *Procès Verbal du 25 /10 /2001, Réforme du Conseil, A5- 0308 /2001, Résolution du Parlement Européen sur la réforme du Conseil (2001 /2020 (INI))*.

7 Alți autori menționează existența a două executive europene (*Comisia; Consiliul UE*). A se vedea Gilles FERRÉOL (coord.), *Dicționarul Uniunii Europene*, trad. Iuliana-Cristina Doboș, Polirom, Iași, 2001, p. 51, Jean-Louis QUERMONNE, *Les institutions de l'Union Européenne en quête de légitimité*, *Presses de Sciences Po*, 2001, *La bibliothèque du citoyen*, Paris, p. 42. În doctrină, subiectul **bicefalismului executiv** este unul controversat, nesoluționat nici prin raportarea la Constituția Europeană.

8 John FAIRHURST, *Law of the European Union*, Pearson Education Limited, Pearson and Longman, Essex, UK, 2006, p.83, Olivier DUHAMEL, *Pour l'Europe. La Constitution Européenne expliquée et commentée*, Seuil, Paris, 2005, p. 205.

9 Pierre PACTET, *Institutions politiques et droit constitutionnel*, Armand Colin, Dalloz, în colaborare cu Ferdinand MÉLIN- SOUCRAMANIEN, 2002, p.447.

10 Augustin FUERA, *Instituțiile Uniunii Europene*, Universul Juridic, București, 2002, pp. 76-77.

11 Până în 2014, după care Comisia va deveni un „colegiu restrâns”. Cf. François-Xavier PRIOLLAUD, David SIRITZKY, *La Constitution européenne. Texte et commentaires*, La Documentation Française, Paris, 2005, p. 93. După alți autori, după extinderea din 2004, Comisia numără 30 de comisari (state precum Franța, Germania, Italia, Spania, Marea Britanie desemnând doi comisari fiecare). Cf. John FAIRHURST, *op. cit.*, p. 84.

12 Augustin FUERA, *op. cit.*, p. 69.

13 Cerința **independenței** comisarilor europeni este trăsătura care diferențiază Comisia de Consiliu și de Parlament (traducându-se și într-o relație „supranațională” a comisarului în raport cu statele membre). A se vedea și Pierre MATHIJSEN, *Compendiu de drept european*, ed. VII, trad. Viorica Alexandru, Mihaela Dumitrescu, Ed. Club Europe, 2002, p. 114.

14 Octavian MANOLACHE, *Drept comunitar*,

Ed. All Beck, București, 1996, p. 73.

15 Legitimitatea politică a Comisiei derivă, de altfel, din „bazele sale” (desemnarea sa de către guverne și aprobarea Președintelui său, dar și din responsabilitatea sa colectivă în fața Parlamentului European). A se vedea Jean Claude GAUTRON, *Rémarques sur la constitutionnalisation de l'Union et problèmes liées à la révision des traités*, *Studia Diplomatica*, vol. LII, 1999, no. 3, Eric REMACLE, Jacques VANDAMME (ed.), *L'Union Européenne après l'Euro*, Institut Royal des Relations Internationales, Bruxelles, p. 69.

16 Noul art. 214/TCE, modif. prin tratatul de la Amsterdam.

17 Art. I-27, Constituția Europeană.

18 Art. 8, Constituția Franței.

19 Philippe MANIN, *Droit constitutionnel de l'Union Européenne*, Pédone, Paris, 2004, p. 217.

20 Una din inovațiile aduse în această privință de Constituția Europeană se referă la Consiliul European, care, cu prilejul propunerii către P.E. a candidatului la Președinția Comisiei, trebuie să țină seama de rezultatele alegerilor europene (în timp ce Parlamentului European nu îi este recunoscută posibilitatea de a desemna și el un candidat la această funcție). A se vedea și François-Xavier PRIOLLAUD, David SIRITZKY, *op.cit.*, p. 95.

21 Antonie IORGOVAN, *Drept administrativ. Tratat elementar*, vol. IV, Ed. Actami, București, 1994, pp. 127-128.

22 Unii autori consideră că este important să se recunoască rolul Comisiei de „guvern supranațional al Uniunii”, rol ce nu a fost niciodată pe deplin acceptat de guvernele naționale, deoarece presupune existența unui tip de executiv care nu răspunde în fața guvernelor naționale, ci în fața Parlamentului European și care nu își îndeplinește sarcinile urmând logica intereselor specifice ale statelor membre. A se vedea Giorgio NAPOLITANO, *Challenges Facing the European Union*, *The International Spectator*, vol. XXXV, no. 1, January- March 2000, p. 9.

23 Ibidem, p. 128.

24 Ibidem, pp. 128-129.

25 Ibidem, pag. 129.

26 În doctrină se consideră că o lărgire a Uniunii, la 30 de membri sau mai mult, ar impune o Comisie cu 40 de membri, ceea ce ar pune instituția într-un impas, ar impune ca o soluție în această privință să fie găsită în cadrul conferințelor interguvernamentale. A se vedea pe larg Xenophon YATANAGAS, *The Treaty of Nice. The Sharing of Power and the Institutional Balance in the European Union - A Continental Perspective*, *The Jean Monnet Program*, Jean Monnet Working Paper 1/ 01.

27 François-Xavier PRIOLLAUD, David SIRITZKY, *op.cit.*, pp. 91-93.

28 Yves DOUTRIAUX, Christian LEQUESNE, *Les institutions de l'Union Européenne*, La Documentation

Française, Paris, 1995, pp. 44- 45.

29 Caracterul supranațional al Comisiei este confirmat atât prin introducerea votului cu majoritate calificată pentru desemnarea și numirea membrilor Comisiei, cât și prin întărirea puterilor Președintelui său. A se vedea *EUROPART, Procès Verbal du 31/ 05/ 2001, Traité de Nice et avenir de l'Union, A5/0168/ 2001, Résolution du Parlement Européen sur le traité de Nice et l'avenir de l'Union Européenne (2001- 2022 (INI))*.

30 Philippe MANIN, *op.cit.*, p. 220.

31 Olivier DUHAMEL, **Droit constitutionnel et institutions politiques**, Ed. du Seuil, Paris, 1993, p. 417.

32 Jordan Gheorghe BĂRBULESCU, **Uniunea Europeană. Aprofundare și extindere. Cartea I - De la Comunitățile Europene la Uniunea Europeană**, Ed. Trei, București, 2001, p. 152, Philippe MANIN, *op.cit.*, pp. 223-224.

33 Pierre PACTET, *op.cit.*, p. 452.

34 Conform legii 90/ 2001 privind organizarea și funcționarea Guvernului României și a ministerelor, publicată în M.O. nr. 164 din 2 aprilie 2001, secțiunea 2, art. 4, se precizează că „funcția de membru al Guvernului este incompatibilă cu exercitarea altei funcții publice de autoritate, cu excepția celei de deputat sau de senator”, prevedere riscantă pentru respectarea principiului separației puterilor în stat și pentru statul de drept, ca atare, deoarece permite, cel puțin teoretic, un cumul al funcțiilor executive și legislative de către aceeași persoană.

35 Art. 104, alin.1 și 2, Constituția României/1991, revizuită în 2003.

36 Antonie IORGOVAN, *op.cit.*, p. 156.

37 Pentru o enumerare a listei privilegiilor și imunităților comisarilor europeni, a se vedea și Augustin FUAREA, *op.cit.*, pp. 212-213.

38 Philippe MANIN, *op.cit.*, pp. 221-222, Jordan Gheorghe BĂRBULESCU – *op.cit.*, 155. Augustin FUAREA, *op.cit.*, p. 71.

39 Art. 105, Constituția României din 1991, revizuită în 2003.

40 Antonie IORGOVAN, *op.cit.*, p. 159.

41 Ibidem, p. 159.

42 Ibidem, p. 158.

43 De exemplu, în secțiunea 64/Constituția Finlandei, Președintele Republicii, la cerere, poate aproba demisia (“the resignation”) **guvernului** sau a unui **ministru**; Președintele Republicii poate aproba și demisia unui ministru, la propunerea primului-ministru (de unde și concepția că nu este vorba de o sancțiune, ci de o situație normală, rezultată dintr-un joc politic, impunând o anume măsură juridică).

44 Paul CRAIG, Gráinne de BÚRCA, **EU Law. Text, Cases and Materials**, Oxford University Press, NY, 2003, p. 56.

45 Pierre PACTET, *op.cit.*, p. 451.

46 Președintele Republicii având prerogativa de a prezida Consiliul de Miniștri (art. 9/Constituția Franței) și de a semna ordonanțe și ordine în cadrul Consiliului de Miniștri (art. 13).

47 Dacă avem în vedere ipoteza „executivului european **dual**” (format din Comisie și din Consiliul UE). Astfel, Consiliul UE ar reprezenta un „executiv european” care nici nu se confundă, nici nu poate fi asimilat cu membrii „executivului european” în sens restrâns (comisarii europeni). Ca o particularitate, în timp ce pe plan național (în Franța) **miniștrii** sunt membri ai guvernului, deci și ai Consiliului de Miniștri, comisarii europeni, deși sunt membri ai „executivului european”, **nu sunt și membri ai Consiliului UE** (nu au calitatea de „miniștri europeni”, în sensul unei constituții naționale).

48 Deși vorbim de un „executiv dual” sau „bicefal”, totuși, folosim acești termeni **în sens metaforic**, deoarece nu trebuie să uităm că tratatele consacră Comisia și Consiliul UE **ca două instituții UE distincte**, iar **atribuțiile de tip executiv** pe care fiecare din acestea le exercită sunt **diferite**. Totuși, se poate discuta dacă între cele două instituții UE există, **în fapt**, o relație **ierarhică** pe plan politico-juridic, **subordonând Comisia voinței Consiliului** (care este și **legiutorul UE**), încălcându-se astfel, principiul **independenței** Comisiei.

49 Despre Comisia Europeană s-a spus că reprezintă „una din cele mai straniu birocrății executive existente, o instituție **sui generis**, care nu se întâlnește la nivel statal”, deoarece, în practică, este **un hibrid**: „colegiul” comisarilor însărcinați cu luarea deciziei și corpul permanent, formal „apolitic”, de administrație (sau Directoratele Generale) pentru a căror muncă este ținut responsabil „colegiul”. A se vedea pe larg, John PETERSON, The College of Commissioners, în John PETERSON, Michael SHACKLETON, *op.cit.*, p. 72 și urm.

50 Antonie IORGOVAN, *op.cit.*, p. 165.

51 De exemplu, problemele care cad sub autoritatea guvernului sunt decise în ședință plenară a guvernului sau a ministerului de resort. Problemele de o mare importanță sunt supuse deciziei guvernului în adunări plenare (cvorumul fiind de cinci miniștri prezenți) – art. 67/Constituția Finlandei.

52 Augustin FUAREA, *op.cit.*, p. 74.

53 Jordan Gheorghe BĂRBULESCU, *op.cit.*, p.156, Paul CRAIG, Gráinne de BÚRCA, *op.cit.*, p. 57, John Fairhurst, *op.cit.*, p. 88.

54 Pe plan național, **guvernul** prezintă parlamentului un program politic asupra căruia își angajează răspunderea politică (de exemplu, există o răspundere politică de tip **colectiv** – art. 192/Constituția Portugaliei, pentru programul guvernului și pentru deciziile luate în Consiliul de Miniștri; o răspundere politică **individuală**, a primului-ministru în fața Președintelui Repu-

blicii și a Adunării Republicii). Art. 196 menționează posibilitatea guvernului de a cere un vot de încredere Adunării Republicii asupra unei declarații de politică generală sau asupra oricărei probleme de interes național. Acesta este însă un caz **distinct** de cel al **publicării anuale** de către Comisia Europeană a raportului **general** (publicarea sa fiind **anterioară cu o lună** deschiderii sesiunii parlamentare), raport care are un conținut **diferit** (acoperă activitățile **tuturor** organelor și instituțiilor UE) de cel al unui **program politic**. A se vedea și Pierre MATHIJSEN, **op.cit.**, p. 130. În sens contrar, John FAIRHURST, **op.cit.**, pp. 90-91.

55 Pe când pe plan național, cvorumul cerut pentru adoptarea deciziilor unui guvern poate fi diferit, în funcție de legea de organizare și funcționare a guvernului din statul respectiv.

56 Iordan Gheorghe BĂRBULESCU, **op.cit.**, p. 161.

57 Atribuția de „gardian al respectării tratatelor constitutive”: Iordan Gheorghe BĂRBULESCU, **op.cit.**, p. 161. John FAIRHURST, **op.cit.**, pp. 92-93, Gilles FERRÉOL (coord.), **op.cit.**, p. 40.

58 Astfel, Consiliul poate emite reglementări doar în baza unei propuneri înaintate de Comisie. Prin înaintarea proiectelor de regulamente, directive și decizii, Comisia participă la „modelarea măsurilor luate de către Consiliu și de către Parlamentul European”. Cf. Pierre MATHIJSEN, **op.cit.**, p. 125.

59 Prin așa-numitul „recours en manquement”, instituit de tratate și de Constituția Europeană, ca un drept discrețional al Comisiei la adresa statelor membre ce nu și-au îndeplinit (sau au îndeplinit defectuos) obligațiile ce le reveneau în virtutea tratatelor comunitare. Astfel, Comisia poate sesiza CJCE (mai mult, chiar Curtea a recunoscut Comisiei, în hot. din 5 mai 1981, „Commission c./Royaume Uni, 804/79, 1068, o „misiune generală de supraveghere” care permite Comisiei, în caz de absență a unei reglementări comunitare, să vegheze ca statele membre să acționeze în cadrul respectării competențelor lor). A se vedea și Philippe MANIN, **op.cit.**, p. 247.

60 Comisia face recomandări Consiliului, care autorizează Comisia să deschidă negocierile necesare și să formuleze directivele pentru negocieri (în

cazul acordurilor comerciale). A se vedea și Pierre MATHIJSEN, **op.cit.**, p. 128.

61 În materia reprezentării externe a Comunității, nicio dispoziție din TCE **nu conferă** Comisiei această atribuție (**a fortiori**, nici în cazul reprezentării externe a UE). Abia Constituția Europeană acordă Comisiei această atribuție (însă cu excepția PESC). A se vedea și Philippe MANIN, **op.cit.**, pp. 245-246.

62 Tratatul CE permite Consiliului să îi confere Comisiei competențele „pentru executarea regulilor pe care el le stabilește”; însă, în același timp, Consiliul își acordă, „în anumite cazuri”, atribuția „de a exercita direct competențele de execuție”. Pentru a îngradi această prerogativă a Comisiei, Consiliul a prevăzut ca actele adoptate de Comisie, pe baza delegării de competențe, **să fie supuse avizului „comitetelor** compuse din reprezentanți ai guvernelor statelor membre” (în opinia noastră, o limitare a caracterului supranațional și independent al Comisiei). A se vedea Philippe MANIN, **op.cit.**, pp. 238-239.

63 În această categorie intră și așa-numitele „notificări” sau „comunicări” ale Comisiei. A se vedea și Pierre MATHIJSEN, **op.cit.**, pp. 119-120.

64 Iordan Gheorghe BĂRBULESCU, **op.cit.**, pp. 160-161, Augustin FUEREA, **op.cit.**, p. 80.

65 Aceste atribuții ale Comisiei, de a „coordona sau organiza, împreună cu statele membre, diferite tipuri de cooperări în domenii variate”, reflectă o „dimensiune transnațională a competențelor Comisiei”, faptul că aceasta depășește noțiunea statală de „executiv”, devenind „un corp politico-administrativ care trece de granițele normale ale separației puterilor, penetrând în sferele judiciară și legislativă, ca și în cea executivă”. A se vedea Clive H. CHURCH, David PHINNEMORE, **op.cit.**, p. 398.

66 Această atribuție, fiind similară, într-un regim de separație a puterilor, unei prerogative a executivului, rezultă că „puterile Comisiei sunt analoage celor aparținând unui executiv **statal**” (cf. Philippe MANIN, **op.cit.**, p. 244). Este însă o perspectivă unilateralistă, care scapă din vedere caracterul supranațional și original al Comisiei, degajat din alte tipuri de atribuții.

67 Augustin FUEREA, **op.cit.**, p. 80.

68 Pierre PACTET, **op.cit.**, pp. 456-457.

Mădălina Virginia ANTONESCU (madalina.antonescu@idr.ro) a absolvit Facultatea de Drept, Universitatea București și Colegiul Juridic Franco-Român de Studii Europene. De asemenea, a absolvit masteratul în Relații internaționale și integrare europeană din cadrul Școlii Naționale de Științe Politice și Administrative, București. În prezent este doctorand în drept european în cadrul Facultății de Drept, Universitatea București și cercetător științific în cadrul Institutului Diplomatic Român. Este autoare a patru cărți: Regimul juridic al străinului, persoană fizică, în România, Doctrina neo-machiavelistă în contextul provocărilor globaliste, Uniunea Europeană - un imperiu modern? Studiu comparativ asupra vechilor și noilor tipuri de imperii, Uniunea Europeană - un imperiu al secolului XXI. Spre o civilizație unional europeană?

COOPERAREA ONU CU UNIUNEA EUROPEANĂ PENTRU SOLUȚIONAREA CRIZELOR DE PE CONTINENTUL AFRICAN

Dr. Dorel BUȘE

Cooperarea ONU cu Uniunea Europeană în gestionarea crizelor și conflictelor în Africa are la bază prevederile Cap.VIII al Cartei și acordurile UE-UA din anul 2000 de la Cairo. Instituirea Uniunii Africane în iulie 2002 și crearea Consiliului de Pace și Securitate (CPSAU) în februarie 2004 au permis să se speră că Africa poate dispune de propriile ei capacități de gestionare a crizelor și conflictelor și a unor forțe de pace mai eficiente decât cele ale fostei Organizații a Unității Africane. Ca mediatore în negocierile de pace de la Darfur, Uniunea Africană a decis, la 16 iulie 2004, crearea Misiunii Africane pentru Darfur (African Mission in Darfour – AMIS), pentru supravegherea încetării focului. Dar amploarea dificultăților și cea a mandatului AMIS au evoluat rapid.

Cooperarea ONU cu Uniunea Europeană în gestionarea crizelor și conflictelor în Africa are la bază prevederile Cap.VIII al Cartei și acordurile UE-UA din anul 2000 de la Cairo.

Uniunea Europeană a pornit de la premisa că Uniunea Africană este un interlocutor credibil și organizat, capabil să promoveze pacea și securitatea pe continentul african, avându-se în vedere fondarea în anul 2002 a Consiliului de Pace și Securitate al Uniunii Africane.

Ca urmare, respectând angajamentele asumate la Lome și apoi la Cotonou, UE finanțează, în continuare, diverse organisme africane de gestionare a crizelor și conflictelor, îndeosebi prin intermediul organizațiilor subregionale, cum este CEDEAO. Aceasta a creat o forță de 6500 militari, dintre care 1500 pentru intervenții urgente. În plus, statele UE au acceptat, în martie 2004, propunerea Comisiei Europene de a acorda Uniunii Africane 250 milioane euro pentru finanțarea unui serviciu de sprijin al păcii. Fondurile vor fi utilizate numai și

numai pentru însușirea modului de acțiune pentru gestionarea crizelor și conflictelor, dar nu și pentru finanțarea unor operațiuni europene de sprijin al păcii în Africa.

Pe baza acestui parteneriat durabil și fiabil, statele Uniunii Europene, cum sunt Franța, Marea Britanie și Belgia, au deja programe pentru operațiuni de pace sub semnul ONU, iar alte numeroase din cele 27 de state membre au destinat efective pentru brigada multinațională, prevăzută să se desfășoare în caz de criză pentru menținerea păcii, ca în cazul Eritreei.¹

Operațiunea UE – ONU ARTEMIS a fost declanșată în luna iunie a anului 2003, ca răspuns la situația de criză din orașul Bunia, capitala regiunii Ituri din nord-estul R.D. Congo. În pofida progresului politic la nivel național și a prezenței misiunii ONU în R.D. Congo – MONUC, Bunia a fost marcată de persistența confruntărilor violente între milițiile rivale și de o situație umanitară catastrofală.

La 30 mai 2003, Consiliul de Securitate al ONU a autorizat, prin Rezoluția nr. 1484, desfășurarea unei forțe interimare de urgență la Bunia. Câteva zile mai târziu, ARTEMIS a fost transformată în misiune de menținere a păcii a UE, prin decizia Consiliului European din 12 iunie 2003.

Operațiunea ARTEMIS a reprezentat o triplă premieră. Ea a constituit o primă operațiune UE de restabilire a păcii, o primă operațiune UE fără mijloacele NATO și o primă operațiune UE în afara zonei de responsabilitate.

Acționând în virtutea Cap.VII și în strânsă cooperare cu MONUC, forța interimară de urgență a avut ca obiective principale „să contribuie la stabilizarea condițiilor de securitate la Bunia, să amelioreze situația umanitară, să asigure protecția aeroportului și a persoanelor deplasate, aflate în tabăra de la Bunia și, în caz de nevoie, să

contribuie la asigurarea securității populației civile, a personalului ONU și a organizațiilor umanitare din localitate”².

Mandatul ARTEMIS era limitat în timp și spațiu. Sfârșitul misiunii era prevăzut cel mai târziu în septembrie 2003. De altfel, la această dată, MONUC întărită a preluat ștafeta forței de urgență. Zona de acțiune, potrivit mandatului operațiunii, era limitată la orașul și aeroportul Bunia.

Înceacepriveșteorganizareacomandamentului, unitățile angajate și controlul politic, este de precizat că, în calitate de națiune-cadru, Franța a asigurat Comandamentul Operațiunii (gl. Bruno Neveux), precum și Comandamentul Forțelor (gl. Jean Paul Thornier).

Centrul de comandă al operațiunii, însărcinat cu planificarea strategică, era situat la Paris și a fost încadrat cu aproximativ 80 de ofițeri, din care 60 la sută francezi. La nivel de teatru, Centrul de comandă al forțelor a fost situat la Entebbe, în Uganda, și era încadrat cu aproximativ 100 de militari de diverse naționalități. În teren au fost desfășurați aproximativ 1800 de militari din 9 țări: 110 la Bunia, 650 la Baza de sprijin interarme de la aeroportul Entebbe și 100 la Kampala. Aceste efective au fost asigurate de Franța (1700) și Suedia (70). Contribuția altor țări (Africa de Sud, Belgia, Brazilia, Canada, Germania, Grecia și Marea Britanie) cuprindea de la elemente de logistică și sprijin până la asigurarea mijloacelor de transport aerian și asistență medicală.

Operațiunea ARTEMIS s-a desfășurat în sprijinul ONU, sub conducerea politico-militară a structurilor Uniunii Europene, în cadrul Politicii Europene de Securitate și Apărare (PESA). Astfel, Consiliul Uniunii Europene a delegat Comitetului Politic și de Securitate (COPS) controlul politic și conducerea strategică a operațiunii, inclusiv competențele de a modifica planul operațiunii, lanțul de comandament și regulile de angajare. Consiliul, asistat de Înalțul Reprezentant, Javier Solana, rămânea responsabil de luarea deciziilor privind obiectivele finale ale operațiunii.

Înalțul Reprezentant era responsabil de realizarea contactelor cu ONU, autoritățile congoleze și ale țărilor vecine, precum și cu alți participanți la gestionarea crizei.

Comandamentul Forțelor servea drept punct de contact cu autoritățile locale și cu MONUC. Comandamentul Operațiunii era supervizat de către Comitetul Militar al Uniunii Europene (CMUE)

și transmitea Comitetului Politic și de Securitate rapoarte privind derularea operațiunii.

În termenii îndeplinirii mandatului, operațiunea ARTEMIS poate fi considerată ca un veritabil succes al cooperării ONU cu organizațiile regionale, în gestionarea crizelor.³

Forța europeană a reușit să se impună în teren și să stabilizeze condițiile de securitate de la Bunia, în pofida mediului ostil în care era desfășurată. Această ameliorare a condițiilor de securitate a permis reluarea vieții economice, revenirea în oraș a aproximativ 50 de mii de locuitori și reluarea extinsă a ajutorului umanitar. De altfel, cooperarea între forțele militare și organizațiile umanitare a întrunit cele mai bune aprecieri. De la începutul operațiunii, un ofițer de legătură CIMIC care a favorizat dialogul și cooperarea a fost prezent, în permanență, în teren.

Trebuie, de asemenea, menționată rapiditatea desfășurării forțelor, activitate care s-a încheiat în aproximativ șase săptămâni de la adoptarea de către Consiliul de Securitate a rezoluției în acest sens. În sfârșit, transferul responsabilităților de către ARTEMIS către MONUC II a fost și el o reușită.

Operațiunea ARTEMIS a pus în evidență deficiențele organizațiilor regionale, în speță UE, în materie de transport strategic, de tehnologii, de comunicare la mare distanță, de tehnică pe linie de informații. În plus, multinaționalitatea operațiunii a creat probleme în ceea ce privește comunicarea și interoperabilitatea doctrinelor tactice.

Chiar dacă ARTEMIS și-a încheiat cu succes misiunea, această operațiune esențialmente militară, limitată în spațiu și timp, a demonstrat unele limite, dintre care unele pot fi considerate inerente unui astfel de mandat. ARTEMIS a fost, de fapt, o forță de reacție rapidă și nu avea ca obiectiv stabilitatea pe un termen mai lung. Milițiile grupului etnic Lendu (UPC) nu au fost neutralizate și nu a avut loc o demilitarizare veritabilă. Ca urmare, violențele și masacrele au fost reluate. În plus, ARTEMIS nu a putut să intervină pe timpul actelor de violență împotriva civililor în afara orașului Bunia.

După această operațiune militară de scurtă durată și de stabilizare a situației într-o zonă limitată, specialiștii și oficialitățile ONU și UE și-au dat seama de necesitatea și a unei gestionări civile a crizei la nivelul R.D. Congo⁴.

În acest sens, UE a lansat un program de sprijin financiar de 205 milioane euro pentru perioada

2003-2007, din care 34 milioane au fost destinate direct regiunii Ituri, în scopul de a sprijini administrația interimară, activitățile în materie de drepturile omului și restabilirea statului de drept. În acest context se înscrie misiunea europeană de poliție EUPOL Kinshasa, lansată în ianuarie 2005, respectiv o unitate de poliție integrată, destinată să contribuie la asigurarea protecției instituțiilor de stat și întărirea aparatului de securitate internă⁵.

„Gestionarea crizei de la Darfur s-a dorit la început a fi o soluție africană pentru o problemă africană”, dar dificultățile cu care s-a confruntat Uniunea Africană au determinat-o să solicite sprijinul și să coopereze în desfășurarea ei cu ONU și cu organizațiile regionale.⁶

Instituirea Uniunii Africane în iulie 2002 și crearea Consiliului de Pace și Securitate (CPSAU) în februarie 2004 au permis să se spera că Africa poate dispune de propriile ei capacități de gestionare a crizelor și conflictelor și a unor forțe de pace mai eficiente decât cele ale fostei Organizații a Unității Africane.

Ca mediatore în negocierile de pace de la Darfur, Uniunea Africană a decis, la 16 iulie 2004, crearea Misiunii Africane pentru Darfur (African Mission in Darfour – AMIS) pentru supravegherea încetării focului. Dar amploarea dificultăților, ca și cea a mandatului AMIS, a evoluat rapid.

Soluționarea conflictului de la Darfur a fost configurată ca o strategie duală: un aspect diplomatic al cărui obiectiv era convenirea unui acord durabil, acceptat de toate părțile implicate în conflict, și un aspect operațional, concretizat în AMIS. La rândul ei, această operațiune, pe de o parte, era concepută să sprijine aspectul diplomatic, iar pe de altă parte, să asigure o bună derulare a misiunilor umanitare la Darfur.⁷

Uniunea Africană a început să se implice politic în criza de la Darfur după eșecul încetării focului de la N'Djamena din septembrie 2003. Ea a devenit un intermediar în negocierile care au debutat asupra Acordului de Încetare Umanitară a Focului, convenit între rebeli și autoritățile sudaneze de la Khartoum la 8 aprilie 2004, completat ulterior cu Protocolul de Securitate de la Abuja, în noiembrie 2004. Acest acord de încetare a focului a pus în funcțiune, ca element principal, Comisia de Încetare a Focului (CIF), al cărei obiectiv era să asigure respectarea încetării focului, prin folosirea de observatori. La 25 mai 2004, Consiliul de Pace și Securitate al Uniunii Africane a autorizat

președintele Comisiei Uniunii Africane (CUA) să ia toate măsurile necesare pentru a se asigura supravegherea efectivă a acordului, „în particular, prin desfășurarea unei misiuni de observatori a UA, și în caz de necesitate, a unei forțe de protecție”.

Din 28 mai și până la 20 octombrie 2004, mandatul AMIS a constat numai în misiunea de observare. La aceasta au participat 12 membri ai CIF, 132 observatori militari (MILOB), număr sporit la 152, în iulie, și o forță de protecție a observatorilor, compusă din 300 militari din Rwanda și Nigeria.

În mod practic AMIS urmărea eventuale încălcări ale încetării focului și nu avea niciun mandat să intervină în caz de violare a drepturilor omului.

În fața insuficienței AMIS de a supraveghea teritoriul vast aflat în stare de război, CPSUA a decis, la 20 octombrie 2004, să mărească misiunea din punct de vedere numeric. Astfel, în mai 2005, aceasta era formată din 452 MILOB din 25 de țări, 40 membri ai CIF, 413 civili și 1732 militari ai Forței de Protecție din șase țări: Nigeria, Rwanda, Gambia, Senegal, Kenya, Republica Africa de Sud. De asemenea, mandatul AMIS a fost extins, adăugându-se o componentă de protecție menită „să asigure condiții de siguranță pentru livrarea ajutoarelor umanitare și întoarcerea refugiaților la casele lor”. În fapt, aceasta consta în escortarea organizațiilor umanitare și patrularea în sate și în proximitatea taberelor, pentru a se restabili un climat de încredere. Începând cu această dată, misiunea a primit denumirea de AMIS II.⁸

După raportul Comisiei de Evaluare a AMIS, în martie 2005, CPSUA a decis, în luna aprilie 2005, să se acorde prioritate protecției refugiaților și organizațiilor umanitare și sporirea la 5569 a numărului de militari din Forța de Protecție, la 702 a numărului de observatori și la 1560 a efectivelor de polițiști civili. Forța de Protecție a fost completată în anul 2005. Totodată, Comisia a prevăzut o a treia fază a AMIS, pentru a securiza revenirea refugiaților pentru sezonul agricol din primăvara anului 2006, ceea ce necesita o nouă sporire a efectivelor acestora, la 12.500 persoane.

După cum era de așteptat, prima operațiune de amploare a Uniunii Africane pe linia gestionării crizelor și conflictelor s-a confruntat cu un număr important de dificultăți, ceea ce a determinat, pe de o parte, sprijinul ONU și al organizațiilor regionale și, pe de altă parte, regândirea AMIS din punct de

vedere operațional pe baza constatărilor Comisiei de Evaluare, creată ea însăși în acest context.⁹

Dificultățile operaționale înregistrate de Comisia de Evaluare a atins mai multe aspecte. Primul se referă la constituirea Forțelor AMIS, căci dacă statele africane ezită mai puțin în a trimite în străinătate trupe finanțate de Uniunea Africană, ele nu sunt prea înclinate să trimită forțe de poliție care necesită o perioadă mai lungă de formare, de unde un deficit de efective polițienești de 50 la sută. Al doilea se referă la echipamentul, atât la nivel logistic, cât și al tehnicii militare desfășurate în teren, îndeosebi autovehiculele. Misiunii i-au lipsit aproximativ 500 de autovehicule și 5 avioane de transport, fără a mai lua în considerare întârzierile în livrarea materialului de comunicații, ceea ce explică gradul operațional scăzut al trupelor, chiar și în situațiile în care mobilitatea era vitală la Darfur. De asemenea, AMIS s-a confruntat cu mari dificultăți privind finanțarea.

În mod firesc, o astfel de operațiune este costisitoare. În cazul AMIS, după aproximativ un an de la declanșare, în iulie 2005, deficitul era de 200 milioane dolari. În plus, gestiunea financiară a unei astfel de operațiuni nu este, de regulă, optimală. De exemplu, remunerarea observatorilor (120 dolari/zi) era mult superioară celei a observatorilor ONU. Mai mult decât atât, Uniunea Africană a dovedit lipsă de voință politică în cazul AMIS. Deși intermediară în negocierile de pace, Uniunea Africană a refuzat să avertizeze părțile în conflict privind impunerea de sancțiuni. Acest lucru a fost asumat de către ONU, după cum vom vedea mai jos.

Totodată, mandatul AMIS suferea din punct de vedere al preciziei. Ea avea, concomitent, atât atribuții de observare, cât și de protecție. AMIS nu s-a interpus și nici nu a supravegheat respectarea încetării focului, de vreme ce CPSUA a recunoscut că anchetele nu mai erau prioritare. De facto, prezența AMIS nu a făcut decât să diminueze efectele războiului asupra civililor. Obiectivul întoarcerii refugiaților pe termen scurt a apărut cu atât mai inaccesibil cu cât, după aprecierile Comisiei de Evaluare însăși, „chiar dacă un climat de siguranță a fost creat în zona Darfur, absența securității alimentare, distrugerea economiei și dezorganizarea aproape totală a modului de trai sunt de natură să limiteze numărul revenirilor”¹⁰.

Ca urmare a dificultăților întâmpinate, AMIS a recurs la ajutorul comunității internaționale în

domeniul politic, financiar și logistic. Astfel, sub aspect politic, Consiliul de Securitate al ONU a adoptat Rezoluția nr.1564 din 18 septembrie 2004, prin care părțile implicate erau avertizate cu impunerea de sancțiuni în caz de refuz al desfășurării forțelor adiționale ale AMIS. Din punct de vedere logistic, tot ONU, prin intermediul UNAMIS, a intervenit pentru a coordona diferitele acțiuni umanitare din Sudan, în Darfur și în sudul țării. De asemenea, UE și NATO au asigurat transportarea forțelor AMIS din țările contribuatoare în Ciad sau în sudul Sudanului. Pe linie financiară, este de menționat că AMIS a beneficiat, în aprilie 2005, de 278 milioane dolari, în bani sau materiale (blindate din Canada, elicoptere din Olanda, echipamente de cazare din SUA).

Prin Rezoluția nr. 1706 din 31 august 2006, Consiliul de Securitate a solicitat mărirea Misiunii Națiunilor Unite în Sudan (UNMIS) la 17.300 de militari, 3300 de polițiști civili și 16 unități de poliție.¹¹

La sfârșitul anului 2006 și începutul anului 2007, ONU a purtat tratative cu autoritățile sudaneze în vederea desfășurării în zona Darfur a unei forțe mixte ONU - UA.

BIBLIOGRAFIE:

*** *Rezoluția nr.1484 a Consiliului de Securitate al ONU*, New York, 30 mai 2003.

*** *Special Research Report no.5, 8 September 2006*, UN Security Council, New York.

ABEN, Jaques, Gabriela BEIU, Colomban LEBAS, *La Gestion des Crises*, Centre d'Etudes et Recherche de l'Enseignement Militaire Supérieur, CHEM-CEREMS, Paris, 2005.

FARIA, Fernando, *Crisis management in Subsaharian Africa: the role of the European Union*, în ISS Occasional Paper, no.51, april 2004.

LOISEL, Sebastien, *Les leçons d'ARTÉMIS: vers une approche européenne de la gestion militaire des crises*, în Les Champs de Mars, no.16, 2004.

NOTE BIBLIOGRAFICE:

1 Jacques ABEN, Gabriela BEIU, Colomban LEBAS, *La Gestion des Crises*, Centre d'Etudes et Recherche de l'Enseignement Militaire Supérieur, CHEM-CEREMS, Paris, 2005, p. 30.

NATO ȘI UNIUNEA EUROPEANĂ: POLITICI, STRATEGII, ACȚIUNI

- 2 Rezoluția nr.1484 a Consiliului de Securitate al ONU, New York, 30.05.2003.
- 3 Jaques ABEN, Gabriela BEIU, Colomban LEBAS, **op. cit.**, p. 35.
- 4 Fernando FARIA, Crisis management in Sub-Saharan Africa: the role of the European Union, în *ISS Occasional Paper*, no.51, April 2004.
- 5 Sebastien LOISEL, Les leçons d'ARTÉMIS: vers une approche européenne de la gestion militaire des crises, în *Les Champs de Mars*, no.16, 2004.
- 6 Jaques ABEN, Gabriela BEIU, Colomban LEBAS, **op. cit.**, p. 32.
- 7 *Ibidem*, p. 35.
- 8 *Idem*, p. 35.
- 9 *Idem*, p. 35.
- 10 *Ibidem*, p. 32.
- 11 *Special Research Report no.5*, 8 September 2006, UN Security Council, New York, p. 2.

Căpitanul dr. Dorel BUȘE (dorel_buse@yahoo.com) este ofițer în Biroul Cercetare Științifică și Doctorat din cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I” și lector universitar la Facultatea de Relații Internaționale și Studii Europene, Universitatea „Spiru Haret”.

STRATEGIA, ARTA OPERATIVĂ ȘI TACTICA ÎN CONTEXTUL POLITICII DE SECURITATE VIITOARE

Dr. Constantin MOȘTOFLEI

Investigația se bazează pe o paradigmă, implicită sau explicită, pe un model, conștientizat și acceptat de majoritatea teoreticienilor și practicienilor români, dar și de către cei străini.

1. Politica de securitate și evoluția ei

1.1. Considerații teoretice

Conceptul de securitate a fost un concept foarte disputat, așa cum se vede dintr-un studiu al ONU, din 1986, elaborat de un grup de experți, referitor la „Concepte de securitate”, din care a rezultat existența unei similitudini conceptuale limitate între aceștia.

În perioada Războiului Rece, în țările din Europa Centrală și de Est nu se vorbea despre un concept de securitate națională în sensul occidental al termenului, ci despre o doctrină militară a Tratatului de la Varșovia și, în unele cazuri, cum a fost și cel al României, despre o doctrină militară națională. După căderea Cortinei de fier, treptat, în țările respective s-a optat pentru folosirea conceptului de securitate națională, termen ce ia în considerare toate tipurile de amenințări la adresa intereselor naționale, dar și întreaga paletă a modalităților de contracarare a acestora, cele militare nemaiavând un rol primordial.

Un **concept de securitate națională**, adoptat de un stat anume, conține în detaliu preocupările din țara respectivă în domeniul propriei securități, asigurate independent sau împreună cu parteneri externi. Conceptul de securitate națională adoptat de către stat orientează politica sa de securitate, parte componentă a politicii generale a statului respectiv, care va indica modul în care țara va reacționa la aceste chestiuni.

O politică de securitate presupune o rețea de decizii legate între ele, privind alegerea obiectivelor, a mijloacelor și a resurselor alocate pentru atingerea lor în situații specifice.

În analiza noastră vom urmări tocmai modul cum aceste trei elemente (obiective, mijloace, resurse) se regăsesc în conflictele ce ar putea să apară, au apărut, se desfășoară/au înghețat ori s-au încheiat, în contextul pe care noi îl numim „mediu de securitate”.

Un aspect pe care dorim să-l menționăm, pentru că de multe ori generează confuzii de percepție și de interpretare, este acela că schema conceptuală cu care se operează în diferite țări ori la nivelul instituțiilor internaționale de securitate conține termeni cu un conținut, dacă nu identic, cel puțin asemănător, dar care au denumiri diferite. Ne referim la termenii: concept de securitate (de ex., al NATO), strategie națională de securitate (de ex., a SUA, a României), politică de securitate națională (de ex., în România, Politica de securitate națională este un capitol distinct al Programului de Guvernare 2005 – 2008), politică de securitate și apărare (de ex., la nivelul Uniunii Europene, vorbim despre Politica Europeană de Securitate și Apărare – PESA ori despre Politica Externă și de Securitate Comună – PESC, iar în România, Apărarea națională [politică de apărare națională] și Politica externă, alături de Afacerile interne, determină ansamblul Politicii de securitate națională).

Punctul nostru de vedere este că, în schema conceptuală la care trebuie să ne raportăm, lanțul determinărilor succesive este definit de următoarea enumerare: concept, politică, strategie, program, toate la nivel național; politici, strategii, programe, proiecte, planuri, la nivel interdepartamental / departamental.

1.2. Caracteristici în dinamica mediului de securitate

Mediul de securitate este caracterizat preponderent de următoarele tendințe majore: accelerarea

proceselor de globalizare și de integrare regională, concomitent cu proliferarea acțiunilor având ca scop fragmentarea statală; convergența rezonabilă a eforturilor consacrate structurării unei noi arhitecturi de securitate, stabile și predictibile, însoțită de accentuarea tendințelor regionale anarhice; re-vigorarea eforturilor statelor vizând prezervarea influenței lor în dinamica relațiilor internaționale, în paralel cu multiplicarea formelor și creșterea ponderii intervenției actorilor nestatali în dinamica relațiilor internaționale.

În contextul acestei configurații complexe a scenei globale, regiuni întregi sunt afectate de stări de instabilitate și conflict, de sărăcie și frustrare care generează sau favorizează amplificarea noilor riscuri și amenințări. Dintre acestea, unele pot avea un impact major asupra securității României. La nivel regional, atât în sud-estul Europei – îndeosebi în Balcanii de Vest și în regiunea Mării Negre – persistă sau sporesc în intensitate stări de tensiune determinate de vechi dispute de natură etnică sau religioasă, separatiste ori de contestare a frontierelor existente, precum și de criminalitatea transfrontalieră în creștere; multe dintre aceste tensiuni au potențial exploziv.

1.3. Generatorii politicilor de securitate

Menționăm că o politică de securitate națională, chiar dacă aparține unui stat, se realizează fără a se ține seama de caracteristicile mediului de securitate. Pentru că, în realitate, securitatea oricărei socioorganizări nu poate fi analizată decât în contextul în care aceasta ființează, de influențele pe care le poate primi.

Tucidide spunea că „Națiunile mari fac ceea ce doresc, pe când națiunile mici acceptă ceea ce trebuie”¹. Este un adevăr ce trebuie luat în considerare atunci când, referindu-ne la propria țară, vom ține seama de faptul că suntem membri ai unei alianțe politico-militare (NATO), ai Uniunii Europene, că aparținem unor structuri de securitate regională, că dezvoltăm anumite parteneriate strategice.

În același timp, în studiul contextului relațional al existenței unui stat și al celui geopolitic (ecuațiile de putere), trebuie avute în vedere cele șase variabile fundamentale care sunt analizate la apariția unei inegalități între marile puteri:

1) *importanța strategică a poziției geografice a statului de referință, așa cum este văzută de una sau alta dintre principalele mari puteri;*

2) *gradul de tensiune dintre principalele mari puteri;*

3) *faza ciclului de putere în care se află cea mai apropiată mare putere;*

4) *evoluția istorică a relațiilor statului respectiv cu cea mai apropiată mare putere;*

5) *politica față de statul de referință a altor mari puteri rivale;*

6) *existența unui cadru multilateral de securitate prin cooperare, care să poată fi în măsură să contracareze inegalitatea de putere.*²

2. Nedeterminări cu impact asupra artei militare

Atât în teoria, cât și în practica militară, se pun o serie de întrebări la care cercetarea științifică trebuie să găsească răspunsuri, iar profesorii să le aibă în vedere atunci când își proiectează materialele didactice. Mă refer aici la tipologia războaielor pentru care ne pregătim, la natura acțiunilor militare desfășurate în prezent de către forțele armate. În acest context sunt vizate întrebări cum ar fi: război / conflict armat? acțiuni militare / nonmilitare? luptă armată / luptă? legile războiului / legile luptei armate? strategie, artă operativă, tactică / strategie, tactică? apărare colectivă / apărare națională? securitate / securitate și apărare? etc.

2.1. Tranziția războiului între paradoxurile și dilemele viitorului

Războiul a constituit, în evoluția omenirii, fenomenul care a marcat existența și istoria popoarelor. Generator de suferințe directe ori indirecte, dar și de satisfacții proprii învingătorilor, războiul a fost și este perceput ca sursă de angoase, distrugeri, pierderi umane etc. ori drept mijloc de îndeplinire a scopurilor definite din perspectivă politică.

În abordarea fenomenului război se pleacă de la a face referire la Carl von Clausewitz și lucrarea sa **Despre război**, cu trimiteri exprese la relația dintre război și politică: „războiul este o continuare a politicii cu alte mijloace”. Sintagma clausewitziană este asimilată, în general, cu definiția dată războiului.

În legătură cu „definiția” clasică a lui Clausewitz, exprimată prin raportul dintre război și politică, au fost și vor mai fi discuții și controverse. Teoreticienii militari au fost preocupați să determi-

ne dacă formula clausewitziană este valabilă în era nucleară, dacă se poate accepta inversarea acestei formule pentru caracterizarea politicii, dacă războiul mai poate fi un instrument politic în epoca noastră și care este impactul dezvoltării tehnologice asupra relației politică-război în condițiile revoluției științifice și tehnice³.

Pornindu-se de la aprecierea lui Raymond Aron, că cea mai de seamă realizare a lui Clausewitz este definiția *trinitară*, care pune în evidență relația dintre cele trei noțiuni utilizate - război, politică, mijloace violente -, se concluzionează că o substituție a scopului prin mijloc, o violență armată nelimitată, o distrugere în sine, fără rațiune, fără justificare, fără perspectivă politică sunt elemente pe care întreaga sa filozofie a războiului le-a respins și le respinge⁴.

Într-o încercare de analiză a definirii **războiului** și a **conflictului armat** (categorisit *de joasă, de medie sau de mare intensitate*), se arată că noțiunea de conflict armat o include și pe cea de război⁵. Abordându-se tipologia războiului modern, de multe ori chiar nu se face distincție între război și conflict⁶, apelându-se la sintagma **război/conflict armat**.

Având ca element comun lupta armată, definită drept ansamblu de acțiuni, de ciocniri violente, desfășurate în mod organizat între două grupări de forțe înarmate, care urmăresc realizarea unor scopuri opuse⁷, conceptului de **război** i se asociază, în mod logic, cel de **conflict armat**.

În același timp, trebuie să luăm în considerare și un alt punct de vedere, care exprimă o nedeterminare științifică și poate genera confuzie conceptuală. Într-un regulament al armatei SUA, *Acțiunile militare în conflictul de joasă intensitate*, se consemna că între starea de pace și cea de război se creează un mediu ambiguu, care se numește **conflict de joasă intensitate**, definit ca o confruntare politico-militară între state sau grupuri de state, de o intensitate mai mică decât în războiul convențional și mai mare decât o competiție obișnuită, pașnică dintre acestea. Totodată, se preciza că termenul de război de joasă intensitate reflectă un punct de vedere american, fiind un termen impropriu, dacă se ia în considerare că, dacă pentru popoarele direct afectate amenințarea este imediată și vitală, pentru americani este subtilă, indirectă și pe termen lung, însă cât se poate de serioasă. Acțiunile care au loc în cadrul conflictului de intensitate redusă diferă de cele duse în războiul convențional (clasic), în

primul rând prin modalitatea de ducere și apoi prin gradul de intensitate.

După părerea noastră, această asociere a fost impusă de necesitatea unor delimitări de natură juridico-diplomatică, tocmai pentru a se detașa de restricțiile ce decurg din *dreptul războiului*, definit prin sistemul european de la Haga și Geneva⁸.

Destinderea în planul politicii de securitate, înregistrată începând cu 1989, a permis o anumită restrângere a prezenței militare. Ca forme de realizare a diminuării menționate, amintim: reducerea efectivelor forțelor armate; micșorarea bugetelor militare; extinderea spectrului de misiuni ale forțelor armate; adaptarea strategiilor militare la noile amenințări, obiective și resurse etc.

Totodată, constatăm proliferarea acțiunilor nemilitare ce urmăresc obținerea de efecte superioare chiar celor bazate pe violență. Tot mai multe voci susțin ideea că acțiunile nonviolente tind să devină principalul tip de amenințare la adresa securității unei țări. Avantajele certe ale unor asemenea acțiuni le recomandă a fi folosite înaintea și chiar în detrimentul acțiunilor violente.

Dintre avantajele acțiunilor nonviolente, amintim:

- *sunt greu de delimitat și de calificat ca fiind specifice situațiilor conflictuale. Aflate la granița dintre legal și ilegal, dintre moral și imoral, aceste acțiuni pot fi ușor de camuflat și nu sunt sancționate de dreptul internațional al conflictelor;*

- *se pot desfășura fără a fi nevoie de a se declanșa trecerea de la starea de pace la starea de război. De cele mai multe ori acțiunile nonviolente se desfășoară la limita stării de beligeranță;*

- *nu necesită acordul opiniei publice și nici nu declanșează oprobiul acesteia, întrucât formele specifice de desfășurare generează efecte disimulate, greu de sesizat;*

- *cu ajutorul lor se pot obține câștiguri majore cu cheltuieli minime.*

În condițiile în care este recunoscut faptul că o politică abilă în plan comercial și în cel al investițiilor poate crea aceleași avantaje ca și o expediție militară, s-ar părea că rolul forțelor armate tinde să se diminueze într-un ritm susținut. Mai mult, au fost exprimate chiar și îndoiele de principiu privind necesitatea existenței, în continuare, a forțelor armate. Credem că susținătorii acestei teorii neglijează unele constante ale condițiilor-cadru ce țin de politica de securitate. Se uită că istoria umanității este istoria luptelor pentru putere,

că exercitarea puterii este elementul decisiv al politicii naționale și internaționale.

Literatura de specialitate înregistrează tot mai multe opinii referitoare la fizionomia conflictelor viitorului, la alegerea armelor, la efectul neletal al acestora etc. Clasificarea acțiunilor în militare și nemilitare nu mai corespunde conceptelor de violență și nonviolență. Dacă prin acțiuni ce nu sunt desfășurate de către armată sau militari se obțin efecte distructive, marcate de violență (de ex., crima organizată, terorismul etc.), tot așa și proiectanții puterii militare urmăresc ca, prin folosirea forțelor și mijloacelor specifice, să fie reduse și chiar evitate pierderile în personal, precum și distrugerea bunurilor materiale și infrastructurii din zona operațională. Diluarea și evitarea caracterului violent al acțiunilor militare, prin adoptarea strategiilor și tacticilor ce exclud efectele distructive fizice, sunt tot mai agreate de factorii de decizie politico-militară.

Referindu-ne la elementele care, în accepțiunea specialiștilor militari, caracterizează războiul modern, amintim: praguri diferite de violență; ponderea diferită a confruntărilor în domenii și medii multiple; aplicarea unor legi și principii proprii; alternarea formelor și procedeele de ducere a războiului; organizarea specifică și specializarea strictă a forțelor și mijloacelor participante; respectarea unor reguli și norme juridice speciale⁹.

În cadrul unei manifestări științifice relativ recente, una dintre temele abordate a vizat mediul de securitate al secolului XXI și „Noul război”. Apreciindu-se că definiția „Războiului Nou” este variabilă – atotcuprinzătoare, dar și specifică; clară, dar și vagă, s-a sugerat ca delimitarea conceptului să se realizeze prin focalizarea asupra următoarelor elemente: natura; împrejurările; actorii; provocările; amenințările; țintele; armele și avantajele; scopurile combatanților; victoria-înfrângerea.

Concluzia asupra definirii războiului, „Nici în mileniul III, războaiele/ conflictele militare nu vor ieși din sfera politicului”¹⁰, credem că impune completarea listei cu principalele întrebări cărora trebuie să li se găsească răspuns, prezentată mai sus, cu: formula clausewitziană este valabilă în cazul combaterii terorismului?; acțiunile militare nonviolente (în plan fizic, informațional, imagologic, radioelectronic etc.) aparțin de conceptul război?; acțiunile militare care nu

exclud folosirea forței (operațiuni de menținere, restabilire, impunere, sprijinire, implementare a păcii) aparțin conceptului război?; noile tipuri de războaie („de comandă și control” – blocarea, distorsionarea comenzii și conducerii; „cyberwar” – războiul cibernetic; „infowar” – războiul informațional; războiul psihologic; războiul mediatic etc.) presupun necesitatea reevaluării conținutului și sferei noțiunii de război și, deci, a definiției sale?

2.2. *Legile și principiile luptei armate – sursă de confuzie conceptuală?*

În literatura de specialitate românească, deseori se regăsește expresia „legile și principiile luptei armate”. Sintagma „legile luptei armate” este introdusă și susținută de către adepții conceptului de **știință militară**.

Principiile luptei armate, denumite uneori și principii ale războiului, variază ca număr, de la un autor la altul, între trei (mareșalul Foch) și zece (Regulamentul britanic al luptei navale) și care sunt fie abia sugerate (Sun Tze, Hitler), fie descrise cu precizie (Suvorov, Regulamentele trupelor americane)¹¹. Principiile sau regulile stau la baza luării deciziilor. Acestea sunt considerate „imuabile, independente de tipurile armelor, de timp și de loc” (Jomini). Printre cele mai cunoscute¹² sunt amintite:

- pentru armata franceză: *economia de forțe, concentrarea eforturilor și libertatea de acțiune;*

- pentru armata americană: *obiectivul, ansamblul, ofensiva, surprinderea, siguranța, mobilitatea, economia de forțe, unitatea de comandă și simplitatea;*

- pentru armata israeliană: *menținerea obiectivului, inițiativa, ofensiva, surprinderea, concentrarea forțelor sau a eforturilor, economia de forțe, protecția și siguranța, cooperarea și, în sfârșit, flexibilitatea;*

- pentru armata rusă: *înaintarea și consolidarea, concentrarea, manevra și inițiativa, moralul, apropierea și înșelarea, rezerve corespunzătoare, economia de forțe, cooperarea și integrarea interarmate și interarmate, anihilarea ofensivei.*

În literatura militară românească dinainte de 1989, teoreticienii militari susțineau liste diferite cu principiile luptei armate. În prezent, în Doctrina pentru operații întrunite ale forțelor armate se precizează că punctul de plecare trebuie să-l constituie cunoașterea și însușirea următoarelor

principii ale luptei armate: precizarea scopurilor; unitatea și continuitatea operațiilor; libertatea de acțiune; flexibilitatea; concentrarea eforturilor; inițiativa; întrebuintarea economică a forțelor și mijloacelor; realizarea surprinderii; evitarea surprinderii; organizarea și executarea oportună a manevrei; realizarea și menținerea rezervei; cooperarea; siguranța și protecția; menținerea unui moral ridicat; sprijinul logistic.

În același timp, reamintim o încercare inedită de abordare a principiilor războiului și, implicit, ale luptei armate¹³. Este vorba de o teorie relativ nouă, potrivit căreia principiile războiului sunt doar două: cel al **incertitudinii** și cel al „**loviturii de trăsnit**”. Aceste principii sunt deduse plecându-se de la cei doi factori esențiali care l-au marcat pe OM – elementul comun al tuturor războaielor, indiferent cărui val aparțin – *angoasa* și *timpul*. Într-o relație antagonistă, cu cât teama adversarului este mai mare, cu atât vom fi mai capabili să exercităm presiuni asupra angoasei sale și cu atât îi va fi mai greu să reacționeze. De asemenea, fiecare persoană sau grup uman are propriul său „timp” și orice schimbare de ritm afectează eficiența acțiunilor acestora.

Principiul incertitudinii are ca scop sporirea neîncrederii, a neliniștii, a angoasei, a sentimentului de teamă care îi cuprinde pe luptători, pe șefii civili și militari, dar și populația civilă pentru zădărnicierea „voinței celuilalt” și a paralizării acestuia. Acest principiu se manifestă prin disimulare permanentă, inclusiv în cursul acțiunilor de luptă, astfel încât adversarul să rămână în incertitudine cu privire la scopul, momentul, locul, forma acțiunii și forța folosită, fără a se putea pregăti pentru contracararea eficientă, cantonându-se astfel în domeniul ipotezelor, al supozițiilor și al ezitărilor. Principiul este pus în practică printr-o serie de procedee arhicunoscute: păstrarea secretului, șiretenia sub toate aspectele sale, mobilitatea, refuzul de a acționa după doctrine și reguli prestabilite sau limitative, flexibilitatea, diversitatea mijloacelor, spionajul, culegerea și transmiterea informațiilor, cercetarea, diplomațiile paralele, alianțele nefirești, manipularea mijloacelor de informare în masă etc.

Principiul loviturii de trăsnit are ca scop nu să distrugă totul, ceea ce ar fi neinteresant în orice tip de conflict, ci să rupă ritmul diverselor activități ale adversarului, în așa fel încât să-l împiedice pe acesta de a redeveni stăpân pe sine și să-i întârzie în permanență acțiunile. Se urmărește, de fapt, executarea, în momentul cel mai favorabil,

a unor lovituri fulgerătoare asupra „articulațiilor” celor mai sensibile, în vederea zădărniciii oricărei încercări a adversarului de a dobândi sau redobândi inițiativa și avantajele, de a-și regăsi coeziunea, resursele materiale și morale etc. Acest principiu se aplică printr-un număr de procedee, cunoscute drept principii: realizarea surprinderii în toate domeniile (tactic, tehnic etc.); economia de forțe; efectul de bisturiu; instantaneitatea efectelor; concomitența mediatică; libertatea de acțiune; cooperarea; concentrarea trupelor; schimbarea ritmurilor etc., procedee care pot fi rezumate printr-o triplă convergență: în timp, în spațiul ales pentru operație și în eforturi.

Studiul fenomenului război presupune, cum e și firesc, apelarea la noțiuni, concepte și sintagme. Literatura de specialitate, incluzând aici atât lucrări de autor, dicționare, lexicoane etc., cât și doctrine, regulamente militare, manuale etc., reflectă preocupările teoreticienilor militari pentru definirea și fundamentarea dimensiunilor războaielor/conflictelor armate. Desigur, rămâne valabilă aprecierea că niciodată nu se poate considera că s-a spus ultimul cuvânt în definirea cât mai exactă și recunoscută a tuturor termenilor, conceptelor și sintagmelor cu care operează teoria și practica militară¹⁴.

La acest capitol, ni se pare interesant de reluat o idee a filozofului Tadeusz Kotarbinski, care, în lucrarea sa **Tratat despre lucrul bine făcut**, făcând distincția între cooperarea pozitivă sau, pe scurt, cooperarea, pur și simplu, și cooperarea negativă sau, pe scurt, lupta, avansa propunerea ca teoria generală a luptei să se boteze **agonologie** (de la grecescul *αγων* – luptă).

Tentația de semnalare a unei stări de confuzie conceptuală trebuie, în opinia noastră, eliminată și înlocuită cu recunoașterea procesului de clarificare a fenomenului război, cu o nouă fizionomie.

În literatura de specialitate românească a acestui început de secol, elemente definitorii pentru noul tip de război¹⁵ sunt considerate:

- *confruntarea discretă, de multe ori „banală”, pe baza unei strategii adecvate, aplicată într-un proces reglatoriu;*

- *evidențierea unei stări de pace „încordată, dură și fierbinte”;*

- *faptul că starea de pace și cea de război nu vor mai avea sensuri antinomice: pacea va coexista cu războiul;*

- ponderea mijloacelor și acțiunilor nonviolente va crește considerabil;

- forțele și mijloacele vor fi mai „pașnice” și ecologice, iar confruntările majore se vor angaja mai mult în sfera informațiilor și decriptării intențiilor adversarului;

- războiul nu se va desfășura între marile puteri, ci în spațiul zonelor de interes și control al acestora;

- durata confruntărilor va crește considerabil, iar continuitatea acțională va fi evidentă;

- concepția va fi în sfera gândirii și acțiunii umane; decizia va fi de natură informațională, iar execuția va aparține mijloacelor ultraperfecționate, viabile, inteligente, selective și de mare eficiență;

- în cadrul larg, de masă, percepția războiului este simțită și afectează, dar în plan acțional victimele umane sunt reduse și nu se vede aproape nimic.

În acest context, semnalăm faptul că este pe cale de a fi definitivată o nouă paradigmă a războiului.

Totodată, fără a încerca o soluționare, o explicare a dilemelor și paradoxurilor cu care ne confruntăm, vom aminti doar o parte dintre acestea:

a) Dileme:

• Nimicim inamicul și ne asumăm eventualele pierderi colaterale sau evităm pierderile umane și ne asumăm eventualele victime pe care acesta ni le va face în viitor?

• Avem în vedere securitatea individului sau pornesc de la securitatea națională (interesele naționale)?

• Cum acționăm, militar sau nonmilitar?

• Unde trebuie să dispunem de o putere militară proprie suficientă: pe teritoriul național sau în misiuni internaționale?

• Dacă un stat membru NATO este atacat, ce face? Așteaptă decizia și, eventual, intervenția Alianței sau își rezolvă singur problema, dacă are putința și capacitatea de a o face?

b) Paradoxuri:

• SUA, deși sunt cea mai mare putere politico-militară, au fost vulnerabile la o metodă neconvențională de atac;

• dezvoltarea unui nou mijloc de luptă, pentru asigurarea supremației pe termen lung, deși se știe că, prin asimilarea imediată a acestuia și de către adversar, supremația este atinsă pentru o perioadă scurtă de timp;

• dezvoltarea unui nou mijloc de luptă ce ar putea fi deja învechit, iar adversarul ar putea să fie mult mai avansat în perfecționarea acestuia;

• dezvoltarea unor arme supersofisticate, chiar dacă acestea nu vor fi folosite;

• limitarea sau chiar reducerea arsenalelor de arme din punct de vedere cantitativ a dus la o proliferare a acestora din punct de vedere calitativ;

• descurajarea nucleară, deși a prevenit confruntările nucleare, a dus la o intensificare a eforturilor țărilor nenucleare de a dezvolta sau procura arma nucleară;

• deși marile puteri și organizații militează pentru pace și stabilitate, tensiunile, crizele și conflictele nu s-au diminuat, ci, dimpotrivă, sunt întreținute, probabil, și de necesitatea de a testa noi sisteme de arme, de comerțul cu arme;

• o societate democratică poate produce atât potențial tehnologic pentru dezvoltarea umanității, cât și mijloace de război ce pot distruge omenirea;

• marile puteri nucleare fac presiuni ca Tratatul de Neproliferare Nucleară să fie respectat, dar ele sunt primele preocupate de menținerea și dezvoltarea acestor arme;

• marile puteri folosesc chiar și forța militară pentru a impune democrația în țări cu o altă cultură.

Deși natura și fizionomia războiului se schimbă, războiul va continua să fie un rău necesar și să facă parte din viața noastră. Deși nu-l dorim și ne temem de el, deși îl repugnăm și îl condamnăm, nu încetăm și nu vom înceta nicio secundă să ne pregătim pentru el și, într-o formă sau alta, să participăm la el¹⁶.

NOTE BIBLIOGRAFICE:

1 Apud, Noam CHOMSKY, **Hegemonie sau supraviețuire. America în căutarea dominației globale (Hegemony or Survival America's Quest for Global Dominance)**, Editura Antet, p.18.

2 Apud, Dr. Olaf F. KNUDSEN, **Analizarea securității statului mic: rolul factorilor externi, în NATO: Ce este. Ce va fi – Marea Europă și securitatea statelor mici**, R.A. Monitorul Oficial, București, 1996, p.141.

3 A se vedea, General-maior (r.) dr. Corneliu SOARE, **Recitindu-l pe Clausewitz**, Editura Militară, București, 1993, p.182-208.

- 4 General-maior Corneliu SOARE, **Dialectica luptei armate**, Editura Militară, București, 1981, p.69.
- 5 General de brigadă dr. Vasile PAUL, **Războiul mileniului trei**, Editura D.B.H., București, 2000, pp.29-45.
- 6 Teodor FRUNZETI, **Securitatea națională și războiul modern**, Editura Militară, București, 1999, pp.94-110.
- 7 Ibidem, p.306.
- 8 A se vedea, pe larg, Iosif ARMAȘ, Cornel PURCĂREA, Paul Dănuț DUȚĂ, **Acțiunea militară la granița dintre milenii**, Editura Militară, București, 2001, pp.13-45.
- 9 Apud, General de brigadă dr. Vasile PAUL, **op.cit.**, p. 30.
- 10 General de brigadă dr. Vasile PAUL, **op.cit.**, p.45.
- 11 Cf. LABOUERIE, G., *Des principes de la guerre*, în Defense Nationale, Franța, vol.48, apr.1992, p.9.
- 12 Apud, Jean-Michel SANDEAU, **L'histoire militaire comme memoire des systemes d'armes a la decision**; Fondation pour les etudes de defense nationale, Paris, 1990, p.20.
- 13 LABOUERIE, G., *op. cit.*, pp.9-18.
- 14 General de brigadă dr. Vasile PAUL, **op.cit.**, p. 20.
- 15 Cf. General de brigadă dr. Vasile PAUL, **op.cit.**, p. 31.
- 16 General dr. Mircea MUREȘAN, General de brigadă (r.) dr. Gheorghe VĂDUVA, **Războiul viitorului, viitorul războiului**, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2004, p.14.

Dr. Constantin MOȘTOFLEI (c_mostoflei@yahoo.com) este cercetător principal gr. I și directorul Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate din Universitatea Națională de Apărare „Carol I”. Este autor a numeroase studii și articole pe teme de securitate și strategie militară, analize critice ale fenomenului cercetării științifice actuale.

SENSURI ȘI SEMNIFICAȚII ÎN ACTUALIZAREA DEFINIRII SECURITĂȚII PRIN COOPERARE

Ioan GRECU

Securitatea prin cooperare este o temă mult dezbătută în ultima vreme. Mai ales după ce a încetat Războiul Rece, securitatea prin cooperare este o preocupare majoră a tuturor factorilor interesați sau răspunzători de prezentul și viitorul omenirii și, de aceea, ocupă o poziție privilegiată pe agenda relațiilor internaționale.

Succesele practice – România fiind un exponent și exemplu de realizare a securității prin cooperare – le-au devansat deja pe cele ale abordării teoretice și dezvoltării conceptuale.

Deși nu beneficiază încă de o definiție consistentă, unanim acceptată, sintagma securității prin cooperare a dobândit, în ultimii ani, o multitudine de sensuri și semnificații.

Sensurile și semnificațiile atribuite atât în literatura occidentală, cât și în cea română actualizează și aprofundează investigarea temei, cu o reală contribuție a mediului academic, și sporesc utilitatea fundamentării conceptuale pentru analiști, strategii, cercetători, dar îndeosebi pentru decidenții politicii externe, de securitate și apărare.

România – promotor al securității prin cooperare

Realitatea începutului de mileniu și secol confirmă că demersurile actuale „tind să convingă societatea că soluția pentru pacea omenirii este pășirea pe calea făuririi securității prin cooperare, ceea ce este verosimil, iar experiența românească își poate valida fezabilitatea”¹. Vocația europeană de altădată a românilor trebuia, după 1989, redobândită și consolidată, înfruntând și anihilând deficitul de securitate. Se știe bine că, în anii '90, în pofida tradițiilor și importanței sale geostrategice, „România trebuia să fie însingurată, dar a combătut înstrăinarea cu arma cooperării”². Calea reușitei în acest demers, urmată de multe alte ori în istoria sa, a fost realizarea securității prin cooperare.

Odată admisă în NATO și UE, România are garanția asigurării și, la rândul ei, contribuie substanțial la întărirea securității în sudul continentului, pe flancul sud-estic al celor două organizații. Până la obținerea statutului de membru cu drepturi depline, România și-a confirmat vocația sa europeană și a demonstrat-o și pe cea de stat cooperant, pe drumul parcurs în etape succesive, mai întâi ca partener și apoi candidat, invitat la aderare, negociator al aderării, până la a fi fost acceptat ca membru. Astăzi, integrarea ei deplină în structurile euro-atlantice are menirea să confirme și să demonstreze rodul evident al unor eforturi de înfăptuire, menținere și întărire a securității prin cooperare, concretizate, practic, pas cu pas, într-un interval de timp de doar un deceniu și jumătate.

Vocația cooperantă a României a avut precedente, sistematic evidențiate într-un studiu.³ Autorul studiului împarte istoria modernă a României în trei etape distincte, după criteriul corelării dintre societatea românească și modernizarea occidentală, astfel: 1) sincronizarea cu Occidentul (aproape șapte decenii, între anii 1859-1939); 2) între izolare și autonomie politică (aproape o jumătate de secol, între anii 1944-1989); 3) integrarea europeană și euro-atlantică (după 1989). Concluzia studiului exprimă adevărul că, în linii generale, modernizarea și sincronizarea României cu Occidentul au reușit și au durat până în pragul celui de-al Doilea Război Mondial. După perioada de izolare, a început „reintrarea României în Europa”⁴, care, astăzi, nu mai seamănă cu cea de la mijlocul secolului al XIX-lea și prima jumătate a celui următor.

În prima etapă, printr-un proces de modernizare accelerată, România s-a raliat Occidentului civilizat, desprinzându-se de Balcanii turco-levantini și Occidentul European despot, veșnic amenințatori pentru renașterea națiunii române, în procesul revigorării națiunilor Europei. Sincronizarea s-a produs treptat, gradual, nu doar

prin importul (imitarea) soluțiilor (instituții și forme organizatorice) economice, politice, educaționale și militare, ci mai ales prin implementarea lor adecvată la specificitățile autohtone, nu la sugestia vreunui centru extern de putere, ci după proiectele, voința și capacitatea elitei proprii, printr-o politică fermă, coerentă a schimbării și gestionării modernizării.

România primei treimi a secolului XX se situa în plutonul fruntaș al democrațiilor, cu foarte multe domenii la nivelul performanțelor Occidentului – într-o notă discordantă cu un Răsărit dominat fie de regimul comunist totalitarist (URSS), fie de dictaturi militare naționaliste (Bulgaria, Polonia, Ungaria) -, fiindu-i o sursă furnizoare de securitate. Contribuția sa incontestabilă la consolidarea democrației, stabilității și securității în centrul și sud-estul european este validată de istorie, prin contracararea pericolului bolșevic la Nistru și în Ungaria, precum și prin sistemul viabil de cooperare constituit din Mica Înțelegere și Antanta Balcanică.

„Reintrarea“ României în Europa înseamnă, astăzi, integrarea prin cooperare eficientă, întrucât posedă potențialul necesar și chiar își probează disponibilitățile cooperante. Summit-ul OSCE de la Istanbul (1999) a creat cadrul favorabil, iar cele două tendințe se corelează mai strâns: extinderea NATO și UE cu opțiunea și voința României de integrare în structurile europene și euro-atlantice, pentru a întări și, totodată, a beneficia direct de avantajele mediului de securitate colectivă. România, care anterior pendula între pozițiile de consumator și furnizor de securitate, are acum și rolul, corespunzător noului său statut, de generator al stabilității și securității, în concordanță cu situația sa geostrategică: a doua țară central-europeană, cu un potențial economic și democratic apreciabil; poziția sa în spațiul de competență al NATO și contribuția la întărirea flancului său sudic; capacitatea probată ca factor de stabilitate pentru Balcani; importanța dată de vecinătatea cu Marea Neagră și zona caucaziană.

Recunoașterea rolului României o regăsim în sublinierea lui Bruce Jackson⁵: Odată cu extinderea Alianței, România joacă un rol major în regiune, contribuind la eficientizarea procesului largirii acesteia, prin crearea bazei de stabilitate pe axa Budapesta, București, Sofia.

Aprecierea respectivă are la bază argumentele oferite de însăși țara noastră, prin exemple

edificatoare, strâns legate de apariția Consiliului Parteneriatului Euro-Atlantic (EAPC) în structura NATO și Inițiativa de Cooperare Sud-Est Europeană, adoptată de UE. Prin corelarea demersurilor dintre NATO, UE și OSCE, se promovează în Europa de Sud-Est inițiative și procese de stabilitate și cooperare la care România are o serie întregă de contribuții importante. În acest sens, este suficient să reamintim, aici, de aportul României la: SECI (Inițiativa pentru Cooperarea în Europa de Sud-Est); SEEGROUP (Grupul Director pentru Cooperare în Domeniul Securității în Europa de Sud-Est); SEEDM (Procesul Reuniunilor Miniștrilor Apărării din Sud-Estul Europei); PSESE (Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est); OSCE. Remarcabile sunt, de asemenea, responsabilitățile României în cadrul acestor structuri, procese și inițiative: președinția OSCE (2001), președinția SEDM și a PMSC – MPFSEE (2002-2003); președinția SEEGROUP și găzduirea Mesei de Lucru III a PSESE, pe probleme de securitate.

Dacă pe tărâmul realității practice sunt suficiente argumente și succese în favoarea realizării securității prin cooperare cu un aport remarcabil din partea României, nu se poate spune același lucru și despre abordarea teoretică, despre elaborarea conceptuală corespunzătoare.

Stadiul abordării teoretice-conceptuale

Securitatea prin cooperare suferă încă, la începutul secolului XXI, în privința fundamentării și dezvoltării teoretice, fiind ușor de observat că stadiul actual nu l-a depășit cu nimic pe cel din anii '90 ai secolului trecut. Într-un studiu publicat de noi anterior pe această temă⁶, prezentăm un concept al securității prin cooperare promovat de Centrul Marshall.⁷ Varianta propusă de această prestigioasă instituție are la bază două studii („Securitatea cooperativă: de la securitatea individuală la stabilitatea internațională“ și „Securitatea prin cooperare. De la teorie la practică“) asupra termenului, ale cărui baze au fost puse de trei americani (Ashton Carter, William Pery și John Steinbruner) și un australian (Gareth Evans).

Fondatorii americani semnalau, încă din 1992, schimbarea strategică dintre două principii: primul, din timpul Războiului Rece („stabilitatea nucleară“), înlocuit cu al doilea, realizarea securității internaționale, ca o securitate prin

cooperare. Australianul, în 1994, aprecia că, în esență, securitatea prin cooperare presupune: consultarea, în locul confruntării; reasigurarea, în locul îngrijorării; transparența, în locul opacității; prevenirea, în locul corectării; interdependența, în locul unilateralismului.

Autorii atenționează, despre studiile lor, că acestea sunt menite *mai mult să prezinte un model de securitate prin cooperare, decât să ofere o adevărată abordare conceptuală*. De fapt, primul autor chiar precizează că termenul, fără o definiție general acceptată, a devenit popular după ce s-a încheiat Războiul Rece, ca o nouă abordare a relațiilor internaționale, precum și că, la începutul secolului actual, termenul a devenit mult mai modern, în condițiile în care politicienii se luptă să abordeze securitatea unui prezent turbulent și a unui viitor imprezvizibil.⁸ De aceea, apreciază că, după Războiul Rece, realizarea securității prin cooperare este o cale practică și un principiu viabil pentru a obține securitatea internațională. Însă, deoarece viziunea liberal-democrată a celor patru fondatori asupra securității mondiale a fost brutal zdruncinată de „revenirea istoriei” în Balcani și spațiul ex-sovietic, *este necesară o abordare pragmatică a securității prin cooperare, iar pentru a face conceptul util, într-o lume instabilă, foarte periculoasă, trebuie căutat un mod de operaționalizare a termenului*.

Autorul celui de-al doilea studiu pornește de la constatarea că aproape toți observatorii spun despre securitatea prin cooperare că este dorită, dar mulți se contrazic în privința mijloacelor de realizare a ei. Cauza este dată de faptul că însăși securitatea (ca fenomen sau stare) a dobândit, încă de la începutul Războiului Rece, o multitudine de definiții, încât a devenit un „concept esențial contestabil”⁹ și, de aceea, nu se poate ajunge la o înțelegere, unanim acceptată, asupra sensului termenului. Ieșirea din acest impas este favorizată de conceptele „dilema securității” și „dilema prizonierului”. *Respectarea dilemei prizonierului face posibilă explicarea securității prin cooperare*. Un alt concept, „comunitatea securității” (preluat de la Karl Deutsch), este de importanță deosebită pentru conceptualizarea securității prin cooperare. Altfel spus, securitatea prin cooperare devine o consecință reală, viabilă a comunității securității, așa cum o demonstrează, în fapt, soluția bazată pe patru repere: 1) Europa de Vest, ca prototip al comunității de securitate; 2) NATO, cu evoluția

sa de la Apărarea Colectivă la Securitatea prin Cooperare; 3) OSCE, calea de evoluție spre Securitate prin Cooperare; 4) ASEAN, securitatea limitată în lipsa democrației.

*Modelul securității prin cooperare, proiectat de cei doi autori și promovat de Centrul Marshall, este, în sinteză, un sistem strategic, practic, activ, funcțional și instituționalizat, fundamentat pe cele două concepte consacrate din secolul trecut („Securitatea Colectivă” – SC; „Apărarea Colectivă” – AC), la care se adaugă celelalte noi („Securitatea Individuală” – SI și „Promovarea Stabilității” – PS). Conceptele sunt inele concentrice amplasate în arhitectura sistemului, începând de la nucleu (SI), înconjurat succesiv de SC, AC și ajungând până la exterior (PS). Eficiența sistemului se obține prin integrarea celor patru elemente cu semnificațiile lor¹⁰ și constă în faptul că statele componente vor fi interesate de stabilitatea zonelor învecinate. Prin exemplele și argumentele necesare alese, Cohen își intitulează sugestiv pledoaria „NATO – exemplu practic al securității prin cooperare”, bazată pe trei concluzii importante: 1) Sistemul Securității prin Cooperare trebuie să se clădească pe instituții publice; 2) Dacă se acceptă această configurație a sistemului, atunci NATO este singurul model care poate să răspundă eficient la nivel mondial; 3) modelul NATO pentru Promovarea Stabilității asigură, în primul rând, posibilități și soluții, dar și garanții pentru Apărarea Colectivă, Securitatea Colectivă și Securitatea Individuală. Prin ultimul său inel, modelul poate fi extins din zona Europei, ajungând până la un proiect euro-asiatic. La rândul său, Mihalka subliniază rolul Europei de Vest, ca și al Americii de Nord, unde *securitatea prin cooperare a devenit un mod de viață*, care, încet-încet, va fi adoptat și de cei din est și sud-est. Succesul depinde de: credința într-un viitor comun în care cooperarea poate să dea cele mai bune mijloace pentru atingerea intereselor naționale; perceperea corectă a resorturilor sistemelor de securitate (tradițional și actual): sistemul comun al viitorului; punctul forte al statelor membre; interdependența economică. Concluzia sa este suficient de sugestivă. „Totuși, numai liberal-democrația propune o gamă largă de opțiuni și beneficii pentru toate. Întrucât forța militară utilizată unilateral a fost unanim discreditată ca instrument politic, țările se vor uni în acțiuni de păstrare a securității în zonele învecinate. Mai mult, ele vor lua măsuri (...) pentru îmbunătățirea*

mediului de securitate. Concepțiile tradiționale și învechite pe tema securității s-au dovedit inadecvate și deci ineficiente. Noile provocări actuale duc inexorabil la nevoile crescânde de cooperare în privința securității”¹¹.

Desigur, la un exercițiu de studiu atent asupra modelului Cohen-Mihalka, se poate deduce că cel de-al doilea autor a trecut cu subtilitate (ușurință) de problema definirii autentice a securității prin cooperare, dar construiește un concept din alte concepte, pe care le exemplifică, explică și compară. De pildă, atunci când prezintă exemple practice de securitate prin cooperare, Mihalka afirmă scurt și sec: securitatea prin cooperare diferă de ideea tradițională de securitate, așa cum medicina preventivă diferă de cea care tratează „gripa acută“.

În concluzie, la examinarea variantei Centrului Marshall, important de reținut este că, prin maniera sa jurnalistică de comunicare, Cohen transmite esența termenului ca un mesaj – „promovarea stabilității” – cu o soluție practică, asigurată, acum și în perspectivă, doar de NATO. Maniera lui Mihalka este diferită, dar păstrează aceeași esență, aceeași soluție. El se apropie mult de maniera abordării teoretice-conceptuale și, ca să fie convingător, precizează că esența securității prin cooperare trebuie să devină normă, iar punctul forte al statelor membre ale comunității de securitate constă în a fi state liberal-democratice consolidate. Varianta examinată, atât cu asemănările (punctele comune), cât și cu deosebirile dintre cele două modele, constituie un oportun și prielnic punct de plecare sau reper de referință în investigarea securității prin cooperare, în încercarea de evaluare a stadiului elaborării conceptuale.

Sensuri și semnificații în literatura română

Față de sensurile și semnificațiile atribuite sintagmei securitate prin cooperare, prezentate în lucrarea personală amintită anterior, în paginile următoare vom încerca să prezentăm altele care au apărut ulterior.

Securitatea prin cooperare este o expresie destul de frecvent întâlnită în literatura română, în primii ani de după 2000, dar cele mai evidente sensuri și semnificații care îi sunt atribuite sunt cele: managerială, paradigmă tehnică; ipostazială, precum și cele de tip, model, formă sau dimensiune a securității.

Un sens aparte este dat de Alexandra Sarcinschi, cercetător dr. la CSSAS, care consideră *securitatea prin cooperare un tip al securității*, apărut în ultima vreme alături de altele două: *securitatea colectivă și securitatea comună*. Încercând să răspundă la întrebarea „De ce dimensiunile nonmilitare ale securității?”, autoarea pornește de la pericolele și amenințările începutului de secol XXI, care sunt motivele ce au făcut să crească „*nevoia de cooperare internațională*”, apoi enumeră premisele eforturilor depuse pentru a se „redefini securitatea” și ajunge la concluzia că este posibilă elaborarea unei viziuni comune asupra acesteia, întrucât au apărut conceptele amintite. „Aceste trei concepte au o dimensiune militară predominantă, deoarece realizarea stării de securitate va depinde, în mare măsură, de contracararea provocărilor tradiționale la adresa securității, precum limitarea proliferării armelor de distrugere în masă și rezolvarea conflictelor înainte ca acestea să devină violente”¹². Rezultă că, în contextul globalizării, dimensiunile nonmilitare ale securității au devenit din ce în ce mai importante. Problematika securității este departe de a fi clarificată, dovadă fiind faptul că acum *conceptul de securitate umană* este cel mai des folosit.

Într-o altă variantă, securitatea cooperativă are sensul de *model alternativ de securitate* (alături de alte două: securitatea comprehensivă și securitatea comună), coexistent celui tradițional de securitate în timpul Războiului Rece. Conceptul a fost dezvoltat în Dialogul Pacificului de Nord pentru Securitate Cooperativă, sub îndrumarea Departamentului pentru Afaceri Externe al guvernului canadian, cu scopul de a oferi *un cadru de securitate multilateral*, prin care să se înlocuiască, ulterior, structura de securitate bipolară, existentă în perioada Războiului Rece¹³.

Sensul managerial a apărut foarte recent, într-o lucrare enciclopedică¹⁴ editată sub egida Academiei Oamenilor de Știință din România (Secția de Știință Militară), care, prin studiile de securitate din prima parte, se plasează pe un prestigios loc și are un rol de *referință în dezbaterile acestei teme*.

„Evoluțiile post 11 septembrie 2001, scrie unul dintre autori, au accentuat faptul că abordarea securității prin prisma strictă a factorului militar nu este suficientă. Condiția sine qua non pentru un *management cooperativ al securității* (SN) nu este reprezentată doar de reformele instituționale, ci și de principiile indivizibilității securității,

transparenței și angajamentului global și regional al comunității internaționale¹⁵.

Noul sens atribuit termenului este actualizat și adecvat la mediul de securitate al începutului de secol, caracterizat de transformări substanțiale, care necesită adaptarea criteriilor clasice de analiză a securității internaționale. Aceste transformări sunt direct proporționale cu creșterea rolului comunității internaționale în prevenirea conflictelor, managementul și soluționarea crizelor, dar și cu amploarea geografică a procesului de democratizare.

În noul mediu, pe lângă tendința de globalizare a securității, este evident *un context regional*, în care se proiectează sensul managerial atribuit termenului prin procese continentale generatoare de securitate, ca lărgirea NATO și UE, precum și *dezvoltarea formelor de cooperare subregională*, concomitent cu creșterea rolului unor sisteme de management al crizelor, coordonate de organizații cu responsabilități în domeniu ca ONU, NATO, UE, OSCE.

Securitatea prin cooperare, „cu roluri și responsabilități bine stabilite, ar putea garanta stabilitatea, pacea și prosperitatea în epoca noastră¹⁶. Din perspectiva managerială, aceasta trebuie să se bazeze pe suveranitatea și responsabilitatea actorilor vieții internaționale - statele și organismele internaționale. Statele au obligația să asigure justiția, demnitatea și siguranța cetățenilor, să protejeze și să conducă propriul popor, precum și să dezvolte relații de cooperare cu vecinii, în acord cu Carta ONU și Declarația Universală a Drepturilor Omului. Statele și instituțiile internaționale trebuie să-și asume, în același sens, responsabilități interdependente. Organismele internaționale au îndatorirea să sprijine statele în îndeplinirea funcțiilor bune guvernării. „Astfel, sistemul internațional de securitate, bazat pe credibilitate, eficiență și echitate este în măsură să asigure prevenirea, medierea și oprirea conflictelor, anihilarea amenințărilor de proliferare a armelor de distrugere în masă și restrângerea terorismului internațional¹⁷.

Propunerea de *paradigmă tehnică* aparține altui autor român¹⁸. Cu intenția de a scoate din impas polemologia și irenologia, autorul aduce o *variantă originală de concept operațional*, pentru a putea demonstra cum cooperarea pentru securitate este o paradigmă tehnică și o soluție viabilă, chiar în contextul complexității, intensității și extinderii

globalizării, plasând securitatea între pace și război. Întreaga sa demonstrație și pledoarie din capitolul „Dinamica pace-război în relațiile internaționale” susține o concluzie însușită de la Ulrich BECK: „singura soluție la problema terorismului global (...) este cooperarea transnațională¹⁹.

Termenul de „securitate” este unul dintre lianții conceptuali între noțiuni ca „pace” și „război”. Dar, deoarece noțiunile sunt abstracte și mai mult legate de sfera discursiv-analitică, decât de cea acțională a politicului, îndeosebi de acțiunile practice ale guvernelor, este preferabil termenul. „Securitatea” este (spre deosebire de noțiuni) un *concept operațional*, care generează politici²⁰. Pentru operaționalizarea termenului, sunt foarte importante studiile de securitate, formularea corectă a problemelor de securitate, analiza atentă a „dilemei securității” (sau formele dilemei), precum și interacțiunile dintre politicile de securitate și formularea obiectivelor politicii externe. Analizele din perspectiva teoriei relațiilor internaționale reliefează două modele: unul al spiralei și celălalt al descurajării. Primul propune confruntarea cu un adversar, fără intenții expansioniste, care are ca obiectiv menținerea statu-quo-ului; de aceea, prescrie politici de tip cooperativ, de apărare fundamentată pe defensivă. Celălalt model caracterizează statele expansioniste cu politici competitive și doctrine militare fundamentate pe ofensivă.

Ca tip de securitate, securitatea prin cooperare este o necesitate, prezentată și susținută de alți autori din mediul militar²¹. Pornind de la dubla determinare a parteneriatelor (voluntariatul și necesitatea), necesitatea lor este cea care duce la acest tip de securitate. Necesitatea înseamnă, de regulă, impunerea creată de anumite evoluții ale situațiilor și realităților. Adesea, indivizii, statele și organizațiile, actorii de pe scena internațională simt nevoia și chiar obligația să devină parteneri. De la constatarea că niciun stat de pe lume, fie el superputere nucleară, mare putere sau stat din lumea a treia, nu-și poate asigura securitatea de unul singur, este ușor de dedus că „... tipul de securitate care se impune la începutul secolului al XXI-lea și probabil și în viitorul îndepărtat este securitatea prin cooperare sau securitatea prin parteneriate²². Parteneriatul strategic reprezintă, într-o anumită măsură, o alternativă la confruntare. Obiectivul major al parteneriatelor este prevenirea războiului și asigurarea unui mediu de securitate

care să permită, pe de o parte, gestionarea crizelor, conflictelor și oprirea extinderii lor, iar, pe de altă parte, realizarea unor asocieri în vederea accesului (privilegiat sau neprivilegiat) la resurse, la finanțe și la piețe²³.

Dincolo de mediul politico-militar, preocupările pe această temă s-au extins și intensificat și în *mediul academic* (universitar), odată cu noul statut al României de membru NATO și UE, coroborat cu principiul controlului civil, ducând la „dezvoltarea studiilor de securitate ca disciplină academică civilă”²⁴. Este adevărat că, în spațiul românesc, nu există încă o lucrare de specialitate care să definească și să analizeze elementele fundamentale ale politicii de securitate națională, mai ales din perspectiva politicilor publice. Dincolo de valoarea sa deosebită, o asemenea lucrare ar deveni foarte utilă, dar, pentru spațiul restrâns al articolului de față, considerăm că este necesar și suficient să menționăm *ipostazele atribuite securității prin cooperare*, precum și sursele de la care au fost preluate. Preluată de la think-tank-ul elvețian este ipoteza de *motiv al politicii naționale*: politica este definită drept cadru prin care o țară produce securitate pentru stat și cetățenii săi, iar ultimul dintre motivele pentru care statelor le sunt necesare politicile de securitate este „să crească încrederea și să îmbunătățească cooperarea regională și internațională”²⁵. De la Manfred Wörner este preluată ipostaza de standard NATO și element fundamental pentru securitate și prosperitate în Europa. Derivată din teoria păcii democratice, această ipostază este tot mai frecvent prezentă, din anii '90, în demersul Alianței, atât ca mod de argumentare, cât și ca strategie de abordare a contextului de securitate după încheierea Războiului Rece.²⁶ Securitatea prin cooperare este și un *efect pozitiv* al legăturilor economice dintre state și al rolului instituțiilor internaționale. Acesta este unul din argumentele abordării neoliberale a relațiilor internaționale, accentuat îndeosebi de Lord, Keohane, Wallander și Hoftendorf, care păstrează statul ca referent al securității și importanța resurselor economice în relațiile internaționale. „Într-o lume interdependentă, legăturile economice pot ajuta în rezolvarea conflictelor prin cooperare sau le pot exacerba, depinzând de context și de condițiile statelor care participă la ele”²⁷. *Cooperarea, ca suport principal al securității internaționale*, alături de internalizarea anumitor reguli de acțiune, este

o altă ipostază, preluată de la Școala engleză de relații internaționale și Școala de la Copenhaga (B. Buzan și O. Wæver).²⁸ În strategia de transformare a conflictelor, cooperarea este un *mijloc de soluționare* a acestora. O asemenea abordare are la bază ideea că „dezvoltarea unor relații de cooperare între părțile aflate în conflict poate impulsiona transformări la nivel personal, relațional, structural și cultural” (Burton și Dukes).²⁹ Din aceste câteva ipostaze surprinse în textul lucrării, avem suficiente motive să acceptăm, alăturându-ne autorilor săi, că, în general, conceptul de securitate este unul foarte complex. „Cu toată contribuția științifică a unor domenii precum Relațiile Internaționale, Studiile de Securitate sau Geopolitică, cunoașterea academică nu a dus la o definiție unanim acceptată a conceptului de securitate”³⁰.

Sensuri și semnificații în literatura occidentală

Literatura occidentală din ultima vreme semnaleză frecvent folosirea expresiei sau termenului de securitate cooperativă (cooperantă), cu o multitudine de sensuri și semnificații. În cadrul limitat al articolului de față ne putem permite să ne oprim la două lucrări, editate recent și în România.

Prima lucrare³¹ ne oferă tot un model (proiect) de securitate prin cooperare, așa cum l-am întâlnit pe cel promovat de Centrul Marshall. Această lucrare a fost preferată, întrucât ediția sa în limba română are un studiu introductiv al cărui semnatar o apreciază ca „un produs intelectual de cea mai bună calitate”, ce se impune prin „caracterul vizionar al mesajului și puterea de sinteză a discursului”³². Semnatarul studiului introductiv desprinde din lucrare – între altele – *ideea generoasă de securitate cooperativă*³³, a lui Cooper, care pledează pentru statul postmodern și securitatea lumii postmoderne.

Autorul lucrării postulează că statul postmodern este cel care creează o lume unică a postmodernității în Europa (cu unele extensii în alte părți ale globului) și că pacea și stabilitatea din lumea postmodernă trebuie realizate și apărate prin politici și strategii viguroase și inteligente. Dar, atenționează autorul, „în fața statelor postmoderne stă (...) o dificultate”³⁴. Statul postmodern trebuie să se familiarizeze cu ideea standardelor duble. Standardele de acest tip (celelalte aparțin lumii moderne și premoderne) operează pe baza legii și a

securității de tip cooperant. Atunci când vor avea de-a face cu statele democratice (premoderne sau moderne), aflate în afara granițelor postmodernității, europenii vor fi nevoiți să se întoarcă la metodele dure ale erei precedente (forță, atacuri preemtive, înșelătorie) și să se comporte după legea junglei („În junglă trebuie folosite legile junglei”³⁵). De asemenea, este foarte importantă atenționarea asupra actualității. „În această perioadă de pace a Europei, există tendința de a neglija apărarea, atât în componenta fizică, cât și în cea psihologică. Acest lucru reprezintă unul din pericolele majore ce stau în fața statului postmodern.”³⁶

Dificultatea și pericolul cu care se înfruntă statul postmodern din această lume a „blânzilor” (postmodernă) nu sunt insurmontabile, pot fi soluționate, dar ținând cont, în mod realist, de un alt adevăr al situației internaționale. Cu toate progresele din relațiile internaționale, obținute prin apariția postmodernității de tipul Uniunii Europene, lumea internațională este și poate fi și mai periculoasă, pe măsură ce ne adâncim în noul secol.

Soluția poate fi *securitatea acestei lumi noi (postmoderne) dată de cooperare*, transparență și vulnerabilitate mutuală, toate realizate prin formula voluntară postmodernă, bazată pe înțelepciune convențională, etos postmodern, calcul rațional, operațiuni și obiective. Oportunitatea sa este evidentă: UE și NATO constituie bazele politico-strategice ale noii ordini. NATO este un amplu exercițiu de construire a încrederii în miezul lumii occidentale, iar UE oferă cea mai articulată expresie a postmodernității, prin capacitatea sa de a relativiza interesele statelor, de a le supune unui proces permanent de negociere și de redefinire.

Desigur, însă, problema se ridică la nivelul ordinii mondiale și autorul acceptă „faptul că nu există niciun fel de nouă ordine mondială”, ca un adevăr care este „deja de domeniul opiniei comune”³⁷, dar este nemulțumit de perceperea altui adevăr. „Mai puțin înțeles este însă faptul că există totuși o nouă ordine europeană (S.N.)”³⁸, nouă fiind pentru că nu are alt precedent istoric și pentru că este bazată pe concepte complet noi. Necazul este altul: *ordinea nouă a venit înaintea conceptelor care să o definească*.

Așadar, autorul este conștient de stadiul conceptualizării și, de aceea, ocolește această preocupare, dar stăruie asupra soluției practice, prin susținerea respectivului model. „Tipul de lume

pe care îl vom avea depinde de tipul de state ce compun lumea. Astfel, pentru lumea premodernă, succesul înseamnă gestionarea balanțelor de putere, iar eșecul înseamnă căderea înapoi în războaie sau imperii. Pentru statul postmodern, succesul înseamnă deschidere și cooperare transnațională”³⁹.

Problema ordinii mondiale are la dispoziție *tot răspunsul european* postmodern, prin „Extinderea sistemului cooperativ imperial, mai departe”, care este de fapt „... o descriere exactă a celei mai naturale politici de securitate a unei comunități de state postmoderne”⁴⁰(SN). Cu cât se extinde rețeaua postmodernă, cu atât sunt mai puține riscurile care vor surveni de la vecini și cu atât mai mult se diminuează resursele necesare apărării comunității, deci fără a mai fi necesară militarizarea excesivă. Uniunea Europeană este o soluție, oferă o asemenea perspectivă, dar nu trebuie uitat faptul că s-a dezvoltat sub aripa protecției a puterii militare americane și supraviețuirea sa, pe termen lung, depinde, încă, de protector, de unde rezultă că îi este necesar acest „mușchi militar”. De aceea, „imperiul cooperării reprezintă un vis atractiv, însă, până să se transforme în realitate (...), spațiul postmodern trebuie să fie capabil de a se apăra pe sine”⁴¹.

Structurile actuale de cooperare din Europa – afirmă autorul – întăresc suveranitatea prin întărirea securității⁴², iar crearea păcii este, în aceeași măsură, parte a securității, precum capacitatea de a purta război. Pentru statul postmodern, suveranitatea înseamnă „un loc la masă”, deci un soi de democrație internațională. Din asemenea rațiuni ale autorului, printre alte contraste sau chiar ciudățeni ale întregului său discurs, putem deduce și de ce este duală – ca să nu spunem contradictorie – poziția sa față de SUA. Pe de o parte, recunoaște rolul acestei puteri și susține necesitatea „mușchiului său militar” în noua ordine mondială, dar, pe de altă parte, nu o include în lumea postmodernă și chiar atenționează că, datorită posibilității ca SUA să devină unic hegemon chiar și în imperiul cooperării, „nu va fi suficient să lăsăm lumea în mâinile Americii”⁴³. Justificarea atenționării este realistă. Lumea actuală este tocmai creația Americii. „Dacă europenii au fost capabili să dezvolte securitatea prin transparență, asta s-a întâmplat deoarece în spatele acestui fenomen stă America, adică întruchiparea securității prin forța militară. Într-un fel, America

a stat în afara sistemului european, dar și deasupra lui, ca gardian”.⁴⁴

Comentariile asupra lucrării lui Cooper ar putea continua până la a depăși chiar numărul de pagini al cărții, dar în concluzie trebuie să reținem *patru sensuri* (semnificații) mai importante dintre cele destul de multe atribuite termenului: 1) *istoric de securitate*: securitatea postmodernă cooperativă; 2) *sistem cooperativ, imperial de securitate*; 3) *cea mai naturală politică de securitate*; 4) *model politic* al securității de tip cooperant.

Cea de-a doua lucrare aparține unui colectiv de autori și colaboratori din mediul universitar, profesori și conferențieri de științe politice, relații internaționale, sociologie și științe economice, fiind, astfel, un produs intelectual-academic pluridisciplinar și interdisciplinar.⁴⁵ Din titlatura sa ar rezulta că nu are nicio legătură cu problematica securității prin cooperare, dar cuprinsul și, mai ales, conținutul denotă altceva. Acest studiu colectiv multidisciplinar include în domeniul politicii problematica militară de apărare și securitate, pornind de la ideea centrală – globalizarea, și chiar în primele două capitole se ocupă de globalizarea politicii și globalizarea militară. Încheierile acestor capitole și concluziile finale ale studiului sunt suficient de sugestive.

Pe traiectoria unei scheme logice, aplicate în lecturarea (studierea) conținutului lucrării, pot fi deduse anumite răspunsuri.

Mai întâi, acolo unde sunt comparate formele istorice ale globalizării militare, pentru a afla care este trăsătura distinctă a celei contemporane, răspunsul este dat în 12 puncte, din care ne rezumăm să reținem doar ce este direct legat de tema articolului de față. „Noțiunile de securitate națională și militară sunt supuse unor transformări semnificative, pe măsură ce accentul se îndreaptă spre mecanisme cooperative și multilaterale de securitate și apărare, iar agenda de securitate se extinde, incluzând o multitudine de amenințări, de la cele ecologice până la cele de ordin cultural”.⁴⁶

În al doilea rând, este de reținut că aceste transformări ale noțiunilor amintite sunt justificate astfel:

- *globalizarea și regionalizarea în domeniul militar par să se susțină reciproc;*
- *rețelele și legăturile militare de securitate au devenit mult mai instituționalizate și mai reglementate;*
- *presiuni sporite asupra statelor capitaliste*

*avansate*⁴⁷, după încetarea Războiului Rece, de a se implica în eforturi de cooperare multilaterală;

- *în era contemporană, este posibil ca procesele de globalizare militară și demilitarizare societală să înceapă să se susțină reciproc.*

În al treilea rând, este de remarcat cum, pe baza unor indicatori relevanți, se argumentează că societățile capitaliste avansate evoluează în direcția unor „societăți postmilitare”, punând în evidență tendințe structurale în relația dintre puterea militară și puterea statului (balanța structurală între bunăstare și conflict s-a înclinat decisiv către bunăstare).

În fine, exemplificând, prin summit-urile G7, cum evoluează internaționalizarea și transnaționalizarea (prin extensie, intensitate și instituționalizare), se argumentează cum „s-a ajuns la concentrarea asupra problemei securității economice, ecologice și sociale, mai degrabă decât asupra geopoliticii tradiționale și securității militare”.⁴⁸

Traectoria amintită anterior are ca finalitate, prin evoluția securității cooperative, înaintarea omenirii în „societatea postmilitară”. Vectorul înaintării pe această traiectorie este același model occidental, redus doar la exemplul celor șase state occidentale avansate, membre ale instituțiilor internaționale, care formează „o comunitate de securitate”.

Așadar, răspunsul esențial se află pe această traiectorie: *securitatea cooperativă este alternativa securității naționale.*

Specificul „comunității de securitate” este dat de faptul că „...forța militară nu deține nici un rol activ în relațiile dintre statele membre. În interiorul acestora (...), strategiile de apărare și securitate națională sunt formulate în cadrul unor sisteme instituționalizate de alianță, în care consultarea și cooperarea suplimentează mecanismele naționale ale politicii de securitate. În consecință, colaborarea și urmărirea obiectivelor de securitate națională sunt inseparabile, sub multe aspecte, de elaborarea și urmărirea securității alianței. Se poate conchide că securitatea națională și cea a alianței se constituie reciproc”.⁴⁹

Un alt sens sau o altă semnificație atribuită securității prin cooperare este și aceea de *practică*. La semnalarea acestui sens, remarcăm că în modelul „comunității de securitate extinse” sunt introduse rolurile SUA și NATO. În cazul SUA, rolul este amintit, „în virtutea calităților de superputere

militară”, ca exemplu pentru care „menținerea și realizarea securității naționale a devenit inseparabil de menținerea și realizarea securității globale”. Exemplul SUA este extins apoi și la ceilalți membri ai comunității de securitate pentru care „...practica securității cooperative reformulează agenda tradițională a securității naționale”.⁵⁰

Asupra celor două sensuri se impune o precizare: securitatea cooperativă, ca practică specifică epocii de după Războiul Rece, nu substituie, nu înlătură securitatea națională, ci o înlocuiește doar la nivelul și în structurile globalizării, ca aspect substanțial al reformulării agendei securității. Prin exemplul statelor occidentale avansate, „trecem de la statul securității naționale la cel postmilitar”⁵¹, dar această trecere nu înseamnă dispariția statului național. Dimpotrivă, securitatea cooperativă își asociază securitatea națională în cadrul lărgit al politicii de securitate și apărare. Un lucru mai puțin controversat este modul în care globalizarea militară contemporană a încurajat o politică globală a securității. Agenda tot mai vastă a securității, alături de instituționalizarea apărării (și securității) cooperative și de reglementarea globală a puterii militare, a contribuit la lărgirea politicii de apărare și securitate”.⁵²

NOTE BIBLIOGRAFICE:

1 General prof. univ. dr. Eugen BĂDĂLAN, *Cuvânt înainte* la lucrarea **Securitatea prin cooperare, Soluția stabilității regionale**, Centrul Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2005, p. 5.

2 Ibidem, p. 6.

3 Dr. Vladimir ZODIAN, *România și Occidentul modern: sincronizare, izolare și integrare euro-atlantică*, Impact strategic, nr. 2/2002, pp. 110-112.

4 Ibidem, p. 111.

5 Nine O’Clock, nr. 2338, din 15 ianuarie 2001, p.1, *Cuvântul lui Bruce Jackson, Consilierul președintelui George W. Bush pe probleme de politică externă și NATO și Președinte al Comitetului Senatului SUA pentru extinderea NATO*.

6 Ioan GRECU, **Securitatea prin cooperare, soluția stabilității regionale**, Centrul Tehnic Editorial al Armatei, București, 2005 (Lucrare de absolvire a Colegiului Național de Apărare, 2003).

7 Richard COHEN, Michael MIHALKA, *Cooperative Security: New Horizons for International Order*, George C. Marshall European Center For Security Studies, n. 3, May 2001.

8 Ibidem, pp. 9-11.

9 Ibidem, p. 34.

10 SI: promovarea și protejarea drepturilor omului, în interiorul statului și în afara granițelor; SC: menținerea păcii și stabilității în spațiul comun; AC: protecția reciprocă împotriva agresiunii externe; PS: promovarea activă a stabilității în zonele în care conflictul poate amenința securitatea, prin mijloace politice, informaționale, economice și, dacă este necesar, militare.

11 Richard COHEN, Michael MIHALKA, *op. cit.*, pp. 65-66.

12 Alexandra SARCINSCHI, **Dimensiunile nonmilitare ale securității**, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2005, pp. 6-7.

13 Constantin-Gheorghe BALABAN, **Securitatea și dreptul internațional. Provocări la început de secol XXI**, Editura C.H. BECK, București, 2006, pp. 27-28.

14 Dr. Teodor FRUNZETI, dr. Vladimir ZODIAN (coord.), **LUMEA 2007. Enciclopedie Politică și Militară. Studii strategice și de securitate**, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2007.

15 Dr. Teodor FRUNZETI, *Dinamici globale și actori non-statali*, **LUMEA 2007**, p. 29.

16 Teodor FRUNZETI, **Soluționarea crizelor internaționale. Mijloace militare și nemilitare**, Institutul European, Iași, 2006, p. 160.

17 Ibidem, pp. 156-157.

18 Ion CÂNDEA, **Războiul și pacea. Înnoiri conceptuale în relațiile internaționale contemporane**, Editura Militară, București, 2006.

19 Ibidem, p. 251.

20 Ibidem, p. 201.

21 Gl. dr. Mircea MUREȘAN, gl. bg.(r) dr. Gheorghe VĂDUVA, **Strategia de parteneriat, parteneriatul strategic**, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2006.

22 Ibidem, p. 15.

23 Ibidem, p. 17.

24 Luciana Alexandra GHICA, Marian ZULEAN (coord.), **Politica de securitate națională. Concepte, instituții, procese**, Editura Polirom, Iași, 2007, p. 17.

25 Ibidem, pp. 41-42.

26 Ibidem, p. 69.

27 Ibidem, p. 83.

28 Ibidem, p. 85.

29 Ibidem, p. 219.

30 Ibidem, p. 38.

31 Robert COOPER, **Destrămarea națiunilor. Ordine și haos în secolul XXI**, Editura Univers Enciclopedic, București, 2007.

32 George MAIOR, Robert COOPER, despre „ordine” și „haos” în secolul XXI, *Studiu introductiv*, pp. 5-17.

33 Ibidem, p. 13.

34 Robert COOPER, *op. cit.*, p. 88.

- 35 Ibidem, p. 89.
36 Ibidem.
37 Ibidem, p. 103.
38 Ibidem.
39 Ibidem, p. 104.
40 Ibidem, p. 106.
41 Ibidem, p. 107.
42 Ibidem, p. 70.
43 Ibidem, p. 25.
44 Ibidem, p. 71.
45 David HELD, Anthony McGREW, David GOLDBLATT, Jonathan PERRATON, **Transformări globale. Politică, economie și cultură**, Editura Polirom, Iași, 2004.
46 Ibidem, p. 165.
47 Studiul examinează și exemplifică cele șase state capitaliste avansate: Marea Britanie, Statele Unite ale Americii, Franța, Suedia, Germania și Japonia.
48 David Held (ș.a.), **op. cit.**, p.76.
49 Ibidem, p. 175.
50 Ibidem.
51 Ibidem, p. 177.
52 Ibidem.

Generalul de brigadă Ioan GRECU este șeful Resurselor Statului Major al Forțelor Terestre și are o preocupare intensă în acest domeniu. Tema abordată a avut o primă concretizare în lucrarea de absolvire la Colegiul Național de Apărare (2003), fiind apoi publicată, sub titlul „Securitatea prin cooperare, soluția stabilității regionale”, la Centrul Tehnic-Editorial al Armatei, în anul 2005. Preocuparea este acum continuată prin doctorantură în științe militare la Universitatea Națională de Apărare „Carol I”.

RĂZBOIUL ÎN ERA GLOBALIZĂRII

Mihai CRĂCIUN

Toată lumea cunoaște modul în care s-a desfășurat al Doilea Război Mondial, ce tehnici militare au fost utilizate, ce strategii au fost implementate etc. În cei peste 60 de ani scurși de la finalul acestui război, tehnica a evoluat, au apărut noi strategii, au dispărut „armatele de masă”, s-au elaborat metode mai eficiente de mobilizare și demobilizare, au evoluat chiar și pretextele utilizate în declanșarea unui război. Cel mai important pretext de război al secolului XXI este terorismul internațional. Sub „umbrela” acestei amenințări, marile puteri ale lumii își rezervă dreptul de a interveni militar în orice țară de pe mapamond, asigurându-și, printre altele, și accesul la resursele energetice strategice, care reprezintă motorul economic al începutului de secol și mileniu. Chiar dacă lumea se află în plin proces de globalizare, aceasta nu înseamnă că nu vor mai exista confruntări militare interstatale, atât în viitorul apropiat, cât și în cel depărtat.

1. Globalizarea și dinamica complexurilor militar-industriale

„Pentru ca globalizarea să funcționeze, Americii nu trebuie să îi fie teamă să acționeze ca o atotputernică supraputere...Mâna ascunsă a pieței nu va lucra niciodată fără un pumn puternic. Mc Donald's nu poate prospera fără McDonnell Douglas, proiectantul lui F-15. Iar pumnul ascuns care menține o lume în securitate pentru tehnologiile din Silicon Valley se numește Forțele terestre, Forțele aeriene, navale și infanteria marină”¹.

Todd punctează, la rândul său, că nu știm încă dacă universalizarea democrației liberale și a păcii este un proces istoric inevitabil. Știm deja că o asemenea lume ar fi o amenințare pentru America. Dependentă economic, ea are nevoie de un nivel de dezordine care să-i justifice prezența politico-militară în Lumea Veche: „Controlul anumitor zone de producție petrolieră este un element important al tributului tradițional. Poziția

dominantă a multinaționalelor americane din domeniul petrolului, politică, însă și economică, permite extorcarea unei rente planetare, dar al cărei nivel nu ar mai fi suficient astăzi pentru a finanța importurile americane de bunuri de tot felul”².

Pe termen scurt și mediu, SUA nu vor lăsa nicio altă putere să devină dominantă într-o zonă de operațiuni. „Noua” ordine internațională pentru anii de tranziție va avea două caracteristici majore: va fi sub tutela sau conducerea americană și va fi restrânsă la zonele de putere și interese militare. Nu este izolaționism, nu este imperialismul absolut, așa cum s-a spus, este altceva: o a treia cale, vizând să obțină capacitatea de a interveni oriunde, oricând, fără constrângeri, dar în limitele înguste ale angajamentelor determinate de ea însăși.

2. Războiul modern

Actualmente, un F-117, dintr-o singură decolare și lansând o singură bombă, poate realiza același lucru care, în al Doilea Război Mondial, necesita ca bombardierele B-17 să opereze 4 500 de decolări și să arunce 9 000 de bombe sau, în războiul din Vietnam, 95 de decolări și 190 de bombe lansate. „Ceea ce face ca toate acestea să funcționeze sunt armele bazate pe informații, în locul volumului puterii de foc. Astfel se reduce enorm tonajul explozivilor pe care trebuie să-i transporti”³.

Ca și noua economie actuală, ce presupune muncitori cu înaltă calificare, noua armată are, la rândul ei, nevoie de soldați care își folosesc mintea, care pot trata cu o diversitate de oameni și culturi, care pot tolera ambiguitatea, pot lua inițiativa și pune întrebări, chiar până la situația de discutare a autorității⁴. În prezent, fiecărui pilot de F-15 îi corespund ore de pregătire în valoare de milioane de dolari, fiind necesari ani de pregătire, nu zile sau luni. Pilotul de astăzi face parte dintr-un vast și complex sistem interactiv susținut de către operatorii radar din avioanele AWACS, care îl

previn din timp de apropierea inamicului de către experții de la sol și din aer în război electronic și contrarăzboi, de către ofițerii de planificare și informații, de către analiștii de date și personalul de telecomunicații. Pilotul din carlingă trebuie să proceseze enorme cantități de date și să înțeleagă exact cum să se integreze în acest sistem mult mai larg, pe măsură ce se schimbă de la o clipă la alta.

Și logistica războiului s-a schimbat. Până și procesul retragerii SUA după luptele din Golf a fost o sarcină monumentală. Generalul William G. Pagonis a răspuns de expedierea a o jumătate de milion de ostași înapoi în Statele Unite. Dar misiunea mai implica și spălarea, pregătirea și transportul a peste 100 000 de camioane, jeepuri și alte vehicule pe patru roți, 10 000 de tancuri și piese de artilerie și 1 900 de elicoptere. Astfel, au fost necesare peste 40 000 de containere⁵.

Datorită incompatibilității sistemelor de comunicații din diferite țări, asistăm azi la restructurarea firmelor de apărare gigantice și reprofilarea acestora spre industriile de orientare civilă. Spre exemplu, joint-venture-ul Lockheed-AT&T cu ale sale porți de șosea automate cu cartele sau eforturile Laboratorului Național Lawrence Livermore de a fabrica modele de computere pentru schimbările climatice pe baza unor activități dedicate anterior studiului exploziilor nucleare. Thompson CSF, gigantul francez al apărării, a aplicat o parte din know-how-ul său militar în construirea unor rețele pentru France-Telecom.

În prezent, așa-numitele „armate de masă”, precum cele specifice celor două războaie mondiale, ce impuneau existența unei industrii de armament formidabile, au fost înlocuite de armate permanente, de mici dimensiuni. Aceasta se datorează atât dezvoltării tehnologice, prin care mai puțini soldați și mai puține arme sunt necesare îndeplinirii obiectivelor, cât și faptului că state precum SUA și Japonia au implementat cu succes tehnicile de mobilizare și demobilizare în funcție de nevoi. Astfel, s-au creat industrii de armament capabile să se dezvolte în timp de război și să se contracteze pe timp de pace.

În majoritatea cazurilor, Războiul Rece a fost caracterizat de un înalt grad de mobilizare, ce presupunea o producție permanentă de armament. Dimensiunea militaro-industrială cuprindea companii private ce serveau forțele armate, dar erau conduse în egală măsură de scopul lor final, urmărirea profitului și alinierea intereselor proprii

la cele ale forțelor de muncă din industria armată, și de reprezentanții lor politici. Un stat poate, pur și simplu, să-și epuizeze resursele investind prea mult în domeniul militar, prin aceasta erodându-și propriile baze economice și implicit capacitatea de a-și dezvolta capacitatea militară pe termen lung, așa cum a fost cazul URSS.

3. Războiul economic: realitate sau himeră?

Războiul economic este rareori tratat în mod serios, chiar în mass-media, unde titluri ca „războiul texturilor”, „războiul pantofilor” au mai mult scopul de a atrage atenția, decât de a-l explica. Scoaterea din context a războiului economic, pentru a-l singulariza și a-i analiza implicațiile în contextul globalizării, poate părea inadecvată, ținând cont că, de cele mai multe ori, *războaiele pe care le-a cunoscut omenirea au avut constant o componentă economică*. Ultimul război mondial, spre exemplu, face parte dintr-o lungă serie de conflicte majore marcate de distrugerii de vieți omenești și bunuri materiale, în care interesele economice au jucat un rol central.

Datorită faptului că războiul implică o acțiune violentă, apare o reticență în extinderea înțelesurilor lui către spațiul economic internațional actual. În teorie, competiția economică mondială presupune angajarea statelor și firmelor în cursa pentru obținerea de beneficii maxime pentru consumatori și acționari, astfel încât nu s-ar putea spune că scopul principal urmărit de acești actori ai globalizării este distrugerea adversarilor. Însă, ce omite această teorie, este faptul că există complexe raporturi geopolitico-economice între statele lumii, iar interesele și rivalitățile dintre marile puteri continuă să existe, chiar în condițiile în care ideologiile nu mai divid cele două tabere. Ceea ce globalizarea și interesele geopolitice creează astăzi nu este un război ușor de definit. Mai curând este vorba de o complexă folosire de arme economice la diferite niveluri în care politicul se implică sau nu, acționează din umbră sau relativ deschis. După cum remarca Christian Harbulot, „*contrar războiului tradițional, loviturile date în războiul economic sunt deseori invizibile și decisive*”.

Distincția între competiție, război economic și armă economică, nu este întotdeauna clară. Pe termen lung, efectele competiției economice accelerate dintre firme și țări pot fi devastatoare pentru mediu și resursele naturale neînlocuibile,

astfel încât „învinșii“ ar putea fi, într-o primă fază, acele teritorii sărăcite în resurse, ajunse în acest mod dependente de „rațiile“ acordate de „protectori“. Albert Hirschman nota că nu se poate vorbi de echitate între o țară puternică și una slabă, astfel că întotdeauna cel tare va impune condițiile comerciale cele mai avantajoase pentru el. Este ușor de dedus că, atunci când este cazul, o mare putere ar putea bloca importul unor mărfuri provenind din țări pe care dorește să le submineze economic și politic.

Războiul petrolului a transformat armata americană în serviciul de protecție la nivel global al „aurului negru“. Ceea ce inițial părea că va fi o victorie rapidă, așa cum reiese din articolele publicate imediat după invazia Irakului, acum, patru ani mai târziu, pare că acest conflict nu va ajunge niciodată la final. Numărul morților de partea SUA crește zi de zi, în special datorită faptului că trebuie să lupte pe două fronturi: pentru controlul orașelor irakiene și pentru a proteja vasta infrastructură petrolieră împotriva sabotajelor și a atacurilor de tip terorist. Prima acțiune a fost și este relatată pe larg în presa americană; celei de a doua, însă, nu i s-a acordat aceeași atenție. Și totuși, soarta infrastructurii petroliere a Irakului se poate dovedi nu mai puțin importantă decât aceea a orașelor irakiene. Un eșec în câștigarea acestei bătălii ar putea distruge baza economică pe care un viitor guvern stabil irakian ar putea-o utiliza pentru reconstrucția țării și, de asemenea, iar pentru SUA ar însemna atât pierderea controlului asupra rezervelor petroliere ale Irakului, cât și zdruncinarea supremației lor economice și militare la nivel mondial.

S-a susținut că rolul de protecție a petrolului este doar unul din obiectivele războiului din Irak, unde instalațiile petroliere sunt răspândite pe tot teritoriul, și economia națională este în mare parte dependentă de încasările din vânzările de petrol⁶. Dar Irakul este doar una dintre țările unde trupele americane își riscă viețile zi de zi, pentru a proteja importul de petrol. În Columbia, Arabia Saudită și Georgia, trupele SUA își petrec zilele și nopțile protejând conductele și rafinăriile sau supraveghind forțele locale însărcinate cu această misiune.

Situația în Georgia este un exemplu perfect al acestei tendințe. De îndată ce Uniunea Sovietică s-a destrămat, în 1992, companiile petroliere americane și oficialii guvernului au dorit să aibă acces la uriașele rezerve de petrol și gaze naturale ale bazinului Mării Caspice, în special în Azerbaidjan,

Iran, Kazahstan și Turkmenistan. Unii experți estimează că 200 de miliarde de barili de petrol se află neatinse în zona caspică, aproape de șapte ori cantitatea rămasă în SUA. Dar zona caspică nu are ieșire la mare, astfel încât singura posibilitate de a transporta petrolul către Occident este prin conducte, care traversează regiunea Caucazului, zona cuprinzând Armenia, Azerbaidjan, Georgia și provinciile rusești sfâșiate de război: Cecenia, Daghestan, Ingușetia și Osetia de Nord.

Firme americane construiesc în prezent o importantă conductă petrolieră care trece prin aceste zone volatile. Întinzându-se pe 1600 de kilometri periculoși, din Baku în Azerbaidjan, prin Tbilisi în Georgia, la Ceyhan în Turcia, ea este concepută să transporte un milion de barili pe zi către Vest, dar se va afla în permanentă amenințare de sabotaj din partea militanților islamici și a separatiștilor etnici, de-a lungul întregului traseu. SUA și-au asumat deja mari responsabilități pentru protecția ei, furnizând milioane de dolari în arme și echipament armatei din Georgia și trimițând specialiști militari la Tbilisi să antreneze și să dea consultații trupelor georgiene însărcinate cu apărarea acestei conducte vitale. Prezența americană s-a extins în 2005 - 2006, când conducta a început să transporte petrol.

Această abordare, de a utiliza mijloace militare pentru garantarea continuității fluxului de petrol, a fost adoptată mai întâi de către guvernele Truman și Eisenhower după cel de-al Doilea Război Mondial, când incursiunile sovietice în Iran și revoltele din lumea arabă din Orientul Mijlociu păreau să amenințe siguranța livrărilor de petrol din Golful Persic. Președintele Carter a afirmat-o deschis în ianuarie 1980, când, ca răspuns la ocupația sovietică a Afganistanului și la revoluția islamică din Iran, a anunțat că securitatea livrărilor de petrol din Golful Persic era „în interesul vital al SUA“ și că, pentru protecția acestui interes, vor folosi „orice mijloc necesar, inclusiv forța militară“. Politica lui Carter de a proteja petrolul prin forță militară a fost citată ulterior de președintele Bush senior pentru a justifica intervenția americană din Golful Persic în 1990-1991 și a furnizat motivele ascunse ale recenteii invazii din Irak. Bineînțeles că asemenea acțiuni și decizii sunt puse pe seama „războiului împotriva terorii“. O citire atentă a documentelor Pentagonului și Departamentului de Stat arată, totuși, că antiterorismul și protecția livrărilor de petrol sunt strâns legate în strategia guvernului. Atunci când cerea fonduri, în 2004, pentru a

finanța o „brigadă de reacție rapidă” în Kazahstan, de exemplu, Departamentul de Stat a motivat Congresului că o asemenea forță este necesară pentru a „crește capacitatea Kazahstanului de a răspunde la amenințări teroriste împotriva platformelor petroliere” în Marea Caspică.

Efective din ce în ce mai numeroase ale forțelor navale sunt și ele desemnate să protejeze livrările de petrol străin. A cincea flotă a Marinei, staționată în Bahrain, își petrece timpul cu precădere patrulând rutele navale ale tancurilor petroliere în Golful Persic și Strâmtoarea Hormuz, strâmtoarea care conectează Golful cu Marea Arabiei și cu oceanele din jur. Marina și-a îmbunătățit capacitatea de protecție a rutelor maritime în Marea Chinei de Sud, o regiune promițătoare în exploatarea petrolieră, reclamată de China, Vietnam, Filipine și Malaiezia, și în Strâmtoarea Malacca, o legătură esențială între Golful Persic și aliații SUA din Asia de Est. Chiar și Africii i se acordă din ce în ce mai multă atenție de către Marina militară americană. Pentru a crește prezența navală în apele vecine Nigeriei și a altor producători importanți de petrol, vase de luptă servind Comandamentul European (care controlează Atlanticul de Sud) își vor scurta viitoarele vizite în Mediterană „și vor petrece jumătate din timp navigând spre coasta de vest a Africii”, a anunțat șeful comandamentului, generalul James Jones, în mai 2003.

4. Războiul viitorului

Războiul viitorului va schimba întreaga natură a beligeranței, prin: deplasarea cauzelor conflictelor militare din zona reală (economică) spre una preponderent etnică și religioasă; îmbinarea tipului clasic de agresiune cu altele noi: agresiune economică, culturală, psihologică, informatică, informațională, religioasă, în rândul căreia cea simbolică joacă un rol important. Acest tip de război se poate defini ca fiind cucerirea și stăpânirea minții cu ajutorul semnelor și a simbolurilor. Va fi un război total și absolut, un război al civilizațiilor și, de ce nu, al culturilor, iar câmpul de luptă îl va constitui lumea pe care o gândim.

Va avea, de asemenea, un caracter multidimensional și se va desfășura în toate mediile: în văz-

duh, pe pământ, în mare, în cosmos, în spectrul electromagnetic și în sfera informațională. Părțile adverse în domeniul militar vor fi împărțite în următoarele categorii:

- principale, comparabile ca forțe, concurență și putere, apte să folosească toate avantajele înaltei tehnologii în domeniul militar;
- concurente, mari puteri sau puteri regionale care posedă arma nucleară;
- puteri regionale, capabile să rivalizeze numai în anumite domenii, care-și dispun forțele armate proprii pe scară limitată și își pot concentra forțele într-o zonă concretă;
- țări fără arma nucleară;
- alte grupări participante la conflict (nu state) care au posibilități de luptă diferite, ca instruire, structură și înzestrare.

Viitorul nu va mai aparține structurilor greoaie, de mari dimensiuni, care să depindă de o logistică statică. Chiar și forțele convenționale vor deveni structuri mult mai mobile, integral proiectabile și capabile să se autosustină cu o logistică supusă acelorași exigențe. Fiind vorba de structuri de mai mici dimensiuni, riguros selecționate, dotate și instruite, forțele speciale vor reprezenta nu numai componenta specializată a unor trupe total reformate, ci însăși expresia unei modalități cu totul noi de a purta războaiele mileniului al treilea, prin recursul extins la capacitățile unor unități de elită. În mod cert, viitorul va aparține trupelor de elită, în rândul cărora forțele speciale vor constitui o prezență nelipsită.

NOTE BIBLIOGRAFICE:

- 1 Karen TALBOT, *Backing Up Globalization with Military Might*, New York Times, 28 martie 1999.
- 2 Emmanuel TODD, *După Imperiu: Eseu despre descompunerea sistemului american*, Gallimard, 2002.
- 3 James F. DIGBY, expert al Rand Corporation în echipament de precizie.
- 4 Vezi sloganul anilor '60 – „Discutați autoritatea!”.
- 5 Alvin TOFFLER, *Război și antirăzboi*, Ed. Antet, 1995.
- 6 Michael T. KLARE, *Blood and Oil: The Dangers and Consequences of America's Growing Petroleum Dependency*, New York, 2004.

Comisarul Mihai CRĂCIUN (mcraciun64@yahoo.com) este doctorand în economie, în cadrul Facultății de Relații Economice Internaționale, Academia de Studii Economice București, absolvent al Masterului de Geopolitică și Relații Internaționale din cadrul aceleiași instituții.

RĂZBOIUL GLOBAL ÎMPOTRIVA TERORISMULUI ȘI CONSECINȚELE SALE PENTRU RELAȚIILE TRANSATLANTICE

Dr. Jan EICHLER

Astăzi, terorismul este un fenomen global ce afectează securitatea internațională. De aceea, și lupta împotriva sa trebuie să fie dusă de toate statele lumii. Totuși, „răspunsul” la atentatele teroriste trebuie să fie unul adecvat situației, și nu produsul afectivității unor conducători de state. Efectele erorilor comise în ceea ce privește lupta împotriva terorismului global, după atentatele din 11 septembrie 2001 din SUA, se vor resimți în timp de toată lumea.

Acum 15 ani, noul concept strategic al NATO, aprobat la Roma, a considerat terorismul internațional ca un simplu risc. Unde sunt zăpezile de altădată? Astăzi, terorismul este perceput ca amenințarea cea mai gravă. Începând cu 11 septembrie 2001, se vorbește de terorismul global, care reprezintă a treia etapă în istoria terorismului, etapele precedente fiind terorismul național și, începând cu anii '70 ai secolului al XX-lea, terorismul internațional.

Întreaga lume repetă fraza că atentatele din 11 septembrie 2001 au schimbat totul. Este adevărat, dar nu trebuie uitat că, chiar după această dată magică, există, de asemenea, o continuitate incontestabilă. Ea privește substanța terorismului ca o strategie indirectă ce implică 4 actori principali¹. Primul actor se numește expeditor al mesajului (transmitter, în engleză). Data de 11 septembrie 2001, din nou, ne-a confirmat că doar el și nimeni altul decide când, în ce loc, cum și pe cine va lovi. Al doilea actor este ținta (target), adică populația și, prin intermediul său, autoritățile orașului sau statului lovit, ce se află de fiecare dată în rol pasiv. Lui nu-i rămâne decât să reflecteze asupra conținutului mesajului, care reprezintă al treilea actor, și să pregătească răspunsul (feedback), ce

va deveni ultimul, al patrulea actor. De aceea, terorismul este considerat ca o strategie indirectă - nu este vorba niciodată de o linie directă, ci de un triunghi după atacuri și de un pătrat după răspuns. Morții, răniții, marile distrugerii materiale joacă întotdeauna rolul mijloacelor de presiune utilizate pentru a influența reflecția și deciziile celor care hotărăsc caracterul răspunsului.

Interpretarea eronată a lui 11 septembrie 2001

După atentatele șocante, viitorul securității internaționale la nivel global depindea de reacția administrației G.W. Bush. Din păcate, președintele și anturajul său au comis trei mari greșeli. În primul rând, ei au ignorat de la început caracteristica fundamentală a terorismului, interpretând atacurile din 11 septembrie ca acte de război, adică drept acte ale unei strategii directe. Astăzi, nu ne rămâne decât să ghicim dacă rădăcinile acestei interpretări eronate constau în ignoranță sau într-o viziune simplistă a lumii contemporane. Totuși, această incertitudine nu schimbă cu nimic faptul că primul pilon al răspunsului la atacurile din 11 septembrie 2001 a fost greșit conturat și construit.

În al doilea rând, întreaga administrație a lui G.W. Bush a trecut sub tăcere cele două părți ale mesajului actelor rețelei Al-Qaida. Adică protestul împotriva susținerii pe termen lung de care beneficiau regimurile apostate și despotice din Arabia Saudită, din Egipt și din Pakistan. În același timp, era vorba de un strigăt disperat împotriva angajamentului unilateral al SUA în conflictul israelo-palestinian. Desigur, se poate pune întrebarea cine a dat mandat organizației Al-Qaida să acționeze în numele unui miliard de musulmani care se simțeau ultragași și umiliți de

politica SUA. Totuși, această îndoială, oricât de legitimă ar fi, nu autorizează pe nimeni să ascundă adevăratul conținut al mesajului atacurilor teroriste cele mai sângeroase din istorie.

Astăzi, se poate pune întrebarea cât timp va lua clasei politice din SUA să înțeleagă că atacurile din 11 septembrie 2001 erau atât o formă de protest împotriva „modelului de globalizare a învingătorilor”, care aprofundează diferențele între state ca și în sânul statelor, cum scria Stanley Hofman², analizând trei dimensiuni ale globalizării după încheierea Războiului Rece³. În dimensiunea *economică*, există mult mai puțini câștigători din emisfera nordică decât cei care pierd în emisfera sudică și, mai ales, din lumea islamică. Primii impun celorlalți organizarea lor *politică*, adică democrația liberală, și, în plus, îi galvanizează, de asemenea, în *domeniul cultural* - mai ales prin americanizarea vieții cotidiene.

A treia greșală fatală a administrației Bush rezultă din cele două erori precedente și se manifestă prin declararea războiului global împotriva terorismului (Global War on Terror-GWT, declarat de GWB – ce hazard la nivel de acronime!). Față în față cu strategia indirectă, Washingtonul a mizat pe răspunsul direct, în plus pur militar. Până în zilele noastre, punerea în operă a acestei serii avea două prezentări, ambele având două lucruri în comun. Prima caracteristică se manifestă prin accentul enorm pus pe aspectele nonmateriale ce sensibilizează populația civilă și mobilizează susținerea întregii națiuni. Cine ar refuza, într-o atmosferă emoțională, o operațiune pentru libertate, chiar în țări îndepărtate? A doua caracteristică comună se evidențiază prin accentul ce a fost pus pe caracterul internațional al fiecărei operațiuni, pentru a putea să le prezinte ca acțiuni ale „comunității internaționale”. Cu excepția acestora, există numeroase diferențe importante.

Catastrofa irakiană și consecințele sale

Operațiunea **Enduring Freedom** avea un mandat clar de la Consiliul de Securitate al ONU și, grație acestuia, ea nu a provocat niciun dezacord. În plus, ea a fost pusă în operă după un val de solidaritate internațională spontană. N-a fost de mirare că această operațiune a trecut aproape fără probleme. În același timp, ea a contribuit la coeziunea relației transatlantice. În schimb, a doua operațiune declanșată în numele

libertății, adică **Iraqi Freedom**, ne poate servi ca exemplu de operațiune militară care debordează de probleme. Prima dintre ele rezulta din manipularea cu principiul atribuirii responsabilității pentru atacurile din 11 septembrie 2001 a unui stat concret (Irak) și a tezelor contactelor sale cu Al-Qaida. Nefiind capabilă să prezinte probe incontestabile, administrația lui GWB va genera o altă problemă, cea a absenței mandatului Consiliului de Securitate. Aceasta ne poate aduce aminte faptul că, după războiul aerian împotriva Serbiei în 1999 (Allied Force), numeroși experți vorbeau de posibilitatea ca, în caz de refuz al organizației mondiale, mandatul operațiunilor militare să fie acordat de Consiliu NATO. Dar, patru ani mai târziu, chiar această instituție era paralizată de politica americană a faptului împlinit și, deci, incapabilă să găsească o atitudine comună. Această criză a evidențiat că evenimentele din lume unesc europenii, în timp ce politica SUA îi divizează. Americanii sunt convinși că lumea a devenit mai periculoasă, în timp ce europenii sunt convinși că a devenit mai degrabă mai complexă în raport cu trecutul⁴. Această complicație genera a doua problemă a invaziei în Irak, care s-a manifestat prin colajul unei coaliții iluzorii, prezentată de domnul Rumsfeld ca o „coalitie de voință”. Confruntarea cu problemele generate de rezistența neașteptată în Irak a arătat în fața lumii întregi caracterul său artificial și vetust.

Punerea în mișcare a Alianței Atlantice

În plus, operațiunea **Iraqi Freedom** avea consecințe nefaste pentru relația transatlantică și, mai ales, pentru UE. În ceea ce privește NATO, este evident că ea a fost marginalizată, dacă nu ignorată, și ea „va rămâne slăbită de voința americană de a nu se servi de ea decât atunci când lectura geopolitică făcută la Casa Albă va impune alte atitudini diplomatico-strategice”⁵. Este vorba de o apropiere ce poate avea grave consecințe pentru funcționarea Alianței Nord-Atlantice în viitorul previzibil. Lectura Washingtonului a fost împărțită de Spania, Marea Britanie și Polonia. Numitorul lor comun nu era deloc orientarea politică⁶, ci voința de a câștiga favoarea SUA. În primele două țări, decizia de a participa la invazia militară a fost adoptată în ciuda refuzului masiv și spontan al populației, precum și a celor mai mari demonstrații de la sfârșitul celui de-al Doilea

Război Mondial⁷. Marea Britanie a trimis în Irak 11.000 de soldați din Brigada 1 Mecanizată, cu o mare susținere logistică și cu sistemele de arme moderne, ca avioanele Tornado, C-17, Hercules până la Nimrod și elicoptere Puma, Chinook, Lynx și Gazelle. În cazul Spaniei, era vorba de 3.200 de soldați din Brigada cea mai modernă, care ulterior era lărgită de soldați din Honduras, Nicaragua și Republica Dominicană. În schimb, țările ale căror lideri politici au avut curajul să se opună intervenției militare, justificată prin pretexte nedemonstrate, s-au văzut numite/calificate „banda celor patru”. Nu e de mirare că, astfel, comportamentul administrației GWB vizavi de apropieri diferite de problema irakiană a inspirat o lectură foarte neliniștitoare, după care „SUA favorizează o acțiune directă asupra dosarelor fierbinți...în timp ce o parte a nucleului fondatorilor Uniunii Europene dorea o înțelegere mondială între marile țări, poluri de putere, pentru a avea în vedere în mod colectiv marile provocări ale planetei”⁸.

Victimele inocente

Printre primele victime ale aventurii irakiene au fost soldații americani, britanici și spanioli. În fiecare dintre aceste cazuri era vorba de o tragedie personală care atingea foarte grav orice familie a fiecărui soldat mort sau mutilat. Dar, oricât de cinic ar putea părea aceasta, este vorba de soldați profesioniști care trebuie să se gândească la ce este mai rău.

Mult mai grave și neliniștitoare sunt victimele printre cetățenii civili care trăiesc concentrați în marile orașe. Acesta a fost cazul celor două mari capitale europene, Madrid și Londra. În cele două cazuri, a fost vorba de masacrarea unor oameni nevinovați în două locuri în care ei erau concentrați și, deci, vulnerabili. Aceste două atacuri au confirmat din nou caracterul indirect al strategiei teroriste. După ce au suferit o lovitură severă pe câmpul de luptă, ales și chiar impus de „dușmanul de departe”, Al-Qaida s-a răzburat în spatele „războiului global împotriva terorismului”, adică pe teritoriul celor mai apropiați doi aliați.

Două explicații diferite

În ceea ce privește Madridul, s-a văzut un comportament încă mai uimitor decât la Washington, în septembrie 2001. Dacă GWB și anturajul său au

interpretat eronat doar mesajul atacurilor teroriste, omologii lor spanioli au mers mult mai departe. Pentru a ascunde adevărata substanță a mesajului atacurilor în trenurile madrilene, ei au început prin a *minți științific* în legătură cu expeditorii, adică autorii atacurilor. Dând ordine directe miniștrilor săi de Interne și al Afacerilor Externe și tuturor ambasadurilor de a vorbi peste tot de pista ETA și expediind informații mincinoase chiar la Consiliul de Securitate al ONU, ei au prezentat o manipulare demnă de anii brejnevieni ai fostei URSS.

În ceea ce privește Londra, cincisprezece luni după Madrid, Tony Blair nu a comis aceeași greșală ca omologul său spaniol. Din primele momente, el nu a denaturat datele de bază, ci a spus deschis cine era autorul atacurilor și care era mesajul său. Totuși, aceste atacuri, realizate cu scopul de a-l „pedepsi” pentru rolul său de „ministru al Afacerilor Externe al lui GWB” înainte de invazia în Irak, reprezentau momentele cele mai dificile din întreaga sa carieră politică.

Un avertisment neliniștitor

Să nu ne mai păcălim: Madrid și Londra ne-au dat un avertisment foarte neliniștitor – capitalele europene sunt, în permanență, enorm de vulnerabile. Pentru a le lovi, Al-Qaida nu are nevoie să fie prezentă pe terenul viitoarelor masacre, nici să-și trimită militanții djihadiști. Ei îi este de ajuns să pronunțe un verdict categoric și să găsească calea prin care să-l poată transmite în Europa. Realizarea condamnării diabolice devine afacerea fiilor sau chiar a nepoților imigranților de origine musulmană veniți în Europa în anii 1960 sau 1970. Motivația lor este clară ca lumina zilei: să se răzbune pe tot ceea ce ei percep ca umilirea lumii musulmane – susținerea unilaterală acordată Israelului, marginalizarea imigranților din țările UE și, mai ales, participarea unei țări, concret, la ocuparea Irakului. Toate aceste fapte ar trebui să servească drept un mare avertisment pentru toți președinții sau prim-miniștrii din țările Vechiului Continent.

Războiul din Irak ca un nou impuls pentru terorismul global

Războiul din Irak a oferit șefilor Al-Qaida trei mari avantaje. El le-a oferit, în același timp: „un nou argument pentru a-și prezenta lupta (ocupația

americană a unei țări care se află în inima lumii arabe), un refugiu (care s-a creat ca urmare a dezordinii totale de după război) și un câmp de antrenament⁹. În plus, le-a dat posibilitatea de a prezenta fiecare atentat cu un mare număr de victime ca un eșec al „războiului împotriva terorismului”. Actele represive ale armatei americane în Irak împotriva insurgenților dau apă la moară Al-Qaida, oferindu-i posibilitatea de a se prezenta ca victimă a globalizării injuste și a utiliza această falsă interpretare pentru recrutarea de noi membri.

Experiența irakiană ne arată că „războiul global împotriva terorismului” poate să schimbe teroriștii în martiri, să ducă la alienarea unei mari părți din populație și să creeze o sursă pentru terorism¹⁰. Rezultatul celei de a doua operații a războiului global împotriva terorismului este acela că Irakul s-a transformat într-o țară promisă pentru fostele cadre și, mai ales, soldați ai regimului Saddam, pentru islamiștii și jihadiștii din toate țările lumii, pentru activiștii crimei organizate. Consecința este foarte neliniștitoare - după generalul Clark, războiul asimetric din Irak va dura încă 7-12 ani¹¹. Și Walter Posh, un expert austriac, este mult mai pesimist - în opinia lui, „în Irak, nu există soluție militară. Insurgenții nu sunt capabili să-i expulzeze pe americani din țară, în timp ce aceștia din urmă nu sunt capabili să-i învingă pe primii”¹².

Pascal Boniface are în totalitate dreptate, când ne avertizează, în ultima sa lucrare, că „războiul global împotriva terorismului” ar putea să se transforme în al patrulea Război Mondial, care, având forma conflictului israelo-palestinian globalizat, ar aduce noi, imense posibilități pentru recrutarea de noi militanți în rețelele teroriste¹³. În același timp, acest mare specialist al chestiunilor de securitate internațională duce o polemică cu Samuel Huntington. El nu se înșeală deloc când îi reproșează „characterul determinist, la ceea ce dă de gândit că istoria este scrisă dinainte”.

Totuși, nu trebuie uitat că urmările nefaste ale războiului împotriva terorismului au dat dreptate părții finale a cărții lui Huntington, în care el subliniază aceste trei recomandări, adică: *absention rule, joint mediation rule et commonalities rule*. În războiul împotriva terorismului, niciuna dintre aceste recomandări nu a fost respectată. Administrația GWB era foarte departe de a fi reticentă; ea a batjocorit, fără cele mai mici scrupule, ONU ca tribună principală a intermedierei

internaționale, pentru a-și impune interesele strategice, ignorând valorile și obiceiurile care sunt comune Occidentului, ca și lumii islamice. Consecințele tragice ale nonrespectului total al recomandărilor lui Samuel Huntington au arătat din nou cât de periculoase sunt tentațiile conducătorilor occidentali de a impune valori, norme, instituții și metode ale civilizației occidentale altor civilizații. Și pericolul se transformă în hazard iresponsabil, în momentul în care liderii occidentali optează pentru intervenția militară în numele democrației globale.

Lecțiile pentru viitor

Care sunt lecțiile pentru viitor? Prima dintre ele ne spune că țările europene, susținând SUA în operațiile lor fără mandatul Consiliului de Securitate al ONU, vor avea de înfruntat un mare risc la două niveluri. Mai întâi, este vorba de *riscuri militare*, adică împotmolirea într-un război asimetric, în care mulți soldați vor fi uciși. Consecințele împotmolirii pot să se manifeste în trei etape. În prima, este vorba de pierderi directe, în personal și materiale, în capcane și alte modus operandi ale războaielor asimetrice – un avertisment foarte grav rezultă din faptul că 90 la sută din sunniți aprobă atacurile împotriva soldaților americani. În a doua etapă, are loc deziluzionarea și demoralizarea trupelor pe un teatru îndepărtat. Și în a treia etapă, are loc discreditarea armatei, a doctrinei sale și a moralului său, care poate să se producă și să provoace un sindrom pe termen lung.

Dar mult mai grav este *riscul politic*, care se poate manifesta în două etape. În prima, există riscul de a deveni, în regiunea unei operații fără mandat al ONU, o națiune contestată, dacă nu detestată¹⁴. Mult mai gravă este etapa a doua, în care o țară care participă la o ocupație militară destinată să impună un nou regim politic, a cărui instalare nu corespunde decât foarte puțin aspirațiilor populației locale, este pedepsită prin atacuri teroriste perpetue asupra populației inocente din țările ai căror lideri politici au luat decizia participării la operațiunile din cadrul „coalitiei de voință”. La acest nivel, atentatele comise la Madrid și Londra ar trebui să fie înțelese ca aduceri aminte enorm de grave.

Desigur, nu trebuie uitat riscul de deteriorare a relațiilor transatlantice. Diferențele în perceperea terorismului global ar putea slăbi legătura transatlantică. Hall Gardner de la American

University of Paris are dreptate când ne avertizează că, dacă SUA vor continua să supraestimeze rolul operațiilor militare în detrimentul diplomației, adică “hard strategy” în detrimentul “soft strategy”, am putea deveni martorii unui șoc al democrațiilor. Spre deosebire de „șocul civilizațiilor” al lui Huntington, ar fi vorba de un șoc în interiorul civilizației celei mai bogate, mai dezvoltate și mai democratice. Chiar dacă continuă să împărtășească aceleași valori, ea ar putea ajunge la o cotitură la care nu ar mai fi capabilă să-și coordoneze strategiile de securitate în sânul aceleiași civilizații¹⁵. La nivelul conceptelor strategice, acest șoc intracivilizație ar putea să îmbrace forma insistenței asupra principiilor ce sunt ancorate în două documente doctrinare diferite. Adică Strategia Națională de Securitate și Strategia Națională pentru Victoria în Irak – ambele mizând întotdeauna pe mijloacele militare. Și de cealaltă parte, există determinarea majorității membrilor UE de a pune în practică faimoasa Strategie Europeană de Securitate, ce se orientează spre apropiere politice și nu utilizează niciodată expresia războiului global împotriva terorismului.

Alături de lecțiile negative și neliniștitoare, există, de asemenea, *lecțiile pozitive* ce se manifestă în trei domenii. Mai întâi, dreptul internațional – Alex Conte¹⁶ are pe deplin dreptate când spune că, după experiența irakiană, trebuie ca fiecare operațiune să fie autorizată „să folosească toate mijloacele necesare”. Pentru a-l obține, trebuie să prezinte probe clare și irefutabile. Aceasta ar trebui să fie inspirația cea mai importantă nu doar pentru clasa politică din SUA, ci, de asemenea, pentru toți cei care rămân, ca, de exemplu, Michael Mandelbaum¹⁷, convinși că America de Nord poate să continue să funcționeze ca un guvern mondial.

În *domeniul politic*, efectul cataclismului războiului din Irak ne indică diferențe profunde și pe termen lung între SUA și Europa continentală în domeniul structurilor de atitudine, vizavi de folosirea forței armate fără mandatul ONU. Cum este vorba de structuri ce formează contururile dezbaterilor din diferite țări și creează cadrul pentru articularea tuturor strategiilor lor guvernamentale, ele trebuind să fie luate în considerație nu doar în Europa, ci, mai întâi, de cealaltă parte a Atlanticului. Dacă orice președinte al SUA poate încerca să pună în practică o politică unilaterală contând pe suportul „vulturilor” și al pragmaticilor în țara sa, va fi decepționat când va descoperi că în

Europa continentală aceste două grupuri sunt mult mai puțin influente în detrimentul „porumbeilor”¹⁸. Aceasta nu vrea să spună că există o discrepanță („gap”) insurmontabilă în sânul NATO, nici că americanii și europenii au devenit mai degrabă concurenți decât parteneri. Dimpotrivă, aceasta ne poate indica că, dacă se dorește ca parteneriatul transatlantic să nu fie zdruncinat, trebuie să respecte înclinația dominantă și pe termen lung a opiniei publice europene (mai ales cea din Franța și din Germania) spre apropiere, după care războiul european trebuie să fie ultimul scenariu în strategia împotriva terorismului.

În *domeniul militar*, împotmolirea din Irak, ca rezultat pur negativ, a inspirat numeroși autori la o reflecție critică. Roger Cohen scrie despre necesitatea de a schimba doctrina și metodele acțiunii în operațiile din străinătate¹⁹. Andrew Krepinevich de la George Mason University (autorul cărții **The Army and Vietnam**) a încercat să treacă de la negativ la pozitiv. După el, în operațiunile de acest tip, trebuie uitată doctrina „Search and destroy” (găsește și ucide inamicul imediat), pentru a o înlocui cu strategia numită „oil – spot strategy”, care se orientează spre ținte pozitive, adică spre lărgirea zonelor controlate de soldații americani, care se dăruiesc trup și suflet ameliorării vieții cotidiene a populației locale, adică securității în orașe, aprovizionării cu electricitate, cu apă potabilă, cu produse alimentare etc.²⁰

Reflecția teoretică

În analizele teoretice, vedem o varietate de apropieri și concluzii ce nu depind deloc de naționalitatea autorilor. În ceea ce privește SUA, există o școală neoconservatoare care aprobă războiul împotriva terorismului, care chiar l-a propovăduit. Ramura sa „dură” se prezintă sub eticheta „globalismului democratic” și pleacă de la teza necesității „remoralizării politicii externe a SUA”²¹. Ea sugerează că nu sunt decât două soluții posibile: căderea forței SUA, înflorirea haosului global și un secol al XXI-lea plin de pericole, pe de o parte, sau întoarcerea la concepția reaganiană a forței americane și a leadership-ului său, pe de altă parte²².

În același timp, există un alt curent, ce se numește „realism democratic”, după care apropierea precedentă costă prea scump, ceea ce necesită o variantă de susținere a democrației peste tot în lume, dar angajamentul personal și investițiile financiare

nu ar trebui să fie realizate decât în regiunile cu importanță strategică în cadrul larg al luptei împotriva unui inamic existențial ce reprezintă un pericol mortal pentru libertatea umană²³. Dar chiar în SUA, există critici ce provin din tabăra realiștilor. Stephen M. Walt subliniază că politica SUA este percepută în lumea arabă ca nedreaptă și provoacă refuzul și rezistența. După el, terorismul nu semnifică negarea valorilor americane, ci a metodelor de punere a lor în practică. El avertizează că, „chiar cele mai bune intenții ale SUA pot fi vătămătoare aliaților lor... ca, de exemplu, în Spania sau Marea Britanie”²⁴.

Mult mai critic este Francis Fukuyama, în trecutul recent o figură emblematică a curentului neoconservator. După el,²⁵ politica lui GWB reprezintă un amestec al realismului exagerat (administrația a ales soluția „state to state”, adică un atac armat împotriva unui stat predestinat) și al idealismului exagerat (determinarea neoconservatorilor de a schimba lumea cu imaginea lor). Și autorul, cunoscut în lume, concluzionează prin constatarea următoare: „Noi suntem urâți nu pentru ceea ce suntem, ci pentru ceea ce facem – pentru indiferența noastră vizavi de palestinieni, pentru susținerea de către noi a dictatorilor și, mai recent, pentru ocupația din Irak”²⁶.

În ceea ce privește Europa, trebuie amintiți, alături de Pascal Boniface, doi alți teoreticieni importanți. Englezul Lawrence Freedman scrie clar că „războiul împotriva terorismului semnifică un decalaj al războaielor necesare spre războaiele declanșate voluntar. Se luptă împotriva unei amenințări care este condusă împotriva intereselor noastre secundare, nu primare. Nu este vorba de lupta pentru supraviețuire²⁷. Și după germanul Ulrich Beck, războiul total împotriva terorismului se înscrie în logica aflată în contradicție cu civilizația care declară războiul, adică statul ce se simte a fi amenințat și care ia decizia împotriva oricărui stat ce va declanșa o intervenție militară²⁸.

Patru scenarii pentru viitor

Proiectând lecțiile trecutului recent într-un viitor previzibil, se pot contura patru scenarii posibile în cazul în care administrația SUA ia decizia de a realiza o operațiune de tipul Syrian Freedom, Iranian Freedom sau Palestinian Freedom.

1. *Scenariul anglo-spaniol*, adică susținerea politică și participarea activă la operațiunile

militare. După experiențele dramatice din Madrid și Londra, este clar că acest scenariu e legat de mari riscuri de răzbunare ale teroriștilor. Plecând de la acest fapt, este foarte dificil de imaginat un om de stat care ar permite să se repete greșeala fatală a lui Aznar sau Blair. S-ar părea că, în viitorul previzibil, acest scenariu este foarte puțin probabil. Totuși, dacă este permis să menționăm o excepție ce ar putea să confirme regula, aceasta este Polonia, cu orientarea sa foarte proamericană.

2. *Scenariul olandez*: susținerea politică și participarea militară cu începere de la sfârșitul oficial al operațiunii militare. Dacă este vorba de cei 1.100 de oameni plasați sub comandament britanic, atunci Țările de Jos participă activ la ocuparea Irakului. Nimic de mirare, când este vorba de misiunea cea mai puțin populară din cele începând din anii '50. Aceasta ne dă un avertisment că și scenariul olandez este legat de riscurile politice; el nu ar fi ușor de repetat în condiții asemănătoare cu cele ale operațiunii Iraqi Freedom.

3. *Scenariul italian*, adică susținerea politică, dar fără participarea militară, înaintea sfârșitului oficial al ostilităților. În plus, chiar dacă este vorba de un contingent de 3.500 de oameni pe teren, guvernul Berlusconi a subliniat de numeroase ori că este vorba de debutul unei misiuni strict umanitare. Această misiune nu a provocat nicio răzbunare teroristă. Acest scenariu oferă o mare marjă pentru manevrele politice și este mult mai probabil decât scenariul 1 sau 2.

4. *Scenariul franco-german*: nu participării militare dublată de refuzul politic. Acest scenariu poate să se repete de fiecare dată când va fi vorba de o misiune fără mandat explicit al ONU, mai ales în cazul intervenției țărilor occidentale într-o țară musulmană.

De la „banda celor patru” la „Șapte mercenari”?

Astăzi, scenariul numărul 4 pare să corespundă cel mai bine nevoii de eliminare a amenințării terorismului global. Ecoul său nu se limitează doar la cele patru țări membre NATO, pentru că vechile țări neutre - Austria, Finlanda, Suedia - au acționat în aceeași manieră. Ele au exclus nu doar participarea militară, ci, de asemenea, susținerea politică. Guvernele lor au respectat opinia publică – în Finlanda, 75% din populație era împotriva războiului²⁹, în Suedia, numai 14% din populație a

aprobate invazia militară³⁰. În plus, Goran Persson, primul-ministru, a declarat, la sfârșitul lui ianuarie 2003, că ar fi refuzat să semneze scrisoarea celor 8, dacă i s-ar fi cerut să o facă.

Și totuși, în cazul Finlandei și al Suediei, este vorba de țări cărora nimeni nu le poate reproșa nici indiferența, nici egoismul. Ele sunt foarte angajate în operațiunile de tip *peacekeeping*, foarte generoase în ajutorul pentru dezvoltare și pentru refugiați. Desigur, ele insistă asupra necesității unui mandat clar al Consiliului de Securitate al ONU. Este, deci, foarte încurajator să se vadă că „contagiunea franco-germană” continuă să se răspândească și că faimoasa „bandă a celor 4” s-a lărgit deja la „Șapte mercenari” și că nu este deloc exclus ca numărul lor să crească. Ca un fapt încurajator, se poate aminti comportamentul guvernului norvegian, care, în consens cu opinia publică din țara sa, s-a alăturat taberei franco-germane, cerând întărirea regimului de inspecții. În plus, anchetele de opinie publică în țările din Europa occidentală ne autorizează să fim optimiști³¹. Rămâne de știut cât timp le va lua noilor țări NATO și ale UE pentru a înțelege care sunt contextul, motivațiile și, mai ales, consecințele acțiunilor de tipul Scrisorii celor 8 sau al Grupului de la Vilnius...

Traducere și adaptare Petre DUȚU

NOTE BIBLIOGRAFICE:

1 HENDERSON, Harry, **Terrorism**, Facts on File, New York, 2001, p. 18.

2 HOFFMANN, Stanley, *Le triste état du monde*, Le Monde, 24 ianuarie 2002.

3 HOFFMANN, Stanley, *Clash of Globalisations*, Foreign Affairs, Volume 81 No. 4, July/ August 2002, pp. 104-115.

4 GNESOTTO, Nicole, *EU, US : visions of the world, visions of the other, în Shift or Rift. Assessing US/EU relations after Iraq*, European Union Institutut for Security Studies, **Transatlantic Book 2003**, Paris, 2003, p. 21.

5 DUMOULIN, André, *L' OTAN: opportunités et incertitudes de la 'boîte a outils'*, în BUFFOTOT, Patrice, **La défense en Europe, avancées et limites**, La documentation française, Paris, 2005, p. 211.

6 Cabinetul de dreapta de la Madrid, stânga tradițională de la Londra și foștii comuniști de la Varșovia.

7 15. 02. 2003, la Londra și 15. 03. 2003 la Madrid, sub sloganul: „nu războiului, nu Americii”.

8 Jean-Jacques PATRY, Nicole VILBOUX, *Quatre ans de relations transatlantiques*, în BUFFOTOT, Patrice, **op. cit.**, p. 221.

9 ANDRÉANI Gilles, *The War on terror: Good Cause, Wrong Concept*, în *Survival*, vol.46, no.4, Winter 2004-05, p. 46.

10 BAILES, Alyson, *Global security governance : a of change and challenge*, în **SIPRI Yearbook 2005**, p. 5.

11 *Top U.S. General sees Lasting Insurgency*, www.reuters.com, 25 Februray 2005.

12 POSCH, Walter, *A majority ignored: the Arabs in Iraq*, în **Looking in Iraq**, Chaillot Paper 79, ISS, Paris 2005, p. 41.

13 Pascal BONIFACE, **Vers la 4-eme guerre mondiale**, 172 stran. Armand Colin, Paris 2005.

14 Rezultatele de la Stanley Foundation din ianuarie 2006 ar trebui să fie citite foarte atent. Ele arată procentajul de irakieni care sunt convinși că violența după invazia și ocupația militară nu a încetat să crească.

15 GARDNER, Hall, **American Global Strategy and the "War on Terrorism"**, Ashgate, 2005, pp. 161-182.

16 Alex CONTE, **Security in the 21st Century. The United Nations, Afghanistan and Iraq**, Ashgate, 2005.

17 Michael MANDELBAUM, *The Case for Goliath. How America Acts as the World's Governement in the Twenty-First Century*, New York, Public Affairs, 2006.

18 Ronald ASMUS, Philip EVERTS și Pierangelo ISERNIA ne explică că „vulturii” sunt convinși că războiul este din când în când necesar și forța militară este mai importantă decât influența economică. Pragmaticii sunt de acord cu ei în primul postulat, pentru a avea opinie contrară în al doilea. „Porumbeii” refuză războiul, preferă influența economică înaintea forței militare și se pronunță în favoarea întării competențelor ONU. *Vezi Power, War and Public Opinion*, în **Transatlantic trends 2003**.

19 Roger COHEN, *U.S. Army in Iraq takes a radical look at itself*, International Herald Tribune, 31.01. 2006.

20 KREPINEVICH, Andrew, *How to Win in Iraq*, Foreign Affairs, Sept./Oct. 2005, Vol. 84, Issue 5, pp. 87-104.

21 KRISTOL, Wiliam, KAGAN, Robert, *Toward a Neo-Reaganite Foreign Policy*, International Affairs, July-August 1996, pp. 18-32.

22 KRISTOL, William, KAGAN, Robert, *Foreign Policy and the Republican Future*, The Weekly Standard, 7. September 1998.

23 KRAUTHAMMER, Charles, *In Defense of Democratic Realism*, The National Interest, Fall 2004, Iss. 77.

24 WALT, Stephen, *Taming American Power*, în Foreign Affairs, September/ October 2005, vol. 84, Issue 5, pp. 105-120.

TERORISM. RĂZBOI ÎMPOTRIVA TERORISMULUI

- 25 FUKUYAMA, F., *The Neoconservative Moment*, The National Interest, Summer 2004, p. 60.
- 26 Ibidem, p. 62.
- 27 FREDMAN, *The new security equation*, în Conflict, security and Development Vol. 4, N. 3/2004, p. 256.
- 28 BECK, Ulrich, *War Is Peace: On Post – National War*, în Security Dialogue, Vol. 36/1, p. 24.
- 29 OJANEN Hanna, *Finlande, entre une défense nationale et une défense européenne*, în BUFFOTOT, Patrice, **op.cit.**, p. 66.
- 30 STROMKIV, Maris, *Suede, une ouverture croissante a l' action internationale*, în BUFFOTOT, Patrice, **op.cit.**, p. 179.
- 31 În Țările de Jos, 75 la sută din populație se pronunță împotriva participării armatei lor la operațiunile militare fără mandat al Consiliului de Securitate al ONU. În Italia, această opinie este, de asemenea, împărtășită de cea mai mare parte a populației, ca și în Norvegia și în alte țări europene.

Dr. Jan EICHLER este cercetător la Institutul de Relații Internaționale din Praga, autor a numeroase lucrări și articole despre securitatea națională și securitatea internațională.

TERORISMUL INTERNAȚIONAL ȘI MASS-MEDIA

Dr. Petre DUȚU

Terorismul internațional reprezintă una dintre amenințările cele mai serioase în materie de securitate. El își face cunoscută prezența, în lume, printr-o gamă sporită de metode, atât violente (atentatele), cât și nonviolente (comunicate, revendicări, jurăminte, îndemnuri la recrutare).

Mass-media, îndeplinindu-și rolurile ce le revin în societate, implicit, devin unul dintre vectorii prin care actele teroriste sunt cunoscute rapid de către publicul larg.

Astfel, se poate vorbi de un impact semnificativ al terorismului internațional asupra mass-media.

1. Succintă caracterizare a terorismului internațional actual

Astăzi, omenirea se confruntă cu o multitudine de pericole, riscuri și amenințări în materie de securitate. Printre acestea, un loc central, prin efectele negative, pe care le generează, îl ocupă terorismul internațional sau global. Acesta a fost definit de mulți analiști politici și militari, de teoreticieni și de practicieni în diferite moduri. Absența unui punct de vedere comun, unanim recunoscut și acceptat în ceea ce privește definirea terorismului, la nivel internațional, face ca multe dintre măsurile adoptate de către ONU pentru prevenirea și combaterea acestui flagel să fie dificil de pus în practică.

Realitatea este că terorismul nu constituie o creație a actualului secol XXI, ci are rădăcini vechi în istoria omenirii. Ceea ce distinge, printre altele, terorismul contemporan de variantele sale anterioare este o paletă largă de *caracteristici definitorii*:

Terorismul este strategic. Strategia sa ascultă de principiul perturbării, ce vizează să paralizeze voința sau capacitatea adversarului mai mult decât distrugerea sau cucerirea sa. Aceasta implică, în anumite cazuri, conceptul paradoxal de „nonvictorie” (atunci scopul său este în mod unic o afirmare identitară sau o răzbunare simbolică, cum este poate cazul pentru Ben Laden). Față de aceasta, nu mai rămâne inamicului său decât să

elaboreze o strategie de anulare. De aici, utopia unui control total¹.

Terorismul se bazează pe o strategie indirectă - întemeiată pe teroare - folosită de către grupările și organizațiile teroriste în conceperea și derularea actelor lor distructive. Actele teroriste, de regulă, se produc departe de sediul sau de locul de reședință al organizației teroriste, adică pe teritoriul statului apreciat ca inamic.

Alegerea cu minuțiozitate a țintelor ce urmează a fi lovite. În esență, astăzi, sunt considerate ținte importante piețele, gările, spitalele, mijloacele de transport în comun, adică acolo unde se pot afla concentrați oameni mulți într-un spațiu restrâns. În plus, sunt vizate ca ținte obiective cu valoare de simbol pentru cel ce este victima actului terorist - de exemplu, World Trade Center din SUA, la 11 septembrie 2001. Alegerea ca ținte a locurilor aglomerate, cum sunt piețele, gările, metroul etc., se face pentru ca efectele de natură psihologică ale atentatului să fie maxime. Printre aceste efecte de natură psihologică se află teama, panica și groaza celor care s-au nimerit în zona atentatului terorist. În același timp, aceste atentate urmăresc să diminueze, considerabil și pe termen cât mai lung, încrederea populației în capacitatea instituțiilor statului și a guvernanților de a asigura securitatea individuală și colectivă a cetățenilor lor. În prezent, nu sunt vizate, cu precădere, ca ținte persoanele publice, militarii sau forțele de poliție, ci și civili inocenți, care se află la locul atentatului absolut întâmplător.

Pe de altă parte, un alt efect indus de posibilitatea unui atac terorist pe teritoriul unui stat democratic este restrângerea drepturilor cetățeanului, prin măsurile adoptate de către cei în drept pentru a preveni sau limita actele teroriste. Astfel, după 11 septembrie 2001, diverse legi ce aduc atingere libertăților au fost votate în mai multe state democratice. De exemplu, în SUA s-au adoptat măsuri legislative sub numele de Patriot Act (permit instituțiilor statului cu competențe în materie de securitate să intercepteze convorbirile

telefonice fără un mandat de la magistrat, să aresteze persoanele străine în mod arbitrar etc.). La rândul său, Rusia a adoptat măsuri de limitare a libertăților în contextul luptei împotriva terorismului. Astfel, din noiembrie 2002, o lege votată restrânge mult libertatea mass-media de a da informații asupra operațiunilor antiteroriste. De asemenea, Canada, Germania, Italia și alte țări, după 11 septembrie 2001, au adoptat legi ce aduc atingere libertăților fundamentale. „Lupta împotriva terorismului este, de fapt, un pretext pentru a aduce atingere democrației și drepturilor cele mai elementare; nimic mai uimitor decât faptul că însăși Republica Islamică Iran, la 28 septembrie 2001, a decis să se alăture preținsei coaliției antiteroriste”².

Simplitatea mijloacelor întrebuintate la realizarea concretă a atacului. Altfel spus, acestea sunt ușor de procurat, pregătit, transportat și plasat la locul atacului. Printre cele mai frecvent folosite sunt explozivii, sub forma mașinilor-capcană, a oamenilor-bombă, a bombelor artizanale plasate în mijloace de transport în comun - vezi atentatul din 11 martie 2004 de la Madrid sau din iulie 2005 de la Londra. Terorismul, pentru a continua să sperie, trebuie să caute efecte mereu mai spectaculare. Bombele sunt mijloace clasice ale terorismului, dar utilizarea lor este în creștere. Organizațiile teroriste nu au apelat încă la arme de distrugere în masă pentru efectuarea atentatelor. Se pare că există o serie de piedici în calea folosirii unor asemenea mijloace pentru realizarea atacurilor teroriste. Un obstacol pare a fi controlul riguros ce există în acest domeniu, la nivel internațional și național. Totodată, controlul intrării persoanelor și bagajelor lor într-o țară este strict organizat, ceea ce ar pune în pericol reușita actului terorist cu mijloace de distrugere în masă.

Folosirea pe scară largă a Internetului de către organizațiile sau grupările teroriste internaționale, fie pentru a-și anunța intențiile de atacare a unor ținte din statele considerate de către teroriști ca inamice, fie pentru a posta pe site-urile proprii imagini de la locul atentatului deja comis sau alte produse sub formă electronică – amenințări, filmul unor execuții de ostatici, anunțuri de recrutare de noi aderenți la organizația teroristă. De altfel, organizațiile teroriste, în ultimul timp, au început să-și procure vectori informaționali pentru a-și trimite mesajele în eter.

Recrutarea și folosirea persoanelor (de aceeași etnie sau religie cu membrii organizației

teroriste) *care locuiesc pe teritoriul statului ales drept țintă* pentru efectuarea atentatelor lor, într-o țară sau alta. Altfel spus, este vorba de recurgerea la grupări locale ce acționează în numele unei organizații teroriste internaționale (de exemplu, Al-Qaida). În Spania în 2004 și în Anglia în 2007, s-au folosit asemenea metode. Aceste persoane sunt mai greu de depistat de către responsabilii și instituțiile statului cu competențe în materie de luptă împotriva terorismului.

Interesul major al teroriștilor pentru atingerea obiectivelor propuse. Terorismul internațional actual se caracterizează și prin faptul că nu mai este interesat în mod explicit de publicitate, ci de atingerea obiectivelor propuse. Printre acestea din urmă se numără: crearea unui climat de teamă, frică, neliniște în țările considerate de către organizațiile teroriste ca inamice. „Impresia este de a fi dezarmat în fața unei amenințări invizibile care justifică orice exces legislativ: amalgame facile și alerte false lasă bulevarde celor care aduc frica drept armă legislativă cu dublă detentă: națională și internațională”³; inducerea sentimentelor de neîncredere a cetățenilor în capacitatea guvernanților și a instituțiilor statului cu atribuții în materie de luptă împotriva terorismului de a le asigura securitatea individuală și colectivă dorită; împiedicarea statului de drept de a asigura integral și necondiționat drepturile și libertățile cetățenești locuitorilor („Terorismul se hrănește cu democrație, care îi oferă libertatea propice elaborării acțiunilor sale și îi oferă o platformă publicitară, care se dezvoltă cu media, cu presa de pe Internet. Căci, pentru a teroriza, acțiunea trebuie să fie cunoscută. Prin urmare, există tentația puternică de a limita câmpul de acțiune al teroriștilor, limitând pe cel al democrației”⁴); impunerea întregii lumi, prin mijloace primitive și brutale, a valorilor și normelor specifice civilizației pe care o susțin organizațiile teroriste internaționale.

Terorismul internațional actual este adesea o manieră de a comunica. În prezent, pentru terorismul internațional contează mai mult mesajul implicit transmis prin intermediul atentatelor sau demonstrarea slăbiciunii adversarului, decât numărul victimelor umane sau al pagubelor materiale produse. Atentatele din 11 septembrie 2001 din SUA, de exemplu, au transmis un mesaj clar întregii lumi, și anume, că orice stat, oricât de puternic economic și militar ar fi, rămâne vulnerabil în fața actelor teroriste.

Există opinia că terorismul internațional actual are *două dimensiuni deosebit de importante*. Una este dimensiunea culturală și cealaltă este dimensiunea sociologică⁵. Se pare că forța terorismului internațional, în special a celui islamic, rezidă în dimensiunea culturală. A se lăsa ciopârțit pentru a antrena în moartea sa un maximum de inocenți este un act care nu poate avea mai mare ecou decât în societățile occidentale. În acestea din urmă, cultura se uniformizează, în timp ce scade acceptarea altor modele de societate și a altor forme de cultură. Prin urmare, retransmiterea unor atentate, de exemplu, a imaginilor cu acele avioane ce lovesc World Trade Center din SUA, impresionează profund milioanele de telespectatori occidentali obișnuiți cu retransmiterea programelor de divertisment în masă. Astfel de imagini au avut același efect cu cel al apariției unui obiect zburător neidentificat. În același timp, atentatul sinucigaș depășește voința occidentalilor de înțelegere culturală: aceasta este prima armă a noilor teroriști. Terorismul are și o dimensiune sociologică mai tradițională: necesitatea alterității. În timpul Războiului Rece, Occidentul se definea prin opoziție cu lumea comunistă. Această alteritate întărea lumea occidentală în construcția identității sale și, mai ales, permitea ansamblului cetățenilor să se relativizeze în raport cu problemele interne: șomajul sau recesiunea, de pildă. Acestea din urmă cântăreau mai puțin în umbra pericolului unui conflict nuclear între Occident și lumea comunistă.

Existența, la nivel global, a unei rețele bine articulate a organizațiilor și grupărilor teroriste. Altfel spus, terorismul are o topologie - cea de rețea. Maniera în care comunică, se susțin financiar și material teroriștii în conceperea, organizarea și derularea actelor lor criminale probează pe deplin afirmația de mai sus. De fapt, terorismul are o economie: el gestionează resurse rare și tinde să producă plusvaloare considerabilă (plusvaloarea publicitară a acțiunii cu cele mai mici cheltuieli, de exemplu, sau câștiguri prin negocieri). Aceasta este înlănțuirea care tinde să-i frâneze pe adversarii săi⁶.

2. Relația dintre mass-media și terorismul internațional

2.1. Rolul mass-media în societatea democratică

Într-o societate democratică, mass-media joacă o serie de roluri bine precizate atât formal,

cât și informal. Un rol esențial ce revine mass-media constă în informarea promptă și veridică a publicului larg despre faptele, evenimentele, fenomenele și activitățile sociale, economice, culturale, diplomatice, politice, militare, ecologice și demografice ce au avut, au sau vor avea loc pe plan intern și internațional. De regulă, sunt realizate reportaje, interviuri sau alte modalități jurnalistice și care se apreciază că prezintă interes pentru publicul larg. Un alt rol al mass-media este cel educativ, prin care se transmite un mesaj și o lecție de toleranță: a învăța să trăiești împreună, a soluționa pașnic conflictele, a participa la procesul de decizie, a acționa pentru drepturile omului, pentru democrație, pentru dialog și pace. De regulă, jurnalistul este conștiința morală a opiniei publice și a societății civile. El expune faptele susceptibile de a ajuta publicul să acceadă la adevăr. Astfel, el constrânge autoritățile politice la transparență. Practic, mass-media, în totalitate, trebuie să lucreze pentru binele comunității și să se pună în serviciul acesteia. Condiția esențială a exercitării acestui tip de jurnalism este independența mass-media.

În esență, rolul mass-media este de a vehicula idei și idealuri care își merită efortul și să contribuie la construirea unui viitor mai bun. Mass-media sunt garantul unui drept fundamental, dreptul la informare, ce se cuvine exercitat în toată libertatea, dar cu responsabilitate. Dreptul la informare nu este apanajul autorităților politice. El nu aparține numai proprietarilor de media, cu atât mai mult cu cât el nu este apanajul jurnaliștilor. Comunitatea este deținătoarea dreptului la informare: ea are atât dreptul să informeze, cât și de a fi informată. Libertatea de expresie nu semnifică libertatea de a spune sau de a scrie tot ceea ce-i trece jurnalistului prin cap, ci de a exprima, cu responsabilitate, ceea ce contribuie la binele comunității, chiar al umanității.

Totuși, nu trebuie omis contextul în care acționează mass-media. Este vorba de un mediu caracterizat prin concurență și competiție, în care câștigă cel care oferă produsele/serviciile cele mai bune la un preț acceptabil. Aceasta reprezintă premisa reală a fondării relației mass-media cu terorismul. Mass-media trebuie să informeze publicul cu evenimentele semnificative produse în țară și în afara acesteia, iar actele teroriste sunt sursa unor știri ce captează atenția publicului. Prin urmare, paginile ziarelor, emisiunile de știri de la radio și televiziune vor relata pe larg despre

atentatele teroriste produse pe plan intern sau extern. Dar, odată cu informarea publicului despre actele teroriste, mass-media face publicitate terorismului internațional, desigur, în mod involuntar.

Pe de altă parte, terorismul contemporan a devenit pentru mass-media o sursă de satisfacție profesională. Dezvoltarea sa din ultimii ani i-a făcut pe jurnaliști să devină profesioniști ai chestiunii. Această evoluție răspunde, desigur, unei nevoi și unei conjuncturi. Dar atracția mass-media pentru teroriști răspunde, de asemenea, unei logici conștiente și uneori inconștiente pe care Pierre Mannoni o exprimă în acești termeni: „Nu rareori se constată, în materie de informare asupra terorismului, o alunecare spre un discurs hagiografic și apologetic. Totul se petrece ca și cum mass-media ar fi fascinate de cele ce încalcă interdicțiile, busculează valorile stabilite, disprețuiesc controlul social și pun în situații jenante forțele de securitate și guvernării. De asemenea, ei folosesc spontan pentru a-i indica formule care servesc de obicei când se vorbește de eroi, și în unele relatări ale presei se regăsesc spontan expresii și imagini în mod obișnuit rezervate persoanelor legendare”⁷.

Unii autori vorbesc chiar de o „complicitate” între mass-media și terorism. Termenul complicitate nu trebuie să fie luat aici în sensul său moral, ca un proces de reflectare și de conștientizare din partea actorilor al căror rezultat măsurat apărea ca fiind condamnat, dar mai curând drept convergența celor două logici, ca întâlnirea obiectivă și nu deliberată a celor două exigențe: cea a teroriștilor, dornici de un maximum de publicitate, pe care doar camerele de televiziune le-o oferă, și cea a media, care, prevalându-se de dreptul și datoria lor de informare, asigură o retransmisie a acțiunilor teroriste. Dar această situație, în aparență inocentă, comportă o ambiguitate ce viciază relația normală între cei care fac evenimentul și cei care dau seama de aceasta⁸. Dacă atentatele nu sunt suficiente ca să provoace și să întrețină disperarea, mass-media, comportându-se ca o formidabilă cutie de rezonanță, vin să multiplice efectele actelor teroriste. Furnizând teroriștilor suportul psihologic necesar propagandei lor, jurnaliștii se fac teroriști fără să știe - naivitate regretabilă - și asigură agenților terorii o perenitate și chiar o existență pe care nu ar putea-o avea fără aportul mass-media. Într-adevăr, terorismul produce frică prin el însuși, dar poate fi mult mai eficace dacă ne este teamă de terorism. De această complicitate jurnaliștii trebuie

să ia cunoștință, pentru a nu mai fi puși într-o astfel de situație⁹.

2.2. Impactul atentatelor teroriste asupra mass-media

Actele teroriste au un impact semnificativ asupra mass-media atât într-o manieră directă, cât și indirectă. Impactul direct este dat de actele teroriste în sine, respectiv atentatele comise în diferite locuri din țările considerate inamice de către organizațiile teroriste. Atentatul însuși este un instrument privilegiat de comunicare externă și internă: el permite să se exercite o presiune asupra statului sau societății vizate și să suscite o anumită mobilizare a mass-media. Pe plan intern, el permite să arate militanților că organizația va merge până la capăt și va cunoaște succesul. Stigmatul inevitabil al acțiunii teroriste - oameni morți sau răniți, clădiri dărâmate, vagoane contorsionate - sunt obiecte mediatice. Mass-media sunt cele care dau seama de escalada confruntării între un grup terorist și un stat și a ostentațiilor demonstrațiilor teroriste. Prin definiție, un atentat atrage jurnaliștii. De exemplu, atentatele din 11 septembrie 2001 din SUA au beneficiat de concentrarea mass-media, atrase de primul atac asupra World Trade Center.

În această epocă, raportul dintre terorism și media este gândit urmând două categorii dominante. Mai întâi, este cea a *amplificării*. Aceasta este logica lui „mai mult decât...”: o moarte spectaculară contează mai mult decât un mort, un mesaj pe fond de bombe este mai bine înțeles. Dimensiunea retorică și spectaculară a terorismului este evidentă. A produce o teamă mai mult decât proporțională cu riscul real, a exacerba frica prin viziunea ororii, sau a obține o receptare a mesajului mai puternică decât reprezentativitatea sa politică. Aceasta este ceea ce rezumă foarte bine fraza lui Raymond Aron, care face distincția între o acțiune teroristă și o acțiune militară. Prima caută „un impact psihologic, în afara proporției cu efectele fizice folosite și mijloacele utilizate”¹⁰. Mass-media se face camera de amplificare a teroristului. Apoi, a doua categorie dominantă se referă la faptul că *terorismul se folosește de mass-media pentru a-și face cunoscute cererile, motivațiile, revendicările*. El utilizează forța mass-media, facultatea acestora de a fascina masele, ca o slăbiciune pentru a le impune voința sa. Totul se petrece ca și cum ar exista un contract implicit: teroristul oferă imaginea, mass-media furnizează

impactul. În trecere, primul a câștigat în audiență - atentatul este un eveniment prin excelență, mereu dramatic, neprevăzut și reînnoit în serie. Teroristul, la rândul său, a câștigat atenția noilor destinatari. El cunoaște logica sistemului nostru spectacular – care îl încurajează, iar ignorându-l îi alimentează toate fantasmale. A-i răspunde reprimându-l este justificarea în ochii lor, a unei părți cel puțin, a publicului pe care îl vizează¹¹.

Impactul indirect al terorismului asupra mass-media este realizat de televiziunea prin satelit și Internet. În acest sens, organizațiile teroriste fac apel la casete video și la Internet. Deja, înainte de 11 septembrie 2001, existau semnale care anunțau prima modalitate. Casete circulau la finele anilor 1990. Pe ele se vedeau combatanți la antrenament sau decapități și ștrangulări în fața camerei de către islamiști ceceni sau de algerieni din GIA.

În plus, organizațiile teroriste au inventat noi **genuri mediatice**¹²:

- *jurămintele televizate*. Ben Laden și Zawahiri s-au specializat în aceste „predici” adresate când credincioșilor, când șefilor și popoarele inamice. Față de cameră (uneori într-un decor care evocă Profetul și companionii refugiați într-o cavernă), predicatorul utilizează un limbaj literar, întrerupt de citate din Coran sau poeme arabe clasice. Metaforele înfloresc în acest discurs mitic. El va fi răspândit în lumea noastră profană, mai ales prin Al-Jazeera. Milioane de telespectatori au realizat la 6 octombrie 2001 puterea acestei stații de televiziune din Qatar cu un mic buget. În minutul în care CNN rula un film despre Războiul din Golf din 1990 (avioanele SUA peste țara teroriștilor și rachetele filmate într-un contraplonjeu ca într-un joc video), televiziunile lumii întregi erau obligate să reia și să traducă în grabă o casetă cu Ben Laden. Scopul acestei știri senzaționale era acela că șeful islamist părea să răspundă printr-o altă provocare puterii materiale a armatei SUA. De atunci mesajele audio și video ajung cu regularitate la televiziuni, prin televiziunea Al-Jazeera sau prin Internet, întărind caracterul mitic al celor două personaje căutate în van de prima putere a lumii, sateliții săi spioni, tehnologia sa și miliardele sale de dolari.

- *clipurile de recrutare*. Ele arată antrenamentul sau acțiunile teroriștilor, într-un stil foarte pompos, cu muzică tunătoare. Totul conduce la îndemnul adresat tinerilor: „angajați-vă în legiune, aici veți găsi acțiunea”. Unele din aceste filme sunt disponibile pe Internet și se vor instrumente prin

care doritorii sunt învățați cum să se antreneze pentru a lupta împotriva inamicilor desemnați de către organizațiile teroriste.

- *testamentele oamenilor kamikaze*. Înregistrați în ținuta în care vor suferi martiriul și pe un fond de banderole ornate cu sloganuri, ei explică motivul actului lor viitor și bucuria de a se alătura cohorții de martiri. Tocmai înainte de a-și transforma corpul într-o armă și în mesaj ce va exprima chintesența jihadului, ei își sfidează adversarul, și în viață, și prin moartea lor. Ei lasă icoane pe care le vor admira viitori imitatori. Un asemenea mesaj poate avea un impact puternic asupra telespectatorilor, căci mesagerul moare pentru a se elibera.

- *execuțiile filmate*. Aceasta poate fi o ștrangulare rituală a ostatecului occidental în fața camerei (precedată de lectura unei sentințe și a unor versete coranice). Uneori va fi vorba de colaboratori împușcați (de exemplu, tineri ce s-au angajat în poliția irakiană). În toate cazurile, această execuție judiciară trebuie să aibă aceeași virtute didactică pe care o aveau altădată execuțiile publice la noi.

Totodată, organizațiile teroriste internaționale nu s-au oprit doar asupra mesajului transmis către mass-media, ci au trecut la **un nivel superior, și anume, stăpânirea vectorilor informaționali (stații de televiziune, jocuri video, DVD-uri, site-uri și forumuri pe Internet)**. Astfel, Al-Jazeera nu este sigur o televiziune „teroristă”, ci o mică stație din Qatar de informare continuă în arabă. Ea este o rivală emblematică a CNN și constituie adesea destinatarul mesajelor video și audio ale teroriștilor internaționali, în special ale celor din Al-Qaida. Această televiziune oferă organizației teroriste Al-Qaida un punct de intrare către circuitele celorlalte mass-media. Astfel, în 10 septembrie 2007, Osama Ben Laden a difuzat, prin intermediul acestei televiziuni, un mesaj în care îi elogia pe cei care au realizat atentatele din 11 septembrie 2001 în SUA. Evident că acest mesaj a fost preluat imediat de către toate televiziunile naționale (de stat și particulare) și internaționale. Organizația Hezbollah libaneză posedă o stație de televiziune proprie – Al –Manar. Ea s-a făcut celebră, lansând, în afara informațiilor sale cu o tonalitate puternic islamistă, a „jocurilor concurs” ce exaltă jihadul sau a foiletoanelor antisemite inspirate de Protocolul înțelepților Sionului.

În același timp, mesajul islamist se propagă și prin intermediul *jocurilor video*. În acest sens, se folosesc jocuri video în care jucătorul se poate

identifica, de exemplu, cu un luptător al rezistenței irakiene care ucide un inamic.

Un alt vector informațional avut în vedere de organizațiile teroriste îl reprezintă lumea numerică. Acum, *DVD-urile* circulă liber. Ele conțin, de exemplu, antologii ale faptelor mujahedinilor sau execuții ale unor ostateci occidentali, sau ale unor persoane ce colaborează cu „inamicul” desemnat de organizația teroristă.

De asemenea, organizațiile teroriste și-au creat *site-uri* și *forumuri* pe Internet, unde se află informații ce sunt difuzate de către organizațiile teroriste internaționale.

3. Concluzii

Terorismul constituie o strategie politică violentă și asimetrică, sporadică și clandestină, în serviciul proiectelor simbolice. Actul terorist este ambivalent. Forța sa este distructivă: un terorism fără ravagii este vorbărie goală. Dar el vizează să producă și semnificație. Dacă valoarea militară a acțiunii ar cântări mai puțin decât reputația sa, aceasta ar fi o gherilă sau un război de partizani.

Datorită ambiguității sale, terorismul oscilează între acțiune și proclamație, „război al sărăciei” și „propagandă prin fapte”. Mesajul terorist nu poate să se reducă la consecințele psihologice pe care i le dă: panică contagioasă sau constrângerea autorităților și populației. Aceasta nu mai este o performanță publicitară însângerată pentru a conferi un ecou tezelor preexistente. În prezent, mesajul său este complex, chiar când face economie de orice explicație (aceasta o furnizează uneori comunicatul, ce însoțește atentatul), chiar când el se exprimă prin alegerea unei victime emblematică. Ținta semnifică în mod necesar altceva decât este. Potrivit formulei consacrate, ucigând un om, teroristul ucide o idee.

Terorismul contemporan nu ar putea să vadă lumina zilei fără greutatea și valorile mass-media occidentale.

Dezvoltarea unui jurnalism în căutarea unei informații-spectacol, atât în forme estetice, cât și în semnificația sa, este un factor important. Sfârșitul secolului al XIX-lea a trebuit să aștepte dezvoltarea presei moderne pentru ca să se afle de bombele lansate de anarhiști. Astăzi, principiul este același, dar cu diferență față de ieri, întrucât acum se poate întreba - nu fără imprudență - cine face jocul celuilalt: teroriștii sau media?

Faptul că teroriștii se folosesc de mass-media pentru a-și face cunoscute mesajele unui larg public nu constituie o noutate. Ceea ce este nou este că organizațiile teroriste și-au dezvoltat o rețea mondială. Obiectivele, metodele și justificările lor au atins culmile cinismului. Astăzi, obiectivul unor teroriști este, în mod manifest, să ucidă cât mai multe persoane dintr-o singură lovitură și să facă să circule în jurul lumii cel mai rapid posibil imaginile cu atrocitățile comise¹³. Atentatele de la Moscova, Madrid, Beslan și din numeroase alte locuri au arătat că teroarea nu mai cunoaște frontiere. Globalizarea terorii nu ar fi fost posibilă fără dezvoltarea fulgerătoare a mass-media, în cursul ultimelor decenii. Actuala transmitere rapidă a unor imagini și relatări - uneori chiar în timp real - prin satelit în lumea întreagă constituie mijlocul prin care teroriștii au putut transmite către milioane de persoane de pe întreaga planetă imaginea actelor lor barbare. În acest context, desigur, nu se impune o cenzurare a mass-media, ci o selectare și prezentare obiectivă a informațiilor despre atentatele teroriste, fără a se insista pe aspectele profund generatoare de emoții negative la telespectatori.

Terorismul și efectele sale psihosociale, psihologice, economice, militare, politice și nu numai sunt realități ce nu pot fi negate. Totuși, actuala percepție a terorismului este eronată. Nu în Irak sau în Afganistan trebuie căutate rădăcinile terorismului, ci în angoasele noastre și în minusurile modelului societal și cultural occidental. Măsurile de contracarare a terorismului luate până acum s-au bazat pe forța militară, ceea ce se pare că nu a avut efectul scontat. Probabil, o percepție mai realistă a terorismului internațional, întemeiată pe analiza sa critică, dar științifică și folosirea dialogului s-ar dovedi mai eficace în diminuarea actelor violente ale teroriștilor. La promovarea dialogului între reprezentanții organizațiilor teroriste internaționale și comunitatea mondială un rol esențial ar trebui să-l aibă și mass-media.

BIBLIOGRAFIE:

1. MANNONI, Pierre, **Un laboratoire de la peur, terrorisme et média**, éd. Hommes et perspectives, 1992, p. 160, apud *Le terrorisme international*, http://www.aidh.org/Biblio/Txt_trait-terr/001_kannan_2.htm
2. Jean-Luc MARRET, *Terrorisme: les*

stratégies de communication, [http:// www.c2sd.sga.defense.gouv.fr/ cap. III](http://www.c2sd.sga.defense.gouv.fr/cap.III).

3. François-Bernard HUYGHE, *Analyse: le terrorisme - entre ravage et message*, http://www.terrorisme.net/p/printer_33.shtml

4. François-Bernard HUYGHE, *Message et terreur, acteurs et vecteurs*, http://www.huyghe.fr/dydoc_actu/46ce675b7a3d1.pdf

5. *La lutte contre le terrorisme : un prétexte à tous les impérialismes*, http://sinistrespectacle.free.fr/lutte_contre_le_terrorisme_et_imperialisme.htm

6. *Terrorisme: entre manipulation et guerres ouvertes...*, http://www.agoravox.fr/article.php3?id_article=12453

7. *Terrorisme: une certaine vue de l'esprit*, <http://www.bladi.net/forum/80190-terrorisme-certaine-vue-esprit>

8. *Le terrorisme international. Les terrorismes, de possibles définitions*, http://www.aidh.org/Biblio/Txt_trait-terr/001_kannan_2.htm.

9. Dr. Reinhard SCHWARZER, *Le terrorisme vu par les media*, <http://www.auswaertiges-amt.de/diplo/de/Aussenpolitik/PublicDiplomacy/Reden-Schwarzer.pdf>.

2 La lutte contre le terrorisme : un prétexte à tous les impérialismes, http://sinistrespectacle.free.fr/lutte_contre_le_terrorisme_et_imperialisme.htm, p.4.

3 Terrorisme: entre manipulation et guerres ouvertes... ,http://www.agoravox.fr/article.php3?id_article=12453, p.1.

4 Le terrorisme international. Les terrorismes, de possibles définitions, http://www.aidh.org/Biblio/Txt_trait-terr/001_kannan_2.htm, p.5.

5 Terrorisme: une certaine vue de l'esprit, <http://www.bladi.net/forum/80190-terrorisme-certaine-vue-esprit/> p.1.

6 François-Bernard HUYGHE, op. cit., p. 11.

7 MANNONI, P., *Un laboratoire de la peur, terrorisme et média*, éd. Hommes et perspectives, 1992, p. 160, apud *Le terrorisme international*, http://www.aidh.org/Biblio/Txt_trait-terr/001_kannan_2.htm, p.7.

8 Xavier CRETTEZ, *La mise en scène de la violence politique à travers les conférences de presse du FLNC*, <http://www.conflicts.org/document304.html>, p.2.

9 Jean-Luc MARRET, *Terrorisme: les stratégies de communication*,[http:// www.c2sd.sga.defense.gouv.fr/cap.III](http://www.c2sd.sga.defense.gouv.fr/cap.III).

10 Apud, François-Bernard HUYGHE, *Message et terreur, acteurs et vecteurs*, http://www.huyghe.fr/dydoc_actu/46ce675b7a3d1.pdf, p.5.

11 Ibidem, p.6.

12 Ibidem, pp.7-9.

13 Dr. Reinhard SCHWARZER, *Le terrorisme vu par les media*, <http://www.auswaertiges-amt.de/diplo/de/Aussenpolitik/PublicDiplomacy/Reden-Schwarzer.pdf>.

NOTE BIBLIOGRAFICE:

1 Cf. François-Bernard HUYGHE, *Analyse: le terrorisme - entre ravage et message*, http://www.terrorisme.net/p/printer_33.shtml, p.13.

Dr. Petre DUȚU (dutupetre@yahoo.com) este cercetător științific gradul II la CSSAS, sociolog militar, autor de lucrări și a numeroase articole pe teme de securitate națională și umană internațională.

RAPORTURILE ÎNTRE STATUL ROMÂN ȘI COMUNICAȚIILE DE STAT

Marcel OPRIS

Societatea românească se află în mijlocul unor profunde transformări politice, economice, sociale și culturale. Acest ansamblu de transformări afectează viața fiecăruia dintre noi.

Modificarea unei orânduiri sociale prin schimbarea regimului politic, în speță tranziția de la o societate condusă, coordonată și supravegheată în mod totalitar la o societate de esență raportată la autodeterminare, libertate de expresie și mod de organizare, democratic, unde statul, având bine integrată separația între puterile sale, nu deține decât un rol coordonator, diriguitor, de politică, singura pârghie de intervenție fiind forța proprie de coerciție, aplicabilă în cazuri bine determinate și delimitate, a reprezentat o evoluție socială majoră, care nu s-a realizat imediat, societatea umană trebuind să învețe a aplica noile reguli ale jocului, noile concepte, fundamente și idei.

În concordanță cu nivelul său de dezvoltare, cu obiectivele și dificultățile tranziției de la un tip de orânduire la altul, România s-a concentrat în această perioadă pe esența unor reforme concertate, pentru a-și îmbunătăți stabilitatea, stadiul reformelor și nivelul de integrare cerut de noile tendințe politice, economice și sociale la nivel internațional.

În același timp, transformările inerente unei societăți în tranziție s-au suprapus cu modificările structurale de viziune în modul de a comunica dintre oameni, astăzi putându-se vorbi de așa-zisa Societate Informatică, o societate a cunoașterii.

Particularizând cazul României, în contextul actual, acest tip de societate va depinde cu siguranță de performanțele infrastructurilor critice ale țării, de exemplu, sistemele de producere, transport și distribuție a energiei, sistemele de telecomunicații, sistemul bancar, sistemele de transport aerian, naval, pe cale ferată și pe cale rutieră, sisteme care vor putea fi tot mai mult accesate din interiorul granițelor naționale, dar și din afara acestora,

având un rol primordial și în redefinirea doctrinei de securitate națională.

În cadrul acestor evoluții, s-a aflat și se află și domeniul comunicațiilor, un domeniu marcat de o dinamică de dezvoltare nemaiîntâlnită până acum în România, singura creștere mai accentuată fiind reprezentată de domeniul IT, cele două concepte fiind în acest moment într-un stadiu clar de interdependență și complementaritate, în anumite subdomenii ajungându-se până la punctul de a se confunda, create fiind pentru îndeplinirea unei necesități fundamentale a societății: nevoia de comunicare.

Între acestea un rol important, particular prin conceptul dezvoltat, îl reprezintă comunicațiile de stat.

Nevoia de comunicații în cadrul statului

Încă din cele mai vechi timpuri, oamenii au resimțit nevoia de a comunica între ei și de a realiza schimburi de idei și informații utile, chiar dacă, uneori, erau separați de distanțe mari, ce făceau imposibilă comunicarea prin voce sau gesturi.

Pentru a suplini dificultățile de deplasare dintr-un loc în altul și pentru a transmite vești, avertizări, mesaje de război sau de pace, oamenii au recurs la metodele de comunicație informațională la distanță.

Astfel, încă din Antichitate s-a făcut apel la mijloace diverse de transmitere de informații, iar la nivelul marilor imperii s-au perfecționat sisteme de circulație a știrilor și corespondenței menite să faciliteze transportul de informații sau documente importante dintr-un loc în altul, cu repeziciune, fără a altera calitatea mesajului și având un destinatar precis.

Dezvoltarea continuă a relațiilor interumane și a societății în ansamblul ei a determinat intensificarea eforturilor în direcția perfecționării structurilor organizatorice și a proceselor de comunicații.

Pentru a-și îndeplini funcțiile vitale, orice organizație trebuie să comunice. Astfel și statul ca organizație trebuie să comunice pe toate palierele sale de organizare. Dacă acum câteva sute de ani, odată cu formarea statelor, comunicarea era cu precădere verbală și rareori scrisă, după apariția și dezvoltarea diverselor tehnici și tehnologii, comunicarea a evoluat în mod cu totul și cu totul deosebit.

Însăși organizarea statului român modern a ținut cont permanent de gradul de dezvoltare și nivelul tehnicilor de comunicații existent la un moment dat, diversele structuri de comunicații (transmisiuni) fiind constant prezente în organizarea statului român.

După evenimentele din anul 1989, a fost înființată pentru prima dată o instituție de sine stătătoare, independentă, care să asigure statului mijloace sigure și moderne de comunicare. Astfel, raportul stat-comunicații de stat a căpătat alte valențe, mult mai importante, care au favorizat funcționabilitatea statului român.

Comunicațiile de stat în România, ca parte componentă a statului, asigură, în prezent, mediul de comunicare necesar pentru existența și funcționarea tuturor elementelor componente. Faptul că aceste comunicații sunt protejate asigură confidențialitatea, autenticitatea, integritatea, disponibilitatea și nerepudierea, făcând posibilă apărarea intereselor politice, economice, sociale și de securitate ale României. Serviciile de protecție (securitate) amintite garantează expeditorului că mesajul (comunicarea) va ajunge cu siguranță la destinatar și că doar acesta îi va putea înțelege conținutul, confirmând, totodată, destinatarului autenticitatea emițătorului și integritatea mesajului. Ca urmare, destinatarul nu va putea nega primirea mesajului (comunicării) și nici nu va putea pretinde primirea unui mesaj neexpedit prin rețea, iar emițătorul nu va putea nega expedierea mesajului.

În decursul anilor, odată cu dezvoltarea statului român pe toate planurile, precum și prin apariția a noi și noi domenii majore de interes național, nevoia de comunicare a crescut și, odată cu aceasta, a apărut *dependența* statului față de comunicații. Astfel, putem afirma că statul însuși nu poate exista în afara mediului de comunicații. Însă, dată fiind importanța funcțiilor statului, nu putem vorbi de comunicații și mijloace de comunicații în sensul larg al cuvintelor, ci ne referim doar la comunicațiile de stat. Mai mult, atunci când ne referim la securitatea

națională a României, importanța comunicațiilor de stat, sigure și protejate, capătă semnificații mult mai profunde.

În general, informațiile vehiculate în mediul organizațional numit stat, sunt importante, uneori vitale pentru existența sa, și, de aceea, ele trebuie să circule numai într-un mediu de comunicații securizat, continuu și permanent adaptabil mutațiilor survenite în organizație. Statul român s-a preocupat permanent pentru a-și asigura un mediu corespunzător de comunicații¹. Relația dintre statul român și comunicațiile de stat este o relație de determinare reciprocă. Existența și funcționarea comunicațiilor de stat determină și asigură funcționarea sau chiar existența statului ca entitate organizațional-funcțională. Statul român contemporan, ca parte a Uniunii Europene, datorită complexității uriașe a domeniilor sale de interes și responsabilitate, a fluxurilor imense de informații care intră/ies din sistemul său organizațional, dar care circulă și în interiorul său, nu poate exista fără un sistem propriu de comunicații, care să fie mereu adaptabil nevoilor sale. Operatorii publici de comunicații sunt supuși legilor economiei de piață, interesul lor fundamental este obținerea profitului, dezvoltarea lor se bazează pe domeniile în care piața cere un anumit serviciu, gradul lor de disponibilitate depinde de mulți factori externi, gradul de asigurare a confidențialității este relativ, astfel încât nu se poate asigura o disponibilitate maximă pentru nevoile și interesele statului român.

Pe de altă parte, comunicațiile de stat depind foarte mult de disponibilitatea, de această dată, a statului față de nevoile sale existențiale. Pentru a avea comunicații foarte bune la dispoziție, statul trebuie să asigure alocarea resurselor umane, tehnice, financiare necesare pentru funcționarea, modernizarea și permanenta adaptare și reconfigurare a sistemului său de comunicații. Resursele financiare trebuie să permită comunicațiilor de stat să „țină pasul” cu operatorii publici privați, să investească mult în tehnologiile noi care apar, în așa fel încât să pună la dispoziția statului cele mai noi și moderne servicii de comunicații. De asemenea, în domeniul resurselor umane, statul trebuie să asigure prezența în structurile comunicațiilor de stat a celor mai buni specialiști și să le permită o pregătire continuă, în concordanță cu nevoile actuale și de perspectivă.

Cele două sisteme, statul și comunicațiile de stat, se influențează reciproc. Statul român poate

determina modificări ale comunicațiilor sale în raport cu nevoile sale, cu modul de alocare a resurselor, de necesitatea respectării unor standarde europene și internaționale în domeniul comunicațiilor.

Comunicațiile de stat, prin infrastructura existentă la nivel național, prin serviciile din ce în ce mai sigure și mai performante pe care le asigură, pot impune modificări la nivelul statului ca organizație, îi pot determina apariția unor noi funcțiuni ale sale.

În țara noastră, ca urmare a unei situații existente și moștenite, se manifestă încă unele dependențe ale comunicațiilor de stat față de cele publice private. Datorită alocațiilor financiare puse la dispoziție, comunicațiile de stat tind în prezent spre o independență în domeniul infrastructurii, dar asigură permanent interconectarea cu rețelele publice private de comunicații.

Comunicațiile de stat în slujba asigurării funcțiilor statului român

Niciodată nu trebuie văzut sistemul comunicațiilor de stat ca un sistem închis a cărui funcționare să fie numai pentru însăși existența sa.

Sistemul comunicațiilor de stat trebuie văzut, din toate perspectivele, ca un sistem nervos al sistemului organizațional numit *stat*, prin care intră, ies, circulă, se procesează, se stochează informații. Din perspectiva securității naționale, ca una din cele mai importante funcții ale statului, sistemul comunicațiilor de stat reprezintă sistemul nervos al sistemului național de apărare, ordine publică și securitate națională.

Un rol important în funcționarea statului îl are analiza permanentă a riscurilor la care acesta poate fi sau este supus. Transformările structurale intervenite în mediul internațional actual, atât pe plan general – european, cât și în zona politico-strategică a țării noastre, au avut și au drept consecințe menținerea unor factori de risc demni de a fi luați în considerare, generați de presiuni și imixțiuni din exterior, suprapuse peste unele probleme create din interior.

Supravegherea și gestionarea crizelor se realizează, în principiu, prin ansamblul activităților întreprinse de persoane și instituții care au atribuții și responsabilități în conducerea statului: Parlament, Președinție, Consiliul Suprem de Apărare a Țării, Guvern, ministere, autorități administrative.

Schimbul de informații necesar supravegherii și gestionării crizelor între aceste instituții se realizează, în principal, prin intermediul comunicațiilor de stat, la care își aduc contribuția și subsistemele de comunicații specifice diferitelor instituții.

Rațiunea de a fi a comunicațiilor de stat este aceea de a asigura servicii de comunicații care să permită inclusiv transmiterea informațiilor clasificate, vizând securitatea națională, între utilizatorii menționați mai înainte, în condiții stricte de securitate, conform legislației naționale privind protecția informațiilor clasificate.

Deoarece rețelele speciale specifice comunicațiilor de stat sunt elemente de infrastructură critică ce au un grad de vulnerabilitate ridicat, fiind, de regulă, primele vizate atunci când se urmărește destabilizarea sau chiar distrugerea unui sistem sau unui proces de interes național, se impune asigurarea deplină a securității acestora. Securitatea infrastructurii critice presupune elaborarea unor strategii unitare de protecție, pază și apărare a acesteia, capabile să asigure continuitate, coerență, unitate metodologică și procedurală, precum și o reală eficiență antiteroristă. Acestea vizează atât contracararea riscurilor generate de acțiuni ostile, cât și a celor produse de accidente sau forțe ale naturii și trebuie să prevadă și măsurile de restabilire rapidă a funcționării activităților, în cazul distrugerii sau avarierii elementelor de infrastructură.

În conformitate cu prevederile Strategiei de Securitate Națională a României, „securitatea internă privește siguranța cetățeanului și securitatea publică, securitatea frontierelor și a transporturilor, *protecția infrastructurii critice* și a sistemelor de aprovizionare cu resurse vitale”². Pe lângă acestea sunt incluse „securitatea socială și asigurarea stării de legalitate, contracararea criminalității organizate și securitatea activităților financiar-bancare, *securitatea sistemelor informatice și a celor de comunicații*, protecția împotriva dezastrelor și protecția mediului”.

Comunicațiile de stat, ca furnizoare de infrastructură critică, au sarcina de a asigura serviciile de comunicare pentru conducerea și coordonarea unor instituții și agenții cu responsabilități în realizarea securității interne a României: administrația publică și structurile de ordine publică, protecție civilă, securitatea frontierelor, structurile de informații, contrainformații și securitate, organismele de prevenire a spălării banilor și de control al importurilor și exporturilor strategice, structurile

militare, operatori industriali și de servicii care desfășoară activități de importanță vitală.

Comunicațiile de stat pot asigura, în viitor, odată cu implementarea preconizatei măsuri de securitate a frontierelor și a circulației persoanelor prin introducerea pașapoartelor electronice (e-passports), suportul pentru transmiterea în siguranță, și cu păstrarea deplină a confidențialității, a datelor personale conținute în acestea³.

De aceea, infrastructura de comunicații, în general, și infrastructura de comunicații de stat, în special, reprezintă unul din domeniile de interes major în cadrul Strategiei de Securitate Națională a României și în Strategia de Securitate a Uniunii Europene.

Din perspectiva cerințelor de securitate internă, creșterea gradului de protecție a obiectivelor de interes național presupune acțiuni ce se desfășoară pe întreg teritoriul național și trebuie văzută atât ca problemă de securitate publică și de siguranță a cetățeanului, ce trebuie soluționată prin mijloace specifice de impunere a legii, cât și ca o problemă ce trebuie rezolvată prin activitatea de informații, contrainformații și securitate sau prin mijloace de natură militară. În cadrul acestor acțiuni, comunicațiile de stat au un rol determinant, oferind protecție informațiilor vehiculate.

În prezent, România se află într-un proces amplu de intensificare a eforturilor privind racordarea la structurile de securitate ale Uniunii Europene și a dezvoltării și consolidării cooperării transatlantice. În cadrul acestui proces, statul a îndeplinit cerințele de integrare în ceea ce privește comunicațiile de stat, acestea fiind viabile și la nivelul parametrilor impuși.

În țara noastră, Serviciul de Telecomunicații Speciale ajută actul decizional, la nivel strategic, prin susținerea lui cu un sistem de telecomunicații și tehnologia informației, denumit sistem de telecomunicații speciale, parte a telecomunicațiilor de stat.

Acesta furnizează comunicații integrate de voce-date-video, confidențiale, sigure, protejate, stabile, flexibile și continue, disponibile atât în stare de normalitate, cât și în situații de criză, mobilizare și stare de război.

Comunicațiile asigurate de Serviciul de Telecomunicații Speciale pe infrastructura critică din administrare acoperă toate nevoile vitale ale statului:

- servicii pentru activitatea legislativă;

- servicii pentru administrația centrală și locală;

- servicii pentru sistemul de securitate națională și comunitatea informativă;

- servicii pentru justiție și impunerea legii;

- servicii pentru criză (urgentă).

Toate aceste servicii au caracter de servicii critice și fac parte din infrastructurile critice ale statului.

Serviciul de Telecomunicații Speciale este, în România, singura autoritate abilitată să protejeze comunicațiile speciale, precum și partea de comunicații de stat destinată cooperării instituționale, mecanismele de protecție fiind administrate de către personalul Serviciului de Telecomunicații Speciale și de către beneficiari, potrivit procedurilor prestabilite. Activitatea de securitate are un rol primordial, telecomunicațiile speciale fiind destinate să asigure nevoile de legături pentru toate instituțiile fundamentale ale statului român, fiind un instrument esențial al conducerii statului. Din această perspectivă, Serviciul de Telecomunicații Speciale este autoritatea de securitate care inițiază, realizează și implementează politica de securitate a sistemului de comunicații speciale și de cooperare între autoritățile publice cu atribuții în domeniul securității naționale a României.

Telecomunicațiile de stat sunt statuate la nivel internațional prin prevederile Constituției Uniunii Internaționale a Telecomunicațiilor, ratificată de România prin Legea nr. 76 din 08 noiembrie 1993 pentru ratificarea Constituției și a Convenției Uniunii Internaționale a Telecomunicațiilor, unde, în cadrul Anexei 1, punctul 1014 se stipulează că „telecomunicațiile de stat sunt telecomunicațiile care emană de la: șeful de stat, șeful de guvern sau membrii unui guvern, comandantul șef al forțelor militare, terestre, navale sau aeriene, agenți diplomatici sau consulari, secretarul general al ONU, șefii organismelor principale ale ONU, Curtea Internațională de Justiție ...”⁴.

Concluzionând toate aspectele prezentate anterior privind raporturile între statul român și comunicațiile de stat, putem afirma cu toată convingerea că între ele există un raport de interdependență ce se accentuează pe măsura dezvoltării societății și în mod deosebit a cercetării științifice.

Cu cât societatea evoluează și funcțiile statului devin mai complexe și mai variate, nevoia de co-

municații crește în mod paradoxal. De asemenea, și comunicațiile de stat, prin diversificarea și creșterea calității serviciilor, determină funcționarea statului.

Statul și comunicațiile de stat reprezintă un tot unitar care poate determina însăși dezvoltarea societății românești în ansamblu. Astfel, comunicațiile de stat pot fi considerate ca făcând parte din marele angrenaj al evoluției societății românești.

Concluzii

Prin considerațiile prezentate în cadrul acestei lucrări, am încercat să evidențiem, în condiții cât mai realiste, locul și rolul comunicațiilor de stat în România, în corelație cu experiența acumulată în domeniu și satisfacerea nevoilor reale, prezente și de perspectivă.

Astfel, pornind de la definiția statului și diversele sale forme de manifestare, am argumentat importanța comunicațiilor de stat prin care acesta își asigură nevoile și necesitățile de comunicare între elementele sale constitutive.

Este foarte bine cunoscut faptul că informația în sine a căpătat puteri deosebite în orice domeniu de interes. Pentru aceasta, toate sistemele, toate organizațiile depun eforturi imense pentru protejarea informației și transmiterea acesteia pe canale de comunicații securizate, însă atunci când este vorba de informația de securitate și necesitatea protejării acesteia, deja aceste conotații se schimbă și eforturile în domeniu sunt însutite. Apreciem că numai comunicațiile de stat, cu toate componentele lor, pot asigura protecția informațiilor de securitate.

Construcția statutului european și euro-atlantic al României este o direcție de acțiune pe care trebuie canalizate toate eforturile politice, organizatorice și financiare ale autorităților publice și instituțiilor de securitate. În acest context, comunicațiile de stat sigure și viabile contribuie cu succes la îndeplinirea

prerogativelor de stat european și euro-atlantic.

BIBLIOGRAFIE:

- Constituția României;
- Legea nr. 76 din 08.11.1993 pentru ratificarea Constituției și a Convenției Uniunii Internaționale a Telecomunicațiilor;
- Legea nr. 92/1996 privind organizarea și funcționarea Serviciului de Telecomunicații Speciale;
- Strategia de Securitate Națională a României, 2007;
- John BERNAL, **Știința în istoria societății**, București, 1964;
- General-locotenent Gheorghe ENCIU, **Poșta și telecomunicațiile în România**, Editura Științifică și Enciclopedică, București 1984;
- Leontin-Jean CONSTANTINESCO, **Tratat de drept comparat**, vol. 1, București, 1997;
- Ștefan COCOȘ, **Drept Roman**, București, 1998;
- Emil CERNEA, Emil MOLCUȚ, **Istoria Statului și Dreptului Românesc**, București, 1998;
- Nicolae POPA, **Teoria Generală a Dreptului**, București, 2002.

NOTE BIBLIOGRAFICE:

- 1 General-locotenent Gheorghe ENCIU, **Poșta și telecomunicațiile în România**, Editura Științifică și Enciclopedică, București 1984, p. 424.
- 2 Strategia de Securitate Națională a României – România Europeană, România Euroatlantică: pentru o viață mai bună într-o țară democratică, mai sigură și prosperă, București, 2007.
- 3 Jianming YONG, Elisa BERTINA, *Replacing Lost or Stolen E-Passports*, în Computer, October 2007, IEEE Computer Society, p. 91
- 4 Legea nr. 76 din 08.11.1993 pentru ratificarea Constituției și a Convenției Uniunii Internaționale a Telecomunicațiilor, Anexa nr. 1, punctul 1014.

Generalul-maior ing. Marcel OPRIȘ (mopris@stsnet.ro) este secretar de stat, directorul Serviciului de Telecomunicații Speciale. Este absolvent al mai multor cursuri de perfecționare, postuniversitare și al Colegiului Național de Apărare. În prezent este doctorand la Universitatea Națională de Apărare „Carol I”.

EXISTĂ O SOLUȚIE VIABILĂ PENTRU KOSOVO?

Dr. Constantin-Gheorghe BALABAN

Doi ani de negocieri nu au permis găsirea unei soluții pentru statutul final al Kosovo, provincie sârbă cu populație majoritar albaneză aflată sub administrare ONU din 1999.

Albanezii din Kosovo au anunțat că vor declara independența imediat după 10 decembrie, soluție susținută de Statele Unite și cea mai mare parte a țărilor UE. Oficialii de la Belgrad contestă ideea acordării independenței Kosovo promovată de Statele Unite, iar argumentele Serbiei se bazează pe principiile dreptului internațional, consfințite de Carta ONU. Rusia, aliat tradițional al Serbiei, o susține în încercarea sa de a-și păstra controlul asupra acestei provincii. Totuși, sunt tot mai multe semnale conform cărora Serbia își focalizează, acum, atenția asupra acțiunilor pe care trebuie să le întreprindă în cazul în care Kosovo își va declara unilateral independența, cu sprijinul unor puteri occidentale.

Miniștrii de externe europeni evaluează la Bruxelles situația după alegerile legislative din Kosovo și cer liderilor de la Priștina să nu se grăbească să dea o declarație unilaterală de independență.

Ultima rundă, considerată decisivă, care a avut loc la Baden, lângă Viena, cu medierea troicii formate din reprezentanții SUA, Rusiei și UE, nu a dat mari speranțe privind viitorul provinciei.

1. Contextul actual. Problema statutului provinciei Kosovo trebuia rezolvată până la 10 decembrie a.c. – dată la care troica negocierilor urma să-l informeze pe secretarul general al ONU, Ban Ki-moon, despre rezultatele la care s-a ajuns -, dar disputele pe tema Kosovo continuă¹.

Tratatul mediate de troica internațională nu au reușit să astupe prăpastia dintre pozițiile Belgradului și Priștinei privind independența - o soluție de compromis fiind mai puțin probabilă după ce un fost lider rebel a câștigat alegerile din Kosovo². Este și opinia celor 27 de miniștri de externe europeni, care, reuniți la Bruxelles³, au cerut liderilor

de la Priștina să nu se grăbească în a da o declarație unilaterală de independență - recunoașterea unei declarații unilaterale de independență fiind, după cum afirma ambasadorul rus la Bruxelles, Evgheni Cizov, „o greșeală strategică de proporții globale”.

Oficialii de la Belgrad continuă să conteste ideea acordării independenței Kosovo promovată de Statele Unite. Chiar și după ce Serbia a venit la New York, la reuniunea Grupului de Contact, cu o nouă propunere. O propunere prin care se oferea – după cum declara ministrul sârb pentru Kosovo, Slobodan Samardzic – „o autonomie maximă⁴, nemiîntâlnită în lumea de azi”. Cu o condiție, însă: Kosovo să rămână, formal, parte integrantă a Serbiei. „Belgradul este dispus să-i permită provinciei Kosovo o politică fiscală și monetară proprie, accesul la instituții financiare internaționale și reprezentanțe proprii în străinătate în domeniul economic și cultural, cât și posibilitatea începerii negocierilor de aderare la UE. Acestea sunt elementele constructive, pe care le propunem. Există însă o linie roșie care nu poate fi depășită sub nicio formă, și anume: problema integrității teritoriale a țării noastre”⁵.

La rândul lor, albanezii au afirmat mereu că sunt gata să declare unilateral independența, imediat după 10 decembrie, premierul kosovar Agim Ceku declarând că drumul spre independență este inevitabil până la sfârșitul acestui an. Ceea ce explică, în parte, reacția negativă a ambelor părți la propunerea negociatorului din partea Uniunii Europene, Wolfgang Ischinger, de a acorda pentru început „statutul neutru” provinciei Kosovo⁶.

Statele Unite și UE promit independența Kosovo și pot recurge la o recunoaștere unilaterală a noului statut al Kosovo, a cărei populație, majoritar albaneză, s-ar mulțumi, potrivit sondajelor⁷, cu o independență fără sprijinul general al ONU, atâta timp cât ar fi susținută de Statele Unite și marile puteri europene.

Deocamdată, Rusia, cel mai important aliat al Serbiei în Consiliul de Securitate al ONU, se

opune ideii independenței Kosovo și nu pare dispusă la compromisuri în chestiuni care ar putea afecta securitatea sau ordinea internațională. Rusia pledează pentru prelungirea negocierilor până la un acord al părților și, după cum relatează Euroobserver, susține că statele occidentale ar putea amâna decizia privind statutul provinciei Kosovo. De altfel, Berlinul și Parisul au apreciat în ultimele zile că „este puțin probabil ca un acord pentru statutul provinciei să fie găsit înainte de 10 decembrie”⁸. România, ca și Grecia, Spania, Slovacia și Cipru, face parte dintre țările europene care se opun independenței unilaterale proclamate de Kosovo. România este pentru integritatea teritorială a Serbiei.

Așadar, divergențele dintre Rusia, Statele Unite - care susțin deschis independența Kosovo - și UE trebuie depășite cât mai repede. Viitorul, cheia regiunii, se află în Serbia⁹, justificate, de altfel, și de multe din demersurile și sprijinul comunității internaționale în favoarea guvernului sârb, condus de „moderatul” Vojslav Kostunica.

Negocierile dintre UE, Rusia și SUA ar putea conduce la un rezultat „amiabil”, după cum afirmă secretarul de stat american Condollezza Rice, chiar dacă unele surse diplomatice declară că statele occidentale au modificat proiectul de rezoluție privind statutul provinciei Kosovo, pentru a mulțumi Rusia. Totuși, negocierile nu pot fi prelungete la nesfârșit. Kosovo are nevoie de o decizie clară și militează, ca și Serbia, pentru aderarea la UE. Ambele tabere s-au declarat de acord să participe la o ultimă rundă de negocieri la Viena, pe 26 noiembrie. Deși șansele unui compromis sunt considerate mai reduse.

2. Baden și soarta provinciei Kosovo. Procesul negocierilor a ajuns acum să fie întins la maximum. Discuțiile pentru găsirea unui „compromis acceptabil” pentru Belgrad și Priștina au continuat cu o nouă și, poate, ultimă rundă de negocieri între sârbi și kosovarii albanezi, la Baden, în Austria, în perioada 26-28 noiembrie, mediate de troica internațională formată din SUA, UE și Rusia.

În opinia analiștilor, reuniunea de trei zile din Austria era „ultima șansă” în negocierile privind viitorul statut al provinciei Kosovo. Cum, însă, ambele părți și-au menținut pozițiile ireconciliabile, reprezentanții troicii internaționale consideră că un acord în acest conflict este greu de obținut¹⁰.

Dacă nu s-a ajuns la un acord, Kosovo – se

accentua în pozițiile liderilor kosovari la data scrierii acestor rânduri - își va declara unilateral independența, în pofida opoziției Rusiei și a unor state membre ale UE. Un mesaj transmis clar lumii diplomatice occidentale și centrelor decizionale, prin care se cere „recunoașterea” independenței Kosovo¹¹ - independența provinciei fiind „singura soluție acceptabilă”, după cum preciza Agim Ceku, premierul kosovar, sosit în Austria, pentru discuțiile de la Baden, ultima sută de metri a negocierilor. Kosovo nu poate avea un statut neutru. Adept al independenței provinciei este și premierul desemnat al Kosovo, Hashim Thaci, câștigător al recentelor alegeri din provincia Kosovo. Numai independența Kosovo „va aduce pace și stabilitate în întreaga regiune”¹².

Deși dispusă să facă eforturi pentru a găsi un „compromis”, partea sârbă, condusă de președintele Boris Tadić și premierul Vojslav Kostunița, nu acceptă independența Kosovo. Cu toate că partea sârbă oferă o autonomie sporită, Belgradul insistă ca provincia să rămână parte a Serbiei. „Mingea – reafirma președintele Tadić - se găsește în jumătatea de teren kosovară /.../ nu vom accepta independența provinciei Kosovo”¹³. La rândul său, premierul sârb Vojslav Kostunița a reafirmat că Belgradul nu va recunoaște niciodată un Kosovo independent „creat în mod ilegal” și a insistat că „o recunoaștere a unui Kosovo independent de către America sau orice altă țară nu poate schimba cu nimic și nu poate transforma un fapt ilegal într-un lucru normal”¹⁴.

Oricum, în lipsa unui compromis la Baden, era de așteptat ca parlamentul kosovar să proclame independența provinciei după 10 decembrie, iar autoritățile de la Belgrad să fie pregătite și să ia în calcul „cel mai sumbru scenariu”: o declarație unilaterală de independență a provinciei Kosovo¹⁵.

3. Posibile consecințe ale acordării independenței provinciei. O soluție impusă din afară nu va fi benefică nici pentru sârbi, nici pentru albanezi. Serbia riscă să intre în criză și s-ar putea confrunta cu violențe, dacă albanezii din Kosovo proclamă unilateral independența provinciei.

Serbia respinge și consideră drept „ilegală” orice proclamare unilaterală a independenței Kosovo – o provincie care, potrivit declarației premierului sârb, „nu își va căpăta niciodată independența”. Păstrarea Kosovo și cea a Republicii Srpska¹⁶ sunt

acum „principalele priorități ale statului și ale politicii naționale”¹⁷.

De asemenea, independența Kosovo, chiar și controlată internațional, ar putea declanșa o „dinamică a evenimentelor”¹⁸ al căror deznodământ ar declanșa noi conflicte și noi violențe în regiune. O astfel de acțiune, avertizează președintele sârb Boris Tadić, ar atrage o „instabilitate imediată”. Cu atât mai mult cu cât Serbia a avertizat, la rândul ei, că vizează dezintegrarea Bosniei, ca ripostă la posibila independență a kosovarilor¹⁹. Dacă independența Kosovo este recunoscută, „aceasta nu va fi faza finală a dezintegrării fostei Iugoslavii – declară Slobodan Samardžić, ministrul sârb pentru Kosovo -, ci prima fază a unei noi dezintegrări și a unei noi secesiuni în Balcani”²⁰. O avertizare din partea Belgradului care, în opinia analiștilor, vizează Bosnia-Herțegovina, ce are o populație scindată în trei mari grupuri etnice și religioase.

Cum, pentru Uniunea Europeană, prevenirea oricărei amenințări la adresa stabilității regionale se situează în capul listei de priorități, provocarea din prezent o constituie găsirea unei soluții care să ridice cele mai puține nemulțumiri. Este și explicația pentru care guvernul elen a pledat pentru o „poziție unită” a UE în dosarul Kosovo și o soluție „durabilă”, fondate pe un compromis, dar fără „umilirea” niciuneia dintre părți²¹. Pentru că „această problemă este una europeană” și este nevoie de o „poziție unită a UE în acest dosar”, mai ales acum, când Uniunea este relansată prin acordul asupra Tratatului de Reformă de la Lisabona. Or, „o divergență europeană ar fi negativă”.

De asemenea, o serie de experți susțin că liderii europeni mai „trebuie să găsească o bază legală alternativă”²² pentru „a justifica” o misiune UE în Kosovo și, în același timp, „să convingă țările care se opun” independenței Kosovo „să nu blocheze” prin veto o misiune europeană la Priștina.

Chiar dacă Statele Unite și instituțiile europene au dat asigurări Rusiei că acordarea independenței provinciei Kosovo „nu poate fi considerată ca un precedent pentru Cecenia”²³, independența pentru Kosovo ar putea stimula separatismul în alte țări din Europa. Președintele rus Vladimir Putin dă drept exemplu cazurile României, Belgiei și Spaniei, precum și din fostul spațiu sovietic²⁴ -, țări reticente în acceptarea unei autonomii a provinciei, în cazul în care aceasta nu va fi sancționată printr-o rezoluție ONU. Or, declararea unilaterală a independenței Kosovo ar reprezenta o veritabilă

deschidere a „cutiei Pandorii”²⁵, putându-ne aștepta la o „instabilitate imediată” în toate țările care au probleme asemănătoare privind minoritățile etnice.

În loc de concluzie. Statutul definitiv al provinciei Kosovo, ultimul dosar neclarificat după divizarea Iugoslaviei, este una dintre problemele cele mai stringente aflate pe agenda comunității internaționale.

Statele Unite susțin independența provinciei, soluție respinsă de Rusia. Poziția Rusiei este că nicio decizie privitoare la Kosovo „nu va fi legitimă” fără consimțământul ambelor părți²⁶. La rândul său, reprezentantul UE în troica internațională, Wolfgang Ischinger, susține că Uniunea Europeană „încearcă să evite o scindare a opiniilor statelor membre” de felul celei legate de războiul din Irak, dorindu-și, în același timp, „să demonstreze că este capabilă să rezolve problemele europene pe cont propriu”, motive pentru care dosarul Kosovo se află în centrul preocupărilor Uniunii²⁷.

Problema Kosovo rămâne o piatră de încercare în relațiile dintre Occident și Rusia.

Comunitatea internațională trebuie să se implice și mai activ în regiune, printr-o acțiune continuă și pe termen lung. Cu atât mai mult cu cât alegerile legislative din Kosovo, din noiembrie a.c., au fost câștigate de Partidul Democrat condus de Hashim Thaci, fost lider al gherilei separatiste albaneze UCK -, o situație nouă și credem evaluată corect, la Bruxelles, de miniștrii de externe europeni. Pentru că, viitorul statut al provinciei Kosovo va fi foarte important pentru securitatea regiunii. Chiar dacă, independența Kosovo este, după cum declară secretarul de stat american Condoleezza Rice, „singura alternativă” care ar putea aduce „stabilitatea în Balcani”²⁸, nu ar trebui minimalizate în totalitate posibile implicații și pentru alte zone²⁹. Cu atât mai mult cu cât, pe măsura apropierei deciziei în problema kosovară, crește și așteptarea tensionată în regiunile conflictuale de pe teritoriul fostei Uniuni Sovietice și, după cum susțin unii analiști, provincia Kosovo ar putea fi un fel de model de reglementare a tuturor conflictelor post-sovietice.

Continuarea dialogului, în vederea unei soluții „durabile”, care să fie fondată pe un compromis „ce nu va satisface pe nimeni în proporție de 100%, dar va permite o coexistență pașnică”³⁰, devine tot mai necesară.

Negocierile, care au avut loc cu medierea SUA, UE și Rusiei, mai puteau dura numai până la 10 decembrie, fără să se recurgă la extreme: reînțoarcerea sub autoritatea Belgradului sau independența absolută a provinciei. Va fi însă necesară o mai bună coordonare în Kosovo, și nu numai între NATO și Uniunea Europeană, ci și prin unele „dezvoltări civile” ale Uniunii Europene, care să poată prelua o parte din sarcinile civile actuale ale misiunii ONU în Kosovo (MINUK).

Așadar, problema provinciei Kosovo rămâne deschisă și ea va depinde, probabil, de arta diplomatică și, mai ales, de evoluția raporturilor dintre Washington și Moscova. La fel și opțiunea integrării în UE, ca instrument al Europei de a stabili regiunile de criză și de a-i convinge pe politicieni „să implementeze” reforme democratice. Numai că această perspectivă europeană se pare că „nu este de ajuns” pentru a „dezamorsa” conflictele din Balcani, mai ales „atunci când naționalismul își spune cuvântul”³¹.

Pe cale de consecință, îngrijorările rămân. Cu atât mai mult cu cât, de la războiul din 1999 încoace, Kosovo a continuat să fie, formal și oficial, parte a Serbiei³² – statut fixat prin rezoluția 1244 a ONU.

NOTE BIBLIOGRAFICE:

1 [http://www.balkan-info.com/cocoon/setimes/xhtml/ro/features/setimes/articles/2007/1...=](http://www.balkan-info.com/cocoon/setimes/xhtml/ro/features/setimes/articles/2007/1...).

2 Scrutinul din noiembrie a.c. din Kosovo, a fost câștigat de Partidul democrat, condus de Hashim Thaci, fostul lider al gherilei separatiste albaneze UCK.

3 Cei 27 au încercat să găsească o poziție comună față de statutul Kosovo, având în vedere „reticențele” României, Greciei, Ciprului, Sloveniei și Spaniei, față de declararea independenței provinciei.

4 Se vorbește de mai multe propuneri de autonomie extinsă. Chiar și de un „model Hong Kong” ori de unul inspirat de insulele Aaland, o provincie autonomă, vorbitoare de limbă suedeză, a Finlandei. La fel și despre cele două Germanii din anii '70, când statul vest-german a recunoscut, mai mult sau mai puțin, RDG-ul ([http://www.balkan-info.com/cocoon/setimes/xhtml/ro/features/setimes/articles/2007/1...=](http://www.balkan-info.com/cocoon/setimes/xhtml/ro/features/setimes/articles/2007/1...)).

5 Premierul adjunct al Serbiei, Boris Djelic, Berlin, 25 octombrie 2007 (<http://www.dw-world.de/dw/article/0,2144,2846272,00html>).

6 Scopul acestei propuneri, acordarea unui „statut neutru” provinciei, l-ar constitui, potrivit declarației lui Wolfgang Ischinger, din 14 noiembrie a.c., normalizarea

relațiilor dintre Serbia și Kosovo în urma încheierii negocierilor, pe 10 decembrie. Pe larg, la <http://www.dw-world.de/dw/article/0,2144,2959719,00html> și <http://www.balkan-info.com/cocoon/setimes/xhtml/ro/newsbriefs/setimes/newsbriefs/...>

7 <http://www.balkan-info.com/cocoon/setimes/xhtml/ro/features/setimes/articles/2007/1...>

8 *Independența Kosovo neliniștește Uniunea Europeană*, *Gardianul*, 10 noiembrie 2007.

9 Vezi pe larg și comentariile profesorului dr. Roy Stafford, din Statele Unite, și ale dr. Nicolae Dolghin, la a V-a Sesiune științifică internațională, din 21-22 noiembrie 2005, organizată de Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate (CSSAS), **Securitate și stabilitate în bazinul Mării Negre**, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, pp. 342-344.

10 <http://www.adevarul.ro/index.php?section=articol&screen=index&rss=1&id=333055>

11 Kosovo, care face parte, din punct de vedere geografic, din Europa, „aspiră să adere la Uniunea Europeană”, iar „diplomația rusă trebuie să respecte realitatea de pe teren”. A se vedea declarațiile pentru presă ale lui Milaim Ziberi, unul dintre organizatorii recentei manifestații de la Bruxelles pentru independența Kosovo.

12 *Statutul Kosovo: Încă o rundă de negocieri reușită*, <http://www.dw-world.de/dw/article/0,2144,2959719,00.html>

13 <http://www.adevarul.ro/articole/dosarul-kosovo-a-ajuns-la-ultima-negociere/333235> și <http://www.antena3.ro/Negocieri-finale-In-Austria-se-decide-soarta-provinciei-Kosovo...>

14 <http://www.basarabeni.ro/stiri.php?action=read&pagina=1257>

15 Vicepremierul Bozidar Djelic, citat de Associated Press, declara că există chiar indicii că un număr de țări ar recunoaște un Kosovo independent, motiv pentru care autoritățile de la Belgrad trebuie să fie pregătite pentru acest sumbru scenariu. Pentru detalii, vezi <http://www.europafm.ro/stiri/externe/detalii.html?showStiri=11443>

16 Agențiile de presă deja consemnează reacția premierului Republicii Srpska: discuții pentru declararea independenței față de Bosnia-Herțegovina.

17 Premierul Serbiei, Voislav Kostunița. A se vedea, *Independența Kosovo aduce haos în Balcani*, *Cotidianul*, 21 noiembrie (<http://www.cotidianul.ro/index.php?id=15780&art=39193&cHash=52b6761689>).

18 Comisarul european pentru extindere, Olli Rehn, a făcut apel către premierul sârb Vojislav Kostunița să clarifice afirmația secretarului de stat sârb pentru Kosovo, Dusan Prorokovic, care a declarat că guvernul său va trimite trupe în provincie (AFP, B92, *International Herald Tribune*, Reuters, AP, BBC – 07/09/07).

19 Serbia avertiza Occidentul, imediat după alegerile legislative din Kosovo, că declararea independenței de către noua putere de la Priștina va duce la dezintegrarea

fostelor republici iugoslave, http://www.ziare.com/Independenta_Kosovo_aduce_haos_inBalcani-179181.html

20 Slobodan Samardzici, ministrul sârb pentru Kosovo, 18 noiembrie 2007, <http://www.cotidianul.ro/index.php?id=15780&art=39193&cHash=52b6761689>.

21 Giorgios Koumoutsakos, purtătorul de cuvânt al afacerilor externe ale Greciei.

22 <http://www.adevarul.ro/articole/uniunea-europeana-grabeste-independenta-kosovo/32...>

23 <http://www.romanalibera.ro/a101341/de-ce-se-opune-rusia-independentei-kosovo.html>

24 Știri ROL.ro, *Putin, despre efectul Kosovo asupra României*, <http://stiri.rol.ro/content/view/88620/10/>

25 Vuk Jeremici, ministrul sârb de externe, declarație la sediul NATO de la Bruxelles.

26 http://www.romania-politica.ro/online/index.php?option=com_content&task=view&id...

27 <http://www.dw-world.de/dw/article/0,2144,2846272,00html>

28 http://www.zf.ro/articol_142511/rice_crede_ca_independenta_kosovo_ar_aduce_stabi...

29 Argumentând afirmația, doctorul Nicolae Dolghin, din cadrul Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate, chiar o intitula „capcana Kosovo”.

30 Giorgios Koumoutsakos, purtătorul de cuvânt grec al afacerilor externe, http://www.gardianul.ro/2007/11/10/externe-c3/independenta_kosovo_nelinisteste_un...

31 <http://www.dw-world.de/dw/article/0,2144,2861308,00.html>

32 Serbia a aprobat prin referendum noua constituție a țării, prin care își afirmă suveranitatea asupra provinciei Kosovo.

Generalul de brigadă (r) prof. univ. dr. Constantin-Gheorghe BALABAN (cgbalaban@yahoo.com) este profesor consultant și conducător de doctorat la Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, profesor și director de departament la Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir” din București.

NOI TENSIUNI ÎN ORIENTUL MIJLOCIU

Vasile POPA

Ultimul trimestru al anului curent a fost marcat, în dezvoltările analiștilor militari și politici, ale cercetătorilor specializați în problematica medio-orientală, de constatarea sporirii amenințărilor la adresa securității Orientului Mijlociu. Regiunea încărcată de dramatism a Orientului Mijlociu a intrat, prin problematica viu disputată a înarmării nucleare a Iranului (punerea la punct a unei arme nucleare sub acoperirea programului său nuclear civil), și nu numai, într-o etapă de noi tensiuni, care, neînălțurate, sunt capabile să genereze un alt război, ce poate să inflameze lumea islamică și lumea întregă.

Trecutul tensionat al regiunii pare, acum, mai mult o joacă - și invocăm în context opinia fostului secretar general al ONU, Kofi Annan, care compara situația de atunci, când totul se învârtea doar în jurul conflictului israelo-arab, cu cea de azi, când la acesta se adaugă situația din Irak, problema nucleară a Iranului, tensiunile dintre Israel și Siria, Israel și Liban, dintre libanezi, dintre facțiunile palestinienne.

Focalizat pe amenințările cele mai grave la adresa păcii, fostul ministru de externe german Joschka Fischer remarca, încă de anul trecut, cu îngrijorare, faptul că Orientul Mijlociu este definit, în prezent, în principal, „de trei situații conflictuale: conflictul israelo-arab, Irak și Iran. Programul nuclear iranian (și ambițiile hegemonice ale Teheranului), combinat cu situația din Iran și gruparea Hezbollah din Liban, aprecia acesta, va duce la crearea unui Nou Orient Mijlociu, care, după toate probabilitățile, va provoca o confruntare de proporții, ce va atrage și alți actori în afara celor regionali, presupunând, totodată, și alte conflicte“.

Actualele dezvoltări din mediul de securitate confirmă aceste judecăți și adevărul că regiunea Orientului Apropiat și Mijlociu se evidențiază drept cea mai periculoasă și, în același timp, cea mai importantă regiune din vecinătatea UE. Este spațiul generator al principalelor amenințări la adresa securității europene, la acest început de

secol: întâlnim aici, coagulate, conflicte regionale, ideologii religioase totalitariste, terorism, programe nucleare, blocade la adresa modernizării, regimuri instabile și ambiții hegemonice.

În privința Irakului, rezoluția Senatului american referitoare la planul de împărțire a statului irakian în trei provincii, după cele trei comunități existente - kurdă, sunnită și šiită -, adoptată la finele lunii septembrie, pare să fi pus bazele unei perioade în care să se sisteze violențele, pacea să se reinstaleze în aceste teritorii, iar militarii coaliției să se poată reîntoarce acasă. Peste această perspectivă optimistă se suprapun însă acțiunile rebelilor kurzi din nordul Irakului, care creează o nouă problemă, în relația cu Turcia.

Pe de altă parte, la sfârșitul lui septembrie, în chesiunea israelo-palestiniană, diplomația americană a obținut acordul Quartetului (SUA, Federația Rusă, UE și ONU) pentru proiectul unei conferințe internaționale asupra Orientului Apropiat, planificată pentru jumătatea lunii noiembrie, care să ducă la crearea unui stat palestinian în Cisiordania și Gaza, unificând toți palestinienii. Conferința urma să aibă ca obiectiv crearea unui cadru politic care să grăbească nașterea statului palestinian, chiar dacă acesta nu are, acum, nici frontiere, nici capitală, nici controlul efectiv al teritoriului. Planul Quartetului presupunea ca părțile în conflict să se pună de acord, până la conferință, cel puțin la nivel de principii, asupra problemelor centrale care le divizează de decenii: frontierele, statutul Ierusalimului, soarta refugiaților, viabilitatea viitorului stat. Se crede că ideea unui stat palestinian va reprezenta un factor de unificare, pentru că cele două teritorii - Cisiordania și Gaza - vor face parte integrantă din viitorul stat. Succesul conferinței trebuia să se bazeze pe largă reprezentare statală, realizată inclusiv prin invitarea Siriei, ca și pe reafirmarea susținerii rezoluțiilor ONU, care cer schimbul „pământ contra pace“, și a „foii de parcurs“ din aprilie 2003, ce „rămâne, așa cum accentuează

secretarul de stat american, Condoleezza Rice, un ghid pe care se poate sprijini și care este susținut de ansamblul comunității internaționale. Nu se va putea crea un Stat palestinian fără un angajament de a pune capăt terorismului și a opri colonizarea“. Precizăm că aici sunt vizate terorismul palestinian și colonizarea israeliană. Crearea Statului palestinian va soluționa una din cele mai vechi și mai spinoase probleme ale Orientului Apropiat și Mijlociu, iar aceasta ar putea fi, în situația finalizării sale cu succes, una din marile realizări ale președinției americane actuale.

În aceeași chestiune, Parisul pledează pentru relansarea unui proces negociat, singura manieră de a se ajunge la o reglementare justă și durabilă a conflictului, pe baza rezoluțiilor ONU. Președintele Sarkozy acționează, totodată, pentru întărirea securității în regiune, prin eforturile de lansare a proiectului său privind crearea Uniunii Mediteranene, proiect de parteneriat euro-maghebrian care are ca piloni, pe lângă securitate, mediul, dialogul culturilor și creșterea economică.

Iranul, care constituie chestiunea cea mai preocupantă a comunității internaționale din aceste luni, aflat sub un regim islamist totalitar, prozelit, aspiră la a instaura Coranul, prin forță, pretutindeni în lume. Practic, dacă își desăvârșește programul nuclear și se dotează cu arma nucleară (pentru că sutele de instalații nucleare pe care acest stat le deține lucrează de zor la îmbogățirea uraniului), el va fi un pericol major pentru pacea regiunii și a globului. Intențiile sale belicoase, ascunse sub paravanul unei înarmări de necesitate, au fost cel mai bine etalate, la 22 septembrie a.c., în cadrul unei defilări militare de comemorare a războiului Iran – Irak, pe parcursul căreia iraniienii au prezentat un nou model de rachetă balistică, cu bătaie de 1800 km (aptă de a lovi Israelul, ca și orice bază militară americană din regiune), dar și un nou model de avion de vânătoare foarte sofisticat.

Dincolo de ambițiile sale nucleare, însă, Iranul este un stat în care drepturile omului sunt călcate în picioare fără nicio reținere. Organizațiile de apărare a drepturilor omului constată cum, în această țară, au loc execuții, inclusiv ale minorilor, se practică amputările și alte pedepse, precum lapidarea, au loc valuri de arestări ale unor reprezentanți ai societății civile și apărători ai drepturilor femeii, profesori, studenți, sindicalști, universitari și jurnaliști care își exercită dreptul la liberă exprimare sunt ținta intimidărilor constante, bărbaților și femeilor li se

impun prin forță coduri vestimentare stricte, iar birouri ale unor organizații neguvernamentale sunt închise.

Responsabilii politici de pe continent și de peste Ocean realizează, astăzi, că evoluția situației din Iran și, în general, din Orientul Mijlociu poate avea un impact decisiv asupra păcii și stabilității Europei și a lumii, a riscurilor și provocărilor la adresa acestora. Securitatea europeană va depinde hotărâtor de modul în care se va realiza controlul acestei situații, cum vor fi soluționate conflictele din regiune.

SUA au adoptat, în acest sens, la început, o poziție de echilibrare a tensiunilor în ceea ce privește programul nuclear al Iranului, în contextul promițător al dialogului dintre Iran și AIEA. Dar problema iraniană a fost abordată și prin prisma votului negativ din Congresul american privind situația din Irak și atitudinea față de Iran. De poziția SUA se leagă și cea a Franței, din Declarația ministrului de externe francez, cu privire la un posibil război în Iran, dar și din revenirea acestuia asupra numitei declarații (cu referire la „situația cea mai grea“ și precizarea că „Franța nu amenință Iranul“).

Ulterior, SUA și Franța au ajuns la un acord privind modalitățile de forțare a Iranului să renunțe la ambițiile sale nucleare, după cum declara, la finele lui septembrie, secretarul american de stat, Condoleezza Rice. În cadrul unei conferințe de presă comune, șeful diplomației americane și omologul său francez, Bernard Kouchner, subliniau necesitatea adoptării unor noi sancțiuni împotriva Iranului. „Cred că nu există nicio diferență esențială în felul în care vedem situația din Iran și ce măsuri trebuie să adopte comunitatea internațională în acest caz“, preciza la acea oră Condoleezza Rice. Cei doi înalți diplomați dădeau astfel semnalul de pregătire a terenului pentru o nouă rezoluție a Consiliului de Securitate al ONU, în cadrul unei întâlniri la Washington a liderilor politici din cele șase mari puteri care au depus eforturi diplomatice în cazul Iran - SUA, Franța, Rusia, China, Marea Britanie și Germania. Rezoluțiile Consiliului de Securitate s-au succedat de atunci, ajungând la începutul ultimului trimestru din an, la trei, fără însă să-i impresioneze cu ceva pe conducătorii iranieni. Este o atitudine care se nutrește din lipsa unei unanimități de vedere în sânul forurilor internaționale privind soluțiile ce trebuie adoptate în problema iraniană.

Federația Rusă a avut mereu o poziție inflexibilă în legătură cu o eventuală intervenție militară americană în Iran, susținând că aceasta ar fi „o greșeală politică”, iar consecințele ar fi „catastrofale” (am reprodus aprecierile viceministrului rus de externe, Aleksandr Lussiukov). Această poziție este motivată de interesele economice ale Rusiei, care, se știe, construiește o centrală nucleară în Iran, la Bushehr. Oficialul rus spunea, la momentul respectiv, că Moscova este convinsă că nu există o rezolvare militară pentru problema iraniană, că nici pentru problema irakiană nu există o asemenea rezolvare, iar „în cazul Iranului, totul ar fi și mai complicat”. În același context, viceministrul rus considera că, în eventualitatea folosirii forței, „s-ar putea înregistra o reacție foarte negativă din partea lumii musulmane”.

Noile tensiuni ce se adâncesc în regiune provin și din amenințarea pe care Teheranul o adresează Israelului, invocând o posibilă ripostă aeriană, care însă nu are acoperire în mijloace aeriene (cele 287 aparate de zbor iraniene sunt de tipul F-14, F-4, F-5, Mirage, avioane chinezești și Mig-uri, fabricate în anii '70). Experții militari apreciază că acest parc vechi nu are capacitatea de a îndeplini o asemenea acțiune. De cealaltă parte, israelienii, care în 1981 au lovit centrala nucleară de la Osirak, dispun de avioane moderne F-15 și F-16 și de sisteme de alimentare în aer, ce asigură o rază mare de acțiune. Iranienii (întrucât din unele poziții americane rezultă că SUA nu exclud o intervenție militară, dacă Iranul nu renunță la programul său nuclear) au ripostat că pot lovi întregul contingent american ce se află în jurul Iranului (în Irak, Afganistan, Asia Centrală, Arabia Saudită) cu mijloacele de care dispun.

Dincolo de aceste răbufniri de orgoliu ale Teheranului, este un fapt că SUA au în zonă forțe considerabile, având dotarea cea mai modernă posibilă, pe care le pot folosi oricând pentru a interveni armat împotriva regimului lui Ahmadinejad. O asemenea opțiune, în viziunea analiștilor militari, ar include folosirea de către americani a loviturilor aeriene împotriva armelor iraniene de distrugere în masă și a facilităților balistice ale acestora. Sunt vizate peste 20 de facilități nucleare suspecte, printre care, la loc de frunte, se situează centrala nucleară de 1000 de megawați de la Bushehr, care consumă o cantitate de combustibil capabil, după unele surse, să producă 50 la 75 de bombe, dar și bazele nucleare de la Natanz și Arak, apreciate ca

fiind la fel de periculoase. Se crede că loviturile aeriene asupra Iranului vor fi superioare ca forță și intensitate atacului israelian din 1981 asupra centrului nuclear Osirak din Irak, folosind bombardiere B-2, avioane de luptă F-117, rachete de croazieră Tomahawk de pe vasele de război, distrugătoare și submarine etc.

Angajarea militară iscă, însă, temeri legate de acutizarea atitudinii musulmane anti-americane, de creșterea sprijinului pentru islamismul radical, de multiplicarea atacurilor terorist-fundamentaliste asupra ambasadelor și bazelor militare americane din lume, de oprirea livrărilor de petrol și gaze naturale din regiune, de adâncirea dezordinii sociale etc.

Marile tensiuni, mai vechi sau mai noi, existente în regiunea Orientului Mijlociu vor trebui înlăturate. Va fi, însă, dificil, câtă vreme aici s-au acumulat dispute teritoriale, interese de acces preferențial la resursele naturale și intoleranțe etnice, ideologice și culturale. Dosarul iranian, problema principală care preocupă cancelariile europene, a făcut, reiterăm, ca Franța să adopte o poziție mai fermă, cerând partenerilor din UE să pregătească sancțiuni economice și financiare contra Iranului, concomitent cu continuarea dialogului. Noile măsuri europene propuse de Franța au vrut să arate „determinarea” UE în creșterea presiunii asupra Iranului, răspunzând astfel cererilor Consiliului de Securitate. Argumentul luării unei asemenea decizii a fost acela că timpul lucrează împotriva Europei, întrucât, cu fiecare zi care trece, Iranul își perfecționează tehnologia de îmbogățire a uraniului, deci capacitatea nucleară militară. Ministrul francez de externe indica, într-o scrisoare adresată omologilor săi din UE, și alte măsuri: în domeniul bancar, în privința interdicțiilor la acordarea vizelor etc. Unii omologi s-au arătat surprinși de propunere, având în vedere că cei șase agreeaseră, cu puțin timp în urmă, ideea așteptării până în noiembrie, pentru a propune sancțiuni noi ale ONU contra Iranului, într-o a treia rezoluție a organizației mondiale, idee ce reprezenta un compromis între SUA, care fac presiuni pentru ca această a treia rezoluție, mai dură decât celelalte anterioare, să fie elaborată fără întârziere, și Rusia și China, care doresc să acorde un răgaz AIEA, pentru ca aceasta să primească răspunsuri la întrebările ce i le-a adresat Teheranului.

Deși Washingtonul spera că președintele rus va reuși să convingă Iranul, pe timpul vizitei sale la

Teheran, să aplice măsurile cuprinse în rezoluțiile Consiliului de Securitate al ONU, aceasta nu s-a întâmplat, Putin prezervând, cum și era de așteptat, prin modul în care au decurs discuțiile cu Ahmadinejad, interesele nucleare rusești în Iran.

Decizia miniștrilor de externe ai statelor membre ale UE de a stabili sancțiuni suplimentare pentru Iran nu a exclus nicio clipă calea negocierilor. De altfel, UE continuă să promoveze strategia sa multilaterală pentru Orientul Mijlociu, căutând, credem, asemenea altor analiști, să punteze decisiv, dacă e posibil, în toate marile dosare actuale – cel iranian, cel israelo-palestinian, cel irakian și, din octombrie, cel legat de acțiunile organizației PKK de la granița turco-irakiană. În cazul atacurilor transfrontaliere ale PKK, ce figurează pe lista organizațiilor teroriste a UE, Comisia Europeană este de acord, potrivit Associated Press, că Ankara trebuie să-și protejeze cetățenii, dar insistă ca aceasta „să acționeze cu prudență“, prin cooperare și respectând dreptul internațional“, iar nu prin incursiuni armate.

Față cu agresivitatea regimului iranian, însăși Alianța Nord-Atlantică pare să ia în calcul construirea unui scut antirachetă destinat protejării

statelor membre aflate în afara razei de acțiune a celor zece interceptoare ce urmează să fie amplasate de SUA în Polonia și a instalației radar din Cehia. Aceasta este o prelungire a ceea ce președintele american a accentuat, în octombrie, într-un discurs ținut în fața militarilor: faptul că rachetele balistice cu rază mare de acțiune ale Teheranului pot lovi țări membre NATO din sud-estul Europei, ca: România, Bulgaria, Grecia, Ungaria, Polonia și Slovacia. Noile riscuri și amenințări ce se profilează dinspre Orientul Mijlociu fac credibilă o asemenea opțiune a NATO, confirmată și de secretarul general NATO Jaap de Hoop Schefer, în vizita din această toamnă de la București, care se apreciază că va completa proiectul antirachetă american, înlăturând în viitor orice vulnerabilitate a vreunui stat membru. SUA au avansat Federației Ruse și ideea menținerii în standby a unor elemente ale scutului antirachetă, până la semnalarea unei amenințări reale, aceasta pentru a înlătura temerile Moscovei. Orice soluție, însă, trebuie legată direct de chestiunea nucleară iraniană, pentru că pacea și stabilitatea Orientului Mijlociu reprezintă cheia securității și stabilității spațiului euro-atlantic și european.

Vasile POPA (vspopa9@yahoo.fr) este cercetător științific la Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate din cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I“.

IMPLICAȚIILE MORATORIULUI RUSIEI ASUPRA TRATATULUI FORȚELOR CONVENȚIONALE ÎN EUROPA

Dr. Federico BORDONARO

La 7 noiembrie, Camera Inferioară a Parlamentului Rusiei, Duma de Stat, a aprobat în unanimitate Legea Președintelui Vladimir Putin, de suspendare a participării Moscovei la Tratatul Forțelor Convenționale în Europa (CFE), deși nici versiunea originală și nici versiunea amendată a acordului nu permit suspendarea. Potrivit unui raport datat 13 noiembrie și emis de RIA-Novosti, „Moratoriul se va aplica începând cu 12 decembrie, după aprobarea finală a Camerei Superioare a Parlamentului, așteptat să voteze chestiunea la 16 noiembrie, și a Președintelui Putin”.

Așadar, Rusia a transpus în practică ceea ce amenințase că va face, la 26 aprilie 2007. În acea zi, în mesajul anual referitor la starea națiunii, Putin a anunțat că Rusia va impune un „moratoriu” asupra Tratatului CFE, dacă statele membre NATO nu vor reuși să ratifice versiunea modificată a Tratatului, datată 1999. Moscova subliniază că Rusia este una dintre puținele state din lume care a ratificat acordurile revizuite, împreună cu Kazahstan, Belarus și Ucraina. De asemenea, subliniază faptul că Estonia, Letonia și Lituania – acum membre NATO – nu au ratificat încă nicio versiune a Tratatului CFE.

Din moment ce Tratatul CFE este considerat un element-cheie al echilibrului militar de după Războiul Rece în Europa, decizia Rusiei a fost primită cu îngrijorare și iritare de către Statele Unite și de către NATO. În plus, comentatori din Europa, Statele Unite și Rusia au evocat în mod repetat spectrul unui „nou Război Rece” între NATO și Rusia.

În ciuda acestor alarme, sunt semne ale unei intense activități diplomatice între puterile occidentale și Rusia, pentru a evita înrăutățirea

tensiunilor politice existente. Cu toate acestea, în prezent, imaginea este extrem de complexă.

Pe de o parte, politicile interne ruse și americane influențează din ce în ce mai mult jocul, pentru că ambele state se vor confrunta cu alegeri prezidențiale cruciale în 2008. Pe de altă parte, imperativele geostrategice mai largi determină Moscova să își reconsidere rolul în arhitectura de securitate a Europei, cel puțin din două motive: mai întâi, Rusia simte că actualele înțelegeri europene de securitate au devenit prea avantajoase pentru NATO lărgită; în al doilea rând, Moscova percepe că lupta sa pentru recuperarea statutului de putere globală depinde de capacitatea sa de a juca un rol mai mare pe scena strategică și politică europeană.

Ca urmare, lărgirea NATO spre est, proiectul american al scutului antirachetă și Tratatul CFE au devenit chestiuni legate una de cealaltă.

Fundal: Tratatul CFE și nemulțumirile sale

Tratatul CFE datează de la începutul anilor 1970. Între 1972 și 1975, relațiile politico-strategice dintre SUA și URSS s-au îmbunătățit, pentru că ambele superputeri au căzut de acord asupra unei serii de negocieri politice și militare, rezultatul final al acestora fiind Conferința din 1975, de la Helsinki, asupra Securității și Cooperării în Europa (CSCE).

După o deceniu, între 1986 și 1989, ambele părți au căzut de acord să negocieze măsuri precise pentru un echilibru militar și stabilitate în Europa, potrivit cadrului fixat de CSCE. Aceste eforturi diplomatice au produs CFE, ale cărei negocieri oficiale au început la Viena, la 9 martie 1989, și s-au încheiat la Paris, la 19 noiembrie 1990.

Tratatul de la Paris a stabilit un echilibru militar între statele membre NATO și cele ale Tratatului de la Varșovia, prin furnizarea unor limite egale pentru armele convenționale importante și pentru sistemele de echipamente. În zona ce se întinde de la Atlantic la Ural, fiecare grup a fost de acord să renunțe la 20.000 tancuri, 20.000 elemente/piese de artilerie, 30.000 vehicule blindate de luptă, 6.800 avioane de luptă și 2.000 elicoptere.

Cu toate acestea, după dizolvarea Tratatului de la Varșovia, Tratatul a fost amendat la Conferința OSCE de la Istanbul din 1999. Versiunea revizuită stabilea ca limitele grupurilor să interpreteze limitele naționale pentru fiecare stat ce făcea parte din Tratat. În plus, textul a identificat câteva subregiuni din zona de la Atlantic până la Ural, în care ambelor grupuri să li se permită să mențină cantități egale de sisteme de armament. Chiar specifica numărul articolelor ce urmau să fie menținute în unități active.

CFE a introdus așa-numita „regulă a suficienței”, potrivit căreia fiecărei țări i se permitea să își păstreze o parte din armament, și anume o treime din cifrele totale. Acest lucru însemna că fiecare parte nu avea voie să dețină mai mult de 16.500 tancuri, 17.000 elemente de artilerie și 27.300 vehicule blindate de luptă în unitățile active.

De o importanță specială se bucură statele membre ale Tratatului și care au obligația de a distruge arme sau echipamente dincolo de limita asupra căreia s-a căzut de acord în termen de 40 de luni de la data la care CFE intră în vigoare. De asemenea, acordul intenționează să îmbunătățească transparența mutuală, prin inspecții aprofundate la fața locului și prin monitorizarea eliminării armelor. Pentru a asista eforturile de cooperare, Tratatul din 1990 stabilea înființarea Grupului Comun Consultativ (JCG), alcătuit din statele membre CFE, a cărui rațiune este de a funcționa drept forum pentru consultări ulterioare.

Totuși, deja în 1999, prezența militară a Rusiei în regiunea separatistă din Georgia, Abhazia, și regiunea separatistă transnistreană din Moldova a pregătit scena pentru complicații diplomatice, pentru că era considerată de către membrele NATO un obstacol în calea ratificării Tratatului amendat. În prezent, Rusia își menține aproximativ 2.000 de trupe în Transnistria și o bază militară în Gudauta, Abhazia, deși a fost de acord, în 1999, să se retragă complet din cele două zone (până în 2002 din Moldova și până în 2008 din Georgia).

Cu toate acestea, Rusia susține că trupele și bazele sunt menținute în cele două regiuni separatiste în scopuri ce țin de menținerea păcii și că menținerea păcii nu este inclusă în acordurile CFE.

Tbilisi acuză Moscova că se folosește de „menținerea păcii” ca pretext pentru sprijinul militar acordat separatiștilor abhazi, pentru a destabiliza drumul prooccidental al Georgiei. Unele partide din Moldova împărtășesc același punct de vedere cu privire la regiunea transnistreană, pentru că, susțin ele, poziția geografică a Moldovei încurajează Moscova să pună gaz pe foc în extinderea NATO spre Europa de Sud-Est și ar putea constitui un obstacol pentru integrarea Ucrainei și Republicii Moldova în instituțiile euro-atlantice de securitate.

Totuși, Kremlinul a replicat că incapacitatea Georgiei de a controla Abhazia a permis ca pe teritoriul acesteia să se infiltreze militanți ceceni și ca întreaga regiune să fie amenințată de război, pentru că ambițiile conducerii de la Tbilisi de a-și recăpăta suveranitatea deplină față de zonele separatiste sunt urmărite într-un mod presupus brutal. De asemenea, Moscova susține că prezența sa militară neîntreruptă în Transnistria a contribuit la stabilizarea statului slab moldovean.

În timp ce declarațiile oficiale ale actorilor conțin elemente de adevăr, este evident că astfel de crize regionale au semnificații mai largi. Moscova nu și-a ascuns preocupările legate de lărgirea NATO spre zone ce au o anumită importanță strategică pentru Rusia, și anume; Marea Baltică, Marea Neagră, Ucraina și Transcaucaz.

La 27 aprilie 2007, după discursul lui Putin despre starea națiunii, ministrul rus de externe, Serghei Lavrov, a declarat la Oslo că Rusia „nu poate să nu fie îngrijorată de faptul că infrastructura militară a NATO se apropie tot mai mult de granițele noastre”. Dialogul strategic cu NATO al Ucrainei și al Georgiei a îngrijorat Rusia în mod special, iar Moscova nu și-a ascuns nemulțumirea față de aceste evenimente.

Într-adevăr, în timp ce relațiile strategice dintre NATO și Rusia se îmbunătățiseră simțitor în cursul anilor '90, culminând cu actul partenerial semnat în 1997, Moscova a devenit suspicioasă vizavi de intențiile SUA cu privire la extinderea NATO, după ce fostele state sovietice (țările baltice) au aderat la organizația atlantică. Rusia și-a amintit că fostul Președinte George Bush i-a promis lui Mihail Gorbaciov că NATO nu va integra foste

state sovietice. În plus, Moscova a reacționat negativ la decizia SUA de a se retrage din Tratatul Anti-Ballistic Missile (ABM) în 2001.

Scopul strategic al lui Putin, acela de a reconstrui puterea militară solidă a Rusiei, a fost urmărit în ultimii ani într-o atmosferă diplomatică și culturală în continuă mișcare, în care tot mai multe elemente prooccidentale erau înlocuite de cele naționaliste, în diferite poziții-cheie de la Moscova.

Rusia a reacționat extrem de dur, la începutul lui 2007, la planurile Washingtonului de a construi un sistem de apărare antirachetă în Europa Centrală (Polonia și Cehia). După ce Varșovia și Praga și-au arătat disponibilitatea de a accepta participarea lor la proiectul american, Moscova și-a promovat retorica antiamericană și și-a anunțat intenția de a suspenda aderarea la Tratatul CFE¹.

Șeful Statului Major General, Iuri Baluievski, a declarat recent, și nu pentru prima dată, că Statele Unite reprezintă o amenințare la securitatea globală. După decizia din 7 noiembrie, de suspendare a Tratatului CFE, Baluievski a declarat, în mod radical, că o creștere a forțelor militare convenționale ruse „nu este iminentă”, semnalând, astfel, implicit, că acest lucru se poate produce în viitor.

Recentele eforturi diplomatice de stopare a Rusiei să își suspende participarea la CFE nu au avut succes. La 15 iunie a.c., la Viena, s-a desfășurat o conferință extraordinară asupra Tratatului, la care participanții nu au reușit să cadă de acord asupra unei declarații finale comune.

De aceea, Washington-ul încearcă să pună capăt acestui impas diplomatic. Recent, Statele Unite au propus ca misiunea rusă de menținere a păcii din Transnistria să devină o operațiune internațională de menținere a păcii, reducând, astfel, prezența militară rusă într-un corp multilateral, și crearea cadrului pentru ca statele membre NATO să ratifice Tratatul din 1999. De asemenea, în ultimul timp, Washingtonul a părut să fie favorabil unor negocieri bilaterale ruso-georgiene vizavi de chestiunea abhază, fără să țină cont de temerile legate de intențiile Rusiei de a lăsa chestiunea în discuție nerezolvată, pentru a-și menține prezența militară în Georgia.

În plus, Washingtonul pare dispus să implice Rusia în noile proiecte BMD, chiar și după ce propunerea Rusiei, de a folosi o fostă bază radar sovietică din Azerbaidjan, a fost considerată nepractică (din motive tehnice) de către armata SUA.

Pe cale de consecință, se pare că actuala fază a relațiilor strategice dintre SUA și Rusia s-ar putea încheia cu o nouă serie de negocieri cuprinzătoare, și acele tensiuni crescute, care i-au determinat pe unii comentatori să vorbească despre „un nou Război Rece”, ar putea fi, în schimb, prologul unui nou act din dialogul strategic NATO-Rusia.

Obstacole în calea dialogului strategic ruso-american

Cu toate acestea, există unele obstacole în calea dialogului strategic și, de aceea, apar pericole ale unei perioade de relații ruso-americane modeste, ce ar putea afecta stabilitatea din unele regiuni eurasiatice.

Pentru unii, imperativele geostrategice nu sunt singurul factor implicat. Politica națională joacă un puternic rol în chestiune, pentru că și Rusia și Statele Unite vor organiza alegeri prezidențiale în anul viitor. În acest moment, în Rusia se joacă niște jocuri politice complicate, cu un Președinte Putin ce controlează ferm situația, și care, în același timp, în primăvară își va încheia mandatul. Acum, atmosfera politică dominantă din Rusia este una de angajare a Rusiei să își revină de pe urma marilor crize din anii '80 și '90.

Politicele naționaliste se bucură de un consens în Rusia, iar candidatul de succes va fi unul care garantează să continue cursul dogmatic al lui Putin în politica externă.

Evident, se poate susține că relația dintre criza demografică și performanța economică, ca și dintre terorismul islamist și democrația nerealizată, sunt nevoi reale, cruciale, ale societății ruse în deceniul următor, iar armata nu va contribui la rezolvarea acestor chestiuni.

Cu toate acestea, Moscova este hotărâtă să se reafirme ca putere mondială, iar liderii săi percep un astfel de scop principal pentru creșterea stabilității interne. Un mai mare prestigiu de putere internațională va duce la o mai mare securitate externă, ca și la o mai mare capacitate de a controla piețele-cheie ale energiei și apărării. Astfel, va contribui la acumularea mai multor mijloace economice pentru politicile demografice și economice ambițioase pe care le-a anunțat anul trecut partidul lui Putin.

Și campania prezidențială din SUA va avea un impact asupra diplomației Washingtonului. Candidații Statelor Unite nu își pot permite să fie

percepuți drept slabi, iar pentru că poziția Rusiei vizavi de BMD și CFE este oficial rigidă, candidații vor trebui să încerce din greu să concilieze începerea tratatelor diplomatice și rigoarea.

Dar, un alt mare obstacol ce stă în apropierea diplomatică dintre cele două părți se referă la sprijinul acordat de Rusia ambițiilor nucleare (oficial, civile) ale Iranului. Cu siguranță, Moscova nu este conștientă că elita politică a Iranului are planuri ambițioase pentru îmbunătățirea influenței Teheranului în Orientul Mijlociu și în regiunea caspică. Din acest motiv, dialogul ruso-american în chestiunea iraniană are o bază obiectivă pentru a continua. Nu se poate exclude posibilitatea ca Washingtonul și Moscova să discute un fel de schimb pentru a împiedica o pătrundere a SUA/NATO în regiunea transcaucaziană, pentru sprijinul Moscovei față de atitudinea pe care o au Statele Unite vizavi de Iran. Totuși, astfel de aranjamente par dificile.

De asemenea, Washingtonul este obligat să ia în calcul faptul că Uniunea Europeană și Germania, în special, consideră că bunele relații diplomatice cu Moscova trebuie să reprezinte o prioritate strategică, datorită dependenței energetice din ce în ce mai mari a Europei față de Moscova și datorită nevoii Europei de a stabiliza regiunea Balcanilor de Vest (zonă în care Moscova susține poziția rigidă a Serbiei vizavi de Kosovo) și regiunea extinsă a Mării Negre (unde „conflictele înghețate” din Transnistria, Abhazia, Osetia de Sud și Nagorno-Karabakh depind puternic de dorința/disponibilitatea Moscovei de a se angaja în cooperarea diplomatică).

Implicațiile militare și strategice

Imediat după discursul despre starea națiunii ținut de Putin, în luna aprilie, implicațiile militaro-strategice ale moratoriului Rusiei asupra CFE au devenit o chestiune dezbătută.

Rusia fiind pe drumul modernizării militare, decizia sa de a impune un moratoriu Tratatului a îngrijorat SUA, cartierele generale europene și de la NATO. De la 7 noiembrie, Rusia este, de fapt, liberă să construiască forțe convenționale în zone acoperite de acordurile CFE, așa cum nu este obligată de limitele și limitările legate de unitățile active și discutate mai sus.

Însă, nu e clar dacă mișcarea Moscovei se va traduce, de fapt, în acțiuni militare sau dacă

va rămâne, în schimb, în special, un instrument diplomatic. Din punct de vedere militar, Rusia ar putea să își construiască forțe în regiunile caucaziene, în Kaliningrad și în zonele vestice, deși Generalul Baluievski a exclus o astfel de posibilitate pe termen scurt.

Un lucru e sigur: istoria strategică nu se referă doar la actuala folosire a forței din motive politice, ci, de asemenea, se referă la amenințarea cu utilizarea forței. Noile state membre NATO, precum România, de exemplu, par să fie extrem de îngrijorate de decizia Moscovei vizavi de posibilele consecințe asupra securității din Republica Moldova.

Deși pare aproape de neimaginat că Rusia ar putea folosi forța militară împotriva statelor membre NATO, contextul din regiunea Caucazului de Sud, și, în special, din Georgia, este mai complicat. În timp ce Statele Unite sunt profund implicate în Irak și Afganistan, Rusia percepe că are spațiu de acțiune în provincia transcaucaziană.

Concluzie

Decizia Moscovei de a impune un moratoriu asupra Tratatului CFE trebuie înțeleasă într-un cadru mai larg. Din punct de vedere internațional și geostrategic, mișcarea Moscovei sugerează că Rusia este hotărâtă să aducă Statele Unite și NATO la masa negocierilor, pentru că ea consideră că poziția strategică occidentală a slăbit în ultimii cinci-șase ani. De aceea, Moscova speră să oprească extinderea NATO și să își mențină o puternică influență strategică în Ucraina, Moldova și Georgia. În acest sens, pare clar faptul că toate chestiunile privitoare la BMD și CFE sunt legate între ele din punct de vedere diplomatic.

Cu toate acestea, chestiunile de politică internă din Statele Unite și Rusia vor îngreuna, pe termen scurt, relațiile diplomatice dintre Washington și Moscova. În timp ce e probabil ca suspendarea CFE de către Moscova să nu se traducă în mișcări publice agresive și într-un construct militar masiv, actuala criză ar putea avea serioase implicații politice, în special pentru că riscă să producă diviziuni în cadrul NATO, vizavi de ce politică ar trebui adoptată față de Moscova.

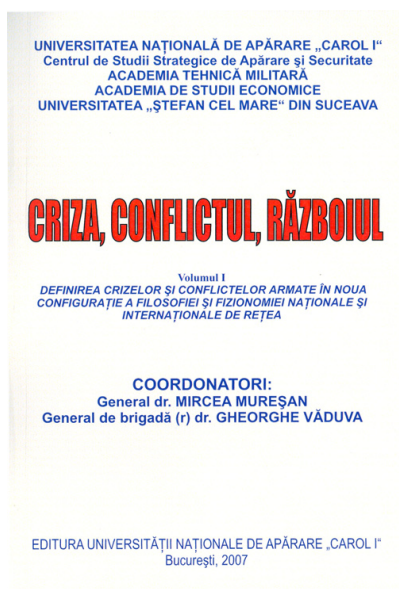

NOTE BIBLIOGRAFICE

1 A se vedea Dr. Federico BORDONARO, "B.M.D. Debate Heats Up in Europe", www.pinr.com/report.php?ac=view_report&report_id=628

Dr. Federico BORDONARO (comments@pinr.com) este editor și senior analyst al The Power and Interest News Report. Domeniul său principal de expertiză se referă la noua structură a sistemului internațional după Războiul Rece, procesul de integrare europeană, chestiunile ce țin de securitate și apărare, renașterea gândirii geopolitice.

CRIZA, CONFLICTUL, RĂZBOIUL

Proiectul **Securitatea sistemelor și acțiunilor militare și civil-militare în gestionarea crizelor și conflictelor armate** face parte din Programul „Cercetare de excelență” al Ministerului Educației, Cercetării și Tineretului, program apărut din necesitatea de consolidare și dezvoltare a Ariei Românești a Cercetării. Principalul scop al grantului de cercetare este fundamentarea teoretică a unor modele de securizare a structurilor de forțe și acțiunilor specifice procesului de gestionare a crizelor și conflictelor armate. Echipele de cercetare care realizează acest proiect fac parte din Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, Academia Tehnică Militară, Academia de Studii Economice și Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava. Conducător de proiect este Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, iar director de proiect, generalul de brigadă (r) CS I dr. Gheorghe Văduva, din cadrul Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate.

Criza, ca și conflictul armat și războiul, face parte din viața oamenilor, a societății omenești.

Aceasta, însă, nu reprezintă neapărat o fatalitate, în fața căreia oamenii sunt neputincioși și trebuie să se resemneze, ci doar o realitate socială, politică, economică, informațională, militară etc. de care trebuie să se țină seama și care poate fi și trebuie să fie controlată, ameliorată și chiar prevenită. Cele patru volume, intitulate sugestiv **Criza, conflictul, războiul**, care oferă unele răspunsuri acestei provocări complexe, sunt rodul activității laborioase de cercetare științifică și al eforturilor depuse de colectivele de specialiști ale partenerilor angrenați în execuția proiectului de cercetare și constituie mijloace de diseminare a rezultatelor activității de cercetare.

Primul volum, **Definirea crizelor și conflictelor armate în noua configurație a filosofiei și fizionomiei naționale și internaționale de rețea**, elaborat sub coordonarea generalului prof. univ. dr. Mircea MUREȘAN și generalului de brigadă (r) CSI dr. Gheorghe VĂDUVA, explorează o paletă largă a problematicii crizelor, conflictelor și războaielor de la cumpăna secolelor XX-XXI. Pornind de la *Filosofia și fizionomia de rețea*, autorii abordează o serie de aspecte relevante pentru obiectivele finale ale cercetării: *Criza și conflictul armat la început de secol*, *Tipologia crizelor și conflictelor armate*, *Terorismul și influența lui asupra crizelor și conflictelor armate* sau *Criza și războiul*. Studiul pune un accent deosebit pe *Analiza principalelor tipuri de crize și conflicte armate*, începând de la cele din spațiul fost iugoslav și terminând cu conflictul armat din Irak. De asemenea, pentru a întregi tabloul de analiză, sunt aduse în discuție principalele provocări, pericole și amenințări generatoare de crize și conflicte armate de ordin social, economic, militar etc. și modalitățile practice de răspuns ca expresie a specificului național și internațional în gestionarea crizelor și conflictelor armate. Cele șapte anexe ilustrează grafic și susțin prin cifre și date afirmațiile și concluziile acestei analize.

Volumul al doilea, elaborat de echipele de

cercetare ale ATM, ASE și USv, este structurat în trei părți: **Instabilitatea sistemelor neliniare, puncte critice, evoluții imprevizibile și haotice, Abordări manageriale ale crizelor pornind de la elemente economice și politice de risc și Studii teoretice și analize empirice în domeniul managementului crizelor la nivel economico-financiar.** În prima parte a studiului sunt analizate *sursele tensiunilor și conflictelor în sisteme*, sunt *modelate matematic procesele departe de echilibru* și se prezintă o interesantă *introducere în sisteme dinamice neliniare*. Cea de-a doua parte este dedicată *abordărilor manageriale ale crizelor, pornind de la elemente economice și politice de risc*, trecând prin *descrierea algoritmilor și metodologiei de analiză statistică a datelor privind crizele și conflictele armate, aplicarea algoritmilor și metodologiilor pe setul de date stocat și formularea de ipoteze statistice pe baza indicatorilor de stare și de dinamică* și terminând cu *testarea acestor ipoteze statistice prin metode specifice și elaborarea documentației aferente modelării matematice a situațiilor de criză*. Partea a treia a volumului se referă la *stadiul actual al cercetării teoretice în domeniul managementului crizelor economico-financiare, cadrul integrat de analiză a efectelor acestora, precum și la managementul crizelor financiar-valutare*.

Cel de-al treilea volum, **Sisteme militare și civil-militare folosite în gestionarea crizelor și conflictelor. Evaluarea acțiunilor**, realizat de CSSAS-UNAp și ATM, prezintă, din punct de vedere teoretic și practic, atât *Analiza și evaluarea tipurilor de structuri militare și civil-militare folosite în gestionarea crizelor și conflictelor armate*, cât și *Securitatea sistemelor de comunicații, suport în gestionarea crizelor*. Pornind de la realitatea că gestionarea crizelor și conflictelor armate este cel mai dificil și cel mai complex angajament al structurilor militare și civil-militare, în prima parte a studiului, autorii abordează *Procesul de gestionare a crizelor și conflictelor armate* atât la nivel conceptual și al deciziei, cât și la nivelul modalităților efective de gestionare. Pe baza acestora, se trece apoi la *Analiza tipologiei structurilor militare și civil-militare sau mediatice folosite sau care pot fi folosite în gestionarea crizelor și conflictelor armate și a angajării în acest proces din punct de vedere al politicilor și strategiilor naționale, deciziei politico-militare sau al intervenției efective în gestionarea crizelor*

din Balcanii de Vest și Africa. Cele șase anexe sunt menite să susțină prin argumente pertinente, grafice și cifrice, cadrul de cercetare al crizelor și conflictualității lumii.

În fine, volumul al patrulea, **Sisteme militare și civil-militare folosite în gestionarea crizelor și conflictelor. Pericole, amenințări, riscuri la adresa acestora. Criterii și metodologii de evaluare și de testare**, elaborat de către colectivul de cercetare din CSSAS-UNAp, USv și ASE, abordează vastă și complexă problematică a provocărilor, pericolelor, riscurilor, amenințărilor și vulnerabilităților și oferă instrumente bine fundamentate științific de măsurare a eficienței acțiunilor de gestionare.

În prima parte a volumului, intitulată *Identificarea și evaluarea tipurilor de pericole și amenințări la adresa securității structurilor militare și civil-militare folosite în gestionarea crizelor și conflictelor armate*, autorii identifică, descriu și evaluează principalele provocări, pericole, amenințări și vulnerabilități la adresa structurilor militare și civil-militare (naționale, ale NATO și UE, precum și alte forțe) angajate, sub egida ONU sau fără o astfel de egidă, în gestionarea crizelor și conflictelor armate globale sau zonale și riscurile ce rezultă de aici. Se acordă o atenție deosebită și tipologiei acestora, începând cu cele de natură socială și psihologică, continuând cu cele economico-financiare și terminând cu cele geospațiale. De asemenea, o parte importantă a cercetării este dedicată normelor de drept și dimensiunii juridice a procesului de identificare, analiză, monitorizare și evaluare a provocărilor, pericolelor, amenințărilor, vulnerabilităților și riscurilor.

Cea de-a doua parte a studiului, *Criterii de evaluare a eficienței gestionării crizelor și conflictelor armate; elaborarea unei metodologii adecvate de cercetare și de testare*, dezvoltă o posibilă metodologie de testare și evaluare pe baza unor criterii adecvate de ordin politic, economic și financiar, geopolitic și geostrategic, socio-uman, socio-militar, psihologic și umanitar, juridic sau din punctul de vedere național și al țării-gază.

Secțiunea a treia a volumului, *Identificarea caracteristicilor diferitelor tipuri de crize și conflicte armate și a elementelor de impact asupra securității sistemelor și acțiunilor militare și civil-militare folosite în gestionarea crizelor și conflictelor armate*, surprinde cu rigoare principii

și metodele științifice ce ar trebui să stea la baza oricărei analize a caracteristicilor unei crize generale, politice, economice și/sau financiare, în relațiile internaționale, socio-militare, umanitare sau psihologice și a elementelor de impact ale acestora asupra securității sistemelor militare și civil-militare folosite în gestionarea crizelor și conflictelor armate. De asemenea, nu sunt omise caracteristicile juridice ale crizelor actuale și viitoare sau cele ale crizelor din perspectivă națională sau a țării-gazdă.

Cea de-a patra parte a studiului, *Abordări manageriale ale crizelor pornind de la metodele de modelare de risc extrem*, prezintă, într-o manieră extrem de pragmatică, câteva modalități concrete de gestionare a crizelor, utilizând: metoda valorii de risc, teoria valorii extreme sau metoda analizei financiare dinamice. În plus, autorii aduc în discuție principiile de rezolvare a problemelor securității interdependente cu aplicații în managementul evenimentelor de risc extrem.

Ultima secțiune a volumului, *Descrieri, evaluări, analize, remodelări*, completează partea prac-

tică a analizei, subliniind cerințele de remodelare a bazei de date în conformitate cu necesitatea de măsurare a eficienței structurilor de securitate. De asemenea, sunt descrise instrumentele software și modul de utilizare a lor în vederea măsurării eficienței, folosind diverse metode de calcul, se stabilesc unele criterii de evaluare și modalități de calcul al scorurilor de eficiență în domeniul crizelor și conflictelor armate și, nu în ultimul rând, este analizată eficiența sistemelor militare și civil-militare în gestionarea noilor tipuri de crize și conflicte, precum și gestionarea securității acestora. Pe baza tuturor acestor elemente, autorii fundamentează un model matematic pentru gestionarea crizelor și conflictelor armate.

Volumele prezentate constituie o parte importantă a demersurilor științifice de înțelegere, investigare, analiză și, în final, de ținere sub control a fenomenului crizelor și conflictelor, deosebit de utilă celor interesați de problematică, fie ei militari sau civili. **(C.B.)**

ACTIVITĂȚI ALE CENTRULUI DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ȘI SECURITATE

OCTOMBRIE-DECEMBRIE 2007

Sfârșitul anului 2007 a reprezentat o perioadă bogată în activități științifice, dovadă a recunoașterii naționale și internaționale a Centrului ca importantă instituție de cercetare științifică.

În baza protocolului de colaborare dintre Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate din Universitatea Națională de Apărare „Carol I” și Delegația Regională a Comitetului Internațional al Crucii Roșii pentru Europa Centrală (ICRC), a fost organizat, în ziua de 18 octombrie, la sediul Universității, seminarul internațional cu tema „Promovarea Dreptului Internațional Umanitar. Contribuția cercetării științifice și a educației militare”. La activitate au participat reprezentanți - specialiști în Drept Internațional Umanitar (DIU) - din majoritatea structurilor Ministerului Apărării, dar și din alte instituții militare și civile din țară, ca și de la ICRC, din Bulgaria, Republica Moldova și Turcia.

Lucrările seminarului s-au desfășurat pe două secțiuni: Normele Dreptului Internațional Umanitar – realitate a conflictelor militare și Modelarea conduitei militarilor în sprijinul dreptului umanitar. În comunicările și dezbaterile care au urmat s-a insistat asupra rolului sistemului de educație și cercetare științifică militară în diseminarea valorilor DIU și asupra obligațiilor militarilor pentru protecția civililor și bunurilor lor pe timp de război, au fost abordate aspecte privind aplicarea legislației internaționale de profil și pregătirea în domeniu a militarilor, în special a celor ce participă la misiuni în teatrele de operații. S-a relevat experiența românească și a altor state în teatrele de operații.

Cea mai importantă activitate științifică a Centrului din acest an, Sesiunea internațională anuală de comunicări științifice, cu tema “Dinamica mediului european de securitate”, s-a desfășurat în perioada 22-23 noiembrie. La activitate au participat numeroși specialiști ai domeniului din țară și din Polonia, Bulgaria și Ucraina.

Tematica supusă discuției a permis dezbateră și relevarea efectelor unor fenomene (fluxurile migraționiste, politizarea energiei, continuarea lărgirii NATO și UE, momentul Kosovo, conflictele înghețate), asupra mediului de securitate europeană etc. Calitatea comunicărilor și dezbaterilor reflectă o bună cunoaștere a evenimentelor, perfecționarea aptitudinilor analitice ale manifestanților, interes pentru evoluția fenomenului politico-militar european și spațiile limitrofe, subtilități în relevarea interdependențelor acestei evoluții cu securitatea României. Materialele prezentate au fost publicate pe CD și pot fi citite pe site-ul Centrului, la adresa <http://cssas.unap.ro>.

O altă activitate internațională importantă a fost vizita directorului Institutului pentru Cercetare și Dezvoltarea Sistemelor de Apărare (IROS), însoțit de directorul Institutului “Ivo Pilar” din Croația, care s-a desfășurat în perioada 27 – 29 noiembrie. Oaspeții au fost interesați în mod deosebit de experiența Armatei României în

procesul de preaderare la NATO, precum și de aspectele concrete de transformare a instituției militare și de eficiența acestora în finalizarea integrării. A fost stabilită continuarea cercetării științifice dintre cele trei instituții și analizarea posibilității realizării unor proiecte de cercetare comune.

În perioada 27-29.11.2007, șeful Secției studii și cercetări a CSSAS, dr. Grigore Alexandrescu, a participat la Seminarul de pregătire cu tema „Proprietatea intelectuală în FP7”, organizat la Bruxelles, Belgia. Seminarul a urmărit pregătirea persoanelor implicate în cercetarea științifică, apărarea și promovarea respectului față de proprietatea intelectuală în cadrul programelor de cercetare și inovare comunitare.

La începutul lunii decembrie, a fost organizat un workshop pe tema „Gestionarea crizelor pentru stabilitate și securitate în spațiul european”, de CSSAS, împreună cu o delegație de cercetători științifici de la Institutul de Studii Strategice al Academiei Naționale de Apărare „Mareșal Andrej Hadik” din Slovacia. Oaspeții slovaci și-au exprimat disponibilitatea de a diversifica și intensifica dialogul științific dintre cercetătorii celor două instituții.

O delegație de cercetători de la Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate din Universitatea Națională de Apărare “Carol I” a participat la Conferința „Puterea militară 2007. Armele nucleare în secolul XXI: jucători vechi, joc nou – jucători noi, joc vechi”, organizată la Oslo de către Colegiul Norvegian de Apărare și Stat Major și Institutul Norvegian de Relații Internaționale, în perioada 5 – 8 decembrie. Tema conferinței a abordat o problemă deosebită pentru comunitatea internațională. Importanța ei decurge din faptul că niciodată riscul folosirii armei nucleare nu a fost mai prezent ca până acum.

În perioada 5 – 18 decembrie, un cercetător din CSSAS a participat la un curs de securitate națională cu tema: „Amenințarea terorismului”, organizat de Colegiul Galilee din Israel. Participarea la acest curs a fost un bun prilej de acumulare și înnoire a cunoștințelor și informațiilor privind trendul mediului de securitate în spațiul Orientului Mijlociu și, în același timp, un mod de realizare a unui benefic schimb de experiență între mediul academic universitar din România și cel din Israel.

În această perioadă au fost publicate studiile: „Național și colectiv în apărarea României”, „Arma energetică în contextul relațiilor internaționale ale începutului de secol XXI”, „Securitatea spațiului de interes : actori, instrumente și tendințe”, „Influența factorilor etnic și religios asupra dinamicii mediului de securitate”, „Cerințele operaționale în războiul bazat pe rețea”, „Managementul diferențelor în realizarea securității la Marea Neagră” și „Optimizarea regenerării structurilor Armatei României angajate în acțiuni militare în afara teritoriului național”.

Irina CUCU

ÎN ATENȚIA AUTORILOR

La selecția articolelor se au în vedere: circumscrierea în aria tematică a revistei, actualitatea subiectului, noutatea și originalitatea, conținutul științific al materialului, ca și adecvarea la normele editoriale adoptate de revistă.

Textul trimis spre publicare nu trebuie să fi apărut anterior în altă revistă. Articolul nu trebuie să conțină conotații politice de partid.

Evaluarea științifică a textelor se va face de către doi referenți științifici cu grad profesional de profesor universitar sau cercetător științific gradul I. Conținutul textului trimis spre publicare nu trebuie să fi apărut anterior în alte reviste, în format tipărit sau online.

Articolul, elaborat în limba română și o limbă de circulație internațională (engleză, franceză), poate conține maximum 10-12 pagini (6.000 – 7.000 cuvinte) și trebuie să fie redactat în format electronic și pe hârtie A4, cu font Times New Roman, corp 12, cu spațierea la un rând, iar tabelele și schemele transpuse pe pagini separate.

Textul trebuie să fie precedat de un rezumat de maximum 250 cuvinte în limbile română și engleză. Materialele să fie semnate cu gradul științific, numele și prenumele autorului și să se încheie cu un curriculum vitae de maximum 60 cuvinte (specificând calificarea profesională a autorului, instituția de care aparține și alte informații considerate necesare, inclusiv adresa de e-mail a acestuia).

Trimiterile bibliografice se fac în josul paginii și trebuie să respecte regulile internaționale. Autorii pot publica doar un articol pe număr.

Textul trebuie să prezinte o structură ușor identificabilă, cu titluri (eventual subtitluri) reflectând această structură. Abrevierile vor fi indicate în text la prima apariție. În continuare, denumirea întreagă nu va mai fi repetată. Este de dorit ca articolele să se încheie cu câteva concluzii mai importante, privind avansul realizat în cunoaștere prin cercetarea respectivă.

Articolele nu vor conține informații clasificate.

Revista neavând scop lucrativ, articolele nu vor fi remunerate.

Adresa noastră este: Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate (revista „Impact Strategic”), București, Șoseaua Panduri nr. 68-72, Sectorul 5, Telefon: (021)319.56.49; Fax: (021)319.55.93, E-mail: cssas@unap.ro; Adresă web: <http://cssas.unap.ro>; <http://impactstrategic.unap.ro>.

La șase ani de la apariție, revista IMPACT STRATEGIC a Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate, din cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I”, se prezintă ca o publicație științifică trimestrială, recunoscută pe plan național și cunoscută pe plan internațional pentru aria tematică complexă abordată – actualitate politico-militară, strategii de securitate, strategie militară, politici, strategii și acțiuni NATO și UE, societate informațională, problematica păcii și a războiului viitorului. Cititorii găsesc în paginile ei analize, sinteze și evaluări de nivel strategic, puncte de vedere, precum și o rubrică specială, intitulată „Eveniment strategic”, în care se studiază impactul strategic al dinamicii acțiunilor pe plan național, regional și global.

IMPACT STRATEGIC numără între colaboratorii săi personalități de marcă din domeniul cercetării științifice și învățământului superior militar și civil, național și internațional, din structurile Ministerului român al Apărării, Statul Major General, statele majore ale categoriilor de forțe ale armatei, Ministerul Internelor și Reformei Administrative, Ministerul Afacerilor Externe, unități militare și alte instituții ale statului, organizații neguvernamentale, firme etc.

Recunoașterea internațională a calității revistei este confirmată de difuzarea ei pe site-urile unor prestigioase instituții de peste hotare (Rețeaua de relații internaționale și securitate a Institutului Federal Elvețian pentru Tehnologie din Zürich; Defence Guide, în colaborare cu Institutul Elen de Studii Strategice; Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale Viitorul din Republica Moldova - Biblioteca virtuală „Politics – security“ etc.).

Publicația este apreciată, pentru standardul de calitate, de către Consiliul Național al Cercetării Științifice din Învățământul Superior din România, prin clasificarea la categoria B+, ca revistă ce deține potențialul necesar obținerii recunoașterii internaționale.

Oglindă fidelă a gândirii militare românești și străine actuale, IMPACT STRATEGIC este un forum reprezentativ de reflecție și dezbatere aprofundată a problematicii strategiei și securității în comunitatea științifică și academică națională și internațională.

În prezent, IMPACT STRATEGIC se tipărește concomitent în două ediții: una în limba română și alta în limba engleză, și se difuzează în mediul științific și academic din țară și străinătate, ca și în principalele instituții din sfera securității și apărării.

Responsabil de număr: Vasile POPA
Tehnoredactare computerizată: George RĂDUICĂ
Corectură: Corina VLADU
Tipografia Universității Naționale de Apărare "Carol I"
